BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
13
4 I
35

3244.

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
M

SVPPVTATIO
NVM IVRIS LIBRI IIII, EXCELLENTISSIMI IVRISCONSVLTI
D. NICOLAI BELLONI

PATRICII CASALENSIS EX MONTEſerrato, primi Iuris ciuilis profeſſoris in Academia Dolana in Burgundia, nunc totius Galliæ florentiſſima, quibus & nouæ legum declarationes & articulorum Iuris reſolutiones habentur, unà cum alijs,

Quorum Catalogum proxima à Præfatione pagella reperies.

Cum Cæſareæ Maieſt. gratia & priuilegio ad quinquennium.

[redacted]

13.4.5.35

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΛΟΥΛΛΟΥ ΤΟΥ
γυμνασίου εἰς Νικόλαον Βέλλωνον
τετράστιχον.

Ἄμπελος ἀστραίης, ὅθ' ὑλήφρυγανώδε' ἔκοψας,
ὦ Βέλλωνε, βότρυων νῦν ὀρέμιει γλυκερόν.
Ἀλλ' ἔτι στρυφνὸν ἐρεψόμεθ' οὔποτε. τὸν τε τρυγητῶν
σφάλματα γὰρ δείκνυς, ῥᾶστα λογιζόμενος.

ILLVSTRISS. AC RE-
VERENDISS. ANTISTITI D. AN-
tonio Perrenot à Grantuella Epiſcopo Atre-
batenſi, Cæſari à conſilijs,

NICOLAVS BELLONVS IVRIS-
conſultus S. P. D.

INTER cæteras animi dotes, quas apud maiores noſtros ſummo in precio fuiſſe hactenus obſeruaui, primas ſibi paſſim uendicat gratitudo: neq; id quidē immeritò. nos enim poteſt Deo Opt. Max. patriæ, amicis, hoſtibus ipſis, conciliare. In hoc genere infinita exempla inueniri poſſent, ſed illud C. Marij nequaquam ſilentio inuoluendum uidetur, qui leges animi gratitudini poſtponendas cenſuit, quando cohortes Camertiū duas, quòd ſingulari quadam ſtrenuitate Cimbrorum impetū ſuſtinuiſſent, aduerſus fœderis conditionem Romana ciuitate donauit. Adiuuat hoc Ciceronis in Officijs teſtimonium, qui nos agros fertiles imitari debere ſcripſit: ut beneficio prouocati, multo plus afferamus quàm acceperimus. Quod ſi minus tanta gratia referri poteſt, habenda tamen tanta eſt, quanta animi noſtri capere poſſunt. Id mihi in præſentia uſu uenit: qui cum honorificentiſſime à ciuibus Dolanis, & quotquot ſunt Burgundionibus exceptus fuerim, indiesq; maioribus illuſtrioribusque honorib. & beneficijs afficiar, pręſertim ab auunculo tuo Reuerendiſs. Abbate S. Vincentij, qui ut doctiſſimus eſt, humaniſſimus, liberaliſſimus, nunquam ceſſat quibus modis poteſt me amplecti, & extollere: uitio dari poſſe aliquando arbitratus ſum, niſi aliquam grati animi ſignificationem oſtenderem. Qua in re ſatis non eſſe iudicaui, ſi quotidianis lectionib. aſſiduo inquam ſtudio & diligentia, meo muneri eniterer ſatisfacere, cū ad id honeſtis ſtipendijs in Burgundiā uocatus, tenear,

* &

& ſim obligatus: nec beneficentia aut liberalitas appellari poſſit, quæ iure aliquo cogente exerceatur, niſi aliquid maius magisq́ dignum eius animo, qui non ingratus uideri cupit, aſſumerem. Quo factũ eſt, ut toto hoc anno præter aſſiduas lectiones, ſucciſiuis (ut aiunt) horis, partem eorum quæ hactenus in diuerſis Academijs profeſſus ſum, reuiſerim: aliquaq́ annotauerim, partim ab alijs intacta, partim fortaſſe non ut oportuit tractata: creuitq́ in hunc, quẽ uides, libellus modũ. Et quamuis multa ſupereſſent, quo opus ipſum amplius fieri facile potuiſſet, ea tamen in aliud tempus reieci, atq́ hæc pauca tanquam ſpecimen quoddam in primis proponenda & edenda curaui. quæ SVPPVTATIONVM IVRIS titulo inſcripſi, dum rationes ab alijs hactenus putatas, reputatasq́, nouo, & (ni fallor) diligentiore adhibito calculo ſupputo. Siue malis me frugi agricolam imitatum, qui poſt uiticolas, uineta rurſus interuiſit atq́ aliqua non ſatis ut decebat amputata, ſupputat. Cum igitur operi extremam manum adhibuiſſem, numenq́ mihi aliquod, cui mea hæc rudimenta dicarem, eligendũ eſſet: Tu ſtatim conſultò occurriſti, tũ quod (ita me Deus amet) dum hæc colligerem ingenij mei acies in te unicum continuè dirigebatur, mihiq́ adeſſe uidebare, ita ut perſæpe his uigilijs & laboribus feſſo, & defatigato, laborem leuari, uires addi, ingeniũ mihi ſubminiſtrari abs te ſentirem: tum quod, ſi antiquorũ more, qui ſpiceam corollam Cereri, pampineam Baccho, ex primis agelli ſui fructibus uouebãt, & templi foribus ſuſpẽdebant, numen aliquod literariæ paleſtræ præponendum eſt, cui primitiæ in omni literarũ & ſtudiorũ genere addicantur: quiſnam alter erit (pace aliorũ hoc dictum ſit) qui huic muneri honeſtius & glorioſius, q̃ tu, ſatisfacere & ſufficere poſſit? quẽ primos uix annos egreſſum, CAROLVS Cæſar Auguſtiſſimus, ultro in conſilia ſua uocauit, apud quem tam doctè et prudenter in bonis literis, & iure ciuili te geris, tã facilem cũ patrio, tum Italico, Hiſpanico, utriusq́ Germaniæ idiomate, ſingu-

te,ſingulis te prębes, ut omnium opinione Illuſtriſsimo & excellentiſſimo Domino, D. à GRANTVELLE patri tuo, omnibus numeris ita abſoluto, ut ſibi parem uix inueniat, ſis conferendus & æquandus. Hunc itaque, his motus rationibus, libellum tibi offero & deuòueo, non autẽ eo quo pleriꝗ aſſolent nomine, ut auctoritate tua fretus, hanc illamꝗ regionem tutius perambulet. Quantum enim ad hoc attinet, liberam cuiꝗ facultatem ſcripta mea examinandi, & diſpungendi eſſe uolo. Quod ſi id ab indoctis & futilibus hominibus fiet, quo intentius hanc in rẽ incumbẽt, eo magis ſuã imperitiã & leuitatẽ detegent, eaꝗ uia delicti ſui pœnas luent. Quod ſi à doctis, grauibusꝗ uiris aliquid meritò reprehenſum fuerit (cum haud omnia poſſimus omnes) non mòdo id non detrecto, ſed ijs me plurimum debiturum profiteor, qui res meas meliores caſtigatioresꝗ reddant. Nã & ipſe idem hic facio, dum pluribus antiquis & recentioribus aliquãdo aduerſor. quod cum à me bona mente factum pleriꝗ cognouerint, ſcio has meas Iuris Supputationes æquo animo laturos, atꝗ etiam laudaturos. At prolixior ſum quàm par ſit, tecum, Vir ampliſſime, undequaꝗ occupatiſſimo. Bene uale, & me totum patrocinio tuo addictum foue, ſuſtine, & commendatum habe: munuſculumꝗ hoc in teſtimonium & pignus meæ erga te clientelæ & obſeruantiæ teneto.

Dolæ, pridie Id. Nouembr. Anno
Salutis M. D. XLII.

CATALOGVS EORVM QVAE hoc libro continentur.

Supputationum iuris, D. Nicolai Belloni Lib. IIII.

In Quarto libro, Cap. XV. cum quatuor ſequentib. plura pertinentia ad intelligentiã conſuetudinis generalis per totam Galliam le mort ſaeſiſt le uif.

Vltimo Capite eiuſdem libri, An conſuetudo Ducatus Burgundiæ Vng. Chaſcun habile a faire teſtament, &c. patiatur interpretationem ab authentica, ex cauſa. Cod. de liber. præterit.

Oratio auctoris, quam præfationis loco habuit, cum lectiones ſuas Dolæ auſpicaretur.

Index legum hic nouiter declaratarum, & alius ſingularum materierum, quibus facillime omnia reperiri poterunt.

LAVRENTII PRIVAEI LINGONICI in præceptoris ſui D. Nicolai Belloni Librum δικαδσιχον.

Ecce tibi Auſonijs enaſcitur alter ab oris
Alciatus, linguas inuida turba preme,
Phœbe ueni, fratremq; tuis dignare coronis,
Qui Burgundiaco mittit ab orbe caput.
Phœbe ueni, propera, nec te laudaſſe pigebit
Eloquium fratris, deliciasq; tui.
Euoluant alij priſcos: hic penniger Hermes,
Scribit Apollinea ſplendidiora face.
Ergo mihi poſthac ſacrati buccina iuris,
Bellonus, ſummi numinis inſtar erit.

SVPPVTATIONVM IVRIS D. NICOLAI BELLONI PATRITII CASALENSIS EX MONTEFERRATO, LIBER I.

1 Declaratio ad dicta Azonis in ſumma Codi. de iuriſd. omni. iud.
2 Imperiũ in principe aliud ſupremum, aliud inferius.
3 Magiſtratus propriũ imperiũ habent, prout eſt ius.
4 Proconſul egreſſus prouinciam ſuam, ſtatim amittebat exercitium imperij & iuriſdictionis.
5 Magiſtratus habent duo, imperium in ſe reſidens, & exercitationem imperij.
6 Adminiſtratores iudices dicuntur, ad differentiam aliorum iudicum, qui iuriſdictionem habent ſine adminiſtratione.

CAPVT I.

LEX I. ff. de offic. eius cui eſt manda. iuriſdict. ibi exercitation. hab. &c.

Antiqua fuit quæſtio inter Lotharium & Azonem, coram Henrico Imperatore: An magiſtratus quibus competit merum imperium, habeãt id proprium: an uero uſum tantũ imperij, & proprietas ſit apud principem. Azo dicebat, proprium imperium habere: Lotharius uero, ſoli principi competere. & pro Lothario Henricus pronunciauit, Azoq; amiſit equum. Ideo idem Azo in ſumma Cod. de iuriſd. om. iud. poſtquã dixit, magiſtratibus merum imperium competere, non autem ſoli prin-

cipi,adijcit, Et propter iſta uerba amiſimus equum, licet non fuerit æquum:quaſi dicat,Henricum male & iniuſte pronunciaſſe,ut declarat Odofred. in l. imperium. de iuriſd. om. iud. col.3. Tamen Doctor. noſtri quicunq; ſecuti ſunt opinionem Azo. reperio ſolum D. meum Alciat. lib. 2. Paradox. c.6. tenuiſſe partē Lotharij, eo quod nitatur auctoritate rei iudicatæ per Henricum. Sed parua eſt hæc auctoritas rei iudicatæ, cum in cauſa propria iudicauerit. Videamus itaq; quid dicendum
2 de iure,& ſi intelligamus quæſtionem in imperio ſupremo & abſoluto, illud ſoli principi competit: nam multa ſibi reſeruauit, quæ non cōmunicauit magiſtratibus, neq; quoad exercitationē,ut uolunt Bal. Roma. & Cacialup. notabil.13. in d.l. imperium. Si uero intelligamus de imperio inferiore, quod princeps communicauit magiſtratibus, de quo in l. imperiū. tunc ſequor opinionem Azo. quæ eſt communis, quod magi-
3 ſtratus proprium imperium habeant, pro ut eſt ius: non autem ſolam exercitationem, pro ut eſt facti. pro qua primo faciunt plura iura inducta per D. meū, d.c.6. in quib. dicitur magiſtratus agere pro ſuo imperio, deponere imperium, habere imperium, quibus addi poteſt §. qui mandatam. ead. lege, ibi, imperium lege datur, & l. lege Iulia, & l. qui dolo. ff. ad l. Iul. de ui, cum infinitis ſimilibus quæ curioſus lector poteſt colligere. nec obſt. quod imperium poſſit capi & pro exercitio & uſu. nam id eſt uerum, quando ſubiecta materia ad hoc nos cogeret, quę facit ut uerba improprientur. l. ſi unus. ff. locati. Et ita procedit tex. in l. inter tutores. ff. de adminiſtra. tuto. allegatus per D. meū. Sed cum hic nihil urgeat ad improprianda hæc uerba, ſtabo uerbis, & eorum proprietati. l. non aliter. ff. de lega.3. & abſurdum eſſet, Iuriſconſultum in tanta legum infinitate uoluiſſe accipere ſemper imperium large pro exercitio. Et eo modo reſpondeo ad aliud, dum uult uerbum habere accipi large & latiſſime. nec quicquam facit, quod iuriſdictio delegata, eſt tantum uſus, & tamē appellatur iuriſdictio. Siquidem reſpondeo, appellari iuriſdictionem cum adiūcto, ſcilicet delegatam, ut dicam infra in l. Lucius. §. quæſitum. de lega.3. Sed leges de quibus ſupra, dicunt magiſtratum habere imperium ſimpliciter. Secundo, quod habeāt imperium, pro ut iuris, & proprium, eſt caſus in l. illicitas. §. qui uniuerſas. ff. de offic. pręſid. inquit Iuriſconſultus, qui uniuerſas prouincias regunt, ius gladij habent, & facit l. ſi quid erit. ff. de offic. proconſul. ubi ſi quid ſit quod maiorem animaduerſionem exigat, debet legatus remittere ad proconſulē, quia non ipſe, ſed proconſul hoc ius habet. Tertio idem probat inconuincibiliter l. fi. ff. de offic. proconſul. iuncta l. 1. & 2. ff. eodem tit. & ibi
4 notat. Nam proconſul egreſſus prouinciam ſuam, ſtatim amittit

amittit exercitium imperij uel iuriſdictionis, & tamen retinet imperium donec portam Romæ ingreſſus eſt. Neceſſe eſt itaque fateri, quod imperium proprium habeat: aliter cum egreditur prouinciam, nihil retineret. Quarto, & ult. facit pro hac parte l. legatus. ff. de offic. præſid. Vbi præſes abdicando à ſe imperiũ nihil agit, ſed debet renunciare in manibus ſuperioris. Ergo ſequitur, quod habet dominium & proprietatem imperij. Nam ſi uſum tantũ haberet, poſſet ſola uoluntate ab ſe abdicare. argu. l. ſi quis ui. §. differentia. ff. de acquir. poſſeſſ. & l. ſi uſufructus. ff. de iur. dot. Non obſtat modo adducta per D. meum: & primo lex iſta, ibi exercitationẽ habent. nam facilis eſt reſponſio. Et cõſidero in magiſtratu duo, imperium ſcilicet in ſe reſidens, & imperium deductum ad actum, & exercitium: & utrumq; habent magiſtratus. Non igitur ſequitur, habent exercitationem imperij, ergo non habent proprium imperium. Nam habet imperium, quod exercet deducendo ad actum. & ideo ſi aduertas tex. non dicit ſimpliciter exercitationem habent, ſed inquit, publici iudicij exercitationem. &c. facit l. 1. ff. de offic. proconſul. ibi, poteſtatem exercet. Cõſiderat namq; Iuriſconſultus poteſtatem, & ſic ius & exercitium, ut duo ſeparata. Non obſt. ſecundò, quod iſti magiſtratus appellantur adminiſtratores & executores, quæ nomina conueniunt his qui nomine alieno, non proprio agunt. nam iſtud ego fateor, quod adminiſtrãt nomine principis. Cum enim à populo in principem collatum eſſet omne imperium, §. ſed quod principi. Inſti. de iure natural. nõ potuit princeps om̃ia ſolus adminiſtrare. Ideo conſtituit magiſtratus, qui nomine ſuo adminiſtrarent: non tamen propterea inferri debet, Ergo nõ habent proprium. Nam princeps potuit quid proprium illis concedere, quod uidetur feciſſe per fundamenta ſuprà per me adducta. & nõ ſequitur, Agit nomine alieno, ergo non habet proprium, ut patet in legato proconſulis, l. legati. & ibi gloſſ. ff. de offic. proconſulis. l. cognitio. §. cum propriam. ff. de offic. eius. & ibi, & nota. Item dicuntur adminiſtratores in hac materia, non eo reſpectu quia nomine alieno agant, ſed ad differentiam aliorũ iudicũ qui iuriſdictionem habẽt ſine adminiſtratiõe. §. ſi uero ignoti. in authen. de teſtibus. Ex ſuprà dictis patet etiã reſponſio ad aliud quod cõſiderat D. meus, de traditione quę nõ uerificatur in iuribus incorporalibus: quia dictũ fuit, magiſtratũ habere ius & factũ, ſcilicet adminiſtrationem. Vtilitas huius diſputatiõis eſt, ut per D. meũ, d. cap. 6. in fine.

1 Tutoris datio an ſit mixti imperij, an iuriſdictionis.
2 Tutoris datio eſt permiſſionis.
3 Poteſtas data magiſtratib. dandi tutorem, eſt ſub-

rogata in locum poteſtatis datæ teſtatori.
4 Conſequentia non eſt bona dicere, non eſt imperij, nec iuriſdictionis: ergo eſt mixti imperij.
5 Ratio, quare datio tutoris non poteſt delegari.

CAPVT II.

L. Muto. §. tutoris datio. ff. de tutelis. Articulus
eſt nodoſus, confuſus, & diſputabilis: An datio
1 tutoris ſit mixti imperij, an uerò competat iure
magiſtratus. quē latiſſime explicant gloſſ. & Do
ctor. in l. 1. ff de offi. eius cui manda. eſt iuriſd. &
repet. in l. 1. & l. imperiū. ff. de iuriſdict. om. iud. Cōmunis ſen
tētia eſt, ut ſit mixti imperij, per hūc §. inducēdo, ut facit gloſſ.
hic in uerb. neq. & ideo, quod non poteſt delegari. l. nec man
dante. ff. de tutori. & curato. dat. ab his. Limitatur tamē, ut nō
procedat hæc communis, quando facultates pupilli ſunt infra
quingentos aureos. §. pē. Inſtit. de attilia. tuto. & hæc limitatio
2 eſt etiam receptior. Ego uero crediderim dationem tutoris nec
imperij mixti, nec iuriſdictionis eſſe, ſed permiſſionis: quod ui
dētur in diſcurſu unico uerbo pupugiſſe Curt. iunior, & Tau
rines, in d. l. 1. licet ad alias opiniones tranſeant, fugientes hoc
ac ſi in ſcopulum incidiſſent. Et pro hac opinione facit hic tex.
apertiſſimus, dum inquit: Datio tutoris nec imperij, neq iuriſ
dictionis eſt, ſed ei ſoli competit cui nominatim hoc lex dede-
rit, &c. ut ſit ſenſus: Quod quamuis ſit maximus magiſtratus
habens imperium, & iuriſdictionem, non poteſt tamen uirtu-
te imperij, uel iuriſdictionis dare tutorem, ſicut reliqua facit,
ſed debet hoc ei eſſe nominatim permiſſum. Et hoc eſt uerū.
nam à principio ſolus Prętor urbanus, & maior pars tribuno-
rū Romæ, in prouincijs præſes prouinciæ ex lege Iulia, & Ti-
cia, tutores dare poterāt. Inſti. de Attilia. tuto. in principio. Alij
autem quamuis habentes omne imperium, non poterant.
Deinde conſules cœperunt dare poſſe, & alij Prætores ex con-
ſtitutionibus. §. ſed ex his legibus. Inſti. eo. tit. Itē legatus pro-
conſulis, ex oratione diui Marci. l. 1. ff. de tuto. & curato. datis
ab his. Item iuridicus Alexandrinæ ciuitatis, ex conſtitutione
D. Marci. l. fi. ff. de offici. iuridic. Alexand. Apparet igitur hoc
eſſe ex permiſſione, non uirtute imperij aut iuriſdictionis:
confirmatur ex eo, quod patri, et ſic priuato, ſimilis poteſtas da
tur. §. permiſſum. Inſti. de tutel. & toto tit. ff. de teſtam. tutel. Et
3 poteſtas data magiſtratibus dandi tutorem, eſt ſubrogata in lo
cum poteſtatis datæ teſtatori, ut d. tit. de Attilia. tuto. in princ.
Neque obſt. hic §. inductus ut per glo. dum uult non eſt impe
rij ſcilicet tantum, nec iuriſdictionis tantum: ergo mixti. Nam

opus

opus eſt ſupplere tex. & addere dictionem tãtum, quod abſur dum eſt. Item nemini non patet quàm ineptum ſit, ſi uolendo dicere aliquid eſſe mixti imperij, dixerimus non eſſe imperij, nec iuriſdictionis, cũ mixtũ contineatur ſub ſuis ſimplicibus. 4
l. 2. ff. de uerbo. obliga. & ibi nota. & de utroq; participet. Ideo reperio, quod quando lex uult per circulocutionem dicere aliquid eſſe mixti imperij, utitur alia textura uerborum, penitus diuerſa ab iſta, ut patet in l. iubere cauere. ff. de iuriſd. om. iud, dum inquit iubere cauere prętoria ſtipulatione, & in poſſeſſionem mittere, imperij magis eſt quàm iuriſdictiõis, id eſt mixti imperij, ut ibi per glo. & omnes, affirmatiue. Itaq; loquitur Iuriſconſultus nõ negatiue. facit l. ea quę. ff. ad municipal. Contra tamen ſupradicta reperio facere tex. prima facie expreſſum in §. ſed hoc iure. illo tit. de Attilia. tuto. dum ibi habetur, praefectus urbis, & praetor ſecundũ ſuam iuriſdictionem tutores creant: ideo uidentur creare ui iuriſdictionis, nõ permiſſionis. Sed recte intuendo tex. illum, facilis eſt reſponſio. Nam nõ debent illa uerba Secundum iuriſdictionẽ, referri ad poteſtatem dantis tutorem, ut poteſtas pendeat à iuriſdictione, ſed ad perſonas quibus dantur, ut ibi notat glo. in uerb. Iuriſdictionem, & in uerb. Crearẽt. Vt ſit ſenſus, quamuis permiſſum ſit praefecto urbis & praetori creare tutores, tamen non debent nec poſſunt creare, nec alij tutorem dare eum qui non ſit ſuae iuriſdictionis, ut eſt etiã tex. in l. 1. ff. de tuto. & curato. dati. ab his. & l. ius dãdi. eo. tit. Ex praedictis reſultat ratio, quare datio tu- 5
toris delegari non poſſit, quae non eſt quia ſit mixti imperij, ſed quia nominatim aliquibus conceditur, ut hoc §. unde cum ſit electa induſtria perſonae, non poteſt quis per ſubſtitutum rem cõmiſſam explicare. argu. l. inter artifices. ff. de ſolutio. & eorum quae nota. in d. l. 1. de offici. eius in notab. Rurſus patet glo. hic in uerb. lex. & in uerb. ſenatus conſult. male intelligere hũc tex. interpretando, ut loquatur de perſonis, quibus à lege uel ſenatuſconſulto datur tutor. ſiquidem ut ſuprà oſtendimus, debet intelligi de perſonis, à quibus dantur tutores, & quibus à lege, uel ſenatuſconſulto, talis poteſtas cõceditur.

1 Suitas quid ſit, & an fundetur in patria poteſtate.
2 Poſthumus qui non eſt in poteſtate, tamen eſt ſuus: idem in Epiſcopo.
3 Patria poteſtate ſublata, haeres ſuus efficitur extraneus.
4 Bonorum poſſeſſio contra tab. non datur contra teſtamenta foeminarum.

5 Adoptiuus datus in adoptionem extraneæ perſonæ, habet iura ſuitatis, & tamen non eſt in poteſtate.

6 Suum eſſe, & habere iura ſuitatis, paria ſunt.

7 Lex aliquando operatur miraculoſe, & de poteſtate ordinaria.

CAPVT III.

1 Cū in adoptiuis. §. ſed ne articul. uerſic. & ideo.
Cod. de adoptio. Suitas eſt quoddam ius intel-
I. lectuale directum, propter patriam poteſtatē, &c.
ut per Angel. in l. in ſuis. ff. de liber. & poſthu. Ex
quo colligitur, ſuitatem fundatam eſſe in patria po
teſtate, & ſine ea conſiſtere non poſſe. Aduerſus quod inſur-
2 git Corneus in l. fratris. ſuprà de iur. deliber. dando inſtantiā
poſthumi, qui non eſt in poteſtate. l. fi. ff. de collati. bonorum:
& tamen eſt ſuus. l. 1. §. ſciendū. ff. de ſuis & legiti. §. poſthum.
Inſti. de hęredit. quę ab inteſta. Sic in epiſcopo qui eſt ſuus. §.
illud. in Authent. conſtitutio. quæ de dignitat. & tamen eſt
liberatus à patria poteſtate. l. deo nobis. & authentica, Sed ho-
die. Cod. de epiſco. & cleri. Deci. in l. qui ſe patris. col. 1. ſuprà
unde liber. tuetur Angelum, tenendo hanc concluſionem pro
uera, nō poſſe dari ſuitatem ſine patria poteſtate. Allegat l. lex
Cornelia. ff. de teſtam. & plura alia, ut per eum. Quod mihi
quoq; placet per tex. in § ſui. Inſtit. de hæredum qualita. & dif-
feren. ubi Imperator, deſcribēdo quis dicatur ſuus, inquit, qui
3 eſt in poteſtate. Et ideo tolle patriam poteſtatem, hęres ſuus ef-
ficitur extraneus. §. cęteri. Inſti. eo. tit. Et ſui & extranei differūt
ſpecie. d. tit. in principio. facit l. illud. §. ad teſtamēta. ff. de con-
tra tab. ubi probatur tantum eſſe dicere nō eſt ſuus, ac dicere,
non eſt in poteſtate. dum enim ibi aſſignatur ratio, quia fœmi-
næ ſuos hæredes non habent, id intendit, id eſt, non habent in
poteſtate. inde ſequitur, quod cum non habeant in poteſtate,
non poſſunt emancipare. Ideo nō habet locum bonorum poſ
ſeſſio, unde liberi, quæ datur emancipatis. §. emancipati. Inſti.
de hæredita. ab inteſta. Et per conſequens, non habet locum
4 poſſeſſio contra tab. quæ datur illis, qui ab inteſtato haberent
unde liberi. l. 1. §. recte. ff. ſi tabul. teſtā. nullæ extab. Nō obſtat
quod dictum eſt de poſthumo, ut per Deci. d. l. qui ſe patris.
Et uera reſponſio eſt, non eſſe ſuum, nec in poteſtate, ſed futu-
rum ſuum, & futurum in poteſtate, ut eſt tex. de utroq;, in §.
cum autem. Inſtit. de tutel. ibi, ſi uiuis parentibus naſcerentur
ſui, & in poteſtate fierent. Non obſtat de Epiſcopo, ut per eū-
dem Deci. cui cōueniet ſolut. quam infra dabo ad §. noſtrum.

Sed

Sed quamuis Angelus ſaluetur à Corneo, multum urget ad-
huc contra eum hic §.in uerſic.& ideo.quem ego aliàs primus
ponderaui,dum legerem Inſtitutiones in §.adoptiui. Inſti. de
exhęredati.libero.in quo filius datus in adoptionem extraneæ 5
perſonę,illo iure non tranſit in poteſtatem patris adoptiui,hac
l.§.omnia igitur.& Inſti.eo.in principio.tamē dicitur ſuus,ut
hic. Ergo datur ſuitas ſine patria poteſtate,& tunc reliqui cogi
tandum. Deinde legendo d.l. qui ſe patris. nolui relinquere
hoc contrarium irreſolutum.& cum prędicta cōmunis opinio
ſit ueriſſima,ut probatum eſt ſuprà,conſiderabā poſſe reſpon-
deri in hoc §.non dici filium adoptiuum eſſe ſuum, ſed habere
iura ſuitatis,id eſt,ſuccedit ab inteſtato,ſicut ſuus: non tamen
ſequitur propterea,ergo eſt ſuus.ut patet in emancipato, qui
ad ſimilitudinem ſuorū ſuccedit. l.meminimus.Cod. de legit.
hęred.& tamen non eſt ſuus. Bart.in l.Gallus.§.& quid ſi tan
tum.ff.de liber.& poſthu.ubi Docto. Verum hæc ſolutio non
ſatisfacit.& quamuis dicta uerba, ut quis ſuccedat,ad ſimilitu-
dinem ſuorum,non faciant quem eſſe ſuum, d.l. meminimus.
ſecus eſt ſi dicatur,quē iura ſui hæredis habere. Paria quidem
ſunt,eſſe ſuum,& habere iura ſuitatis,l.poſthumorum. ff. de 6
iniuſto rup.teſtam.ubi filius in primo gradu,qui uere eſt ſuus,
dicitur habere iura ſuitatis,ad idem §.quibus.Inſtit. de hæredi
ta.ab inteſta. Vnde ſecundo reſpondi, hunc adoptiuum eſſe
ſuum,ſine patria poteſtate,quia lex ulterius proceſſit,ita diſpo
nendo ex poteſtate abſoluta. nam de poteſtate ordinaria hoc
nō potuiſſet.Impoſſibile eſt eñ,ſaluis regulis iuris dare ſuita-
tem ſine patria poteſtate,& per miraculū hoc contingit. Nam 7
& aliàs lex ſolet miraculoſe operari,ut quādo ſola obligatio ci-
uilis parit actionē.Bart.in l.a.col.5. ff.de condic. indebit. Vel
quādo facit quē,qui iam fuit hęres,deſinere eſſe hęredē.Id qui
dē non poteſt ordinario iure,ſed abſolute,& per miraculū, ut
declarat Galiaul.in l.centurio. col.2.ff.de uulga.et pupilla. Et
ideo Bald.hic dicit,caſum huius §.mirabilē.Eodē modo potes
reſpondere ad arg.de epiſcopo, de quo ſuprà in principio.

1 Dictionis magis, natura eſt,ſtare comparatiue.
2 Species in materia mutui capitur pro corpore exi-
ſtente in numero,pondere,uel menſura.
5 Solutio qualificata,eſt illa quæ perficit functionem
in mutuo.

CAPVT IIII.

2.§. mutui datio. ff. ſi certum petatur. A' princi-
1. pio mundi uſque ad hæc tempora torſerunt ſe mi
rum in modum gloſſę, & Doctores,quomodo de
beant intelligi uerba illa,poſita in hoc textu, magis per ſolutio
nem

nem quàm per ſpeciem: & neſcientes aliter dicere, cõmuniter receptum eſt, dictionem Magis, ſtare electiuè, contra naturam ſuam, quæ eſt ut comparatiuè ponatur. Alij alia dixere, maxime D. meus Alciatus lib. 2. Paradox. c. 20. & Zaſius uir doctiſſimus inter Germanos, in ſuis Iuris intellectibus, char. 2. Non omittam inter tot patres dicere quid ego ſentiã, poſtquã ab ipſis inter iuris profeſſores iamdiu receptus ſum, & approbatus: & forte intellectus meus non erit deterior cæteris. Præ-
1 mitto itaq;, quod ſpecies in materia mutui, capitur pro corpore conſtante in numero, pondere, uel menſura: d. l. 2. in principio, iuncta gloſſ. Secundo præmitto, quod res in mutuo debet reddi eiuſdẽ generis & qualitatis, id eſt bonitatis. l. cũ quid. infra eo. Dicebatur igitur in hoc §. noſtro, quod mutuum conſiſtit in his quæ conſtãt numero, pondere, uel menſura. quæ eſt ratio? Reſpondet Iuriſconſultus, quoniã iſta functionem in genere ſuo recipiũt: ſed contrà. nam hæc ratio nõ eſt uera. Siquidem uinum nouum eſt eiuſdem generis cuius uetus, & tamen non recipit functionem cum ueteri. Ad hoc replicat Iuriſconſultus, uerum eſſe, quod ex eo ſolo quod ſpecies, id eſt corpus, eiuſdem generis reddatur, iſta non recipiunt functionẽ: ſed cũ debeat fieri ſolutio, nõ modo eiuſdẽ generis, ſed eiuſdẽ qualitatis, id eſt bonitatis. d. l. cũ quid. in fi. eodẽ modo accipiũt fũctionem. Erit itaq; ſenſus, quod hæc recipiunt functionem, & ex corpore eiuſdẽ generis, & ſic ex ſpecie, & ex ſolutiõe, tũ magis per ſolutionem, quæ debet eſſe eiuſdem bonitatis, d. l. cũ quid. quàm per ſpeciem, id eſt corpus, quod detur in eodem genere: quia poſſet eſſe deterius. Et in effectu uult dicere Iuriſcon-
3 ſultus, quod ſolutio qualificata, eſt illa quæ perficit functionẽ. Vnde uidemus quod iura loquẽtia de hoc mutuo, dũ loquuntur de qualitate & genere, utuntur uerbis denotantibus ſolutionẽ, ut hic recepturi: & Inſt. eo. dicit reddantur. Et hoc modo dictio magis ſeruabit naturam ſuã, et ſtabit comparatiuè, & quanto magis conſidero, l. cum quid. eſt glo. horum uerborum magis per ſolutionem quàm per ſpeciẽ. Hunc autem intellectũ ea ratione exiſtimo ueriorẽ, dum paucis uerbis eum potui explicare: quod non contingit, cum res à ueritate aliena eſt. nam tunc multiloquio nos torquemus.

1 Genus & qualitas, ſunt de naturalibus mutui.

2 Conſenſus & actualis interuentus rei ſuæ producit mutuum in eſſe.

3 Naturalia contractus, alia ſimpliciter, alia naturalia ſubſtantialia.

Cap. V.

CAPVT V.

Cum quid.ff.Si certum petat. Habetur in fi.
1. quod in mutuo debet res reddi eiuſdem generis
& qualitatis. Ideo Doctores noſtri dubitarunt,
quemadmodũ genus eſt de ſubſtantialibus mu-
tui.l.2.ſup.eo.in principio: An et qualitas ſit de ſubſtãtialibus.
Inde quærebant, an liceret facere pactũ in mutuo, ut res dete-
rior reddatur. Communis opinio eſt, quod qualitas ſit de natu 1
ralibus. Fulgoſ. cõtrarium uoluit, cuius opinionẽ ſemper ſum
ſequutus, & legendo hanc legem, & meis primis annis in §.1.
Inſti. quibus mod. re contra. obligatio. ut ibi uideri poteſt. At
nunc ſum in opinione penitus diuerſa ab alijs: quod & genus
& qualitas ſint de naturalibus mutui. Nam ſciẽdum eſt, quod
ea dicũtur ſubſtantialia cõtractus, ſine quibus cõtractus nõ po
teſt in eſſe deduci, & quæ debẽt interuenire tẽpore cõtractus:
et ſi nõ interueniant, contractus nõ inducitur. Naturalia uero
dicũtur, quæ concomitantur & ſequunẽ contractũ, in eſſe pro
ductũ. & iſta poſſunt recipere alterationem per pactum, nõ ta
men indiſtincte, ut infrà dicam, & nihilominus contractus re
manet firmus. l. pacta cõuenta. et ibi gloſſ. & Doctor. maximè
Bald. ff. de contrah. empti. Alber. Brunus. in tracta. de forma.
3. & 4. col. In propoſito in mutuo ad ipſum producendum in
eſſe requiritur conſenſus. l. nõ omnis. ff. eo. Itẽ quod pecunia; 2
quæ datur, ſit mutuantis. l.2. §. appellata. eo. tit. Item quod pe-
cunia, uel frumẽtum actualis & re ipſa tradatur. l. ſi tibi decẽ.
ff. de pactis. l. rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi cert. peta. & nihil aliud requi
ritur. Statim igitur quod tibi mutuo pecuniam meam, & eam
trado, eſt cauſatum mutuum, poſt initum contractum mutui:
etiam ſi nihil dicatur, hæc ipſam ſequũtur ut reddatur res eiuſ-
dẽ generis & qualitatis, hac l. noſtra in fi. ſicut & aliqua ſequũ
tur uenditionem cõtractam. l. exempto. ff. de actio. empti. Se-
quitẽ itaq;, quod cũ mutuũ poſſit in eſſe produci ſine eis, quod
nõ ſunt de ſubſtãtialibus, ſed de naturalib. Nec obſt. ſi dicatur,
ſi ſunt de naturalibus, ergo poterunt alterari pacto. d. l. pacta.
& tamen hoc eſt falſum, ut d. l.2. ff. eod. ubi non poteſt fieri pa-
ctum, quod res alterius generis reddatur. Nam ad hoc reſpon- 3
deo, quod naturalia conſiderãtur dupliciter. aliqua ſunt natu-
ralia ſimpliciter, aliqua naturalia ſubſtantialia. Quæ ſunt natu
ralia ſimpliciter, ſi alterentur, non immutant contractum. d. l.
pacta. Sed naturalia ſubſtantialia ſi alterentur, immutant con-
tractum: ſicut uerè ſubſtantialia. non poſſunt tamen dici uerè
ſubſtantialia, quia non requiruntur ad producendum in eſ-
ſe contractum. Genus ergo & qualitas, erũt de naturalib. ſub-
ſtantialibus mutui, Et hanc differentiam inter naturalia ponit

Paul.de Caſt.in l.iuris gent.§.quinimo. col. 2.ff.de pactis.& Brun.in d.tract.col.4.propé fi.quę ſunt noua in hac materia.

1 Verbũ dare exponitur pro tradere in contractibus, in quibus de ſui natura nõ transfertur dominium.

2 Cõmodatũ dicit̃ etiã trãslato dominio, ſi hoc agat̃.

3 Effectus rei attenditur,non autem uerba.

CAPVT VI.

L. fi.ff.de præſcript. uerbis. Inquit hic Iuriſconſultus,Si tibi ſciphos dedi, ut eoſdem mihi redderes,commodati actio eſt,& cum ſit commodatum in quo non transfertur dominum,§.item is cui res.Inſti.quib.mod.re cõtrahi.obliga.uerbũ
1 Dedi debet exponi, id eſt tradidi,ſicuti fit in l.ſi ut certo.§.nũc
uidendum,ubi gloſſ.ff.commoda.& in l.ſi tibi areæ, in uerbo
Dedi.ff.de pręſcrip. uerbis. Verum Dominus meus Alciatus
lib.2.Paradoxorum c.19. non admittit hanc expoſitionem, &
uult quod iura loquentia de commodato, ut ẽtia uerbo Dare,
intelligantur prout iacent, cum nihil repugnet quominus ſit
commodatum, quamuis trãsferatur dominium. Et ita intelli-
2 git hanc l.fi.ut ibi per eum.Qua in re non poſſum ſecum con-
uenire.Siquidem admitto,in commodato poſſe transferri do-
miniũ,ut poſtea eadem res reſtituatur, et nihilominus erit cõ-
modatum:ſed hoc procedit, quando expreſſe ageretur ut eſſet
commodatum:ſicut dicimus,quãdo deponitur pecunia,ut tã-
tundem reddatur ut ſit depoſitum,ſi hoc expreſſe agitur inter
partes.l.die ſpõſali.§.1.& l.ſi ſacculum. & utrobiq; notat gloſſ.
& Salice.ff.depoſiti. Sed quod ſi ſimpliciter dedi tibi ſpeciem,
ut eandem reſtitueres,quod uerbum Dedi ſtet proprie,& dica
tur dominium translatum, & ſit commodatum,non admitto:
quoniam cum tali caſu repugnent uerba et effectus rei,ſemper
attenditur effectus,& uerba impropriantur. l. ſi olei.ubi Bart.
3 Cod.locati.l.inſula. ff.de præſcript.uerbis.Quinimo ſi ſit trãs
latum dominium,etiam ſi agatur ſimpliciter, ut eadem res po-
ſtea reddatur, non eſt commodatum, ſed contractus innomi-
natus. d.l.ſi tibi areæ iuncta.l.1.§.1.ff.cõmoda. Eſt igitur ne-
ceſſe,ut expreſſe agatur quod ſit commodatũ.Non obſt.l.2.ff.
ſi cer.pet.ponderata ut per D.meum,quæ loquitur tantum de
depoſito & commodato,quia illa ſunt exẽpla quæ non reſtrin
gunt regulã.et ideo recte ibi gloſſ.ſupplet,et Docto. Vel alius
contractus & intentio Iuriſconſulti in illis uerbis depoſitum e-
rit,aut commodatum fuit dicere,ideſt,nõ erit mutuum,ut po-
ſtea ſubdit in ſeq.uerbis.& notat ibi Bart.2.notab. Non obſt.
quod in hac l. Iuriſconſultus retineat idem thema,& faciat tã-
tam uim,an eadẽ ſpecies,aut genus reſtituatur,Nam admitto,

&

& retorqueo. ratio enim eſt, quia non curabat uerba, nec formam uerborum, ſed tantummodo effectum rei: ſcilicet, an ueniat reſtituenda eadem ſpeties, uel genus. Ex quo effectu conijcitur mens contrahentium, quem contractum uoluerint celebrare, ſecundũ quem uerba accipiuntur. Simile eſt in l. naturalis. §. & ſi quidẽ. ſupr. eo. ubi Iuriſcõſultus retinet idem thema uerborum, dicendo, Vt rem acciperem: & tamen in uno caſu eſt uenditio, in qua non transfertur neceſſariò dominium rei: in alio permutatio, in qua transfert̃, ut eſt caſus de utroq; in l. fi. ſupr. de cõdic. ca. data. Et hoc ideo, quia ibi effectus tantũ põderatur, an darem rem, an pecuniam ut rem acciperẽ. Et quando datur res, eſt permutatio, & uerbum accipere ponitur pro dare: quãdo pecunia, eſt uẽditio, & ponet̃ pro tradere. Sic hac lege uerbũ Dare ſtat propriè, cũ genus uenit reſtituendũ: & impropriè, pro tradere, cũ eadẽ ſpecies. argũ. l. 2. ubi gloſſ. ff. de offic. proconſul. & legat. nam & hic in ſecundo uerſic. dicit̃, argentum redderes, & in fi. argentum dares. Vid. cap. ſeq.

1 Vſuræ in depoſito debentur ſine cõuentione, cum ſit bonæ fidei.

2 Dictio, ſi, ponitur aliquando pro quia.

3 Depoſitũ nõ eſt, quãdo ab initio deponit̃ ut tantundẽ reddatur, & quod accipiens poſſit uti pecunia.

CAPVT VII.

L. Lucius. la. 1. ff. depoſiti. Adducitur paſſim hæc l. per Doctor. ad probandũ, quod quãuis in depoſito nõ trãsferatur dominiũ, ſi tamen pecunia deponat̃, ut tãtundẽ reſtituat̃, tũc trãsferri, & nihilominus eſſe depoſitũ, tamẽ irregulare. At nũquã fuit mihi uiſum legẽ hanc hoc probare, imò potius dicere contrarium. Nam dicitur hic eſſe depoſitũ, ſi eadẽ corpora nũmorũ ueniũt reddenda. Si uero tantundẽ, quod res egreditur notiſſimos terminos depoſiti, & quod nõ ſit depoſitũ, probat̃ ex fine tex. dũ determinat iuriſcõſultus uſuras ita demũ deberi, 1
quando tantundẽ uenit reſtituendũ, ſi ita conuentũ eſt. Ergo eſt mutuũ, quia alijs uenirent uſurę in depoſito ſine conuẽtione, cũ ſit bonę fidei, ut hac ead. l. & nota. per gloſſ. & Doctō. in §. actionũ. Inſtit. de actio. Facit, ut dixi etiã præcedẽti capite, quod quoties uerba & effectus rei repugnãt, attendit̃ effectus rei. Nec obſt. hęc l. in illis uerbis, ſi depoſ. actio nõ teneat: quia Iuriſcõſultus loquitur argumentatiuè, & in fine tex. poſtea decidit contrariũ, ut proximè dicebã. Vel illa uox, ſi, eſt accipiẽda 2
pro quia, ut in ſimili, in l. uideamus, in principio, ff. de in litẽ iurãd. & in l. Titium. §. à matre. ff. de adminiſt. tuto. & utrobiq;

 notat

notat gloſſ. Et ſi dixeris, quãuis hoc nõ probeť hac l. tamẽ pro-
bať in l. die ſponſal. §. 1. eod. tit. ubi ueniebat tantundem red-
dendũ, & tamẽ cõpetit actio depoſiti. Reſpõdebo, ſatis mihi eſ
ſe, oſtẽdiſſe hãc l. nihil facere. Tamẽ ad iſtud etiã dic, ut per Sa
lic. notab. in d. l. die. §. 1. aut ab initio deponiť, ut tãtũdẽ redda
3 tur, & quod accipiẽs poſſit uti pecunia. Et tũc eſt mutuum, ut
hac l. quãuis dixerit depono, per nota. in d. l. ſi olei. & in l. inſu-
lã. Aut deponiť pecunia in ſaculo nõ obſignato ſimpliciter, &
tũc licet uideať deponẽs tacite permittere, ut accipiens utatur,
tamẽ inſpicitur principiũ quod fuit depoſitũ, facit l. 1. §. quod
ſi rem. ff. depoſiti. ibi, quia hic eſt primus contractus.

1 Perſonales actiones plenius prouidẽt, quàm reales.

2 Legatario cõpetit actio perſonalis, et rei uendicatio.

3 Imperator nõ poteſt tollere ius quęſitũ de iure gẽtiũ, ſecus de iure ciuili.

4 Melius eſt incũbere rei, quàm perſonę.

CAP. VIII.

L. Plus cautionis. ff. de regulis iuris. Diciť in hac
parua lege, plus cautionis eſſe in rem ꝙ in perſo-
nã. Ex hoc inferũt Doctor. in rub. ff. ſi cert. pet.
1 quod actiones reales ſunt firmiores et pleniores,
ꝙ perſonales. & cõfirmãt hãc ſuã illationẽ diuer
ſis inſtãtijs, ut etiã per Dec. hic: quib. uideť magis nobis proui
deri per reales actiones, ꝙ per perſonales. Sed in contrariũ poſ
ſent plura adduci, per quæ uidereť nobis magis conſultũ per
perſonales, ꝙ per reales: puta, quia reales minore tẽpore tollũ-
tur, ut inquiũt Do. in d. rub. Itẽ realis extinguiť re extincta, nõ
tamẽ perſonalis. §. ſi tamẽ al. purp. Inſt. de rerũ diuiſi. Itẽ perſo
nalis cõpetit ad genus, quod nunꝙ perit. l. incendiũ. ff. ſi cert.
pet. ad quod nõ cõpetit realis. Itẽ nulla actio realis dať ad qua
druplũ, ſicut ꝑſonalis. §. quadr. Inſtit. de actio. ſed hęc nihil ad
rhõbũ, et inſtãtię Doct. nõ quadrãt. Nã cõſiderandũ eſt, quod
hęc l. loquiť comparatiuè, dũ dicit plus cautionis, &c. Et illatio
Doctor. in d. rub. procedit etiã cõparatiuè, & tamẽ Doctores
dãt inſtãtias ſeparatas ſine cõparatiõe. Vt igiť luceſcat ueritas,
ſunt cõſiderãdæ inſtãtię, in quib. cõcurrat actio realis & ꝑſona
lis, ut deť cõparatio, & tunc uidere, ꝑ quã actionẽ nobis magis
& plus caueať & cõſulať. Et uideť dicendũ cõtra cõmunẽ, ma-
2 gis cõſultũ eſſe ꝑ ꝑſonales. Exemplũ in legatario, cui cõpetit ꝑ-
ſonalis & realis actio. l. 1. & 2. Cod. cõmu. de lega. & per actio
nẽ ꝑſonalẽ aſtringit hæredem ad tradendũ, ut ꝑ traditionẽ effi
ciať dominus de iure gentiũ, §. ꝑ traditionẽ. Inſt. de rerũ diuiſ.
quãuis ſine traditiõe eſſet effectus dominus ipſo iure de iure ci
uili. l. à Titio. ff. de furtis. unde cõpetebat ſibi realis actio, ut e-
tiã declarat Iaſ. in d. l. 1. cõmunia. de lega. 1. notab. Vtilitas eſt

maxima, quia imperator & princeps nõ poteſt tollere ius quæ 3
ſitũ de iure gentiũ, ſecus quęſitũ de iure ciuili canoniſt. in c. Ec
4 cleſię ſanctę Marię. extr. de cõſtitut. Faciũt nota. per Paul. Ca
ſtrẽ. in l. 3. ff. de teſtã. & ꝑ Doct. in l. gallus. §. & quid ſi tantũ.
ff. de liber. & poſthu. Vbi imperator poteſt limitare in præiu
diciũ iuris quæſiti tertio, per aditionẽ hæreditatis, quę eſt de iu
re ciuili, nõ tamẽ poſt appręhẽſam poſſeſſionẽ, ꝑ quã quis acq
rit ius de iure gentiũ. Vlterius ſi cõcurrat actio ꝑſonalis cũ rea-
li, puta in depoſito, cõmodato, &c. cõſultius eſt agere perſona-
li: quoniã in reali probandũ eſt dominiũ, quod eſt difficilimæ
probationis. ut nota. in l. rẽ quę nobis. ff. de acquir. poſſeſſio.
& ibi hoc uult Bart. expreſſe. Poſſem alijs medijs iſtud confir
mare, ſed res nimiũ protẽderet. Nõ obſt. modo hæc lex, ubi iu
riſcõſultus loquit̃ cõparatiue, et tamẽ dicit plus cautionis in rẽ
q̃ in perſonã. Nã malè exẽplificat̃ per Doctor. in d. rub. et per
Dec. hic, quod plus cautũ ſit habere actionẽ realẽ, q̃ ꝑſonalẽ.
Sed debet intelligi, ꝙ melius & cautius eſt habere rẽ apud ſe, q̃ 4
cõtra aliũ agere, & litis periculo ſe ſubijcere: dico cõtra aliũ age
re, uel ꝑſonali uel reali actione. facit l. ſi is qui rẽ cõmoda. ff. de
furt. ubi ſi creditor ſubtrahat rẽ propriã cõmodatã, ita demũ
cõmodatarius poteſt agere furti cõtra eũ, ſi aliquas impẽſas fe
cerat, et ſua intererat: quia (inquit iuriſcõ.) interfuit potius eius
per retentionẽ eas res ſeruare, q̃ cõmodati agere. Et poteſt cõ-
firmari hoc in omnib. caſibus, in quib. lex admittit retentionẽ.
Vnde melius cõuenit exemplũ in hac lege, quod primo loco
ponit Deci. hic, quod melius eſt incumbere pignori q̃ cõtra a-
liũ agere. ut etiã eſt tex. in §. furti. Inſti. de oblig. quæ ex del. &
huic declarationi cõueniũt illa uerba, plus cautionis: quia pig-
nus datur creditori, ut ſibi magis ſit cautũ. §. fi. Inſt. quib. mod.
re contra. obliga. Et ita intellexit hũc tex. Bar. hic, & in l. pręto
riæ. la. 3. ff. de prætor. ſtipul. dũ uult poſſe dari pignus pro fi-
dei iuſſore, quia magis eſt cautũ creditori. & allegat hanc l. Ex
his apparet Docto. in d. rub. abuti hoc tex. intelligẽtes eũ in ꝑ-
ſonali & reali actione, cũ aliter debeat intelligi, ut declaraui.

1 Prætor nõ habebat poteſtatẽ faciendi legẽ, ꝑ prius,
2 Prætor in multis mitigauit & correxit ius ciuile.
3 Edicta prætorum obſeruabantur non in uim legis, ſed effectualis obſeruantiæ.
4 Edicta perpetua quę ſint, et quare ita dicantur.
5 Cornelius legẽ tulit, ut prætores ex edictis ſuis perpetuis ius dicerent.

CAPVT VIIII.

§. Prætorũ quoq; edicta. Inſt. de iure nat. gent. & ciuili. Maxima eſt altercatio & cõfuſio inter Do ctor. in rub. Cod. qui admitti, dũ incipiũt tracta

tũ bonorum poſſeſſionis,an prætor poſſet facere legẽ, ut ipſi
1 dicunt,per prius, id eſt haberet poteſtatem principaliter legẽ
inducendi. & plures plura & infinita dixerunt. Ego fui huius
ſententiæ, ut nullo modo prætor per prius legem facere poſ-
ſet. mouebar particulariter ex hoc §. cum præcedentib. & ſeq.
nã à principio poteſtas cõdendi legẽ erat tota in populo. §. ſed
quod principi. ſup. eo. et nemo potuit facere legẽ niſi q haberet
poteſtatẽ à populo, ut ſu. eo. & infr. Si ergo inſpexeris omnes
§. huius tituli, pręcedẽtes & ſequẽtes, reperies ſenatum & prin
cipes à populo poteſtatẽ habuiſſe legem cõdendi. At in hoc §.
prætorũ, nõ dicit̃ prætorẽ habuiſſe talẽ poteſtatem ab alio, ſed
quod ipſi magiſtratus auctoritatẽ huic iuri dederũt. Præterea
in alijs §. dicit̃, ſenatus cõſulta, &c. habẽt uim legis: at hic dicit̃,
prætorũ edicta nõ modicã obtinẽt auctoritatẽ. Verũ ut clarius
& latius intelligas hãc materiã, quã ſcilicet poteſtatẽ prætores
haberent, quod inſeruiet ad intelligentiã diuerſorũ iuriũ, repe
tenda eſt res partim à bonis literis, partim à legibus. Sciendum
itaq; eſt, quod ante prætores, conſules ius dicebant in ciuitate.
ſed cũ auocarent̃ bellis finitimis, quib. impediebant̃ Romę ius
dicere, creatus fuit prætor qui diceret ius, qui dictus eſt urba-
nus. & cũ hic non ſufficeret, additus eſt alius prętor qui pere-
grinus dicebat̃. l. 2. §. deinde cũ placuiſſet. ff. de orig. iur. & ita
apparet prętorẽ fuiſſe prępoſitũ tantũ iuri dicẽdo, ut d. l. 2. §. eo
dẽ tẽpore. Poſtea creati ſunt adhuc alij particulares prætores,
ut d. §. deinde. Huius prętoris iuriſdictio erat annalis. Inſti. de
perpetu. & tẽpora. actio. §. 1. Modo inter dicendũ ius animad
2 uertebat prętor ius ciuile in multis deficere, in multis rigoroſũ
eſſe & aſperũ. decreuit hoc mitigare & corrigere, l. ius autẽ ci-
uile. §. ius prętoriũ. ff. de iuſ. & iure. nõ poterat tamẽ hoc face-
re pręciſè, quia nõ habebat poteſtatẽ faciendi legẽ, cũ populus
eũ tantũ iuri dicendo præpoſuiſſet. Inſtituit itaq; proponere e-
dicta, quib. admonebat ciues de qua re, & quomodo eſſet ius
dicturus, ut poſſent ſe præmunire. d. §. eodẽ aũt tẽpore. Et nõ
eſt dubiũ quod ſi à principio populus uoluiſſet refellere illa edi
cta, quod potuiſſet feciſſetq; ius dici ex iure ciui. ſcripto. tamẽ
quia prętores hoc faciebãt ex æquitate, populus uidẽs illa edi-
cta ſpectare ad publicã utilitatẽ, ea admittebat. d. §. ius præto-
riũ. Paulatim itaq; propter talẽ obſeruationẽ creuit auctoritas
prætoris, ut in ſimili habet̃, Inſti. de fide. co. hęredita. §. 1. ut ab
eorũ edictis non diſcederetur, quinimo obſeruarentur non in
3 uim legis, ſed effectualis obſeruãtię. Et hoc eſt quod uoluit hic
§. dum dicit, quod magiſtratus huic iuri auctoritatem dede-
runt. Nam ſe bene gerendo prætores, & æqua edicta propo-
nẽdo, dederũt auctoritatẽ iuri ſuo: non autẽ ex eorũ poteſtate,
quia nihil aliud poterãt q̃ ius dicere, ut ſupra dixi. Hęc aũt edi

cta

ςta erant annalia, & prętor ſuccedens nõ tenebatur ea ſeruare,
ſed ex nouis edictis poterat ius dicere, ut declarat Budeus in l. 2
ff. de ſtatu. homi. & Alciatus lib. 3. Diſpũct. c. 17. quia tamẽ ut
dixi reſpiciebant adeò publicam utilitatem, cœperũt paulatim
etiã poſt annũ obſeruari, & coniungi cum iure ciuili, ut dicit
tex. alijs incognitus in hoc propoſito, qui mihi multũ aperuit
mentem in hac materia, in §. ſed cum paulatim. Inſti. de teſta-
ment. Et iſta talia edicta poſt annum ſeruata appellabãtur edi 4
cta perpetua, ut d. l. 2. ff. de ſtatu. homi. & l. edita. Cod. de edẽ.
& l. unic. Cod. quando non petent partes. Cum itaq; eſſet au-
cta adeò præturæ auctoritas, cœperunt ciues ambire talem di-
gnitatem; et ea abuti, conſtituẽdo iniqua & nefaria edicta. un- 5
de facta eſt lex à Cornelio, ut prætores ex edictis ſuis perpe-
tuis ius dicerent, & ita ulterius prætores edicta non propone-
bant, Budeus & Alciatus ubi ſupra. quemadmodum enim ue
terum prætorum æquitas huic iuri auctoritatem dederat, ſic i-
niquitas aliorũ ſuſtulit. Ex his apparet, an prætor poſſet facere
legem, quæ ſi Doctores noſtri ſciuiſſent, non occupaſſent in
hac re tot columnas. Et hæc maxime proderunt ad intellectũ
§. quos autem, Inſti. de bonorũ poſſe. de quo dicam ſeq. cap.

1 Emancipato filio neceſſe erat adire prætorem, & co-
ram tribunali agnoſcere bonorum poſſeſſionem.

2 Verba ipſo iure, intelliguntur ſæpe, id eſt, ſine facto
hominis.

3 Prætor dat remedia directa, quãdo ſtatuit ſuper his,
quibus ius ciuile nihil diſpoſuit.

CAPVT X.

Quos autem. Inſt. de bonorũ poſſeſſio. Ex dictis
in præcedenti capite de poteſtate prętoris, inferri
§. poteſt ad declarationem huius §. ſuper quo maxi
me laborant Docto. in ea. rub. Cod. qui admitti.
Erat itaq; prætor tantum præpoſitus iuri dicen-
do. ideo in edictis ſuis ſi animaduerteris, ſe ad iudicium refert.
Inquit enim, pacta ſeruabo, iudiciũ dabo, & facit l. 1. in princi-
pio. ff. ut ex legibus. unde cũ uellet emancipatos, & huiuſmodi 1
perſonas de iure ciuili incognitas, ſuccedere, propoſuit edictũ
quo pollicebatur bonorum poſſeſſionẽ. §. aliquãdo. & §. ſunt
autem. Inſt. hoc eo. tit. Et ideo ſi emancipatus uolebat ſuccede
re, non poterat per ſe, ſed erat ei neceſſe adire prætorem, & co-
ram tribunali agnoſcere bonorum poſſeſſionem, peteretq; eã ſi
bi decerni. l. 1. §. decretalis. ff. de ſucceſſo. edic. quo facto, iſte effi
ciebatr̃ bonorũ poſſeſſor, d. §. quos autẽ, in fi. Ante enim quàm
adiuua-

adiuuaretur à prætore, nõ poterat effici hæres, uel bonorum poſſeſſor. Inſt. de bonorũ poſſeſſ. in principio. Et hoc eſt quod uoluit hic tex. Cuius ſenſus eſt, quòd uocati ad hæreditatem à prætore, ipſo iure non fiunt hæredes, id eſt, nõ ex aditione hæreditatis per ſe facta. Bart. l. uentre. notabil. 23. ff. de acquir. hæ dita. Sed requiritur factũ prætoris decernentis. Ratio eſt, quia prętor hoc facere non poteſt, ſcilicet ut quis per ſe fiat hęres: cũ non poſſit facere legem, nec operari extra iudicium, ſed actus ſuos ad iudicium referat. Nam per legem & ſimilem iuris con-
2 ſtitutionem, &c. fiunt hęredes, intellige, ipſo iure ſine facto iudicis, ut per ſe poſſint adire & adipiſci hæreditatem. Et quod
2 hæc uerba ſic intelligantur, innuit uerſ. ſi. ibi, ſed cum eis prætor dat. qui uenit aduerſatiuè ad id quod ſuprà dixerat, prætorem non facere hæredem ipſo iure: ſed cum dat eis bonorum poſſeſſionem, efficiuntur bonorum poſſeſſores: ergo ante ex ſe non poſſunt. ſic enim debẽt intelligi iſta uerba, ipſo iure. Nõ autem intelligas, ipſo iure, id eſt, ſine aditione: quia tunc nec ſenatus conſulta, nec alię leges exceptis ſuis hæredibus, ſolent facere hæredem ipſo iure. & tamen tex. uult, quod per legem, uel aliam conſtitutionem fiant hæredes ipſo iure. Dic ergo, ipſo iure, id eſt, ſine facto hominis: ſcilicet iudicis. ut per Bart. in l. 1. ff. de cõpenſa. in fi. & in d. l. uẽtre. notabil. 23. Et ſi modo inſtaueris, quare poſtea in iudicio non facit ipſum hæredem directo?
3 Reſpondeo, quia noluit. nam ſi uoluiſſet, utiq; feciſſet, cum & aliàs in iudicio det remedia directa, ut in actione quod metus cauſa, de dolo, et multis ſimilibus. Ratio autẽ quare noluit, eſt, ut uult Alber. d. rub. qui admitti. & mihi placet. Siquidẽ prætor, quamuis ueniret contra ius ciuile, tamen hoc fecit cum modeſtia, nec uoluit uenire directo, cum non haberet poteſtatem condendi legem, ſed per indirectũ. Nam cum ius ciuile daret hæreditatem, prætor dando bonorum poſſeſſionem cum effectu auferebat totam hæreditatem, uel partem. Sed ſi contingebat prætorem diſponere ſuper aliquo, ſuper quo ius ciuile nihil diſpoſuiſſet, illud faciebat directò. In iudicio tamen, ut in d. actione quod metus cauſa, & de dolo, et ex dictis in hoc cap. & præcedenti, reſultat declaratio ad infinitos textus, adductos in hoc paſſu per Doctores in d. rub. Cod. qui admitti.

1 Delegati diffinitio breuiſſima.
2 Iudicibus ordinarijs dicitur data iuriſdictio, non autem mandata.
3 Vicarius epiſcopi habet ordinariam iuriſdictionem à lege, poteſt tamen reuocari ad libitum.

Cap.

CAPVT XI.

R Vb. ff. de officio eius cui mãdata eſt iuriſdictio. Super hac rub. inſudant Doctores in inueniẽda bona diffinitione, quid ſit delegatus. & plures traditæ ſunt hic, & in rub. extr. de officio delegat. Inter cæteras dat Alexander unam multum longam, non potuit tamen tot uerbis uti, quin patiatur adhuc diuerſas difficultates. & eam aliquibus medijs impugnaui, aliâs legendo hanc rub. At uidetur mihi, Doctores noſtros obdormiuiſſe, cum haberẽt diffinitionem ante oculos, traditam à Iuriſconſulto hic, nec eam obſeruauerint. Dico itaq;, quod delegatus eſt is, cui mandata eſt iuriſdictio. Et hæc diffinitio conſtat ex genere, & differentijs. nam dum dico, eſt is, pono genus: ſiquidem nemini non patet, ſufficere in diffinitione poni genus remotum, licet non proximum, ſecundũ logicos. & ita facit Iuriſconſultus in l. debitor. ff. de uerborũ ſignif. dum inquit, Debitor eſt is, &c. Sequuntur poſtea differentiæ, dum dicitur, cui eſt mandata. ponitur ad differentiam iudicum ordinariorum, quibus propriè dicitur iuriſdictio data à principe uel lege, nõ mandata. l. & quia. ff. de iuriſd. omni. iud. ubi delegatis dicitur mãdata non principaliter data. Et tradunt moder. hic: & licet aliquando lex dicat dari delegatis, hoc eſt intelligendũ largo modo, & diffinitiones ſunt propriè intelligendæ, ut habetur in locis uulgaribus, dum dicitur, Iuriſdictio ponitur ad differentiã eorum quibus nudum miniſterium cõmittitur: quibus licet quid mandetur, tamen id eſt ſine iuriſdictione. Et propriè appellantur auditores, uel executores. c. ſuper quæſtion. §. porro. extrà, de off. deleg. ubi Doctores. Nec obſtat, ſi quis oppoſuerit forte de uicario epiſcopi, cui cõuenit hæc diffinitio, cũ ſibi mandetur iuriſdictio ab epiſcopo, & tamen non eſt delegatus, ſed ordinarius: ut hic per Alex. Ad iſtud reſpondetur, quod quãuis mandetur iuriſdictio ab epiſcopo, tamen habet ordinariam iuriſdictionem à lege, ut hic per omnes unde dicitur, potius ſibi dari, quàm mandari. d. l. & quia. ibi, lex dat. Vnde non conuenit ſibi diffinitio, quæ dicit mandata. Vel ſecundo modo poteſt dici, quod & ſi habeat uicarius epiſcopi ordinariam à lege, reſpectu tamen epiſcopi mandantis dicitur delegatus. Inde eſt, quod per mortem epiſcopi extinguitur eius iuriſdictio. Clemen. fi. de procuratori. & poteſt epiſcopus eum ad libitum reuocare: quæ omnia conueniunt delegato, non ordinario, ut notatur per Doctores in d. l. & quia. & Rimin. hic. col. 5. in fi.

(margin numbers: 1 beside "eſt iuriſdictio. Et hæc diffinitio", 2 beside "ponitur ad differentiam iudicum", 3 beside "ordinariam iuriſdictionem à lege")

1 Delegatus, & uicem gerens, quomodo differant.
2 Verborum proprietas ſumitur à diffinitione.

C Diffe-

3 Differentia inter titulum de officio eius cui eſt mandata iuriſdictio, & Cod. de officio eius qui uicem alterius gerit.

CAPVT XII.

II. Cod. de officio eius qui uicẽ alterius gerit. Pertinet quoq; ad intelligentiam rub. ff. de officio eius,
1. de qua dictũ fuit præcedenti capite, inueſtigare, an ſit aliqua differentia inter delegatum, & uicegeren-
1 tem, ſeu uicarium. Bart. hic ſecundum glo. huius l. dixit, delegatum eum eſſe, cui iudex aliquid mandat, uel committit. Et de hoc loquitur titulus ff. de offic. eius. Vicegerentem uerò, ſeu uicarium eum dici, cui committit ſuperior propter impedimentũ principalis officialis. & hic habet ordinariam iuriſdictionem, & de eo loquitur hic titulus, de officio eius qui uicem alterius gerit. At Alexan. in d. rub. ff. de officio eius cui mandat. col. antepen. reprobat hanc differentiã, adducendo plurima iura, quæ probant etiam dici uicarium eum qui conſtituitur à iudice, non à ſuperiore. Ideo poſtea ſe reſoluit, & alij communiter ſequuntur. Aut accipimus uicegerẽtem ſtrictè, & eſt is qui à ſuperiore tantũ cõſtituitur: aut largè, & tunc uenit quoq; non à principe tantũ, ſed ab ipſo iudice conſtitutus. Hæc reſolutio mihi non ſatisfacit, nec uideo quare magis ſtricte dicatur uicarius uel uicegerens, ille qui cõſtituitur à ſu-
2 periore, quàm ille qui conſtituitur à iudice. nam proprietas uerborum ſumitur à diffinitione, ut tradit Bartol. in l. omnes popul. in iij. q. vi. q. principal. ff. de iuſtit. & iur. Sed diffinitio uicarij eſt, ut dicatur is qui uicem alienã gerit & miniſtrat, ut per Gofred. & Hoſtienſ. in ſumma, in titulo de officio uicarij. Cardin. Zabar. in Clement. 1. de officio uicarij. Et hoc, quocunq; modo quis gerit uicẽ alterius, ut ibi per eos. At conſtitutus à iudice, ipſius iudicis uicem gerit. l. ſolet. ff. de iuriſ. om. iud. c. ſanè. el. ij. extr. de offic. deleg. Ergo propriè & ſtrictè dicitur etiam uicegerens, & uicarius. Facit l. uicarius. ff. de legatis. & l. ſciendum. §. legati, eo. titulo. Eſt bene uerum, quod quamuis tam is cui aliquid committitur à iudice dicatur uicẽgerens & uicarius, ſicut is cui committitur à ſuperiore, tamen diuerſo modo uices gerunt. Nam is cui aliquid mandatur à iudice, gerit uicem perſonę, ſi quidem cum is qui ei mandat, retineat ſuam iuriſdictionem, & magiſtratum, non poteſt is cui aliquid mandatur, aliud repræſentare quàm perſonam mandantis, nimirum ſi non habet iuriſdictionẽ ordinariam, quæ eſt apud alium. Sed is qui conſtituitur à ſuperiore in locum abſentis, uel mortui, non repræſentat perſonam, ſed ma

gistra-

giſtratum qui uacat, & locum: nimirum ſi habet iuriſdictionem ordinariam, quæ apud neminem eſt. Et iſtud uoluit hæc l.ij. à nemine hactenus põderata, dum dicit, Tueri locum rectorum prouinciarũ noſcuntur. Ecce quòd tales tuentur locum, non perſonam. Et hæc eſt uera differentia inter titulum ff. de officio eius cui mandat. eſt iuriſdictio: & hunc titulum, de officio eius qui uicem alterius gerit. 3

1 Doctor qui legit per uiginti annos publicè, an ſit illuſtris uel ſpectabilis.

2 Titulus Cod. de profeſſoribus, qui in urbe Cõſtantinopolitana habet locum, tantũ in illa urbe.

3 Relatiuum reſtringit latam ſignificationẽ uerbi, cui adijcitur.

CAPVT XIII.

R. Vb. & l. 1. Cod. de profeſſo. qui in urbe Conſtantinopol. lib. xij. Diſputãt diffuſe Doctor. in l. 1. ff. de offic. eius. an Doctor qui legit publicè per uiginti annos, ſit illuſtris. & Bart. in procem. ff. tenuit, quod ſic. allegat l. magiſtros, Cod. de profeſſorib. & medic. quæ nihil facit. Sed ut ex uerbis eius apparet, uoluit allegare hanc l. 1. de profeſſo. & iſtam dicit cõmunem opinionem Iaſon, in d. l. 1. ff. de officio eius. Sed Alexander ibi contra cõmunem ſenſit, ut ſit tantum ſpectabilis. Cuius opinio mihi placuit, cum nihil adducatur per Doctores in contrariũ, ubi ſuprà, quod ſtringat. & facit, quia hi Doctores comitiuã dignitatem ex lege, cum per uiginti annos legerint, conſequũtur, d. rub. noſtra, quæ habet orationem perfectã, & ideo poteſt allegari pro textu: iuxta not. in l. 1. ff. ſi cert. peta. Sed comes eſt ſpectabilis, ut per omnes illos titulos. ibi ergo, &c. Secundo, quia tales habent dignitatẽ uicariam, ut hac l. in fi. Sed inter comitem & uicarium nihil penitus intereſt. l. 1. Cod. de comit. & archi. libro xij. Vlterius aduertendum eſt, quod hęc diſceptatio ad nihilum redigitur, quoniã pro certo credo hunc titulum de profeſſoribus, procedere tantũ in his qui profitebantur in urbe Conſtantinopolitana, licet Io. Rebuffi. hic, & Ang. in procem. Inſtitutionũ, teneant, quod habeat locũ in profitentibus in omni gymnaſio publico. Et moueor per hanc l. 1. dum inquit Imperator, in hac regia urbe profeſſionẽ ſuam exercentes, cum myſterio dixit, In hac urbe, cum tamen eſſent alia gymnaſia, ut in ciuitate Berethinenſi, ubi legebat Dorotheus. §. ſed cum nouella. Cod. de emendat. Codicis. Item cum Imperator uoluit loqui de priuilegijs cõmunibus omnibus profeſſoribus, fecit titulũ 2

generalē, Cod. de profeſſ. & med. libro x. Cum iam ergo habe remus illum titulū generalē, non ſine cauſa fecit ſpecialē. Rurſus pōdera uerba rub. dum dicitur de profeſſoribus, qui in urbe Cōſtantin. & ſic illud relatiuū reſtringit latā ſignificationē
3 uerbi profeſſoribus. l. ea tamē adiectio. ff. de lega. iij. l. cūctos popul. & ibi Bart. & Doct. Cod. de ſumma trin. & fide catho. unde ſequit̃ cōcluſio cōtra tios Doct. profitētes, quod nō efficiamur illuſtres, nec ſpectabiles, ex lectione uiginti annorū.

1 Regula, quod eſt tale ſecundū quid, non eſt proprie tale, ut ueniat intelligenda.
2 Frater uterinus tantū, & conſanguineus tantū, eſt proprie frater.
3 Frater patruelis eſt improprie frater.
4 Iuriſdictio delegata eſt improprie iuriſdictio, & ſecundum quid.

CAPVT XIIII.

L. Lucius. §. quæſitū. ff. de lega. iij. Ex hoc tex. ſumit̃
1 una regula uulgaris & quotidiana, quæ in omniū ore uerſatur: Illud quod eſt tale ſecundū quid, nō eſſe proprie tale. Et ideo dicit hic Bart. quod appellatione fratris nō ueniret frater patruelis proprie. quē ſequūtur cōmuniter Doctores. intelligēdo tamen, ut per Alex. conſ. 204. conſideratis ij. uol. col. fi. & Curtius iunior, conſ. 5. col. 15. Et quoniā hac regula utūtur ſæpe Doctores in diſputatione articulorū iuris, ex re fore iudicaui recenſere aliquas declarationes, quæ ad eam tradūtur in locis ſolitarijs, & non cōmunibus. Et primo declarat Paul. de Caſtro, in l. ſerui electione. §. Labeo. de lega. 1. quod quando militat eadē ratio, idē iudicamus de eo quod nominat̃ cum adiūcto, quod iudicamus de eo quod ſine adiūcto profert̃. Sequitur Dec. in l. 1. Cod. de ſucceſſo. edic. Secundo notabilius declarat̃ per Soci. conſ. 15. incip. uiſo ſtatuto, iij. uol. quod regula non habet locū, quādo adiunctū ponit̃ non ad differentiā ſubſtantialē, ſed ad differentiā terminorū, id eſt, ut termini inuicē dignoſcantur. puta, Frater dicit̃, uel ſoror, qui ex eodē patre uel matre naſcit̃, uel ex utroq;. Vt tamen cognoſcamus qui ex eodē patre, uel eadē matre, uel ex utroq; nati ſint, ſolemus adijcere
2 Frater uterinus tantū, conſanguineus tantū, &c. non tamen hæc adiectio facit, quo minus iſti ſint propriè fratres, ſicut nati ex utroq;. l. iuriſc. §. ſecūdo gradu. ff. de gradib. quoniā ponitur tantū ad deſignandū unū ab alio. ſimiliter Frater patris mei eſt mihi patruus, Item frater aui paterni. Sed ut dignoſcamus fratrē patris à fratre aui, adijcimus, patruū magnū, &

tamen

tamen uterq; eſt proprie patruus, ut per Paul. in rub. & l. 1. Cod. de ſucceſ. edic. Diuerſum eſt in filijs fratrũ, quia appellantur fratres patrueles. §. ſed quidã. Inſti. de grad. nam tales ſunt fratres ſecundũ quid, & cũ adiuncto, ſcilicet patrueles. & improprie, ut per Bart. hic. Ratio eſt, quia iſti nõ poſſunt dici fratres ſine illo adiũcto, cum nõ ſint nati ex eodẽ patre uel matre, quod requirit̃ ut aliqui dicãtur fratres ſecũdũ ſupradicta. Ideo ſi demas illud adiunctũ patrueles, nõ erũt fratres. Quod non eſt in fratre uterino tantũ, & cõſanguineo tantũ, qui nihilominus ſunt fratres, ſine illo adiũcto. d. §. ſecũdo gradu. Ex hac Socini declaratione, dicebãt aliqui moder. in rub. ff. de iuriſd. om. iud. quod iuriſdictio delegata eſt proprie iuriſdictio. quoniã & ſi proferatur cum adiũcto delegata, & ita uideat̃ iuriſdictio ſecundũ quid, tamen illud adiunctũ ponit̃ ad differentiã terminorũ, ut cognoſcat̃ iuriſdictio delegata ab ordinaria, unde nõ deſinit eſſe proprie iuriſdictio, quod aliàs legẽdo illã rub. reprobaui. Nam modernorũ cõſideratio procederet, quãdo uſus & exercitiũ quod habet delegatus, eſſet ex ſe iuriſdictio. tunc uox ordinaria & delegata poneret̃ ad differentiã terminorũ, ut ſuprà dixi in fratre uterino, & cõſanguineo tantum, qui ſunt ex ſe fratres. Sed cum nõ ſit iuriſdictio ex ſe, ſed uſus tantũ & exercitiũ iuriſdictionis ordinariæ, l. 1. §. qui mandat. ff. de off. eius. qui uſus appellat̃, & poteſt dici iuriſdictio, ſi adiungat̃ uox delegata: igitur ſequitur, quod eſt iuriſdictio ſecũdũ quid, ut dictũ eſt de fratre patruele. Tertio aliter declarauit Curtius iun. in l. 1. ff. ſi cert. pet. notabili 73. ut procedat, quando eſt aliquid adiunctũ extrinſecũ, quod limitat ſubſtantiam primi actus dupliciter intellecti. aliàs ſecus, ideo infert, creditorẽ conditionalẽ eſſe proprie creditorem.

1 Bonorũ poſſeſſio ſeptima quare appelletur extraordinaria.

2 Bonorum poſſeſſio ſeptima quæ ſit, & quot requirantur, ut habeat locum.

3 Actio in factũ eſt introducta à prætore in ſubſidiũ deficientis actionis.

CAPVT XV.

§. Septima. Inſt. de bonorũ poſſeſſio. Ex pluribus bonorum poſſeſſionibus, quæ aliàs erãt in uſu, redacta eſt res ad ſex ordinarias. §. decima. hoc titulo. Eſt tamen addita ſeptima, quã hic Imperator appellat extraordinariã, quæ ita appellatur, 1
non ea ratione qua Carboniana bonorũ poſſeſſio, uel uẽtris nomine, quod ſcilicet nõ tribuat ius. nam immo ius tribuit, ut reliquæ ordinariæ: ſed quia eſt uaga, & nõ ſtabilita certa parte

edicti, ut notat hic glo. ſuper uerb. & extraordin. & glo in l. fi. Cod. unde legiti. iuuēes cum difficultate percipiūt, quæ nam ſit hæc bonorum poſſeſſio, & quomodo & quādo cōpetat. Et
1 plures mihi infeſti fuerāt, cum interpretarer ſecundā partem Cod. in rub. qui admitti. in ciuitate Papiæ. Dic itaq;, quod fu
2 it introducta optima ratione, ut inquit hic Imperator, & fuit neceſſaria omni modo. Nam pone quod deferatur bonorum poſſeſſio per legē nouā alicui, qui nō attingat defunctū, ex ali quo capite, certe hic talis nō habebit aliquā bonorū poſſeſſionem nominatā, quia nec eſt filius, nec agnatus, nec cognatus, nec uir & uxor, item nō poteſt etiā adire de iure ciuili, cum lex deferat bonorū poſſeſſionē, non hæreditatē. unde neceſſe eſt, quod corā iudice agnoſcat. Fuit igitur neceſſaria hæc extraordinaria, quæ cōpetit, quoties ex lege noua, uel conſtitutione, uel ſenatus conſulto, bonorū poſſeſſio deferē, ut hoc §. in fi. & requirūtur quatuor ut habeat locū, quæ recēſet d. Iaſon in d. l. fi. Cod. unde legiti. notabil. ſexto, ubi etiā ponit exemplū. Tu autem pone aliud, hoc pacto. Finge quod Cæſar princeps noſter inuictiſſimus, faciat legem, quod decedente aliquo ex noſtro collegio Dolano ſine agnatis, uel cognatis, ut uetuſtiori in ipſo collegio detur bonorū poſſeſſio in bonis defuncti. certe hic talis indigebit omnino hac ſeptima extraordinaria, quia non attinet defuncto ex aliquo capite bonorū poſſeſſionis, nec poteſt adire de iure ciuili, ut ſuprà dixi. Nā & ſimile fecit prætor in actionibus. Cum enim introduxiſſet aliquas actiones nominatas, in caſibus ubi ius ciuile deficiebat, cogitauit poſſe cōtingere aliquē caſum, ubi æquū eſſet dari actionē, &
3 in quo nō haberet locum actio nominata. Ideo introduxit actionem in factum ſubſidiariā. §. fi. & ibi nota. Inſti. de interdictis. Et hæc declaratio faciet ad dicenda proximo capite, circa rub. & l. unic. ff. ut ex legibus & ſenatus conſultis.

1 Bonorum poſſeſſio an dari poſſit de iure ciuili.
2 In hæreditate & bonorum poſſeſſione tria iura conſiderantur.
3 Bonorum poſſeſſio olim requirebat decretū, hodie ſaltem præſentiam iudicis.

CAPVT XVI.

R Vb. & l. unica. ff. ut ex legib. & ſenatuſc. bonorum poſſeſſio detur. Quæſiuerūt Doctor. noſtri in rub. Cod. qui admitti poteſt expeditū tractatū bonorum
1 poſſeſſion. an ſit dare bonorū poſſeſſionē de iure ciuili. In qua difficultate, quot capita tot ſentētiæ. Et aliàs infinita argumēta adduxi pro utraq; parte, in d. rub. ubi examinaui latiſ-

latiſſimè hũc articulũ. & inter cętera, quod ſit dare bonorũ poſ ſeſſ. de iure ciuili, ſtringit hæc l. cũ rub. ſua. Cõſiderabã tamẽ, 2
an fœdere diſtinctionis poſſent reſolui tot opiniones Doctorũ. Siquidẽ nos habemus tria, quorũ unũ nõ eſt aliud: ſcilicet hæreditatem, item ius acquirẽdi hæreditatem, item ipſam acquiſitionem. Hæreditas eſt quoddam ius repręſentans defunctum, ut per Bart. in rub. ff. de acquir. hæred. Ius acquirendi eſt, eſſe habilem ad acquirendũ. & iſtud prouenit à lege quæ nos habiles facit ad ſuccedendum, deferendo nobis hæreditatem. Acquiſitio eſt actus ipſe acquirendi, puta aditio hæreditatis. Simile eſt in bonorũ poſſeſſione, in qua eſt dare bonorum poſſeſſionem, item ius acquirẽdi bonorũ poſſeſſionem, item ipſam acquiſitionem. Bonorum poſſeſſio eſt quoddam ius introductum à Prætore, repræſentãs & ipſam perſonam defuncti. Ideo dicĩ, quod appellatione hæreditatis uenit bonorum poſſeſſio. l. hæreditatis appellatio. ff. de uerb. ſignifi. & eſt nomen iuris ſicut ipſa hæreditas. l. iij. ff. eo. l. hæreditat. appella. la. ij. eo. tit. de uerb. ſignif. Ius acquirendi eſt, quoties nobis defertur bonorum poſſeſſio, & efficimur habiles ad agnoſcendam bonorum poſſeſſionem, & ſic ad agnoſcendum illud ius proueniens ex edicto prætoris. Acquiſitio eſt, actus agnoſcendi bonorum poſſeſſionem. Si ergo quæramus, nunquid bonorum poſſeſſio ſit de iure prætorio, & an reperiatur de iure ciuili? Reſpondeo, quod indiſtincte eſt de iure prætorio. tex. eſt Inſt. de bonorũ poſſeſſio. in principio. ubi Imperator ſimpliciter dicit, Ius bonorũ poſſeſſionis introductum à prætore, & illud principium refertur ad omnia ſequentia, etiã ad §. ſeptima, in quo tractatur idẽ quod hac l. noſtra, & facit d. §. ſeptima, ibi, prætores introduxerũt. Aut quęrimus de iure acquirendi bonorum poſſeſſionem. & iſtud poteſt eſſe de iure prætorio, & de iure ciuili: ſi lex ciuilis deferat bonorum poſſeſſionẽ alicui, de nouo faciẽdo eum capacem, ut hac l. in fi. Et poſui exemplum cap. præced. & ita procedat hic titulus, & d. §. ſeptima. ibi, quibus ut detur lege, &c. Aut quærimus de ipſa acquiſitione, & iſta eſt ſemper de iure prætorio, quia requirit decretũ, uel ſaltẽ hodie præſentiã iudicis. 3
l. fi. Cod. qui admit. & ſine prætore extra iudiciũ agnoſci non poteſt, quod nõ fit in acquiſitione iuris ciuilis, puta aditionis hæreditatis. Ex his habes reſolutionem pluriũ argumentorũ, quæ faciunt Doctores in hoc articulo.

1 Reſponſio ſimilis debet eſſe interrogationi, quod limitatur in iuriſconſulto.

2 Mutuati uini æſtimatio fit, quanti tunc fuit, quãdo petitum

petitum eſt extraiudicialiter.

3 Mora non contrahitur ſtatim tẽpore petitionis, ſed cum aliquo temperamento.

4 Dictio, tunc, aliquando non ſignificat extremitatem temporis.

CAPVT XVII.

Vinum.ff.ſi cer. peta. Hic textus ibi, quãti tunc fu
iſſet cum eſſet petitũ, intelligitur dupliciter: primo de
L. petitione etiã extraiudiciali, ſecũdo de petitione tan-
tum iudiciali. Primus intellectus tenetur hic communi-
niter per glo. & Doct. qui eum confirmãt pluribus medijs, ut
per Iaſon. col. 1. Aliqui tamen tenuerũt ſecundũ, & inter cæte
ra faciunt maximum capitale, quoniã in interrogatione nihil
dictum eſt de petitione extraiudiciali. unde cũ reſpõſio ſimilis
1 debeat eſſe interrogationi, §. prȩterea. Inſtit. de inutili. ſtipul.
l. ſi defenſor. ff. de interroga. actio. non eſt dicendum, reſpon
ſionem intelligẽdã de petitione extraiudiciali. Sed propterea
non eſt recedendum à cõmuni. nam quicquid ſit in parte re-
ſpondente, in qua procedit d §. præterea, & d. l. ſi defenſor. Iu
riſconſulti reſponſio non aſtringitur ad interrogata, imò per-
ſæpe pinguior eſt reſpõſio, quàm interrogatio. ut l. ut reſpon
ſum. Cod. de tranſactio. l. precibus. Cod. de impub. quas alle
gat Iaſ. hic col. 1. & bonus tex. ultra eum in l. rerũ mixtura. ff.
de uſucap. & curioſus lector plura reperiet. Erit ergo uera con
2 cluſio cõmunis, quod fiat æſtimatio uini mutuati, quãti tunc
fuit, quando petitum eſt extraiudicialiter. cõtra quam tamen
moueo nouam difficultatem, intactam à Doctoribus. Nam
dictio Tunc, ſignificat extremitatem temporis. l. iiij. §. fi. ff. de
condition. & demonſtrati. l. in ſubſtitutione. ff. de uulga. &
pupilla. Attendetur ergo æſtimatio præciſè, cum fuit petitum
3 uinum. Sed tunc obſtat, quia mora nõ cõtrahitur ſtatim tem-
pore petitionis, ſed cum temperamento. de quo in l. quod di-
cimus. ff. de ſolution. & per glo. in §. omnis. Inſtit. de uerbor.
oblig. ut in ſpecie notat Bart. in l. ſi pœnã. ff. quãdo dies lega.
cedat. Alex. in l. 1. §. item ſi ita. col. ij. ff. ad l. falcid. Dec. in l. in
omnibus obligatio. notabil. 6. ff. de reg. iur. Vnde fieret æſti-
matio quanti plurimi ante moram, quod eſt contra intentio-
nem omnium. Cogitabam dici poſſe, quod etiam tex. iſte in
uerbo petitum eſt, intelligi debeat cum temperamẽto, de quo
4 in d. l. quod dicimus. ff. de ſolution. Nec obſtat dictio Tunc,
quia in hoc caſu alteratur eius natura. nam etiã in d. §. omnis.
Inſti. de uerbo. obliga. apponitur dictio Statim. & in §. ſi im-
poſſibilis. Inſtit. de inutili. ſtipula. & ibi glo. dicit illud, ſtatim,
intelli-

intelligendum cum temperamento, ut eſt caſus in d. l. quod dicimus. Et hæc nota, quia ſunt noua ad hunc tex. cum ſua materia.

1 Mutuum habet hoc ſpeciale, ut alteri per alterum quæratur actio directa.

2 Regulariter per actum naturalem alteri indiſtinctè quæritur.

3 Declaratio ad l. primam, Cod. per quas perſonas nobis acquiritur.

CAPVT XVIII.

Ea quæ ciuiliter. ff. de acquir. rerũ dominio. Inter cætera ſpecialia quæ habet mutuum, enumerata

L. per Bart. & alios in l. ſingularia. ff. ſi cer. peta. illud eſt, quod alteri per alterum quæratur actio, & di- 1

recta. l. certi. §. ſi nummos. ff. ſi cert. peta. cum regulariter ſit contrarium. nam per liberam perſonam alteri non quæritur. l. 1. Cod. de acquir. poſſeſſ. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de uerbo. obliga. Contra tamen Bartolum tenuerunt plures in d. §. ſi nummos, dicentes nullum eſſe ſpeciale in mutuo, cum hoc ſit regulare, quod per actum naturalem, ut eſt numeratio, alteri indiſtinctè quæratur, licet non per ciuilem, ut hac l. Et ratio eſt, quia de iure ciuili diſponitur, ne alteri quæratur: ideo per actum ciuilem quæri non poteſt, ſed quando intercedit actus naturalis, qui eſt de iure gentium, non conſideratur ius ciuile, ſed ius gentium, quod non impedit ne alteri per alterum quæratur actio. Cum itaq; in caſu noſtro acquiratur mediante numeratione, quæ eſt actus naturalis et corporeus, nullum eſt ſpeciale in mutuo, ut alteri per alterum quæratur actio. Tu autem ſuſtinendo hoc ſpeciale, dicas non obſtare hanc l. quia procedit tantum in his quæ actu naturali & corporeo acquiruntur: puta in poſſeſſione, mediãte traditione, quæ eſt actus corporeus, & naturalis, & iuris gentium. §. per traditionẽ. Inſt. de rerũ diuiſ. Et ita dicit expreſſe tex. in d. l. 1. Cod. per quas perſonas nobis acquir. ibi, excepta poſſeſſionis cauſa. Sed in mutuo non acquiritur tantum alteri ex ſola numeratione, ſed interueniente ſtipulatione, & ſic actu iuris ciuilis. 3

Vnde fateor, quod ex numeratione oritur actio, ſed propter ſtipulationem. Et hoc uult expreſſe Bart. ab alijs non ponderatus, in d. §. ſi nummos, in 3. combinati. ubi ponit ſemper exemplum, quãdo numero nomine alieno, & ſtipulor nomine alieno. & expreſſius in l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipuler. in fi. ff. de uerbo. obliga. ubi dicit, quandoq; ſtipulor ſuper re quæ eſt mea,

D non

non tamen durat mea, & tunc alteri non quæritur actio, fallit propter ſingularia pecuniæ creditæ. Vnde intelligit Bart. ſpeciale in pecunia credita, quando interceſſit ſtipulatio, & ſic actus iuris ciuilis. Et apertius, dum poſtea ibi ſubdit, prædicta uera in his quæ acquiruntur per actũ ciuilem, &c. Cum itaq; ſuprà locutus fuerit de ſpeciali pecuniæ creditæ, ut alteri quæratur, ſentit Bart. quod ſit per actũ ciuilẽ, ſcilicet ſtipulationẽ, quæ adminiculatur numerationi: ſicut dicimus in mutuo naturali, in quo interceſſit numeratio, cui ius ciuile cooperatur l. 2. §. fi. ubi Bart. & alij. ff. ſi cert. pet. Erit ergo ſpeciale in mutuo, ex quo requiritur etiam actus ciuilis, per quem actum ciuilem alteri per alterum qui iuri noſtro ſubiectus non ſit, acquiri non poteſt. Adducuntur etiam alia contra Bart. per Doctores, in d. §. ſi nummos, ad quæ facilis eſt ſolutio. Volui tantum enodare hanc l. ea quæ ciuiliter: quæ magis uidebatur urgere.

1 Rei uendicatio, an competat poſſidenti.
2 Poſſidens poteſt petere, ſe confirmari in ſua poſſeſſione.
3 Edictum diui Adriani competit poſſidenti, quamuis ſit remedium adipiſcendæ poſſeſſionis.

CAPVT XIX.

1. Cod. de alienati. iudic. mutãd. cauſa facta. Habetur in hac l. quod poſſeſſio parit actionẽ in rem.

L. Et ideo requiritur quod aduerſarius poſſideat, uel quaſi, ad hoc ut rei uendicatio habeat locum, ut hic per glo. & nota. in §. omnium. Inſti. de actio. & dicitur etiam in §. æque. Inſti. eo. quod poſſidenti nulla eſt prodita actio. Ego tentaui, dum legerem Inſtitutiones, & interpre-
1 tarer d. §. æque, quod imò etiam poſſidẽti competeret rei uendicatio: intelligendo tamen, quod per eam quis peteret non quidem ſe declarari dominum, & aduerſarium condemnari ad reſtitutionem rei, ſed ſimpliciter ſe declarari dominũ, ut ex iſta declaratione magis confirmaretur eius poſſeſſio, pro qua opinione adducebam nota. per glo. & Doctores, in l. 1. Cod.
2 de Carbonia. edic. ubi qui eſt in poſſeſſiõe, poteſt petere ſe cõfirmari in dicta poſſeſſione. Facit doctri. Bart. in l. uti frui. §. uerum autem, in fi. ff. ſi uſu fruct. peta. ubi uult, quod comes qui poſſidet caſtrum, poteſt petere ſe declarari comitem ad confir-
3 mationem ſuæ poſſeſſionis. ſimiliter licet remedium l. fi. Cod. de edic. diui Adria. tol. ſit adipiſcend. poſſeſſionis, tñ competit

adhuc poſſidenti,ut per omnes in d.l.fi. Et plura in propoſito congerũt moder.in d.l.1.de Carbo.edic.Nõ obſt.hęc l.1. Quia reſpondetur,quod ſi ſola poſſeſſio aduerſarij cauſaret rei uendicationem,utiq; poſſidens non poſſet agere. ſed debet etiam concurrere dominium ex parte agentis, quia dicat ſe dominum,ut nota.hic glo.& in d.§. omnium. unde poteſt ſub hoc prætextu petere, ut declaretur dominus ad confirmationẽm ſuæ poſſeſſionis. Nõ obſt.§.æque, quod poſſidenti nõ ſit prodita actio, uerum eſt ut ibi dicit tex. per quam neget rem actoris eſſe, ſed in caſu noſtro agit ut declaretur dominus, ad confirmationem ſuæ poſſeſſionis. Et hac meam opinionem, quæ uidebatur mihi multum noua, confirmo nunc auctoritate Guidon.Pap.q.219.incip.edictum, quẽ ita inueni tenentem ſuperioribus diebus, dum cõſulerem hic Dolæ in materia d. l.fi.Cod.de edic.diui Adria.tol. Quod nota, quia eſt ſingularis declaratio ad hanc l.cum ſua materia.

1 Solitus,& conſuetus,non differunt.
2 Conſuetudo ultima teſtatoris eſt attendenda.
3 Minimum attenditur, quando non apparet quid actum ſit, neq; de more regionis.

CAPVT XX.

Mela.§.ſed & ſi alimenta.ff.de alimentis & cibarijs legat. Ad hoc ut dicatur quis conſuetus aliquid facere, requiruntur plures actus, l.1.Cod.quæ ſit longa conſuetud.l.de quibus.ff.de legibus. & ibi nota.ſed ut quis dicatur ſolitus facere.Bart.in l.1.Cod. quomodo & quando.Iudex dicit ſe nunquam fuiſſe bene clarum,tamen quod ſolitum uel ſolere eſt quid uniuerſale,quod uerificatur,ex uno actu tantũ.& allegat hunc tex. in quo ſi teſtator legauerit alimenta,quæ uiuus præſtabat,intelligitur legaſſe quæ ſolitus erat præſtare mortis tempore: & tamen ſi uarie præſtiterit, ultima præſtatio attenditur. Igitur ſolitus quis dicitur ex una uice,& uno actu, ut per eundem Bartolum hic. Et hæc differentia eſt communiter recepta, ut teſtatur Paul.de Caſtro,in d.l.1.&confirmat Dec.in rub.extra,de conſuetudi. & Curti.iunior in tracta.feudali, in 2.parte. 4.q. Verum opinio contraria contra cõmunem uidetur uerior,ut nulla ſit conſtituenda differentia inter conſuetum & ſolitum, ſed utrunq; uerificetur in pluribus actibus, & unum pro alio ponatur.l. ſed Iulianus.§. pen.ff. ad Macedo. iuncta l.3.§.proinde.ff de in rem uerſo.nam in d. §.pen.Iuriſconſultus utitur uerbo ſo-

D 2 lebat,

lebat, & in §.proinde, in eodem caſu utitur uerbo Conſueue-
rat. Et hanc partem etiam ſequitur Dec. in d. rub.; quam late
probat, & optimis rationibus. Supereſt tãtum reſpondere ad
hanc l. Mela. ſuper qua ſolum fundatur cõmunis opinio, & re
perio datas diuerſas ſolutiones. Prima fuit Baldi, in l. item la-
pilli. col. pen. ff. de rerum diuiſ. quam tamen reprobat Dec.
in d. rub. Secunda fuit Decij, ibi. Tertia fuit Curtij iunioris
in d. tracta. 4. q. quæ non uidentur bene quadrare literæ hu-
ius tex. nec menti Iuriſconſulti, ut per te poteris conſiderare.
Ideo præter alios potes reſpondere, quod l. noſtra nihil facit
pro communi, immo potius probat, quod ſolitum & conſue-
tum idem ſignificant, & quod ſolitum uerificatur in pluribus
uicibus. Nam uerſicul. ſed & ſi alimenta diuid. in 3. partes, in
prima ponit unum caſum, in ſecunda alium, in tertia illatio-
nem. Secunda ibi, quare. tertia ibi, quid ergo. In prima parte
teſtator legauerat alimenta quæ uiuus præſtabat. legatarius
petebat alimenta. hæres uolebat præſtare forte minora, lega-
tarius uolebat maiora: decidit Iuriſconſultus, ea alimenta præ-
ſtanda eſſe, quæ mortis tempore teſtator erat ſolitus præſtare,
id eſt, fore ſolitum & conſuetudinem teſtatoris attendendam,
2 quæ in primis attendi ſolet. l. ſi ſeruus plurium. §. fi. de lega. 1.
& quidem ultimam cõſuetudinem, ut notat glo. in l. nemo. §.
temporalis. ff. de reg. iur. Et clarum eſt, quod conſuetudo nõ
inducitur ex uno actu, ut habetur in d. l. de quibus. Sed quid ſi
non appareat conſuetudo patris fam. & teſtatoris, ut ſolitus eſ
ſet præſtare, quoniam tam uarie præſtitit alimenta, ut non ap
pareat eum in hac præſtatione habuiſſe aliquam conſuetudi-
nem? Reſpõdet iuriſconſultus in ſecunda parte decidendo ali
um caſum, quod tamẽ adhuc ſpectabitur tempus proximum
mortis, id eſt ultima præſtatio, ut ſicut tunc præſtabat, nunc
quoq; præſtentur, & nihil dicit hic de ſolito. Conſtat itaq; ma-
nifeſte, Iuriſconſultum in prima parte loqui, quando aderat
conſuetudo teſtatoris. in ſecunda parte, quando tam uarie
erant præſtita alimenta, quod nulla erat conſuetudo. unde ſe-
cunda pars oſtendit uerbum Solitus in prima parte poſitum,
uerificari in tot actibus, ex quibus inducta eſſet conſuetudo.
Et pro hac declaratione eſt optimus textus, qui non poſſet me
lius quadrare in propoſito, & eſt quodammodo glo. huius le-
gis in l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg. iur. inquit Iuriſ-
conſultus, Semper in ſtipulationibus, & in cæteris contracti-
bus, id ſequimur quod actum eſt: unde ſi non appareat quod
actum erit, conſequens eſt ut id ſequamur, quod in regione in
in qua id actũ eſt frequẽtatur. Quid ergo ſi neq; regionis mos
3 appareat? quia uarius fuit, ad id quod minimum eſt, &c. Ec-
ce, quod uarie actum eſt, non dicitur eſſe moris, nec conſue-
tudinis,

tudinis, nec ſolitum. Senſus igitur iſtius l. eſt, primò ſpectandum ultimum ſolitum teſtatoris, id eſt conſuetudinẽ, quæ nõ poteſt eſſe niſi ex frequentatis & ſimilibus actibus. & ſi non appareat, quia uarie præſtitit alimenta, tunc ultimam præſtationem attendendam: in qua teſtator non poteſt dici ſolitus, d. l. ſemper. Et ita uerbum ſolitus non habet locum, nec refertur ad ſecundum caſum, ut crediderunt Doctores: & in hoc fuit eorum fallacia.

SVPPVTATIONVM IVRIS

D. NICOLAI BELLONI PATRICII CASALENSIS, LIBER II.

1 Naturalis obligatio tollitur per pactum, ipſo iure.
2 Elidere proprie eſt perimere, & enecare.
3 Pacta ſuſtinentur de iure Prætorio.
4 Prætor non tollit remedia ciuilia, ſed ea euacuat, exinaniendo eorum uires.
5 Perimi dicitur aliquid uel re ipſa, uel cum effectu.

CAPVT I.

LEX, ſi unus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. Si debitori, qui naturaliter & ciuiliter tenebatur,
fiat pactum de non petendo perpetuum, ipſo iu- 1
re tollitur naturalis obligatio. l. ſtichum. §. naturalis. ff. de ſolutio. l. fi. de iur. iuran. ciuilis autem firma permanet, donec fuerit exceptio oppoſita in iudicio, & probata. nã tũc eliditur, id eſt, debilitatur, ſeu infirmatur, ut hoc §. Et hæ concluſiones hic cõmuniter approbantur per Doctores. At Iacobus de Taue. ut refert Cin. in l. pacta quæ contra. Cod. de pactis. tenuit, quod ciuilis nõ infirmetur, ſed in totum perimatur & tollatur. Quem ſequutus eſt non uulgaris iuriſconſultus D. Zaſius Germanus, in ſuis Iuris intellectibus. col. 59. mouetur per tex. in §. perpetue. Inſti. de exceptio. Vbi hæc exceptio pacti & ſimiles dicũtur peremptoriæ, eo quia perimant ad idem c. quoniam frequenter. §. ſi uero, ut lite non
conteſtata, ubi probationes dicũtur elidi, id eſt tolli. Facit eti- 2
am ſignificatio uerbi elidere, quæ eſt perimere, & enecare, ut ex Suetonio & Virgilio idẽ probat. Ideo infert, maxime errare Doctores noſtros, uolentes per exceptionẽ, obligationem infirmari, cum hoc nullo iure dicatur. Sed debet cauere quiuis

Doctor, hoc profiteri, quod aliquid iuri non caueatur. Nam
facile decipi poteſt, ut fecit ibi d. Zaſius, qui dixit contra tex.
in l. nihil intereſt. ff. de reg. iur. Poteſt confirmari hæc pars per
textũ expreſſum, in l. quæcunque. ff. de compenſatio. ubi ex-
ceptio perimit. item per l. ſi tibi. §. de pignor. ff. de pactis, ubi
tollit. Item infringit per l. qui ætatis. ff. de doli excep. His non
obſtantibus teneo cõmunem, quod ciuilis remaneat infirma-
ta: non autem quod in totum ſit ſublata, per exceptionem pa-
cti. Et hoc probatur per infinita iura. primo per d. l. nihil inter-
eſt, ubi infirmatur. item per l. 2. ff. de exceptio. ubi habetur,
quod exceptio excludit intentionem agentis, nõ autem actio-
nem. Ideo bene dicit imperator Inſti. de exceptio. in princ. ex-
ceptionem compoſitam ad impugnandam actionem. item l.
non uidetur cepiſſe. ff. de reg. iur. ubi exceptio remouet, item
obſtat, ſummouet, ut hac l. §. ſed ſi ſtipulat. item repellit l. cre-
ditori. Cod. de pactis. quæ uerba omnia præſupponunt, obli-
gationem extare. Facit §. præterea. Inſti. de exceptio. ubi obli-
gationes nõ omnino diſſoluuntur, & cum naturalis ipſo iure
ſit ſublata, d. §. naturalis. ſequitur ut loquatur §. ille tantum
de ciuili. Si igitur non omnino eſt diſſoluta, non poteſt dici in
totum ſublata, ſed infirmata. Nec obſt. ſi dixeris, illum §. loqui
ante oppoſitã & probatam exceptionẽ: quoniam hoc eſt con-
tra uerba tex. qui loquitur de tempore ſententiæ, tibi, ſed quia
3 iniquum eſt eum damnari, &c. Secundo facit, quod pacta ſu-
ſtinẽtur de iure prętorio. l. iuris gent. §. prætor ait. ff. de pactis.
ait prætor, pacta ſeruabo, & liberatio quæ contingit ex pacto
prouenit iure honorario, ut in pacto noſtro eſt tex. in d. l. cre-
ditori. At ius prętorium non operatur cõtra ius ciuile directo,
ſeu tollendo, ſeu aliud faciẽdo, ſed cum effectu. §. quos autem.
Inſti. de bonorum poſſeſſio. Infirmabit itaq; exceptio pacti ci-
uilẽ, euacuando eius uires, non eam perimendo. Simile eſt in
bonorum poſſeſſione contra tabulas, quæ competit ad reſcin-
dendum teſtamentũ de iure prætorio. l. ut liber. Cod. de colla-
tio. & tamẽ poſt agnitam bonorum poſſeſſionem contra tab.
non rumpitur aut reſcinditur teſtamentum in totum, ſed re-
4 manet, & eius uires ſolum euacuantur. Inde eſt, quod poteſt
adhuc agi querela inofficioſi. l. filio. §. 1. ff. de inofficio. teſtam.
Quæ querela non datur niſi extante teſtamento, ut declarat
Bart. in l. illud. ff. de bonorum poſſeſſio. contra tab. Ratio autẽ
eſt ſecundum Doctores, in l. poſthum. Cod. de contra tab.
quoniam bonorum poſſeſſio contra tab. eſt de iure prætorio,
quod non tollit ius ciuile in totum, ſed infirmat. Et ita etiam in
terminis noſtris declarat dominus meus Alciat. in l. 1. Cod. de
pac. in glo. ſuper uerb. finitis. & hoc eſt quod uoluit Bart. hic
in fi. ſecundæ uirtutis pacti de non petendo. qui ſubdit, quod

ſi pactum

ſi pactum ſit roboratum à iure ciuili, tunc ciuilē tollit & perimit. Et quod prætor non poſſit in totum tollere & extinguere ciuilem obligationē, ſed cū effectu infirmare, firmat Bart. per optima iura in l. Iulianus. col. 3. in primo effectu, ſententiæ abſolutor. ff. de condic. indeb. Et hæc eſt uera reſolutio. Non obſtat modo, q̄d elidere ſit perimere. Sed hic §. dicit quod elidit, ergo, &c. Nam reſpondetur, hunc §. nihil facere, quia loquitur quomodo ſecundum pactū tollat primum, & utrunque ſuſtinetur iure prætorio. nos aūt, quomodo pactum de non petendo tollat ciuilem cauſatam ex contractu, & etiā ſi loqueretur in caſu noſtro reſpondendum eſſet, ut dicam ad ſequentia fundamenta, nō obſt. l. quęcunq; de compenſatio. quia adducta alia iura plura fuerunt, in quibus habetur quod non perimit, ſed infirmat, impugnat, remouet, &c. Et ideo cum uario modo iura loquantur, non poteſt ſuper hoc fieri capitale. Non obſt. tertio, quod exceptiones huiuſmodi appellentur peremptoriæ, quia perimant. nam nō ſequitur, perimunt, ergo extinguunt & tollunt: ſed ſunt intelligendæ, ut perimant aliquādo re ipſa, cū ſunt remedia ciuilia: aliqn̄ cū effectu, q̄n ſunt remedia prætoria, ut dictū fuit ſuprà in bonorū poſſeſſione. Facit illud generale, uerba eſſe accipiēda ſecūdū ſubiectā materiā. l. ſi unus. ff locati. l. ſi olei. ubi Bart. eod. titulo; & dixi ſuprà cap. 6. lib. 1. Eodē mō poteſt reſpōderi ad l. quæcunq;. & alia iura, quæ dicerēt obligationem perimi, ut ſi exceptio ſit roborata iure ciuili, in totum tollat perimendo: ſecus, ſi iure prętorio. Reliqua uide hic per Bart. & Doctores, ex quibus elicies utilitatem reſultantem ex hac diſputatione: & uide infrà cap. nono.

1 Contractus dicitur proprie, quando eſt ultro citroque obligatorius.
2 Contractus proprie dicitur, quando aliquod negocium geritur inter partes.
3 Strictiſſima & ſcrupuloſa interpretatio, non obſeruatur à lege.
4 Propria ſignificatio dicitur, etiam ſi non ſit ſecundum ſtrictiſſimam interpretationem.
5 Bellonus legit Papiæ, & Placentiæ, antequam Dolam ueniret.

CAPVT II.

Labeo. §. contractum. ff. de uerborum ſignificatione. Per hunc §. dum habetur in textu, contractū autem ultro citroq; obligationem eſſe, tenent cōmuniter Doctores noſtri, contractū proprie dici, quando

binc

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

hinc inde contrahitur obligatio , & ideo ſecundum eos nec
mutuum nec ſtipulatio, nec donatio erũt proprie contractus.
Ideo non ueniẽt in ſtatuto faciente mentionem de contractu,
ut habetur in l. ſtipulationum aliæ. ff. de uerborum oblig.
Ego iamdudum cum promotus fui ad Ius ciuile ordinarium
matutinum, interpretando l.1. ff. de pactis, in prima parte ff.
ueteris, diſcuſſi illum articulum, an ſtipulatio ſit proprie con-
tractus. & tenui contra communem, quod ſic, iure & ratione:
allegabam d.l.1. in fi. de pactis, ubi ſtipulatio ponitur inter ali-
os contractus, & §. fi. Inſti. de oblig. Simile in donatione,
in qua non eſt mutua obligatio, & tamen eſt contractus. l. ſi
donationis. Cod. quod metus cauſa. l. ſi quis emptionis. Cod.
de pręſcript. 30. uel 40. annorum. Præterea uidemus, quod in
ſtipulatione dicitur obligatio contracta. l. 1. §. ſi ſtipulanti. ff.
de uerb. oblig. Et paſſim in iure ſtipulatio appellatur contra-
ctus, & maxime abſurdum eſſet quod ſemper Iuriſconſultus
improprie loqueretur. Secundo ratione. nam contractus pro-
2 prie dicitur eſſe, quoties aliquod negotiũ geritur inter partes:
quod negotium ſi perficiatur, & ſimul trahatur, eſt cõtractus,
unde dicimus negotium contractũ. Inſti. de obligatio. ex qua-
ſi contractu. §. item is cui. ſicut & diſtractum. Improprie autẽ
dicitur contractus, quando nullum negotium geſtum eſt in-
ter partes, tamen quaſi eſſet geſtum lex inducit obligationem
inter eas ex æquitate, ut d. titulo. Inſti. de oblig. ex quaſi con-
tract. per totum. & l. ex maleficio, per totam l. ff. de actio. & ob-
ligatio. & tunc appellatur quaſi contractus. Vnde opportune
aliquando dubitarunt Doctores, nunquid ſtatuta loquentia
de contractu, habeant locum in quaſi contractu. ſed in ſtipula
tione, in donatione, mutuo, &c. negocium geritur inter par-
tes, & contrahitur, ergo ſunt proprie contractus. Solum ſu-
pereſt reſpondere ad hunc §. per quem mouentur glo. & Do-
3 ctores ad tenendum contrarium. Et dicendum eſt, quod §. iſte
loquitur ſecundum ſtrictiſſimam & ſcrupuloſam interpreta-
tionem, quam lex non multum obſeruat, ſed reijcit. Hinc eſt
quod licet præciſe in hoc §. dicatur, eſſe differentiam inter ge-
rere & facere, tamen Iuriſconſultus in l. licet. in fine, eo. repro-
bat hanc differentiam, tanquam prouenientem ex nimia ſub-
4 tilitate iuris. Et merito reprobat, quia ſola ſtrictiſſima interpre
tatio non dicitur propria, ſed & quæ non tam ſtricta ſit. Exem
plum: Creditor ſtrictiſſime dicitur, qui pecuniam crediderit,
ut Cod. ſi aduerſus creditores. & tamen dicuntur creditores,
etiam omnes quibus debetur ex aliqua cauſa. l. creditorum, ſu-
pra eod. & quidem proprie, cum illa l. ponatur in hoc titu-
lo, ſicut § noſter. Ad hæc eſt dare ſignificationem propriam,
non impropriam, & impropriam l. 1. in princi. ff. de ſuis & le-
gitimis.

gitimis. Quamuis itaque ſtipulatio & donatio non eſſet tam
ſtricte & proprie contractus, non tamen propterea erit im-
proprie, ſed non improprie: quo fit, ut cõprehendatur in ſta-
tuto. Et cum alias, ut dixi, ita ſenſiſſem, poſtea deſtituta Vni-
uerſitate Papienſi, propter Gallorum aduentum in Italiam, 5
uocatus fui Placentiam ad Academiã illã iam per multos &
infinitos annos deſtitutam, inſtituendam. Vbi cum hora po-
meridiana profiterer, inueni Baldum nouell. in rub. ff. de uer
borum oblig. col. antepe. idem tenentẽ, ſed nõ tam late hanc
opinionem confirmantem: & gauiſus ſum habere in hac mea
opinione authoritatẽ tanti uiri.

1 Petitio hæreditatis an ſit mixta, uel mere realis.
2 Actionibus in rem præſcribitur longo tempore.
3 Actioni cõmuni diuid. fam. herciſcun. fini. regund. præſcribitur triginta annis.

CAPVT III.

Hæreditatis petitionem. Cod. de petitio. hæredi
ta. Tanta eſt diſſenſio inter Doctores noſtros,
& etiam gloſſas, an petitio hæreditatis ſit actio 1
mixta, uel mere realis, ut uix diſcerni poſſit quæ
ſit communis opinio, quemadmodũ aliquando
latius diſſerui in rub. ff. ſi cer. pet. Et pro opinione eorum qui
dicunt eſſe mixtam, adducitur hic textus in l. hæreditatis. qui
uidetur inconuincibiliter hoc probare, in illis uerbis, mixtæ
perſonalis actionis ratio: ergo appellatur mixta. Verum mihi
ſemper uiſum fuit, legem hanc nõ modo non probare, quod
petitio hæreditatis ſit mixta, ſed potius quod ſit realis. Nam di
citur in hoc textu, petitioni hæreditatis non præſcribi longo
tempore, cæteris autẽ in rem ſpecialibus actionibus ſic. Pon-
dera aduerſatiuam Autem, cuius natura eſt aduerſari his quę
ſunt eiuſdem generis. l. mariti. §. fi. ubi Bart. ff. de adulterijs.
Ergo petitio hæreditatis eſt realis. Põdera rurſus illam dictio-
nem Cæteris, quæ eſt ſimilium repetitiua. glo. in l. ſi fugitiui.
Cod. de ſeruis fugiti. & in effectu in hoc textu uidetur poni
regula, quod in rem actionibus præſcribitur longo tempore, 2
ut in uerſic. à cæteris autem. &c. Fallit in petitione hæredita-
tis, ut in principio legis, & fallentia ſeu exceptio debet eſſe de
regula. l. nam quod liquide. §. fi. ff. de penu legato. Nõ obſtãt
illa uerba, mixtæ perſonalis actionis. Ratio hoc dicere cõpel-
lit. nam nõ dicitur quod petitio hęreditatis ſit mixta, ſed quod
ratio, id eſt conſideratio, ut l. clàm poſſidere. in principio. ff. de
acqui. poſſeſſio. quæ militat in perſonali mixta, puta cõmuni

diuid. famil. hercifcun. finium regund. quæ licet participent, & de perſonali, & de reali, ut declarant Doctores in d. rub. ſi cert. peta. & Iaſon in §. quædã. Inſti. de actio. tamen reſpectu præſcriptionis attenditur quatenus participant de perſonali,
3 ut ſcilicet tollantur ſpacio triginta annorũ, ut habetur in d. §. quædã. Similiter militat in petitionẽ hæreditatis, quæ quãuis ſit realis, ex quo tamen habet præſtationes perſonales, l. ſed & ſi lege. §. petitio. ff. de petition. hæredit. reſpectu præſcriptionis attendatur perſonalitas, non realitas. Et ſi uellemus facere fundamentum ſuper uerbis iſtius tex. diceretur petitio hæreditatis perſonalis mixta: quod eſſet abſurdiſſimũ, cum oriatur ex dominio & poſſeſſione, ſicut cæteræ reales. qua ratione potius deberet appellari realis mixta, ut dicam ſeq. cap. Concludendum eſt itaq;, hunc tex. non probare quod ſit mixta.

1 Petitio hæreditatis quamuis appelletur in rem, non tamen ſequitur, ergo non eſt mixta.
2 Petitio hæreditatis habet extrema requiſita in reali actione.
3 Actiones ad exhibendum, noxalis, & quod metus cauſa, ſunt in rem ſcriptæ, ſimiliter & interdicta.

CAPVT IIII.

Sed & ſi lege. §. petitio. ff. de petitio. hæredita. Dixi in præcedenti capite, tumultuari maximẽ
1. Doctores noſtros, an petitio hæreditatis ſit merẽ realis, an mixta. & ſuſtuli inductionẽ, l. hæreditatis. Cod. de petitio. hæredi. ſuper qua faciebant capitale, tenẽtes quod eſſet mixta. Nunc reſtat uidendũ, an melius ſit fundata opinio tenentiũ quod ſit realis, qui mouentur per hũc tex. ubi expreſſe dicit̃ eſſe in rem. & eſt quoq; tex. expreſſus in l. ſi aũt. §. ſed & is. ff. de rei uẽdicati. Sed certẽ quamuis iura dicãt eam eſſe in rem, non tamen ſequitur, ergo
1 nõ eſt mixta, cum habeat perſonales præſtationes, ut hoc tex. in fi. nam actio finiũ regundorũ eſt perſonalis cum ſuis ſimilibus, & ita eam appellat lex, l. 1. ff. finiũ regund. tamen quia cõpetit etiã pro rei uendicatione, dicit̃ mixta. §. quædã. Inſtit. de actio. l. actionis. §. mixtæ. ff. de actionibus. Ideo ego conſiderabam, nõ poſſe dici merẽ realem, ut iſti uolũt, cum habeat præſtationes perſonales: nec etiã ſimpliciter dici mixtam, ſed eſſe & nuncupari realem mixtam, per hunc tex. nam negare non poſſumus quin ſit realis, ut dicit hic tex. cum ſimili. cũ ha
2 beat extrema unde oritur, quæ requiruntur in reali: ſcilicet dominium ex parte agentis, quia cõpetit hæredi poſt aditã hæreditatem:

ditatem: & ita, poſtquam eſt factus dominus. l. cum hæredes. ff. de acquir. poſſeſſio. & poſſeſſionẽ ex parte conuenti. §. pro hærede. Inſti. de interdic. declarat Iaſon, & alij, in §. omnium. Inſtit. de actio. & de ipſa petitione hæreditatis. Iidem Doctores in §. actionum. eo. titulo. & in ea concluditur ad reſtituendum, ſicut in cæteris realibus. Bart. in l. ij. & l. licet. ff. de petitio. hereditа. & l. 1. ff. de edendo, cum tamen habeat quaſdam præſtationes perſonales, dicẽ realis mixta, id eſt quæ habeat aliquam mixturã. Simile uidemus in d. actione finiũ regund. famil. herciſ. communi diuid. quoniam oriuntur ex quaſi contractu, ſunt perſonales. §. item ſi inter aliquos. cum §. ſeq. Inſti. de oblig. quæ ex quaſi contractu. Sed quia competunt etiam pro rei ſuæ uendicatione, d. l. 1. finium regundorum, poſſunt dici perſonales mixtæ. d. l. hæreditatis. eodem, de petitio. hæredit. ibi, ratio perſonalis mixtæ. Simile eſt in actione ad exhibendum, quæ eſt perſonalis, & in actione noxali, & quod metus cauſa. l. iij. §. eſt autem perſona. ff. ad exhibendum. & ibi glo. ea ratione, quia oriuntur ex quaſi contractu, ex maleficio uel quaſi: & tamen quoniam ſequuntur poſſeſſorem, ut faciunt reales, dicũtur perſonales in rem ſcriptæ, ut declarat Alberi. in rub. ff. ſi cert. peta. ubi Iaſon & alij. Idem in omnibus interdictis regulariter, quæ ſunt perſonalia, tamen in rem ſcripta. l. 1. §. interdicta. ff. de interdict. ſic & iſta erit realis mixta. 3

1 Familiæ herciſcun. iudicio ut agi poſſit, nõ refert an aduerſarius poſſideat.
2 Poſſeſſio nõ requiritur in actionibus mixtis, in reo conuento.
3 Verbum tradere aliquando ponitur pro dare, & è conuerſo.
4 Dominij tranſlatio requiritur in uendicatione rei quæ conſiſtat in genere.

CAPVT V.

1 Pen. cum glo. ff. commun. diuid. Poſtquam in præcedentibus capitibus habita fuit mentio de actionibus mixtis, non erit extra propoſitum, adijcere adhuc unum caput, eas uidelicet an in actionibus mixtis requiratur de neceſſitate poſſeſſio, ex parte rei conuenti. Et aliqui dixerunt, quod non, per iſtum textum, ubi habetur commun. diuid. recte agi, etiam ſi neuter poſſideat, ad idem optimus textus in l. heredes. §. quancum, ff. famil. herciſ. ubi quantum ad iudicium famil. herciſ.

accipiendũ, nihil intereſt poſſideat quis hæreditatem, nec ne. Alij tenuerunt, quod immò ſit neceſſaria, per tex. in l. commu nis. §. cum agere. ff. cõmuni. diuid. ubi quidã tradiderat Titio rem cõmunem, ne ſecum ageretur. Ergo præſupponitur neceſſaria poſſeſſio, ut agi poſſit. nec obſt. ſecundum eoſ. d. §. quantum. & d. l. pen. quia debent intelligi, quod poteſt agi contra non poſſidentem in actionibus mixtis, quo ad præſtationes perſonales, nõ ut res diuidatur. ut per glo. hic, quæ hoc expreſſe dicit. Ego autem non diſcedo ab illa opinione, quod
2 non requiratur poſſeſſio. per l. iſtam. & per d. §. quantũ. Quibus iuribus nõ obſt. declaratio gloſſ. quia reprobatur hic per Alberi. qui uult actionem cõmuni diuid. & alias mixtas competere contra non poſſidentem, non ſolum ad præſtationes perſonales, ſed reſpectu rei. quod ultra eum cõprobo per tex. expreſſum in l. item Labeo. §. famil. hercif. in fi. ff. famil. hercif. ubi dubitabatur, an pro re quæ eſt apud hoſtes, poſſit interim agi ad præſtationes perſonales. Reſpõdet Iuriſconſultus: quod enim impedimẽto eſt rei preſtationẽ uenire, cum & ipſa ueniat, & tamen res quę apud hoſtes eſt nõ poſſidet̃ à reo con uẽto. nõ obſt. tex. in d. §. cũ agere. quia optimè reſpõdet Dec. in rub. ff. ſi cert. pet. ij lectura, quod ibi nõ modo tractatur de alienatione poſſeſſionis, ſed dominij & proprietatis, quia ille alienauerat partẽ ſuã, ne ſecũ ageret̃, nã requirit̃ ut res cõmu nis ſit cũ eo cũ quo agit̃, aliàs agi nõ poteſt. l. 1. ff. cõmu. diuid. Et ſi fortaſſe quis dixerit obſtare huic reſponſioni uerbum tradidiſti, poſitum in d. §. cum agere, cuius natura eſt importare translationẽ poſſeſſionis, nõ dominij. gloſſ. in §. ſic itaq;. Inſti. de actio. ubi Iaſon. Replicabo uerum eſſe, quod natura uerbi
3 tradere nõ eſt importare in dubio translationẽ dominij, ſecus in uerbo dare: tamen unũ plerunq; pro alio exponit̃, ſecundũ ſubiectã materiã. ut de uerbo dare, pro tradere, eſt tex. in l. ſi tibi areæ. ff. de præſcript. uerb. & in l. ſi ut certo. §. nũc uiden dum. ff. cõmoda. & l. datio. in princ. ff. de actio. empt. & de uerbo tradere, ut ponat̃ pro dare, in d. l. datio. §. ſi per uend. & l. ſi ſterilis. §. cũ per uendit. ff. de actio. empt. ubi uẽdebat̃
4 uinum & frumentũ quod cõſiſtit in genere, & ideo requiritur translatio dominij. Bart. l. 2. in fi. princip. ff. ſi cert. peta. Et ſi dixeris quomõ ſubiecta materia ſuadet, in d. §. cũ agere, ut intelligamus uerbũ tradere, etiã de traditione reſpectu proprietatis. Reſpõdeo, quia lex loquit̃ de eo qui alienauit iudicij mu tandi cauſa, nõ autẽ ſolũ tradidit, ut probat̃ expreſſe in l. fi. ff. de alienati. iud. mut. cauſa facta. ubi ponit̃ idẽ caſus, qui in d. §. cum agere. & Iuriſconſultus nõ dicit, partẽ ſuã tradidit, ſed partẽ alienauit. Vnde in d. §. cũ agere, eſt traditio ex cauſa alienationis. Ex his etiã cõſtat, an gloſſ. huius l. pen. bene loquat̃.

Præſum-

1 Præſumptio reſultans ex facto partis, an debeat allegari.

2 Notorium reſultans ex actis nō debet probari, nec etiam allegari.

3 Verbum allegare ponitur aliquando pro interuenire.

4 Contrahentes inceſtas nuptias, de iure gentiū nullo modo excuſantur.

5 Error eſt nō modo allegādus, ſed probādus, quādo præſumptio ſcientiæ militat contra aliquem.

CAPVT VI.

Si quis adulter cum inceſtu. §. idem Pollioni. ff.
ad l. Iul. de adulterijs. Bartolus, quem ſequūtur
L. communiter Doctores in l. cum quid. col. pen.
ff. ſi cert. petatur, concludit, quod quando præ-
ſumptio reſultat ex facto partis, ſibi prodeſſe nō 1
poteſt, niſi allegetur: licet ſecus ſit, quando reſultat ex facto ter
tij. Et hoc probat per hunc textum in §. idem Pollioni. in illis
uerbis, Vtique ſi error allegetur. Ego legendo d. l. cum quid,
aliàs tenui contrarium, quod non ſit neceſſaria allegatio præ-
ſumptionis, etiam reſultātis ex facto proprio, ea ratione quod
acta faciūt notorium. c. cum olim. extra, de uerbor. ſignific. &
quamuis notoriū debeat allegari, non probari, gloſſ. in Clem.
appellanti. de appellat. tamen hoc non habet locum, quoties 2
notorium ex actis reſultat. Innocentius in c. per tuas. extr. de
teſtibus. & in c. ex inſinuati. de appellati. quia tunc nec debet
quoq; allegari, ſed iudex poteſt ex officio ſuo ſupplere. gloſſ.
in l. ubi pactū. Cod. de trāſactio. ubi Doctores. Et ita etiā per
hoc motiuū ſentiebat Deci. cōtra cōmunem, in d. l. cum quid.
Non obſtat hic §. ſuper quo reſidet cōmunis opinio, quoniā
in primis poteſt reſponderi ſecundū Cuman. quod illa uerba
(utiq; ſi error alleget) non debent intelligi quod error debeat
allegari, ſed quod error debet interuenire. ut ſit ſenſus: Si er-
ror alleget, id eſt interuenerit. Et hic intellectus non diſplicet, 3
quia ſuprà in ea. l. §. fratres. & in §. 1. uerſic. nā ſi ſola. Iuriſcon
ſultus dicit ita demū excuſari quem propter ſexū, uel ætatem
ab inceſtis nuptijs, ſi error iuris interueniat. Secundo ultra o-
mnes dico, hūc §. nihil penitus facere, quia in caſu iſto nō mo
do debet allegari error, ſed quod plus eſt, probari. Nam cōtra
illos collaterales cōtrahentes inceſtas nuptias, de iure ciuili mi
litabat præſumptio ſcientiæ, quod ſcirent eorū conditionem.
l. de tutela. Cod. de in integrum reſtitu. l. ſi filium. Cod. de li-

bera cauſa. licet non tanta ſicut inter aſcendentes & deſcen-
4 dentes, quia tunc nullo modo excuſantur contrahentes nuptias inceſtas de iure gentium. l. fi. de ritu nupt. unde ad excludendam hanc præſumptionem ſcientiæ, erat neceſſe quod allegarent errorem, & probarent. Et in ſimili uerbum allegatur accipitur pro probatione, in l. laudabile. §. quotieſcunque. Cod. de aduocatis diuerſ. iudicũ. & l. ij. Cod. de errore aduocato. Non igitur ea eſt ratio hic, quod ex facto proponentis reſultaret præſumptio, ſed alia. Et nunc hæc ſolutio mihi magis ſatisfacit, quod anno ſuperiore, quo iterum legi d. l. cum quid. hic Dolæ reperi Angel. in d. §. idem Pollioni, idem ſentientem. nam dicit ſuper illo uerſiculo, Vtiq; ſi error allegeť,
5 hæc eadem uerba: Not. quod ubicunq; præſumptio ſcientiæ militat contra aliquem, & ſolus error eum excuſare poteſt, niſi ipſe alleget errorẽ & probet, debet puniri. & hoc multis uicibus in Palatio allegaui.

1 Officium iudicis eſt regulatum legibus, cõſtitutionibus, moribus.
2 Ratio declarat dictum.
3 Teſtamentum dicitur perfectum diuerſis modis.
4 Latiſſima poteſtas lege xij tabularum data erat, diſponendi de rebus ſuis.
5 Superlatiuum non ſemper denotat ſupremum gradum.

CAPVT VII.

L. ff. de iuriſdictio. om. iud. Vlpianus ait, Ius dicentis officium latiſſimũ eſt, &c. Aduerſus hoc dictũ opponitur, quia ſuperlatiuus gradus nihil habet ſupra ſe. l. ubi autem. de uerb. oblig. ſed officium iudicis eſt reſtrictum, & regulatum le-
1 gibus, conſtitutionibus, moribus. Inſti. de offic. iudic. in principio. igitur non eſt latiſſimum. Moderni hic ſoluunt diuerſis modis, & potiſſimũ quod dicant textum nõ referri ad poteſtatem iudicis, & eius facultatem, ſed ad ipſum officiũ, quod omnia in ſe continet, quæ per iudicem poſſunt expediri. Verum hæc ſolutio cõfunditur ex uerbis huius textus, in ratione aſſignata per iuriſconſultũ, ibi, Nam & bonorum poſſeſſionem dare poteſt: quæ uerba referũtur ad iudicem. nam ſi referren-
2 tur ad officiũ, diceret: Nam & bonorũ poſſeſſionem cõtinet. Et ratio declarat dictum l. cum pater. §. dulciſſ. ff. de lega. iij.

Conſi-

Conſiderabam, an ultra alios poſſet reſponderi altero ex infraſcriptis modis. Primo, quod licet poteſtas iudicis regulata ſit ſecundū ius, non tamen propterea obſtat quo minus dicatur latiſſima, & eius officium latiſſimum, eo reſpectu quod Iudex omnia poteſt, accipiendo iudicē abſolute. Nam poteſt aliquid eſſe in ſuperlatiuo gradu uno reſpectu, non alio. exemplum in §. fi. Inſti. de teſtam. Teſtamentū quod habet ſeptem 3
teſtes, eſt perfectiſſimū: hoc eſt uerum, reſpectu uoluntatis teſtatoris. ut tamen debeātur, quæ in teſtamento diſpoſita ſunt, non eſt perfectiſſimum, ſed requiritur alia perfectio, ut confirmetur morte teſtatoris, & adeatur hæreditas, ut habetur in l. 1. ff. de teſtam. per Bald. & alios. Et ita illa uoluntas quæ dicitur perfectiſſima, eſt regulata ab alijs requiſitis. Sic in propoſito, officium iudicis eſt latiſſimum, quia iudex omnia poteſt. Ex alio tamen nō dicitur latiſſimū, cum habeat ius ſupra ſe. eſt ergo latiſſimū reſpectu potētiæ, non reſpectu in quantū poſſit. facit l. uerbis legis. ff. de uerb. ſignif. ubi à lege xij tabularū, inquit Iuriſconſultus, erat data latiſſima poteſtas diſponendi 4
de rebus ſuis, tamen erat hæc poteſtas regulata à lege, cum nemo poſſit facere quin leges habeāt locum in ſuo teſtamēto. l. nemo poteſt. de lega. 1. Et tradit D. meus in d. l. uerbis, in fi. Erat itaq; latiſſima permiſſio reſpectu potētiæ, quia poterat diſponere de omnibus bonis, ſecundū tamen regulas iuris, ſcilicet diſponendo in teſtamēto ualido in perſonā capacem, &c. 5
Secūdo poteſt dici, quod lex nō ſemper utitur ſuperlatiuo ad denotandū ſupremū gradum, ſed ut multum ſignificet: ita ut dicamus latiſſimum, id eſt multum latum. Facit l. diuus. ff. de tuto. & curato. ibi, honeſtiſſimū. non enim requiritur illo caſu ſupremus gradus honeſtatis: & uide cap. ſeq.

1 Copula, &, aliquando ſtat implicatiuē.
2 Implicatiuæ natura eſt, explicare caſum magis dubitabilem.
3 Exprimi ſolet id, de quo magis quis eſt in ſpecie tractaturus.

CAPVT VIII.

Ad. l. Rurſus opponitur cōtra hunc text. quod ius dicentis officium non ſit latiſſimū: quoniam B hoc attēto, omnia cōtineret. Et tamen Iuriſconſultus, dum uult probare eſſe latiſſimum, nō ponit exēpla meri imperij. Alber. & Bart. reſpondent, quod quamuis expreſſe nihil dicatur de mero imperio, tamen tacite comprehenditur: quia illa copula Et, ibi, nam &

bono-

bonorum poſſeſſionem,ſtat implicatiuè,ſic ut in l.1.ff. ſolut.
1 matrimo. Vt ſit ſenſus, animaduertere poteſt & bonorũ poſ-
ſeſſionem dare,unde implicat merum imperiũ. & ſequuntur
communiter Doctores. Tamen nõ bene procedit hęc reſpon
2 ſio,quoniã implicatiua ſolet explicare caſum magis dubitabi
lem,& implicare minus dubitabilẽ. Sed hic explicaret minus
dubitabilem, cum minus ſit dare bonorũ poſſeſſionem, quæ
eſt mixti imperij,quàm animaduertere quod eſt meri.l.impe-
rium.infra eo. Nec puto quod copula Et,hic ſtet implicatiuè,
aut aliquid inferat neceſſariò, ſed in principio gratia ornatus
adijciatur,quo magis compleat orationem,ut in ſimili,in l.&
Ariſtoni.ff.mandati.l. & fidei commiſſ.ff.de lega.iij. Virgil.
Et terris iactatus,& alto. Ego aliter reſpõdeo ad oppoſitionẽ
ſuprà factam, tuendo quod Iudicis officium latiſſimũ ſit. nec
obſtat quod non ſit poſitum exemplũ in textu de mero impe-
rio. Nam ex quo iuriſcõſultus tam latè cõcœperat uerba ſua,
dicendo Iudicis officium latiſſimum eſt,quod omnia compre
hendit, non curauit ad unguem illud dictũ per exempla ſigil-
latim declarare, maxime quia intẽdebat poſtea ſpecialitèr tra-
ctare de mero imperio,in l.imperium. Ex quo deinde appare
bat, quod hæc uerba generalia intellexiſſet procedere etiã in
mero imperio. Vel alio modo poteſt reſpõderi,quod in hoc ti
tulo Iuriſcõſultus erat tractaturus multo plus de mixto impe-
rio & iuriſdictione,quàm de mero. de quo ſolũ tractat in d.l.
3 imperium,in uno uerſiculo, & in l.magiſtrati. Ideo expreſſit
exempla de his, de quibus erat magis tractaturus, argu.rub.
Cod.de ſeruitutibus,& aqua. ubi licet Iuriſconſultus eſſet fa-
cturus tractatũ generalem de ſeruitutibus, cum tamen magis
in ſpecie eſſet dicturus de ſeruitute aquæ,illa expreſſit, & non
alias, ut per gloſſ.in d.rub.

1 Pactum de non agendo impedit petere in iudicio:
ſed pactum de non petendo, etiã extra iudicium.

2 Pactum de non agendo, & de non petendo, non
differunt.

3 Lex uiciſſim utitur hoc modo loquẽdi, ne petatur,
ne agatur.

CAPVT IX.

L. Amplius non peti.ff.rem ratã haberi. Quærit
Bart.in l.ſi unus. §. pactus ne peteret.col.5.ff.
de pactis, an ſit aliqua differentia inter pactũ de
non petendo, & pactũ de non agendo. Et refert
Innocentium dicentem, quod ſic. ex cuius dictis colligũt Do-

ctores

ctores, maxime Iaſon, aliquot differentias. quarum prima eſt,
quod pactum de non agendo, ſolum impedit petere in iudi- 1
cio, ſed pactum de non petendo etiam extra iudicium. Ideo
primum impedit litis conteſtationem, ſecundum uerò etiam
extraiudicialem petitionem. propterea impedit ſolutionem
recipere, l. amplius non peti. ff. rem ratam haberi. Et ita uult
hanc legem procedere tantũ in pacto de non petendo. quod
mihi nunquam placuit, cum ratio huius l. militet in utroque
pacto. ſi enim pactus fuerim ne agas, & extra iudicium rece-
peris pecuniam, uel compenſaueris, uideris egiſſe in iudicio:
quemadmodum uideris petijſſe, quando eſt factum ne petas.
Quinimmo hæc lex probat, nullam eſſe differentiam, an di-
ctum ſit amplius non agi, an amplius non peti, quia non eſt
ſimplex petitio extraiudicialis, uel receptio, uel compenſatio,
quæ faciat hic commiti ſtipulationẽ pœnalem, ſed quoniam
ex his cauſis quis uidetur petijſſe, & in iudicio: aliàs non ute-
retur textus uerbo Videri, ſi Videri referret ſe ad petitionẽ ex-
traiudicialẽ. nam extraiudicialis petitio ante cõpenſationem
uel receptionem uerè præceſſerat. Et in terminis iſtis, quod
non ſit aliqua differentia inter hæc pacta, uult expreſſe Bart. 2
in l. nam & poſtea. uerſic. oppo. ad primum. ff. de iureiuran.
dicens utrunque litis conteſtationem impedire. Sed quorſum
inſiſtere in reprobandis ſigillatim his differentijs? Cum dili-
gentius ſcrutando iura quàm hactenus aliquis fecerit in hoc
paſſu, reperiam nullam à lege fieri differentiam, an pactum
ſit ne petatur, uel ne agatur. Et primo uidemus nihil intereſſe
inter actionem & petitionem. nam actionis appellatione in-
definitè prolata, uenit etiam realis actio. l. actionis uerbo. ff.
de actio. & obligat. & tamen actio realis eſt petitio. l. actio in
perſonam, eodem titulo. facit §. item ſi in iudicio. Inſtit. de
exception. ibi, ſiue in rem, ſiue in perſonam agat. Item iura
confundunt hæc uerba, agens, & petitor. §. ſi quis agens. In-
ſtit. de exception. ibi, Si quis agens. & ibi. uideretur petitor.
Idem in §. loco. in fi. Inſtit. de actio. modo petat, modo agat.
Sed nõ eundo per mẽdicata ſuffragia, & remota, quod nulla 3
ſit differentia inter hæc pacta in indiuiduo. probat l. iuris gen
tium. §. ſi paciſcar. & l. hæred. §. filiã. & l. ſi unus. §. illud.
& l. ſi quis crediderit. ff. de pactis, in quibus iuribus uiciſſim
dicitur, ne petatur, ne agatur. Quid plura? in eodẽ themate
lex promiſcuè his modis loquendi utitur. §. perpetuæ. & §.
temporales. Inſtit. de except. l. iij. ff. de exception. gloſſ. in §.
præterea. Inſti. eodem titulo. l. contra iuris. §. ſi filius. iuncta
l. in perſonam, quæ uenit continuatiuè ad d. §. ſi filius, ut per
gloſſ. in d. l. in perſonam. ff. de pactis. Quo fit, ut non ſit ul-
terius laborandum ad excogitandas rationes ſuper his diffe-

rentijs, in quibus ſupra modum inſudāt Doctores hic, & ipſe alias latius tractaui, & uide cap. ſeq.

1 Iudex poteſt ſupplere de facto, quando actio ipſo iure non competit actori.
2 Iudex poteſt ſupplere in his de quibus conſtat ſibi, ut iudici in iudicio.
3 Differentia eſt an quis ſit liberatus ipſo iure, uel ope exceptionis.
4 Obligatus ipſo iure, licet habeat exceptionem, dicitur eſſe in damno.

CAPVT X.

Nihil intereſt an ipſo iure quis actionem non
habeat. ff. de regul. iur. Bartolus in l. ſi unus.
1. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. colum. ante-
pen. uerſic. ſecūdo. not. & uerſ. ſed contra, præ-
dicta notat gloſſ. ibi, Velle unum. quod quoties
1 conſtat iudici, actionem ipſo iure non competere actori, po-
teſt abſouere reum, etiam quod reus nihil opponat. Secus,
ubi actio competit ipſo iure actori, licet elidi poſſit exceptio-
ne, puta pacti de nō petendo. Nam tunc etiam quod de exce
ptione conſtet iudici, in iudicio non poteſt ſupplere, niſi op-
ponatur à parte. idem Bartolus in l. exceptionē. Cod. de pro-
batio. & in l. eum qui ita. §. qui ita. ff. de uerborum oblig. Et
quomodo poſſit conſtare iudici in iudicio, ſine oppoſitione
partis, declarat Bart. in d. uerſ. ſecundo. Nota & hanc diffe-
rentiam, an quis ſit liberatus ipſo iure, uel ope exceptionis,
tanquam magiſtralem ſequuntur cōmuniter Doctores. Pau-
lus de Caſtro in l. licet. Cod. de iudic. Iaſon in §. in bonæ fid.
col. 1. Inſtit. de action. Angelus, & Portius in §. omnis. Inſtit.
3 de uerb. oblig. Decius in l. non uidetur. ff. de regul. iur. Ve-
rum mihi non uidetur tuta. ſi quidem concluſio illa, ut quan-
do competit actio contra quam obſtat exceptio, quod iudex
non poſſit ſupplere niſi parte opponente, etiam ſi de ea con-
ſtet in iudicio, limitatur, niſi cōſtet iudici ex actis de exceptio-
ne: quia tunc ſupplere poteſt, parte non opponente. Angel.
in d. §. pactus. Paul. de Caſtro, & Moderni in l. teſta. ff. ſi cert.
peta. Decius d. l. non uidetur. Feli. in rubric. extra, de exce-
ption. col. ij. Sed idem eſt, quando actio ipſo iure non com-
petit. nam iudex ita demum ſupplere poteſt, ſi in iudicio ſibi
2 conſtet actorem actione carere, ut per Bartolum in d. §. pa-
ctus.

ctus, & gloſſ. quam ibi communiter ſequuntur Doctores, in l. ubi pact. Cod. de pactis. Aliàs, ſi extrinſecus hoc ſibi conſtaret, non procederet hoc dictum: quia ut ſibi, non ut iudici conſtaret, contra nota. in l. illicitas. §. ueritas. ff. de officio præſid. Vnde uidetur, hanc differentiã non militare. Et hoc eſt forte quod uoluit hic Iuriſconſultus, dum inquit, Nihil intereſt ipſo iure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur. Durum tamen uidetur, hæc inter ſe non differre. Ideo conſiderabã, an dici poſſet, differentiã in hoc conſiſtere, quod quando quis eſt liberatus ipſo iure, ſiue ex actis, 3
ſiue ex partis oppoſitione, in iudicio cõſtet iudici actorem carere actione, iudex eum reijcere poteſt, quia ſine actione nemo experitur. l. ſi pupilli. §. uideamus. ff. de negocijs geſtis. Sed quando eſt liberatus ope exceptionis, ſiue ex actis, ſiue ex partis oppoſitione conſtet de exceptione, non poterit iudex reijcere actorem, quia habet actionem, licet elidibilem per exceptionem. & ſic fiet proceſſus ſecundum qualitatem exceptionis, ut per Alexandrum in d. l. eum qui ita. §. qui ita. & Bartolum in d. l. exceptionem. Cod. de probatio. & ſi exceptio erat, puta pacti de non petendo, & fuerit probata, iudex abſoluet reum. Sed inquies tu, quid intereſt ipſius rei, an iudex reijciat actorem à principio, an ipſum reum poſtea abſoluat? hæc enim eſt differentia facti, non utilitatis. Ad hoc reſpondeo, magis intereſſe rei actorem reijci, quàm agitari iudicium. nam antequam feratur ſententia abſolutoria, multa poſſunt contingere, & teſtium ſubornationes, & falſitates, item diſpendia, auocatio à rebus ſuis: quæ omnia ita conſiderantur à lege, ut per hæc & ſimilia det in integrum reſtitutionem minori, & in his reputet conſiſtere maximum intereſſe. l. minoribus XXV. annis. ff. de minoribus. Et ideo dicebat gloſſ. in l. metum. §. ſed quod prætor. ff. quod metus cauſa, quod ille qui obligatus eſt ipſo iure, licet habeat exceptionem, tamen poteſt dici in damno. & ibi eam notat Angel. 4
refert & ſequitur Decius, d. l. non uidetur. Non obſtat hæc l. quæ dicit nihil intereſſe. nam eſt intelligenda, ut nihil interſit, poſtquam exceptio probata eſt. nam tunc pronunciatur pro reo, & fertur ſententia abſolutoria, & in effectu nihil intereſt an actio non competierit, an per exceptionem fuerit infirmata. ſecus, pendente iudicio, iuxta ſupradicta.

1 Libellus eſt neceſſarius intentato officio iudicis, quando requiritur cauſæ cognitio.

2 Actio & officium iudicis in pluribus differunt.

3 Editio actorum ſiue inſtrumentorum fit officio iudicis nobili.

4 Intereſſe in materia editionis debet probari per ueras probationes.

5 Verba legis ſi dirigantur ad partem, non propterea inferunt neceſſariò competere actionem.

CAPVT XI.

l. Cod. de edendo. Eſt controuerſia non modica hic inter gloſſ. & Doctores: An quis coga-
1. tur edere officio iudicis, uel iure actionis. Super qua difficultate multa dicuntur, & latiſſimè inſiſtunt Moderni, nec immeritò, cum ex hoc maxima utilitas reſultet. Nam quando competit actio, datur libellus. authentic. offeratur. Cod. de litis côteſtat. Secus, quando competit officium iudicis, quia ſufficit ſummaria petitio. gloſſ. in rub. de interrogator. actio. Et ita uult hic Ripa, ſed decipitur, nec differentia iſta eſt uera in materia noſtra. nam quoties intentato officio iudicis, requiritur cauſæ cognitio,
1 tunc libellus eſt neceſſarius, ſicut in actione: ut eſt doctrina Bartoli communiter approbata, in l. necquicquam. §. ubi decretum, ff. de officio procôſul. & legati. Sed hic requiritur cauſæ cognitio, ut hac l. & l. ſi quis ex argentar. §. prætor. ff. eod. Ergo, &c. Eſt bene differentia in libello circa aliud, ſcilicet circa concluſionem, quoniã in actione côcluditur partem teneri
2 ad aliquid dandũ, uel faciendum. ſed in officio iudicis concluditur, quod iudex debeat facere, uel poſſit, id quod petitur, non autem quod pars teneatur, ut per Bart. in l. 1. ff. de iuriſdict. omn. iud. column. 3. & ibi habes alias differentias inter actionem & officium iudicis, quas potes per te uidere. Et latius explicant Moderni hic. Quantum uerò attinet ad prædi-
3 ctam difficultatem, communis eſt ſentẽtia Doctorum, quod editio fiat officio iudicis nobili, ut hac l. ibi, ad officium iudicis pertinere, &c. Sed ſi non edatur, tunc competit actio in factum ad intereſſe. l. ſi quis ex argentar. §. ex hoc edicto. ff. eo. Alexander tamen hic, & alij nonnulli tenuerunt contra communem, aliquibus fundamentis, ut principaliter fiat editio uirtute actionis. Sed à communi exiſtimarẽ non eſſe recedendum, quamuis per alios non bene firmetur. pro qua primò facit l. quædam. ff. eo. ibi, Non cogetur à prætore metu pœnæ actionis in factum, &c. Præſupponit itaq; textus iuſſum iudicis præcedentem, ut edatur cui iuſſui pareatur metu pœnæ actionis in factũ: id eſt, quia ſi non pareatur, datur actio in fa-

ctum

ctum ad intereſſe. Cõfirmatur hæc inductio ex d. §. & ex hoc edicto, & in l. ubi exigitur. ff. eo. inquit Iuriſconſultus: Is autem qui in hoc edictum inciderit, id præſtat quod interfuit mea eas rationes edi, cum decerneretur à prætore. Ecce quod prius præceſſerat decretum prætoris: cui ſi non pareatur, inciditur in edictum, & datur actio in factum ad intereſſe, in quo attenditur tempus decreti, non tempus quo non paret. Secundo, ſi hic daretur actio in factum, eſſet quis obligatus ad factum, & non faciendo ſuccederet obligatio ad intereſſe. l. ſi quis ab alio. §. 1. ff. de re iudic. traditur in l. ſtipulationes non diuid. ff. de uerbor. oblig. & ita poſſet tunc probari tale intereſſe per iuramentum in litem. l. iiij. §. ſed & ſi quis. & ibi nota. ff. finium regund. & per Bartolum in l. in actionibus. ff. de in litem iurando. Sed in materia iſta debet probari intereſſe per ueras probationes. l. argentarius. §. cum autem. ff. eo. ubi Bartolus. Ergo non competit actio, ſed officium iudicis, in quo non iuratur in litem. l. harum actio. & ibi gloſſ. ſi. ff. ſi ſerui uendicc. & ad hoc non poteſt reſponderi. Tertio omnia interdicta ſunt perſonalia, in rem ſcripta, l. 1. §. interdicta omnia. ff. de interdictis. & ſunt ſtricti iuris, quia non enumerantur in §. actionum. Inſti. de actio. & ſic ad hæredes tranſeunt, ita ut unuſquiſque pro portione hæreditaria teneatur, ſicut in cæteris actionibus ſtricti iuris. l. ſi tibi homo. §. ſi fundus. ff. de lega. 1. ſed in materia noſtra, ille ſolus hæres tenetur, qui habet facultatem reſtituendi, d. l. ſi quis ex argentar. §. cogentur. ff. eo. Ergo non datur actio. Et per hanc rationem dixit Bartolus, dari officium iudicis, in l. iiij. §. Cato. in iij. oppoſit. ff. de uerborum obligat. Non obſtant adducta contra commu. nam facile poteſt reſponderi, ut per Decium hic, & in c. 1. extra de probatio. Inter cætera non obſtat quod dicit Alexander, uerba edicta referri ad partem. l. prætor. in principio. ff. eo. Ergo datur actio. gloſſ. in l. ſi ſoror. Cod. de colla. doctri. Bartolus in l. 1. ff. de condic. ex l. Nam primo poteſt reſponderi, quod alibi ad iudicem referuntur. d. l. ſi quis ex argentar. §. prætor ait. ibi. edi iubebo. & expreſſius hac l. noſtra. & l. ſeq. Vel ſecundo, quod doctrina Bart. in d. l. 1. de condic. ex l. non eſt tuta, ut ibi per Iaſon. colum. 4. & ultra eum facit l. ij. Cod. ſi ex falſis inſtrument. ubi uerba diriguntur ad partem, ibi, de cauſa audiuntur. & tamen in terminis illius l. competit reſtitutio in integrum, officio iudicis. l. diuus. ff. de re iudica. ubi nota. Non obſtat l. 1. §. pen. ff. ad exhiben. ut per Socinum hic. Cætera dic, ut per Modernos: ſatis ſit, præter alios firmaſſe communem, ſolidiſſimis fundamentis.

4

5

F 3 Dictio,

1 Dictio, tam, ſolet adiungi caſui magis dubitabili.
2 Acta criminalia an æquè edantur, ſicut ciuilia.
3 Dictione, tam & quàm, abutitur aliquando legiſlator.
4 Dictio, tam, poteſt ſtare repetitiuè, non ſolum comparatiuè.
5 Ratio poteſt eſſe ſimilis dicto, ut aliquid addatur.

CAPVT XII.

L. I I. Cod. de edendo. Dicitur in hoc textu, quod acta tam criminalia quàm ciuilia exhiberi debent inſpicienda: & ita præſupponitur, æquè edi acta criminalia quàm ciuilia. cum ſecundũ Grammaticos & Dialecticos, quando duo æquiperantur per dictionem tam & quàm, dictio tam, adiungitur caſui magis dubitabili. ut ſi quis dixerit, Tam currit Petrus quàm ceruus, & tam Deus diligit peccatores quàm iuſtos: nam magis dubium eſt, quod diligat peccatores. Et tamen in iure diſponitur contrariũ, ut facilius acta ciuilia quàm criminalia edantur. l. ij. §. item diui. ff. de iure fiſci. Hanc difficultatem mouet Lancelotus, Deci. & reliquit cogitandum Modern. Taurinen. animaduertunt ad dicta Lanceloti, ſed leuiter pertranſeunt. Ego uerò conſiderabam poſſe reſolui hanc dubitationem, altero de duobus modis. Primò, ut diſtinguamus: aut quis petit edi ſibi acta criminalia à tertio, ſeu à notario, nõ autem ab aduerſario. & tunc textus noſter procedit, quod facilius acta criminalia quàm ciuilia eduntur: ex quo unicuiq; cuius intereſt edi debent. Sed intereſt uniuſcuiuſq; ratione publicæ utilitatis, ne delicta remaneant impunita. l. ita uulnerati. ff. ad l. Aquil. Quæ quidem cauſa eſt fauorabilis, ut notat Bartolus, & alij, in l. 1. ff. ſoluto matrimonio. ideo extendenda. ut per eundem Bartolum in l. quemadmodum. ff. de agricol. & cenſit. libro undecimo Cod. aut petuntur ab aduerſario, & tunc procedat d. l. ij. §. item diui. Vel ſecundo poſſumus dicere, quod Iuriſconſulti & Imperatores non ſunt ſecuti normam Grammaticorum & Dialecticorum, & eorum terminis aliquando abutuntur, ut uidemus paſſim in generibus & ſpeciebus, iuxta nota. in l. legato generaliter. de legat. 1. Et notant gloſſ. & Doctores in l. ij. §. 1. ff. ſi certum petatur, ubi dixi. & ſic in propoſito abutitur dictione tam & quàm Imperator, in §. fi. Inſtit. qui teſtament. tuto. dari poſſint,

ſint. ubi ſi teſtator dederit tutorem filijs poſthumis, tam poſthumis quàm cæteris uidetur dediſſe: & tamen de poſthumis erat minus dubium, cum eſſent expreſſe nominati, ad idem l. ſi quis ita. ff. de teſtament. tutel. Vbi ſi teſtator dederit tutorem filijs, cenſetur tam filijs quàm filiabus dediſſe. Conſiderabis tamen, an in his iuribus & ſimilibus, dictio Tam magis
ſtet repetitiuè, quàm comparatiuè: id eſt, quod Iuriſconſultus 4
repetat id quod claré & expreſſè ſupra dixerat, ut aliud addat de quo erat magis dubium: ſicut dicimus, quod ratio non de-
bet eſſe ſimilis dicto, l. fi. ff. de officio procurat. Cæſar. & ta- 5
men admittitur, ut ſit ſimilis, ea ratione ut aliquid addatur. Iaſon d. l. fi. & dixi in d. l. ij. §. 1. ſi cert. peta. ubi ita intellexi illum textum, & declaraui in uerſic. quoniam earum, in quo ratio erat ſimilis dicto.

1 Commodatum & precarium quomodo differant.

2 Precarium dicitur etiam, ſi res detur utenda ad tempus, & uſum determinatum.

3 Lex in dubio debet intelligi, ut conueniat rubricæ illius tituli, ſub quo eſt ſituata.

4 Actio præſcriptis uerbis eſt ſtricti iuris, præterquàm in uno caſu.

5 Comparatiuum aliquando ponitur electiuè.

CAPVT XIII.

Si gratuitam. ff. de præſcrip. uerb. Bart. & Do-
ctores in l. ij. in principio. ff. ſi cert. peta. tra-
L. ctant, quomodo cognoſcatur unus contractus
ab alio, ponendo eorum differentias. Et inter 1
cætera uolunt, commodatum differre à precario: quod commodatum detur ad uſum tempusque determinatum, ſecus precarium. l. Lucius. ff. de donation. Secundum, quod eam intelligit Bartolus in l. Aquilius, in prima oppoſi. ff. eod. titulo, de donatio. & in l. 1. de precario. & in l. in commodato, §. ſicut. ff. commodati. Quæ differentia mihi non placuit, legendo d. l. ij. & confunditur ex l. in rebus. §. fi. cum l. ſeq: & ibi gloſſ. notat. in uerbo rogauit. ff. de precario. Vbi etiam ad tempus determinatum poteſt fieri precarium, & ad
uſum determinatum. d. l. Lucius. Ideo ſum ſequutus De- 2
cium in l. contractus. ff. de regul. iur. ut requiratur expreſſe dici quod ſit precarium, uel uerba æquipollentia, aliàs non erit precarium. & allegat Conſil. primum Angel. qui uult quod

in dubio non cenſeatur facta conceſſio ad beneplacitum. Sed
quid in dubio, ſi res ſit data utenda gratuitò, an ſit precarium
an commodatum? Alij uoluerunt, ut ſit cõtractus innomina-
tus, per hanc l. dum inquit Iuriſcõſultus, ſed utilius, &c. quaſi
quod recedat à ſententia Iuliani. Alij, quod ſit commodatum,
per hanc eandem l. quoniã Iuriſconſultus nõ negat eſſe com-
modatum, quamuis dicat utilius eſſe agere pręſcriptis uerbis.
Mihi placet, ut ſit contractus innominatus, ratione tituli ſub
3 quo eſt lex ſituata, ut faciat ad titulum l. Imperatoris. ff. de in
diem adiecti. Et quoties dubitatur de intellectu alicuius legis,
ille ſenſus eſt accipiendus, qui conuenit rubricę illius tituli, ut
tradit Antonius de Butrio, in procem. decretal. §. ſanè. per no
ta. in c. cum monaſterium. de electio. Secundo, quia ſi eſſet
commodatum, non poſſet procedere. quod hic dicitur, utilius
eſſe agere præſcriptis uerbis, quàm cõmodati, quia actio com
4 modati eſt bonę fidei, & præſcriptis uerbis ſtricti iuris, in caſu
l. noſtræ. nam ſolum eſt bonæ fidei in contractu, Do ut des.
gloſſ. in §. actionum, in uerb. ex permutatione. Inſti. de actio.
Sed multò utilius eſt habere actionẽ bonæ fidei, quàm ſtricti
iuris, ut patet ex notatis ampliſſimè per gloſſ. & Doctores in
d. §. actionũ. Tertio, quia actio præſcriptis uerbis non con
currit cum alia l. quoties. hoc quinto titulo, nec habet locũ in
5 cõtractibus nominatis. l. iij. ſuprà eo. & ita in terminis huius
legis uult Bart. in l. 1. §. 1. in ſecũda oppoſition. ff. cõmodati.
Nõ obſtat hic textus inductus, ut per alios in cõparatiuo uti-
lius: Nam reſpõdeo, nullo modo hoc uerbum ſtare poſſe com
paratiuè, per rationem proxime dictam. Stabit itaq; electiuè,
quaſi quod Iuriſconſultus recedat ab opinione Iuliani. Nec
hoc mirum eſt, cum ſimiliter ponatur tale uerbum utilius ele-
ctiuè in l. rogaſti, infrà eo. & facit l. ij. §. 1. ff. ſi cert. peta. ubi
etiam dictio magis ſtat electiuè, ſecundum communem ſen-
tentiam, licet in hoc tenuerim contra communem, ſuprà li-
bro primo, cap. 4.

1 Iuramentum in litem nõ defertur, in actionibus bo
næ fidei contrarijs.
2 Contraria actione condemnatus, non efficitur in-
famis.
3 Contraria actio & directa ſunt eiuſdem naturæ.
4 Contraria actio ſemper datur ad intereſſe & com-
modum pecuniarium.
5 Iuramentum in litem affectionis, non præſtatur ſu-
per rebus in quibus non cadit affectio.

Conſe-

6 Conſequentia non eſt bona, agitur de fide rupta, er
go iuratur in litem.

CAPVT XIIII.

L. Ei apud quem. ff. depoſiti. In actionibus contra 1
rijs bonæ fidei in litem non iuratur, ut hac lege
Alex. conſ. 214. 7. uol. limitat, niſi in contraria
actione ageretur de perfidia & fide rupta: quia
tunc quemadmodum in directa, ita & in contra
ria præſtaretur tale iuramentum. Exemplũ poni poteſt in l. ſi
pignore. §. ſi poſt. ff. de pignora. acti. & ibi gloſſ. in uerb. te-
netur, hoc firmat. Facit ſecundum eam, quod condemnatus a-
ctione contraria, non efficitur infamis: quia in cõtraria actio-
ne de perfidia non tractatur. l. furti. §. fin. ff. de his qui notãtur
infam. & tamen ſi in contraria actione cõtingat tractari de per
fidia, efficietur condẽnatus infamis. d. l. furti. §. mandat. & hãc 2
limitationẽ ſequũtur communiter Docto. in l. in rem actio. in
gloſſ. bonæ fid. ff. de in litem iurand. Per hunc tex. à contrario
ſenſu, ego crediderim, quantum ad hoc iuramentum nihil re-
ferre, an actio eſſet contraria uel directa. Idem enim eſt de utra 3
que iudicium. nam ſunt bonæ fid. gloſſ. in §. actionũ. Inſti. de
actio. utraq; eſt principalis. l. in commodato. §. 1. ff. commoda
ti. et in utraq; admittitur compenſatio. l. in rebus. §. quod autẽ.
eo. titulo. Sed alia ratione, prædictam limit. non poſſe proce-
dere, & indiſtincte ſequendam concluſionem tex. noſtri, ut in
contrarijs actionibus in litem non iureẽ, cum hæc l. generali-
ter & indiſtinctẽ loquatur. Igitur non eſt à nobis diſtinguẽda,
l. de precio. de publici. cum ſimil. Secunda ratione, de qua in
tex. quia non agitur de perfidia in actione contraria, ſed de 4
indemnitate, id eſt, de intereſſe & commodo pecuniario. nam
in actione contraria ſemper agitur de commodo pecuniario,
puta quod quis fecit impenſas, uel cibaria præſtitit in re cõmo
data, depoſita, pignorata, &c. l. in rebus. §. poſſunt. ff. cõmmo
dati. l. actione. & l. quod priuilegium. ff. depoſiti. l. tutor. §. qui
contrariam: & d. l. ſi pignore. §. ſi poſt. & ibi gloſſ. de pignora.
acti. Facit l. quid ergo. propẽ fi. uerſic. deducuntur. ff. de con-
trario. iud. tutel. cum multis quæ in hoc propoſito poſſent cu-
mulari, in quo non cadit affectio. l. nummis. ſupr. eo. Cũ ergo
ceſſet iſtud requiſitum, ſcilicet ut res ſit talis, in qua cadat affe-
ctio, non poteſt in litem iurari de affectione. Bart. in d. l. in 5
rem actio. col. 2. Non obſtant in contrariũ adducta: & primo,
ordine retrogrado procedendo hæc l. à contrario ſenſu. Quia
Doctores non bene arguunt, cum ſumant argumentum ab u-
na parte rationis poſitæ per Iuriſconſultum hic, non à tota ra-
tione, inquiunt cum, in contrarijs actionibus non iuratur in li

tem, quia de fide rupta non agitur. Ergo ſi de fide rupta agere
6 tur, iuraretur. Sed hæc conſequentia non procedit, non modo in contrarijs, ſed nec in directis, ut uideri poteſt in l. nummis. ſupr. eo. ubi agebatur directa, & de fide rupta, & tamen nõ iuratur in litem de affectione. Et ratio eſt, quia requiritur aliud quàm perfidia, ſcilicet natura rei ſup. qua cadat affectio. Et hoc eſt quod ſenſit Iuriſconſultus hic, dum ſubdit, ſed de indemnitate eius qui depoſitũ ſuſcepit, &c. Non obſtat l. furti. §. mãdati. quia materia illius tituli eſt multum diuerſa à materia tituli noſtri. nam ibi ſufficit ſola perfidia, ut condemnatus efficiatur infamis, quæ poteſt cadere in actione contraria: hic ultra perfidiam alia requiruntur, ut per Bart. in d. l. in actionibus. ff. de in litem iurando. col. 2. & ibi Doct. Non obſtat l. ſi pignore. §. ſi poſt. nam poſſet negari ibi agi actione contraria, ut per Decium, in d. l. in actionibus. col. 5. Et certe mirum eſt, quomodo ibi reſpectu rei locatæ, aut datæ precario, competat pignoraticia, cum & reſpectu rei & intereſſe poſſit dari actio locati, uel actio in factum. Verum quia communis eſt quod detur pignoraticia, reſpondeo, illam pignoraticiam dari ad intereſſe, ut ibi per gloſſ. et omnes, in quo non poteſt cadere affectio. Igitur iuramentum in litem, affectionis ceſſabit, contra gloſſam, ibi.

1 Bonorum poſſeſſio dicitur delata filio, non patri, quando filius eſt hæres inſtitutus.
2 Dominus an poſſit bonorum poſſeſſionem ſibi delatam repudiare per ſeruum.
3 Poteſt quis repudiare bonorũ poſſeſſionem ſuam, non alienam.
4 Seruum effici poſſe ſui iuris, non eſt ſpes probabilis.

CAPVT XV.

1. §. per ſeruum. ff. de ſucceſſo. edic. Notant communiter Doct. in l. 1. Cod. qui admitti. per illũ
1. tex. in principio, quod licet bonorum poſſeſſio acquiratur patri per filium, ſicut hæreditas, tamẽ dicitur delata filio, non patri, quando filius eſt inſtitutus, uel ſeruus. & ſcire cui dicatur delata, eſt maxima utilitas, ut ibi per eos. Tamen hoc uidetur mirabile, cum ita acquiratur patri & domino, ut nec momento reſideat apud filiũ uel ſeruum. l. placet. ff. de acquir. hæredita. Ideo aliqui uoluerunt, quod iura dicentia, eſſe ſeruo uel filio delatam, exponantur, id eſt patri & domino delatam per ſeruum. Et pro hac expoſitione

tione adducunt hunc tex. in quo ſeruus erat inſtitutus, ut per
gloſſellam hic in uerbo Seruum. & tamen dicitur, Per ſeruum
delatam bono. poſſe. dominus repudiare poteſt. Multi tuen-
do communẽ opin. cõſtituũt differentiã inter filium & ſeruũ,
quæ tamen confunditur ex notatis per modernos in d. l. 1. ubi
late dixi. et ideo ſequendo communia, quod dicatur delata fi-
lio, & ſeruo inſtituto. Ad hunc §. poteſt primo reſponderi, ut
per Salic. in l. 2. Cod. de repudian. bono. poſſe. quem ſequitur
ibi Iaſon. & in l. legatũ. ff. de legat. 1. quod in hoc §. nõ erat ſer
uus inſtitutus, ſed dominus. & quærebatur, nunquid domi-
nus bonorum poſſeſſionem ſibi delatam poſſit per ſeruum re- 2
pudiare, ita ut uerbum ſeruum non determinet uerbum dela-
tam, ſed uerbum repudiare: & fiat pũctus poſt uerbum, per
ſeruum. & quamuis Alexander in d. l. 2. reprehendat, tamen
Iaſo. tuetur, & ponit rationem dubitandi ad hunc caſum, quæ
fuit eadem quę in l. ſeruus. ff. de bonorũ poſſeſſio. Et mihi pla
cet hic intellectus, qui ſuadetur ex præcedentibus & ſequenti-
bus, in quibus tractatur, quomodo ſuam uel alienam bono- 3
rum poſſeſſionem quis repudiet. Cõſiderabam ulterius etiam
tenendo, quod in hoc §. eſſet ſeruus inſtitutus, nihilominus ad
huc probari ſeruo eſſe delatam bonorum poſſeſſionem, nõ au
tem domino: ſi quidem in §. ſuperiori dicitur, quod quis po-
teſt repudiare bonorum poſſeſſionem, ſuam, non alienam, id
eſt ſibi, non alteri delatam. Et ideo quæritur, quid de tutore
& procuratore, an repudiare poſſint bonorum poſſe. domino
uel pupillo delatã. Sed ſi diceremus, bonorum poſſeſſionem
quãdo ſeruus eſt inſtitutus, delatã domino, quę ratio dubitãdi
eſſet? an dominus poſſet repudiare? certè nulla, qa eſſet ſua bo
norũ poſſeſſio, ſcilicet domini. & ſupr. §. prox. dictũ eſt, unuſ-
quiſq; ſuã bonorũ poſſeſſionẽ repudiare poteſt. Ratio igit̃ du-
bitandi fuit, quoniam dicitur delata ſeruo, unde dominus ui-
debatur repudiare bonorum poſſeſſionem alienam. ratio de-
cidendi fuit, ut dominus poſſit repudiare, quod omnino do-
minus eſt eam habiturus. Nec obſtat quod ſeruus poſſit effici
ſui iuris, quia iſta non eſt ſpes probabilis, ut in propoſito no- 4
ſtro dicit Bart. in l. is qui hæres. §. fi. propè fi. ff. de acquiren.
hæredita. Vel aliter dici poteſt, ut hic §. loquatur de alia dela-
tione, quàm d. l. 1. Cod. qui admitti. Nam poteſt delatio du-
pliciter conſiderari, quando ſeruus eſt inſtitutus. Primo, pro
ut defertur ex teſtamento ipſi inſtituto. l. delata. ff. de uerbo. ſi-
gnifi. & de hac loquitur d. l. 1. Secundo, pro ut defertur per
ſeruum domino. & iſtud eſt, quando ſeruus agnouit bonorũ
poſſeſſionem, et de hac loquitur noſter text. Hic ergo ſeruus
iam agnouerat, & ita per ſeruum erat domino delata bonorũ
poſſeſſio, qui poterat eam acquirere ratam, habendo agnitio-

 nem.

nem. l. qui in aliena. ff. de acquir. hæredita. Fuit dubitatum, an dominus poſſit repudiare talem bonorum poſſeſſionẽ, delatam ſibi per ſeruũ, qui agnouerat. Et ratio dubitandi, & decidẽdi potuit eſſe, ut in ſimili, in d. l. qui in aliena, & in l. ſeruo inuito. ff. ad Trebell. & tradit Paul. & Iaſon in d. l. 1. Cod. qui admitti. in principio. nam quãuis quicquid acquirit ſeruus, acquirat domino, ita ut nec momẽto reſideat apud ſeruũ, d. l. placet. ff. de acquir. hæredita. & ſic uidebatur non poſſe repudiare: hoc tamẽ intelligitur reuocabiliter, quia poteſt dominus repudiare, & ratum nõ habere. Ex his conſtat, hunc §. nihil obſicere communi opinioni Doctorũ in d. l. 1. Vid. etiã cap. ſeq.

1 Delatą proprie hæreditas uel bonorum poſſeſſio dicitur, quando quis remoto quolibet impedimẽto poteſt eam adire, uel agnoſcere.

2 Delata hæreditas dicitur reſpectu hæreditatis, non perſonæ hæredis.

3 Legitimus hęres inſtitutus renunciãs hæreditati, nõ amittit teſtamentariam, quam ignorabat: nõ amittit legitimam, quia nondum erat delata.

CAPVT XVI.

1. Delata. ff. de uerb. ſignific. Poſtquam uidimus pręcedẽti capite, cui dicatur bonorũ poſſeſſio delata, opportunè hic ſubijciendum eſt quando dicatur delata. Et Docto. in d. l. 1. Cod. qui admitti, uidẽtur ſe reſoluere, quod propriè dicatur de-

1 lata hæreditas, uel bonorũ poſſeſſio, quando quis remoto quolibet impedimẽto poteſt eã adire, uel agnoſcere, hac l. noſtra. Largè autem dicitur & impropriè delata, quando pure deferẽ, ſubeſt tamen aliquod impedimentũ ex perſona hæredis, puta ignorantia, ut non poſſit adire, iuxta nota. per Bart. in l. is poteſt. ff. de acquir. hęredita. Ex quo infertur, ad ſtatuta facientia mentionẽ de hæreditate delata, quomodo debeant intelligi, ut ibi per Docto. qui multa in hoc articulo ſcribũt. Sed ut paucis ueritas habeaẽ, præmitto quod hęreditas uel bonorũ poſſeſſio duobus modis conſideratur delata. Primo, pro ut deferẽ à lege uel ex teſtamẽto agnatis, cognatis, etc. l. legẽ ob uen. ff. de uerb. ſignific. l. unica. ff. ut ex legib. uel ſenatus cõſultis. in fi. Et hoc modo indiſtinctè dicitur hæreditas delata, & de hac nihil ad nos. Secundo modo cõſideratur delata, habito reſpectu ad acquiſitionẽ & ſucceſſionẽ, ut ſcilicet quis poſſit eã acquirere uel trãſmittere, &c. & hoc caſu procedit queſtio Docto. Qua in re

2 cenſerem etiam proprie dici delatam, quæ purè delata ſit, & ſi ſubſit aliquod impedimentũ ex perſona hæredis, & per conſequens

quens ſtatutum intelligi in huiuſmodi delatione. & tota diffi-
cultas conſiſtit in intellectu huius l. delata. quam Doct. com-
muniter intelligunt, ut hæreditas dicatur delata, quam quis po
teſt adire. Et ſi hic ſenſus haberet locū, utiq; ſequeretur, nō dici
delatam quando ſubeſt aliquod impedimētum ex perſona hæ
redis. Verum aliter eſt l. noſtra intelligēda, ut ſ. loquatur de po
tentia reſpectu hæreditatis, non perſonæ hæredis, ut latius de-
clarabo. inquit enim Iuriſconſultus: Delata hæreditas intelligi
tur, quam quis adeundo poſſit cōſequi: id eſt, ſi adiret. Præſup
ponit itaq; text. potentiam in adeunte, ſed in hæreditate poſ-
ſe dari impotentiam, puta quod eſſet data ſub conditione. Li-
cet itaq; quis eſſet liber omni impedimento, ſi hæreditas ſit da-
ta ſub conditione, non dicitur delata. E cōuerſo ſi quis habeat
aliquod impedimentum, tamē purè hæreditas data ſit, dicetur
delata, quia reſpectu hæreditatis, nihil obſtat quominus ſi
quis adiret, poſſet eam cōſequi. Et hoc eſt quod uoluit iſte tex-
tus. quæ declaratio ſumitur ex l. is qui hæres. ff. de acquir. hęre
dita. in gloſſ. hic allegat. ubi dicitur, quod legitima hæreditas
delata poteſt repudiari, ſi in ea cauſa ſit hæreditas, ut poſſit adi
ri: & ita conſideratur potētia reſpectu hęreditatis. Sequitur po
ſtea in eo. tex. cæterum ſi ſub conditione, &c. quaſi dicat, tunc
nō dici delatam, facit etiam l. nec is. §. 1. in fi. ff. eo. titulo, de ac
quir. hæredita. ubi legitimus hæres erat quoq; inſtitutus, ſcie-
bat ſe eſſe legitimum hæredem, & teſtatorem mortuum, igno-
rabat tamen ſe eſſe inſtitutum: ſi renunciat hæreditati, nō amit
tit teſtamētariam, quam ignorabat: non amittit legitimā, quia
nondū erat delata. Et ratio quare non eſſet delata, eſt, quia quā
diu poteſt habere locum ex teſtamēto, non petitur ab inteſtato. 3
l. quādiu poteſt, eod. titulo. An ergo dicatur delata hęreditas,
uel non, conſideratᷓ impotentia reſpectu hæreditatis, nō perſo
næ. Idem probatᷓ in l. uentre. eo. titulo. in principio, ubi inſtitu
to. l. qui ex ſe eſt habilis, nō dicitᷓ delata hæreditas. Ratio, quia
uēter erat pręteritus, & inſtituti expectant pręteritos. l. 2. Cod.
de bono. poſſe. ſecund. tabu. facit etiam l. Pantonius, illo met
titulo, de acquir. hæredita. Dicamus itaq;, hæreditas delata di-
citur, quæ poteſt adiri, non quam quis poteſt adire.

1 Argumentum à contrario ſenſu poteſt ſumi ex uer-
bis negatiuis, uel priuatiuis.

2 Mulier damnata de adulterio, non poteſt dicere teſti
monium.

3 Priuatio large loquendo, aliquando non pręſuppo
nit habitum.

4 Actus non debēt operari ultra intentionē agentiū.

CAPVT XVII.

Titia. §. fi. ff. de manumiſſ. teſtam. In tractatu ar
gumenri à contrario ſenſu, quem latiſſimè expli-
1. cāt Doctores, in l. 1. ff. de offic. eius. refricatur in
dubium, an ſumi poſſit argumentum à contra-
rio ſenſu, ex uerbis negatiuis uel priuatiuis. Et
2 Bald. in l. ij. Cod. de cōditio. inſert. tenuit, quod non per hanc
l. ubi ex illis uerbis, Niſi diligenter rationes excuſſeris, liber ne
eſto, non ſequitur ergo, Excuſſis, liber eſto. Alex. & Dec. ibi
contrarium uoluerūt, quod immò ſumi poſſit. Et hæc pars cō-
2 tra communē mihi ſatis facit per l. ex eo. ff. de teſtibus. & l. qui
teſtamento. §. mulier. ff. de teſtam. ubi lex Iulia prohibebat mu
lierem damnatam de adulterio teſtimonium dicere. & ex eo.
colligitur ibi argumentum, quod non damnata poteſt eſſe te-
ſtis. Facit etiam tex. in c. cum apoſtolica. in fi. extra de his quæ
fiūt à prȩlatis ſine conſenſu capituli. Non obſtat hæc l. §. fi. nā
quamuis multifariam reſpondeant Doctores in d. l. 1. & Do-
minus meus Alciatus lib. 5. Paradox. cap. 4. dicā & ipſe quid
ſentiam. Et conſiderādum eſt, quod intellectus communis ad
hunc tex. nō uidetur poſſe procedere, quia præſupponūt Do-
ctores, quod hic tractetur de potentia, ut ipſi dicunt, eſſendi li-
berum, ut illa uerba Liber ne eſto, intelligantur, id eſt liber eſſe
non poſſis. Sed hoc eſt contra textum hunc in fi. ubi apparet
expreſſe tractari de datione & ademptione, quo ad actum, nō
quo ad potentiam, dum habetur ex uerbis quæ proponeren-
tur, libertatem potius adimi quàm dari. Non obſtat, quod cū
actu non eſſet data libertas, non poterat tractari de ademptio-
ne actuali, cum priuatio præſupponat habitum. l. decem. ff. de
uerbo. obliga. nam reſpondeo, quod priuatio prȩſupponit ha
bitum proprie loquendo. Sed largo modo datur etiam priua-
3 tio, ubi non ſit habitus. nam & perdere quis dicitur quod nū-
quā habuit, c. cōſilia. 17. diſtinc. in principio, et ibi gloſſ. Faciūt
latius notata per Deci. in l. non uideť rē amittere. ff. de reg. iur.
Nō igiť nō cōpetit libertas, quia nō poſſit colligi argumentū à
cōtrario ſenſu: ſed quoniā cū teſtator dixit, NISI DILIGEN-
TER ONESIPHORE RATIONES EXCVSSERIS, LIBER NE
ESTO, uoluit adimere libertatē, ut inquit Iuriſconſultus. ideo
inducta ad diminutionem non debēt operari argumentū, &
4 actus non debent operari ultra intentionē agentium. l. non o-
mnis. ff. ſi cert. pet. Non obſt. l. ſi legatum purè. & l. legata in-
utiliter. ff. de adimend. lega. ubi inducta ad diminutionem o-
perantur augmentū, per argumentū à cōtrario ſenſu: quia re-
plicatur, ibi nō deberi legatū uirtute argumenti à contrario ſen
ſu, reſultantis ex adēptione, ſed uirtute primi legati puri. Vn-
de ſi in illis legibus non eſſet legatū primum purum, utiq; non
deberetur

deberetur legatum, ſicut nec hic: & uid. in cap. ſequenti.

1 Lex habens diuerſos intellectus, non ualet ad deciſionem.
2 Conditio non cenſetur diſponere.
3 Inſtituto ſine parte, cenſetur data pars uacans.
4 Subſtitutio uulgaris expirat adita hæreditate.
5 Circuitus uerborum aliquando admittitur.

CAPVT XVIII.

Ex facto. la. 1. ff. de hæredibus inſtitu. Dixi in
præcedenti capite, argumentum à contrario ſen
L. ſu locum non habere in uerbis negatiuis, ſecun
dum Bald. in l. 2. Cod. de cōditio. infert allegātē
tex. in l. Titia. §. fi. ff. de manumiſſ. teſtā. Tenui
tamen contrarium, & oſtendi d. §. fi. nihil facere. Nunc autem
denuo adducitur pro eadē opininione Baldi hic tex. in l. ex fa
cto. ubi per illa uerba, Si mihi Seius hæres nō erit: quæ ſunt ne
gatiua, non cenſetur à contrario ſenſu Seius hæres inſtitutus,
quem aliàs teſtator non inſtituerat, ut poſſit occupare portio-
nem uacantem. Verum ſequendo ea de quibus ſupra ad hunc
tex. poteſt multifariam reſponderi. primo quod legitur diuer-
ſis modis ſecundum diuerſitatē literæ, ideo non debet fieri ſu- 1
per eo fundamentum. iux. notata per Bart. in l. in ambiguo.
ff. de rebus dub. Secundo, ut per Alex. in l. 1. ff. de offic. eius.
quod illa uerba, ſi Seius hæres nō erit, ſunt cōditionalia, id eſt,
Seius poſitus eſt in conditione, & de poſitis in conditione nō 2
cenſetur diſpoſitum, l. ſi quis ſub conditione dandorum decē.
ff. ſi quis omiſſa cauſa. teſtam. unde cum de eo diſpoſitum nō
ſit, non poteſt ſumi argumentum à contrario ſenſu, ut admit-
tatur. Sed audi tertio, quoniam hic tex. non meruit allegari in
hoc propoſito, & Doctores torquent ſe in eo quod nō fuit ne-
ceſſarium, ſcilicet ad inueſtigandam rationem, quare hic Seius
non poſſit occupare portionem uacantem, cum Iuriſcōſultus
eam ponat, dum inquit, Seium nō admitti: quia huic pars eſſet
data, quæ nulla eſſet, punctus ſolum eſt bene intelligere di-
ctam rationem. Et pro figuratione caſus ſecundum commu-
nem literam, ſciendum eſt, quod teſtator hic pluribus uel uno
inſtituto, reliquerat portionem hæreditatis uacantē, de qua nō
diſpoſuerat: poſtea ſubiecit, ſi mihi Seius hæres non erit, Sem
pronius hæres eſto: & ille Seius non erat aliter inſtitutus: fuit
dubitatū, an ex iſtis uerbis Seius uideretur inſtitutus, et portio
nē uacantē occupare poſſit, quia inſtituto ſine parte cenſet̄ da- 3
ta pars uacās. §. ſed ſi plures. in fi. Inſtitu. de hęredibus inſtitu.

Deciditur

Deciditur,quod non. Et ratio eſt,quia huic eſſet pars data quę
nulla eſſet,intellige huic, id eſt Sempronio: nō autem huic, id
eſt Seio,ut aliqui uoluerūt. & quod relatio fieri debeat ad Sem
pronium,apparet ex uerbis tex. ubi cum uoluit intelligere de
Seio,dixit Iuriſconſultus, an hic Seius. Item referēdo ad Seiū,
hæc ratio eſſet abſona, & contra iuris terminos. nam ſi cenſere
tur uocatus Seius,non diceretur ipſi pars data quę nulla eſſet.
Imò eſſet aliqua,quia uocaretur ad portionem uacantem. d. §.
ſed ſi plures. & l. item quod. ff. eo. Inquies modo, referendo
hęc uerba ad Semproniū, quommodo applicatur ratio ad ca-
ſum propoſitum? Dic, quod cum teſtator aliter nō inſtituiſſet
Seium,ſed dixit,ſi Seius hęres nō erit, Sempronius hęres eſto:
eius uolūtas fuit cōferre portionē uacantē in Semproniū, quē
hæredem inſtituit expreſſe, nō in Seium: quem ſi uoluiſſet, u-
tiq; ſciuiſſet diſpoſitiuè inſtituere. Propterea ſi diceremus Se-
ium admitti,cenſeretur data pars Sempronio, quæ nulla eſſet.
4 quomodo nulla? quia per acceptationem Seij expiraret uulga-
ris ſubſtitutio. de qua in tex. l. poſt aditam. Cod. de impuberi
& alijs ſubſtitu. & Sempronius reperiretur ſine parte, cōtra uo
luntatem teſtatoris. Et ſi dixeris, ſi mens teſtatoris erat confer-
re partem uacantem in Sempronium, quorſum uti hoc circui-
5 tu uerborum? Reſpondeo, hoc non eſſe nouum. nam mira-
biles reperiuntur conditiones ſæpe adijci à teſtatoribus cōpen
dioſius pro arbitrio, ubi potuiſſent paucioribus rem expedire:
ut facile potes diſpicere in titulo, de conditio. & demonſtra. &
in titulo, de cōdition. inſtitutio. maxime in l. inſtitutio, & in a-
lijs partibus Iuris.

1 Debitor poſt morā tenetur ad æſtimationem quan-
ti plurimi à tempore moræ.

2 Aeſtimatio momentanea & inſolita attēditur in mo
roſo.

3 Dictio aliquis, uel quid, uerificatur in qualibet mini
ma parte.

4 Caſma eſt caſus inſolitus & rariſſimus.

CAPVT XVIIII.

In re furtiua. §. ſi ex cauſa. ff. de cōdic. furt. No-
tatur communiter per Doctores in l. uinum. ff.
1. ſi cert. peta. quod debitor poſt morā tenetur ad
ęſtimationem quanti plurimi res ualuit à tempo
re moræ. Iuxta hoc dubitant, an debeat attendi
æſtimatio momentanea quæ pauco tempore durauit, an æſti-
matio

matio communis. Sunt qui dicant, debere attendi communem æſtimationem, & quæ aliquo tempore durauit, per tex. in l. precia rerum. in fi. ff. ad l. Falcid. in illis uerbis, dum hic quoque nec ex momentis temporum, nec ex ea quæ raro accidit caritate, precia conſtituantur: & ille tex. loquitur ponendo regulam, non modo in legatis, ſed in alia materia, dū dicit, dum hic quoq;. Alij contrarium ſenſerunt, quod imò talis momentanea æſtimatio & inſolita attendatur per hunc tex. in §. ſi ex cauſa: dum uult æſtimationem fieri eius temporis quo res plurimi ualuit. Et licet loquatur in fure, ualet argumentum à fure ad moroſum. l. inter ſtipulantem. §. pen. ff. de uerbor. oblig. Ego cum aliàs in ciuitate Papiæ interpretarer d. l. uinum. ſequutus fui opinionem eorum qui dicunt, attendendam momentaneam æſtimationem & inſolitam: & adhuc placet, per tex. in hoc §. ſi ex cauſa ibi, quanti plurimi. Nec obſt. dum alij reſpondent, quamuis dicat quanti plurimi, hoc debere intelligi, quanti plurimi ualuit aliquandiu, non momento. d. l. precia rerum. ubi regula ponitur. Ad hoc replicatur, quod dictio unquam hic poſita, tollit hanc reſponſionem: quoniam non modo dicit æſtimationem quanti plurimi obſeruandam, ſed quo res unquā plurimi fuit: & dictio unquam, idem ſibi uult quod ullo tempore, uel aliquo tempore. Et de natura harum dictionum, aliquis, quid, &c. eſt uerificari in qualibet minima parte. Bart. in l. ſi ſeruum quis. §. ait prætor. ff. de acquir. hæredita. Latius Deci. in l. cum quid. ſupra, ſi cert. peta. in princ. & ad idem facit tex. in l. inficiādo. §. infans. ff. de furtis. Vlterius ſtringit inconuincibiliter, l. cū res. §. fi. ff. de legatis 1. ubi tractatur de caſmate, qui caſus eſt rariſſimus & inſolitus. Bart. in l. fluminum. §. hæc ſtipulatio. ff. de damno infecto. tamē ſi poſt moram hæredis contingat, debetur æſtimatio: quia potuit legatarius acceptum uendere. ſic in propoſito potuit creditor acceptum frumentum, uel uinum, eo momento uendere. Et cum tex. ille loquatur in legatario, qui tractat de lucro, multo magis idem dicendum in creditore, qui tractat de damno. Nec obſt. d. l. precia rerum, quia procedit in non moroſo, ut etiam per Practicam Papienſem, in forma libelli in actione reali, in uerbo, & in florenis. col. 4. Et ita debet etiā intelligi l. fiſtulas. §. fi. ff. de contrah. empti. Et cōſentaneum eſt, ut aliqua ſit differentia inter moroſum & non moroſum. d. §. infans.

(margin numbers, in order: 2, 3, 4)

1 Ratio ſufficit pro uoluntate in his quæ ſunt iuris poſitiui.
2 Creditor an dicatur ex delicto, uel legato.
3 Contractus pars prima eſt attribuenda creditori.

CAPVT XX.

Vb.ff.de rebus creditis. Quærunt hic Docto.
post gloſſ.in rub. Cod. eo. quare potius inſcri-
R pta ſit rub.de rebus creditis, quàm de rebus debi
tis, cum tamen creditor & debitor ſint correlati-
ua: & exprimendo unum, aliud cenſeretur etiam
expreſſum. Diuerſæ traditæ hactenus fuerunt rationes. Ego
1 ſemper exiſtimaui, iſtud eſſe iuris poſitiui, & ſufficere rationē
pro uoluntate.l. quia poterat. ad Trebellianum. gloſſ. in l. 1.
§ pueritiam.ff.de poſtulando. Si tamen aliqua colorata & per-
ſuaſiua ratio reddenda eſt, ſic poſſumus dicere, alio de duo-
bus modis. Primo, quod Iuriſconſultus ponit rationem in l. 1.
hoc eo. titulo. inquit enim, prætor ſub hoc titulo rerum credi-
tarum titulū præmiſit, quia complectitur omnes cōtractus, in
quibus alienam fidē ſequuti ſumus. unde cum uellet tantum
loqui de his in quibus fidem alienam ſequimur, dixit de rebus
creditis: cum credere ſit, alienam fidem ſequi, ut infrà ea. l. 1.
Nam dicendo de rebus debitis, latior fuiſſet inſcriptio, quoni-
am comprehenderentur etiam ea quæ debentur ex legato, ex
delicto, & huiuſmodi, in quibus quis non ſequitur fidem alie-
nam. Et de his non hic, ſed alibi erat Iuriſconſultus tractatu-
rus. Et ſi dixeris, ergo ſequitur ſecundum iſta, quod creditor
2 ex delicto, uel ex legato, non eſt proprie creditor, de hoc nos
uidebimus infrà, in commento Bartol. col.fi. ubi diſtinguen-
dum erit. Sed quicquid ſit, an dicātur creditores, ſatis eſt quod
in eis non dicitur res credita: ut ſonat Rub. noſtra, licet dica-
tur debita, uti per Bartol. infra qui communiter approbatur.
Vel ſecundo dicamus, quod Iuriſconſultus eſt tractaturus de
contractibus, ut in l. 1. hoc tit. ibi, ad contractus uarios. ſed in
contractu conficiendo eſt prius dare creditorem qui numeret
3 pecuniam, quàm debitorem qui accipiat: unde à prima parte
contractus eſt rub. inſcripta. Facit, quod uult gloſſ. in
l. 1. ff. de uerbo. obliga. quæ dicit, ſtipulatio-
nem denominatam potius à ſtipulato-
re quàm à promiſſore. quia ſti-
pulator eſt ille qui inci-
pit contractum
ab interro-
gatione, & promiſſor poſtea
reſpondet.

Supputa-

SVPPVTATIONVM IVRIS D. NICOLAI BELLONI PATRICII CASALENSIS, LIBER III.

1 Dictio etiam, eſt implicatiua, & auget rationem dubitandi.
2 Filius non poteſt eſſe in iudicio ſine cõſenſu patris.
3 Ius adeundi uel agnoſcendi, eſt fundatum in perſonam filij inſtituti.

CAPVT I.

LEX 1. Cod. qui admitti ad bonorum poſſe. ibi
emolumentum etiam. Hæc dictio Etiam, eſt im-
plicatiua. l. unica, ſupra etiam per procurato. &
ibi Bart. declarant Fulgo. Iaſo. Deci. in l. qui ſe
patris. infra, unde liberi. unde uidetur implica-
ri, quod hæc bonorum poſſeſſio afferret emolumentum etiam
filio. Verum obſtat, quia tempore huius l. quicquid acquire-
bat filius, acquirebat patri. l. 1. §. 1. ff. ſi quis à parẽte fuerit ma-
numiſſ. Et nihil proprium habere poterat qui erat in aliena
poteſtate. l. acquiritur. ff. de acquir. rerũ dominio. Inductum
enim primo fuit, ut filius fam. haberet propriũ, per. l. 1. infra de
bonis maternis, & l. cum oportet, & l. cum nõ ſolum, infra, de
bonis quæ liber. Doctores hic diuerſas fecerunt expoſitiones,
ut tollerent hanc difficultatem: ſed omnes ſunt cauillationes,
ut per Deci. & moder. Communis reſolutio eſt, ut dictio Eti-
am implicet facta, & nõ perſonas: & ſit ſenſus, quod ne dum
peti poteſt bonorum poſſeſſio, patre ignorante: ſed etiam eſt il
li allatura emolumentum, ſi habuerit ratum. Hęc expoſitio eſt
multum extranea, nec tex. patitur hunc ſenſum: quia imò, ut
dicit Deci. dictio Etiam, implicat reſpectu emolumenti, non
reſpectu uerborum proxime præcedentium, quæ ponuntur
ſuſpenſiue. Ideo præter alios cõſiderabam dictionem Etiam, 1
in hoc textu ſtare propriè implicatiue, & explicare caſum ma-
gis dubitabilem, poniq; ad augendam rationem dubitandi,
hoc modo. Erat delata bonorum poſſeſſio filio famil. qui non
agnouit intra tempora ſtatuta à lege. §. liberis. Inſtitut. de bo-
norum poſſeſſi. l. 1. §. largius. ff. de ſucceſſo. edic. Fuit dubita-
tum, nunquid amiſſa eſſet bonorum poſſeſſio. Ratio dubitan
di erat, quod cum non poſſet filius eſſe in iudicio ſine conſen- 2
ſu patris, l. fi. §. neceſſitatis. infra, de bonis quæ liber. & bono-

rum poſſeſſio requirat aliquid iudiciale, l. 3. §. ſi cauſa cognita, ff. eo. uidebatur quod patre ignorante amittere non debuiſſet. Augetur ratio dubitandi, quia quicquid quærebat filius, quęrebat patri iure iſto, ut ſupra dixi: & ita emolumentum huius bonorum poſſeſſionis erat quærendum patri, ſi poſtea ratum habuiſſet. unde cum patri ueniret quærendum, non uidebatur ipſi ignoranti poſſe præiudicari per filium, cum patria poteſtas in utilitatē, non in præiudicium patris introducta ſit, ut per Paul. hic in principio. Hoc non obſtante, deciditur contrarium: & inquit Imperator, Bonorum poſſeſſio filio fam. delata, etiam, id eſt, quamuis allatura emolumentum patri. & ſic ſtat illa dictio Etiam, augmentatiuè, amittitur tranſacto tem-
3 pore: ratio, quia ignorante patre peti poteſt, cum ius agnoſcēdi ſit fundatum in perſona filij, quando filius fam. eſt inſtitutus, uel aliàs ſibi delata hæreditas, uel bonorū poſſeſſio. l. precia rerum. ff. ad l. falcid. l. cum proponas, infra de hæredi. inſtitu. & cap. ſeq. in principio.

1 Filius fam. etiam de iure ff. ex omnibus cauſis obligabatur.
2 Efficacius factum eſt in quo quis uerſatur, quàm id in quo nihil agitur.
3 Ratio quare filius fam. adeundo uel agnoſcendo nō obligetur.
4 Hæreditas eſt quid indiuiduum.
5 Pupillus non poteſt ſine tutore adire hæreditatem, uel agnoſcere bonorum poſſeſſionem; quamuis lucroſam.
6 Actiones actiuæ non poſſunt eſſe apud unum, paſſiuæ apud alium, iure hæreditario.
7 Contractus ſunt diuidui.

CAPVT II.

Qui in aliena. ff. de acquir. hęredita. Filius fam. etiam iure ff. efficaciter obligabatur, ex contra-
1 L. ctu, uel quaſi, ex maleficio uel quaſi, & demum ex omnibus cauſis. l. filius fam. ex omnibus. ff. de actio. & obliga. l. tam ex contractibus. ff. de iudic. Ideo non ſine cauſa nata eſt maxima anſa Doctoribus noſtris in l. 1. Cod. qui admitti. inueſtigandi rationem diuerſitatis, quare ſit quod filius fam. inſtitutus hæres adeundo hære ditatem,

ditatem, uel agnoſcendo bonorum poſſeſſionem, non oblige
tur, cum per hos actus quaſi contrahi dicatur. §. hæres quoq;
Inſti. de obligati. ex quaſi contract. Bonus textus in l. apud Iu
lianum, in fi. cum. l. ſeq. ff. quibus ex cauſis in poſſe. eatur. Ali-
às rettuli decem rationes in d. l. 1. quas ſigillatim plene reproba
ui, & eas etiam confutat D. meus Alciatus, lib. 4. Paradox. c.
4. qui ultimo loco tradit hanc, idem iuris non acquiri credito
ribus hæreditarijs, quod creditoribus ex contractu, quia in
aditione opera creditorum nõ interuenit. ſecus in contractu
& iure proditum eſt, longe effitacius eſſe factum in quo quis 2
uerſatur, quàm id in quo nihil agitur. ſed & hæc non ſatisfa-
cit, cum is cuius negotia geruntur, & is cuius bona admini-
ſtrantur à tutore, habet geſtorem & adminiſtratorem efficaci-
ter obligatum. §. 1. & §. 2. Inſti. de obligati. ex quaſi contractu.
& tamen eius opera non interuenit, neq; ex perſona ſua ſub-
ſtantiam capit obligatio, & his ſimilis eſt aditio hæreditatis. d.
§. hæres. Item hęc ratio militaret etiam in patre fam. Propterea
mihi ſatisfacit ratio Riminald. in d. l. 1. quam ibi ſequuntur Ia 3
ſon & Pancel. Deci. tacito auctore, ut filius fam. non oblige-
tur adeundo, quia hæreditas eſt indiuidua, nec poſſunt ſepa-
rari commoda ab incommodis, nec iura actiua poſſunt eſſe
apud unũ, paſſiua apud alium. l. 1. ff. de bonorũ poſſe. Et quã-
uis Deci. iunior reprobet, tamen pro ea facit, quia eſſe hære-
dem, eſt eſſe dominum. §. pen. Inſti. de hæredũ qualita, & dif-
ferentia. ſed hic filius cũ ſolum haberet paſſiuas obligationes,
non gereret ſe pro domino; item hæres dicitur qui repræſen-
tat perſonam defuncti, & cenſetur eadem perſona in authenti
co de iureiurando à moriẽte præſtito in principio. Sed in caſu
noſtro ſi acquirerentur filio fam. obligationes paſſiuæ, nemo
repræſentaret defunctũ: cum iura actiua eſſent apud patrem,
paſſiua apud filium, quæ tamen inſolidum erant apud defun-
ctum. Et in effectu ſi quis uelit diligenter ſcrutari iura, hæc ra-
tio Riminaldi fuit iuriſconſulti, in l. acquiritur. ff. de acquir. re
rũ dominio, iuncta hac l. qui in aliena. Dicitur in d. l. acquiri-
tur: Quicquid acquirunt qui ſunt in noſtra poteſtate, nobis ac
quirunt, etiam inuitis & ignorantibus. l. ſeruus uetante, cum
ibi notatis, cod. titulo de acquir. rerum dominio. Fallit in adi-
tione hæreditatis, & agnitione bonorum poſſeſſio. nam fili-
ũs famil. adeundo, nec agnoſcendo, poteſt patri acquirere, ut
dictis iuribus. Quæ nam eſt ratio? Reſpondet Iuriſconſultus
hic, ne æri alieno pater obligetur. Sed quomodo procedit hæc
ratio? quod acquirendo ipſum obliget. Certe infertur hoc ne- 4
ceſſario ut ſit, quia hæreditas eſt indiuidua, in qua nõ poſſunt
acquiri commoda, quin ſequantur incommoda, ut etiam uult
Bart. expreſſe in l. neceſſarijs, prope finẽ. ff. de acquir. hæredi-

ta. Confirmo optimo ſimili. Pupillus habens tutorem, po-
teſt ſine tutore conditionem ſuam meliorem facere, non dete-
riorem: & ideo ſi contrahat contractum ultro citroq; obligato-
rium, obligat ſibi alium, ipſe autem non obligatur. §.1. Inſti.
de auctori. tuto. An uero pupillus ſine tutore poſſit adire hæ-
reditatem, uel agnoſcere bonorum poſſeſſionem? Videba-
5 tur dicendum quod ſic. Licet enim in hæreditate adſint obli-
gationes paſſiuæ & actiuæ, fiet ſicut in contractibus. namque
habebit obligatos debitores hæreditarios, ſed is non obligabi
tur creditoribus. Contrarium tamen habetur in d. §.1. Et nul-
la alia eſt ratio, niſi quia hæreditas & bonorum poſſeſſio, quo
ad commoda & incommoda, eſt indiuidua. Non obſtat ſe-
cundum Deci. quod imò hæreditas ſit diuidua. l.1. Cod. ſi cer-
tum peta. l. ſecunda. Cod. de hæredita. actio. Nam dico id non
procedere, quando unus eſt tantum inſtitutus, pro ut nos lo-
quimur. l.1. & 2. ff. de acquir. hæredita. uel melius, licet hæredi
tas diuidatur per quotas partes, tamen in unaquaq; parte quis
dicitur hæres, & in ea repræſentat defunctum, nec propterea
diuiditur ſubſtantia iuris uniuerſalis hæreditarij, quod habet
mixtim ſimul commoda & incommoda. & falſum eſt quod
6 uult Curtius, actiones actiuas poſſe eſſe apud unum, paſſiuas
apud alium, puta in hereditate uēdita. l.2. Cod. de pactis. quia
& actiuæ & paſſiuæ directè ſunt apud hæredem uendentem,
utiles uero tranſeunt ad emptorem, ut per Paul. d. l.2. & in l.
1. ff. ad Trebellianum. gloſſ. in l. & emptor. Cod. de hæredita.
uel actio. uenditis. Non obſt. quod contractus quoq; ſint indi-
uidui, & debent in totum approbari uel reprobari: quia con-
trarium expreſſe in propoſito noſtro habetur, in d. §.1. Inſti.
7 de auctori. tuto. Nec aduerſantur aliquot iura adducta per
Deci. d. l.1. quoniam ibi contractus debet in totum approba-
ri quadam particulari ratione, in illis caſibus militante, ut in
ſpecie oſtendi, dum legerem d. l.1. Et ex te colligere poteris, ſi
uideris Bart. in l. ſi quis aliam. de ſolutio. Odofred. & Alberi.
in l. quod ſi uno, de in diem adiecti. Salic. in l.1. & 2. Cod. ſi ad
uerſus tranſacti. Ex ſe autem eſt diuiduus, quantum ad com-
modum & incommodum, de quo nos agimus d. §.1.

1 Iuſſus patris præcedere debet, ratificatio ſequi, ut fi-
lius adeat, uel agnoſcat.
2 Ratio concludens aſſignari non poteſt, quare iuſ-
ſus præcedat, & ratihabitio ſequatur.
3 Prætor non tam ſtricte proceſſit, ſicut lex xij tabu-
larum.

3 Acqui

4 Acquiſitio ex ſenatuſconſulto Trebel. eſt magis ſimilis hæreditati, quàm bonorum poſſeſſioni.

CAPVT III.

Adem l. qui in aliena. Cum hæreditas ſit quid indiuiduum, habens commoda & incommoda, non
B poterat filius adeundo eam acquirere patri, ne faceret eius conditionem deteriorem, ut dixi latius ſupra proximo cap. ideo requirebatur uoluntas pa- 1
tris iubendo, uel ratificando. iuſſus autem debebat præcedere in hæreditate, ratificatio poterat ſequi in bonorum poſſeſſ. l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. infrà, eo. & hac l. noſtra. Quod dedit occaſionem iuris interpretibus, inueſtigandi rationem, quare hoc ſit tam uariũ. Et adeò multæ aſſignatæ ſunt in d. l. 1. Cod. qui admitti. per Bart. & alios, ut rés redacta ſit ad l. non omnium. ff. de legibus. & licet Decius uoluerit ſumere rationem ex hac lege in illis uerbis, ne æri alieno pater obligetur, non quadrat in propoſito, tum quod conueniat etiam bonorum poſſeſſioni, & Trebellianicæ reſtitutioni: tum quod iſta eſt ratio quare requiratur iuſſus. nos autem quærimus quare debeat præcedere. In quo eſſem huius ſententiæ, nõ eſſe mirum ſi tot illuſtres Doctores ullam bonã non inuenerunt, quoniam nul- 2
la concludens aſſignari poteſt. Et hoc non eſt factum ex iuris neceſſitate, ſed pro uoluntate, quod ita placuit legum conditoribus. Facit gloſſ. in l. 1. §. pueritiã. ff. de poſtulando. ſimilis ratio, quia lex uoluit, habetur Inſti. qui manumitt. non poſſ. in principio. & ibi gloſſ. & in §. furtiuæ. Inſti. de uſucapio. ubi etiam gloſſ. Et hanc rationem quia ſic placuit, aſſignat hic iuriſconſultus, à nemine hactenus ponderatus, ibi, placuit ratum haberi poſſe. Nam non eſt dubium, quod ſi lex uoluiſſet inducere, in acquiſitione hæreditatis ſufficere ratihabitionem, id potuiſſet ſine offenſione alicuius regulæ iuris cõmunis. Intentio enim legis requirentis iuſſum, ſolum erat, ne contra uoluntatem pater obligaretur: cui ſatisfactum eſt, ſiue iuſſu præcedente, ſiue ratihabitione ſequenti, patris uoluntas declaretur. Et lex xij tabul. non diſponebat iuſſum præcedere, ſed requirebat iuſſum, quem Caius Caſſius poſtea interpretatus eſt, debere præcedere. d. §. iuſſum, ex natura uerbi. Non enim poteſt eſſe iuſſum, & ſequi. Superuenit poſtea prætor, introdu- 3
cendo bonorum poſſeſſionem, qui non tam ſtrictè & ſubtiliter proceſſit ſicut lex xij. tab. Inſti. de Tertull. ſenatuſconſulto, in principio: & conſiderauit iuſſus præceſſionem magis eſſe ex ſubtilitate, & uoluntate, quàm ex iuris neceſſitate. Ideo ſibi placuit, in bonorum poſſeſſione ſufficere ſequi ratihabitionem.

tionem, per quam tantundem eſſet conſultum patri, ſicut per iuſſum præcedentem. Poſt hęc acceſſit uſus fidei cõmiſſorum, Inſti. de fideicomiſſ. hæredita. in principio, de quibus reſtituendis factum eſt ſenatuſconſultum Trebell. quod habetur in l. 1. §. 1. ff. ad Trebell. Et ſenatus in hac acquiſitiõe fienda per reſtitutionem, habebat ante oculos modum legis xij tabul. item modum Prætoris: qui etiam animaduertens modum iuris ciuilis, ut ſuprà dixi, inductum potius ex ſubtilitate, quàm ex neceſſitate iuris, imitari uoluit prætorem, & fuit contentus rati habitione. quamuis acquiſitio mediante ſenatuſconſulto Tre
4 belliano, ſit magis ſimilis hæreditati, quàm bonorum poſſeſſioni. l. ſeruo inuito. ff. ad Trebell. Namq; ſenatus quantum potuit, diſceſſit à rigore l. xij tabul. & dilatauit earum anguſtias, argumento d. tituli de Tertull. in principio. Et ſimile fecerũt Imperatores. l. poſthumus. ff. de iniuſto rupto, irritoq; facto teſtam.

1 Delegare cauſas non eſt iuriſdictionis.
2 Præpoſitiones aliqñ ſubtrahuntur elegantiæ cauſa.
3 Repetitio non fit in diuerſis orationibus.

CAPVT IIII.

Imperium. ff. de iuriſd. om. iudi. Habetur in hac lege, mixtum imperium eſt, cui etiam iuriſdictio ineſt, quod in danda bonorum poſſeſſione cõſiſtit.

L. Iuriſdictio eſt etiam iudicis dandi licentia. Et propter tam breuem contextum uerborum, fuit & eſt maxima diſſenſio inter Doctores, quo nam modo intelligenda ſit hæc litera. Et tandem eò uentum eſt, ut cõmunius receptum ſit, textũ loqui de mero imperio, mixto, & iuriſdictione ſimplici. Cui tamen opinioni quàmplura aduerſantur, ut per moder. repet. maxime Riminald. & Cacialup. Inter cætera obſtat implicatiua Etiam, poſita in uerſic. fi. quæ denotat Iuriſconſultum continuare materiam præcedẽtem: item obſtat
1 quod delegare cauſas non eſt iuriſdictionis, cum expediat officio iudicis nobili, non autem iure actionis reſidentis apud partem, quinimo inuitis partibus dãtur iudices. c. paſtoralis. extr. de officio delegati. Et uolunt communiter Docto. in l. 1. ff. de offici. eius. & etiam hic. & his rationibus quoq; contra
2 communem intellectum, tenuit D. meus Alciatus, lib. 2. Paradox. c. 8. qui alium nouum affert, ut ſcilicet intentio Iuriſconſulti fuerit, tantum de mero imperio tractare, & de mixto, non autem de ſimplici iuriſdictione. Nec obſt. uerſ. finalis, dum dicitur, Iuriſdictio eſt etiam iudicis dandi licẽtia: quoniam non debent intelligi hæc uerba, in iuriſdictione, ſed in mixto imperio,

perio, ut Iuriſconſultus continuet præcedentia hoc modo: Mixtum imperiũ eſt, cui iuriſdictio ineſt, ut in bonorum poſſeſſione, & in iudicis dandi licentia. Nec quicquam facit, ſi quis dixerit deeſſe in uerſic. ſi. præpoſitionem In. nam ex conſuetudine & elegantia ſermonis, aliquando ſubtrahũtur præpoſitiones, ut latius per eum d. c. 8. & tamen cenſentur repetitæ. ut hic intellectus placuit Modernis hic, quem ſibi aſcribunt tacito auctore, & de eo gloriantur. Ego ſequor præceptorem meum contra communem, ut textus iſte loquatur tantum de mero & mixto imperio, non autẽ de iuriſdictione ſimplici, per fundamẽta ſupra allegata. Addendo tamen unum, quod & ſi hunc ſenſum ſequi uelimus, non tamen eſt neceſſaria ſubauditio præpoſitionis In, maxime quia ita ſubaudiendo, fieri non poteſt quin reſultet aliqua uiolatio & cauillatio literæ. Et licet hoc uerum ſit, quod præpoſitio aliquando ſubtrahatur, illud contingit in eadem oratione, puta ſi quis dixerit, Mixtum imperium cõſiſtit in danda bonorũ poſſeſſione, & licentia iudicis, ſi quidem ſubaudirem & In licentia, &c. Sed in hoc textu in uerſic. iuriſdictio eſt etiam, &c. oratio eſt per ſe, & ſeparata, licet ueniat continuatiuè ad præcedentia. unde nõ ita admittitur repetitio, nec de iure, iuxta notata in l. in repetend. ff. de lega. iij. nec elegantiæ cauſa, ut patet ad ſenſum. Intelligamus itaq; etiam ſecundum intellectum D. mei, hunc textum prout iacet, ſine ſubauditione, ut uerbum licentia ſit caſus primus, non autem ſextus. & erit ſenſus: Quod iuriſdictio quæ cohæret mixto imperio, in danda bonorũ poſſeſſione conſiſtit, & hæc eadem Iuriſdictio eſt iudicis dandi licentia. Nam tantum eſt dicere, Conſiſtit in danda bonorum poſſeſſione, quantum eſt, licentia dandę bonorum poſſeſſionis: & tantum eſt dicere in effectu, eſt licentia dandi iudicem, quantum, in licentia iudicis dandi. Mutauit itaq; Iuriſconſultus tantum modum loquendi, continuando tamen idem thema. Et hic intellectus D. mei, quem ſequor cõtra cõmunem, comprobari poteſt ex l. 1. ſupra eo, ubi dare bonorũ poſſeſſ. & dare iudicem, æquiparantur.

(Right-margin numbers: 2 beside "ſuetudine … præ-" line; 3 beside "unde nõ ita admittitur … in l." line.)

1 Mixtum, ſeu compoſitum, attribuitur ei quod eſt nobilius.
2 Mixtum imperium quare appelletur mixtum.
3 Imperium mixtum participat de imperio ſimpliciter, non de mero imperio.
4 Mixtum denominatur ab eo, de quo magis participat.

CAPVT V.

Ad.l.uerſic. mixtum imperium. Mixtum impe-
rium dicitur, quod participat de mero imperio,
E & iuriſdictione, ut infra per Bartolũ in materia
mixti imperij. & cum de utroq; participet, & po-
tius appelletur mixtum imperium, quàm mixta
iuriſdictio, colligũt Doctores unum notabile ex iſto textu, ſci-
1 licet compoſitũ attribui ei quod eſt nobilius: ſentientes, me-
rum imperium eſſe nobilius iuriſdictione. Decius fatetur no-
tabile eſſe ex ſe uerum, c. quod in dubijs. de conſecrat. eccleſ.
uel alta. tamen negat id probari hic. Nam ſi hoc procederet,
cum mixtum imperium componatur ex mero imperio & iu-
riſdictione, deberet appellari merũ imperiũ. Eſt ergo ſecundũ
eum mixtum imperiũ, tertia ſpecies formalis per ſe, non quod
capiat nomen ab aliqua qualitate. Hæc ſubtilitas Decij mihi
non ſatisfacit. Nam uerum eſt, mixtum imperium facere ter-
tiam ſpeciem, ſed nos quęrimus quare hæc ſpecies non appel-
2 letur mixta iuriſdictio, ſicut mixtum imperiũ. & dicitur hanc
eſſe rationem, quoniam compoſitũ denominatur à digniore.
& hoc eſt uerum: nec obſtat cõſideratio Decij, quoniã ſuum
præſuppoſitũ, quod mixtum imperiũ componatur ex mero
imperio & iuriſdictione, non eſt uerum: quamuis idem uelit
Bart. ut ſuprà dixi. Sciendum enim eſt, nos habere imperium
quod diuiditur in merum & mixtum: & ita imperium modo
eſt merum, modo mixtum, qnando habet mixturam iuriſdi-
3 ctionis. Imperium itaq; mixtum non componitur ex mero im-
perio, ſed ſimpliciter ex imperio & iuriſdictione. At cum im-
perium ſit dignius, potius adijcitur uox mixtũ imperio, quàm
iuriſdictioni. Facit l. iubere. infrà, eo. ubi iubere cauere præ-
toria ſtipulatione, & in poſſeſſionem mittere, quæ ſunt mixti
imperij: tamen dicit textus, magis imperij ſunt, &c. & ſic dicit
textus, magis imperij ſunt, ſimpliciter: non autẽ, magis meri
imperij ſunt. Vel aliter dici poteſt, quod conſideratio Decij
procederet, quãdo merum imperiũ ineſſet mixto totaliter. ſed
ineſt tantũ qualitatiue, ut infrà in materia per Doctores. Sed
cum ſumat deinde etiã qualitatem iuriſdictionis, amittit illud
nomen meri, & remanet ſolum imperium, id eſt qualitas im-
perij. Conſiderabã aliam aſſignari poſſe rationem: ideo dici
4 mixtum imperium: & ab imperio capere nomen, quia magis
participat de imperio quàm de iuriſdictione. Et hoc proba-
tur expreſſe in d. l. iubere, pro ut ſecundum communem opi-
nionem, dictio Magis ibi comparatiue ponitur, & ad idem
tex. in l. ea quæ. ff. ad municipales. Et ideo uidemus mixtum
imperium regulariter non delegari, quamuis iuriſdictio ſic;
& tunc ſuccedit regula, quod in mixtis ſit denominatio ab

eo

eo de quo mixtum magis participat. l. quæritur. ff. de ſtatu. homi. cum ſimil. & per Doctores infrà, hac ea. l. & faciunt dicta in cap. ſeq.

1 Mixto imperio ineſt qualitas iuriſdictionis, & qualitas imperij.
2 Imperiũ quod cohæret iuriſdictioni, eſt imperium in genere.
3 Imperiũ non habet ſe tanquam genus immediatum ad iuriſdictionem.

CAPVT VI.

1. §. qui mandatã. ff. de officio eius. Notant Do
ctores in l. imperium. ff. de iuriſdic. om. iud. per
L. illum tex. quod mixto imperio ineſt iuriſdictio.
Et aliqui uolunt ineſſe tanquam genus, alij tan
quam ſpeciem: quorum opiniones ſunt cõmuniter reprobatæ. Et receptior eſt ſentẽtia, quod iuriſdictio inſit imperio mixto, id eſt qualitas iuriſdictionis, & etiã qualitas 1
imperij, ſicut dicimus de actionibus mixtis, quæ participant de perſonali, & reali: ideo faciunt tertiã ſpeciem, §. quædam. Inſti. de actio. nota. in rub. ff. ſi cert. peta. At contra iſtud notabile facit hic §. qui mandatã. in fi. qui nõ poteſt loqui de mero imperio, cum illud nõ reſpiciat iuriſdictionem, & ſic loquitur neceſſariò de mixto. & tamen dicit, quod imperium cohæret iuriſdictioni, nõ autẽ quod iuriſdictio inſit imperio. Curtius iunior in d. l. imperiũ. col. 4. reſpondet §. noſtrum non loqui de mixto imperio, ſed de imperio in genere: & nihil aliud dicit. Moderni Ianuenſes ibi reprobant Curtium, quoniã ſi imperium hic caperetur in genere, nõ diceretur cohærere iuriſdictioni, ſed cõpræhenderet iuriſdictionẽ, ſicut genus compræhendit ſuas ſpecies. l. ſemper in generalib. ff. de regu. iur. Ego autẽ credo, id quod pungit Curti. licet non probet, nec declaret eſſe uerum, & hunc §. intelligendum eſſe de imperio in ge 2
nere, quicquid dicãt Doctores hic, & in d. l. imperiũ. Sciendũ itaq; eſt, dari imperium in genere. ut d. l. imperium quod aut merum, aut mixtum eſt. & imperiũ in genere eſt, quod conſiſtit in mero & libero officio iudicis, ut per Bart. in d. l. imperium. col. 1. uerſi. uideamus. Iſtud imperium prout diuerſimode applicatur, tranſit in diuerſas ſpecies. Aliquãdo per ſe ſtat, & tunc adijcitur ſibi hæc uox merũ, & appellatur merũ imperium. Aliquando non ſtat per ſe, ſed cum iuriſdictione in ſpecie, & tunc ſi inuicem ſe reſpiciunt iuriſdictio & imperium, &

principaliter utrunq; cōſideratur. adijcitur hæc uox mixtum, & appellatur imperium mixtum, & iuriſdictio dicitur ineſſe imperio, & è contra: ut in d.l. imperium. uerſic. mixtum, ponderando implicatiuam etiam. Aliquando non ſtat per ſe, neq; iuriſdictionem reſpicit æqualiter, ſed acceſſoriè, quoniā principaliter iuriſdictio conſideratur, uenit tamen imperiū ad ſuſtinendam iuriſdictionē, quæ ſine eo exerceri & ſuſtineri non poſſet. l. fi. infra eo. Et tunc remanet in ſuo nomine generali imperij, neq; eſt merum neq; mixtum. & hoc uoluit gloſſ. fi. in d. l. fi. Et tunc dicitur cohærere iuriſdictioni, ut hoc §. Nec obſtat quod hoc attento, tunc imperiū comprehenderet iuriſdictionem tanquam genus, non autem cohæreret iuriſdictioni.

3 Nam dico, quod imperiū non habet ſe tanquam genus immediatum ad iuriſdictionem in ſpecie, ideo poteſt illi adhærere & cohærere: ſiquidem genus iuriſdictionis ſimplicis eſt iuriſdictio in genere, ut notant ſcribentes in d. l. imperium.

1 Legitima hæreditas quæ dicatur proprie.
2 Legitimū dicitur, quod prouenit legis auctoritate.
3 Iuſtum dicitur, quod ex omni parte perfectum eſt.
4 Lex duodecim tabularum cōfirmat teſtamentarias ſucceſſiones.
5 Quoties confirmatur quod de ſe eſt inualidū, denominatio ſumitur à confirmante.
6 Argumentum à contrario ſenſu non habet locum, quoties datur medium inter ſenſum directum & contrarium.

CAPVT VII.

Lege obuenire. ff. de uerb. ſignific. Laborāt maxime Doctores in l. unic. Cod. quando non petent partes, in inueſtigādo & perquirēdo, quæ dicatur propriè hæreditas legitima. Vtilitas eſt maxima, ut intelligamus, cum quis ſtipulatus
1 eſſet ſibi & legitimis hæredibus, de quibus intelligatur. Communis ſententia eſt, Hæreditatē propriè dici legitimam, quæ ab inteſtato defertur. l. iij. §. de illo. ff. pro ſocio. & ita in eo qui in emphiteoſi pro ſe legitimiſq; hæredibus ſtipulatus eſſet, ut deberet intelligi: de hæredibus ab inteſtato, reſpondit Alex. conſ. 56. uiſo proceſſu. uol. ij. Verum à communi receſſit D. meus Alciatus lib. 4. Paradox. cap. 7. arbitratus legitimā hæreditatem etiam propriè dici, quæ ex teſtamento defertur, per hane

hanc l.ibi,nõ impropriè,ergo propriè,&c. cõprobans ex eo;
quod quicquid prouenit ex legis auctoritate, id dicitur legiti-
mum. Inde dicitur legitima tutela, & legitima conuentio,& 2
quidem propriè. Inſtit. de legitima agnat. tutel. & l. legitima.
ff. de pactis. Nec obſtat ſecundum eum §. de illo, quo potiſſi-
mum firmatur cõmunis opinio, quia ibi appellatur iuxta hæ-
reditas, nõ autem legitima. Et certum eſt, hæreditatem ab in-
teſtato dici iuſtam, cum omni iure deferatur, quod non eſt in
hæreditate ex teſtamento. Nam iuſtum dicitur, quod omni 3
parte perfectum eſt, ut idem pluribus probat auctoritatibus.
Secus in uerbo legitimũ. nam & legitima dicitur, quæ ex teſta
mento uenit. Nõ tamen his rationibus crediderim à commu-
ni opinione declinandum, quæ probatur ex d. §. de illo. Sicut
enim iuſta dicitur hęreditas ab inteſtato, quæ à iure deferatur
immediate: ita & legitima, quæ immediate à lege deferẽ. Nec
obſtat, iuſtum nõ dici quod à iure tantum prouenit, ſed quod
perfectum eſt ex omni parte. Siquidem non nego, iuſtum di-
ci quod perfectum eſt: ſed affirmo dici quoq; iuſtum ea ratio-
ne tantũ, quod iure ueniat, & lege ſubnixum ſit, non conſide-
rata illa perfectione, ut in l. iij. §. ex contrario, & ibi notat Ale
xander ij. col. & l. iuſtè. ff. de acquir. poſſeſſ. & l. filio pater.
ff. de legat. 1. Secundo facit, quod legitima hæreditas & teſta-
mentaria diſtinguuntur. l. nec is. §. fi. & l. illud. ff. de acquir.
hæreditate. l. ſi quis ita hæres. ff. de hæredit. inſtituend. cum
ſimil. Igitur impoſſibile eſt dicere utramq; propriè, & eo mo-
do dici legitimã, argu. l. ſi idem. Cod. de codicill. Simile uide-
mus in tutela legitima, quæ diſtinguitur à teſtamentaria eo re-
ſpectu, quod legitima à lege immediate deſcendat, l. 1. ff. de le
giti. tutorib. in principio, & Inſtit. de legitim. agnat. tutel. in
principio, ibi, ex lege xij. tabul. & dictio Ex, ſignificat cauſam
immediatam. l. 1. §. ex incendio. & ibi Bart. ff. de incend. rui-
na, & naufrag. Confirmãtur prædicta ex hac noſtra l. in ſui ra
tione, in qua Iuriſcõſultus ſe ipſum declarat, quomodo intelli
gat hæreditatem ex teſtamento obuenire. l. xij. tabul. & dicit,
quia lex xij. tabularum confirmat, &c. Sed ſi hoc eſt reſpectu 4
tantum confirmationis, ea erit differentia inter hæreditatem
ab inteſtato & ex teſtamento, in propoſito noſtro: ſicut inter
dantem & confirmantem, quos nemo dixerit idem propriè
eſſe, maxime cum confirmatur id quod ex ſe ualidum eſt, ut
in quæſtione noſtra, iuxta doctrinam Bartoli in l. moræ. ff. de
iuriſdictione om. iud. Nam & prætor plurima approbauit, &
confirmauit, quæ erant de iure ciuili, etiam ſuper eis conſtitu-
endo edicta, quæ ea ratione prætoria remedia largo modo di-
cuntur: ſtrictè tamen & propriè ſunt remedia ciuilia, ut no-
tat gloſſ. in l. 1. ff. ſi pars hæreditat. petat. & in l. 1. ff. commo-

dati. Nõ obſtãt modo adducta per D. meum, & primo quod quicquid prouenit iuris & legis auctoritate, dicitur legitimũ, iſtud admittitur. Sed diſputatio eſt, an quicquid uenit à legis auctoritate, eodem modo & propriè ſit legitimum. Neç quicquam facit l. legitima. ff. de pactis, nam ibi cõfirmatur & adiuuatur conuentio, quæ per ſe non erat potens ad tollendam,
5 ſiue pariendam actionem. & quoties confirmatur quod ex ſe eſt inualidũ, tunc denominatio ſumitur à confirmante. Bart. d. l. moræ. Sed teſtamẽtariæ ſucceſſiones ex ſe ſuſtinentur, & ualent. Minus obſtat inſtantia de legitima tutela, quia retorqueri poteſt, ut ſuprà dixi. Dicitur enim legitima, quod ex lege xij. tabularum immediatè deſcendat. Non obſtat hæc l. inducta, ut per D. meũ: nam eſt fallacia in inductione. Non enim ſequitur, hæreditas ex teſtamento non impropriè lege obuenit, ergo propriè: cum inter proprium & improprium, ſiue non proprium, ſit dare mediũ, ſcilicet non improprium.
6 l. 1. in principio. ff. de ſuis & legitim. Siquidem non poteſt ſumi argumentum à contrario ſenſu, quando datur medium: ut notatur in l. 1. ff. de officio eius. ubi aliàs latè dixi. Similiter datur medium inter nolle & uelle, id eſt nõ nolle, gloſſ. in l. 1. §. ſcientiam. ff. de tributo. acti. & inter placere & diſplicere, datur non diſplicere, Bartolus in l. gerit. colum. iij. uerſic. ſed quæro. quod ſi dixi. ff. de acquir. hæreditate. ut latius tradidi infra lib. iiij. cap. xiiij. Concludendum itaque eſt, legitimam hæreditatem propriè dici ab inteſtato, & non impropriè quæ uenit ex teſtamento. Inde ſequitur, appellatione legitimæ hæreditatis intelligendum eſſe in dubio de hæreditate ab inteſtato, ſiue in uerbis legis. d. l. nec is. §. fi. & d. l. illud: ſiue in uerbis teſtatoris, d. l. ſi quis ita hæres: ſiue in uerbis contrahentiũ, d. §. de illo. & d. conſil. 56. per Alexandrum & Decium, conſil. 32. & conſil. 309. col. iij.

1 Iuſſus uel ratihabitio requirebatur, ut filius poſſet adeundo uel agnoſcendo patri acquirere.
2 Iuſſus patris requirebatur etiã poſt l. cum oportet. Cod. de bonis quæ liber.
3 Procemium denotat intentionem finalem diſponentis.
4 Ceſſante ratione, ceſſat lex.
5 Pupillus non poteſt ſine tutore adire hæreditatem, etiam lucroſam.

CAPVT VIII.

Cum non ſolum. Cod. de bonis quæ liber. De
iure antiquo omnia quærebantur per filium pa
1. tri, exceptis caſtrẽſibus, uel quaſi caſtrenſibus.
l. 1. §. 1. ff. ſi quis à parente fuerit manumiſſ. &
Inſtit. per quas perſonas nob. acquir. in princi-
pio. Et ideo ne per talem acquiſitionem præiudicaretur pa-
tri, nõ poterat filius ſine cõſenſu patris declarato per iuſſum, 1
uel ratihabitionem, adire hæreditatem, uel agnoſcere bono-
rum poſſeſſionem, uel acceptare fidei commiſſum, ab hære-
de reſtituente, & patri acquirere: ut dixi ſuprà eo. cap. iij. po
ſtea diſpoſitum fuit per Conſtantinũ, ut in bonis maternis &
lucris nuptialibus, filius habeat proprietatẽ, pater uſufructũ.
l. 1. cum ſeq. Cod. de bonis matern. Deinde hoc fuit extẽſum
per Iuſtinianum, ad omnia bona aduenticia, per. l. cum opor
tet. ſuprà eo. Modo dubitarunt Doctores, an poſt l. 1. Cod.
de bonis matern. & d. l. cum oportet, ante tamen hanc l. eſſet
amplius neceſſarius conſenſus patris, in aditione uel agnitio-
ne, ut ſibi quæreretur, &c. Et cõmunis eſt opinio, quod non.
in l. qui in aliena, & in l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ff. de ac-
quir. hæreditat. ſed quod filius adire poſſet, & ſibi acquirere
proprietatẽ, & patri uſumfructũ, etiã ignorãti. Ego uerò ſum
opinionis contrariæ, quod adhuc conſenſus eſſet neceſſarius, 2
cum per illas leges ius antiquũ ſolũ mutet̃, in hoc, ut filius nõ
in totũ acquirat patri, ſicut antea ſolebat, ſed quo ad uſumfru
ctum tantũ. Et ratio quæ mouerit Iuſtinianum ad ita ſtatuen-
dum, nõ eſt, ut tolleret cõſenſum patris, ſed alia quæ ponitur
in d. l. cũ oportet. uerſic. ſic etenim: & in d. §. 1. Inſti. per quas
perſonas nobis acquir. uerſ. ne quod ei. Cũ igit̃ nihil dicat̃ de
iuſſu, aut ratihabitione, iura uetera firma manebũt. l. præcipi-
mus. in fi. Cod. de appellat. Præterea & iſtud iudicio meo mul
tum ſtringit, ſi filius poterat ſine cõſenſu patris adire uel agno
ſcere, & ſibi acquirere proprietatẽ, patri autẽ uſufructũ: quid
eſt quod dicit l. noſtra, multas altercationes ſolitas oriri inter
patrẽ & filiũ, propter diſpoſitionẽ, l. cum oportet. cũ aliquan-
do pater recuſet filiũ adire: erat ergo, ſicut antea, conſenſus pa
tris adhibẽdus, ut filius adiret, & acquireret patri uſumfructũ,
quia aliàs filius ex ſe potuiſſet adire, & nulla fuiſſet nata inter
eũ & patrẽ altercatio. Et per hanc l. omnino hoc eſt fatendũ, ut
ex prooemio eius colligitur, quod denotat intentionẽ finalẽ di 3
ſponẽtis, l. fi. ff. de hærede inſtit. & infra per totã l. Nõ obſtat
cõmunis opinio Doctorũ in d. l. qui in aliena, & d. §. iuſſum.
quia ſi bene aduertatur, loquunt̃ poſt l. iſtã: poſt quam uerũ
eſt, quod patre recuſante filius ſolus poteſt adire. & in hoc cor
rigit̃ §. iuſſum, ut per gloſſ. & Doctores in hac l. §. 1. nec patri
acqui-

acquiritur uſufructus. Non obſtat, quod pater poſt l. cum oportet, non obligabatur æri alieno: ideo ceſſat ratio, quare requireretur eius cõſenſus, de quo latius tractaui ſupra eo. in l.
4 qui aliena, de acquir. hæredita. cap. iij. Et ceſſante ratione, ceſſat lex. l. adigere. §. quãuis. ff. de iure patrona. Ad hoc reſpondeo, negando quod per l. cum oportet, eſſet in totũ ſublata ratio, propter quam requirebatur iuſſus & cõſenſus. Licet enim pater nõ obligaret̃ æri alieno, ſed filius, ex quo habet proprietatem, in ſumma tamen pater tenebaẽ, ut antea, multa onera & faſtidia ſubire, puta agere, agentibus reſpondere, & plura huiuſmodi, ac ſi dominium eſſet ſibi acquiſitum. quæ enumerat tex. in d. l. 1. de bonis maternis, in quibus conſideratur maximum præiudicium, ut l. 1. §. ſublata. & ibi gloſſ. in uerb. litium, & l. quia poterat. ff. ad Trebell. & iſta adeò habentur in conſideratione à lege, ut uetet pupillum qui non poteſt face-
5 re conditionem ſuam deteriorem ſine tutore, adire hæreditatem etiam lucroſam, §. 1. & ij. Inſtit. de aucto. tuto. & ibi gloſſ. in uerb. nec ullum. Filius ergo per ſeadeundo, feciſſet conditionem patris deteriorem, etiam reſpectu uſufructus tantũ. quod aliquo pacto facere non poteſt, arg. l. fi. infrà de acquir. poſſe. Nec obſtat ſi dixeris, Pater renunciabit uſumfructum, & hæc omnia ceſſabunt. Replicatur, quod hac ratione attenta, etiam ante d. l. 1. & l. cum oportet, filius potuiſſet adire ſine conſenſu & iuſſu patris, quia patri poſtea licuiſſet repudiare: quod tamen eſt falſum, d. l. qui in aliena, & d. §. iuſſum. Reſtat itaq;, quod iure ff. requirebatur iuſſum præcedere, ad hoc ut filius adeundo acquireret patri, ſimiliter poſt d. l. 1. & l. cum oportet, cum nihil eſſet immutatum. Et hæc erat cauſa altercationum, de quibus hic Iuſtinianus meminit.

1 Liberi poſſunt uenire ad bonorũ poſſeſſionem patris, ex triplici capite.
2 Bonorũ poſſeſſio hodie tranſmittitur uirtute l. ũnicæ. Cod. de his qui ante apertas tab.
3 Bonorum poſſeſſor habet poſſeſſoriam hęreditatis petitionem uniuerſalẽ, & rei uendicationem.

CAPVT IX.

Emancipata. Cod. qui admitti. Dubitant Do-
1. ctores hic, an in lege iſta, filia emancipata, quæ non agnouit bonorũ poſſeſſionem, deceſſiſſet intra annum, uel poſt annum datum, ad agnoſcendam bonorum poſſeſſionem. Paul. & Alexander uolunt omnino deceſſiſſe intra annum, aliàs nulla fuiſſet

iſſet dubitatio, an potuiſſet tranſmittere, cum tunc etiã ſi ipſa
uiueret poſt annum, eſſet tempore excluſa, nec poſſet ampli-
us agnoſcere. Iaſon tenet, legem noſtram procedere, etiã poſt
annum. Et ratio dubitandi tunc eſt, quod licet filia fuiſſet ex-
cluſa à capite unde liber. per lapſum anni, poterat tamen ad-
huc uenire. ſecundo per caput, unde agnati. & tertio per ca- 1
put, unde cognati. l. pen. §. fi. ff. quis ordo in bonorũ poſſeſſ.
ſeruetur. l. 1. §. ſed uidendũ. ff. de ſucceſſor. edic. Notat gloſſ.
fi. in l. 1. ſuprà eo. & de his dubitari, nunquid tranſmitterẽtur:
& ante eum idem uoluit Hieron. Tortus, ut refert hic Lan-
celot. Decius, quamuis Iaſon ſibi aſcribat, tacito auctore. Nec
obſtat dum Lancel. pungit, hanc lecturã tenẽdo, quod immò
hic filia erat excluſa ab omni capite, aliàs tranſmiſiſſet capita
quæ ſupererant uirtute l. unicæ. infra, de his qui ante. apert.
tab. Nam reſpondetur, hodie cõmunem opinionem ueram 2
eſſe. d. l. unicam habere locum in bonorum poſſeſſ. ut hic per
omnes. At tempore huius l. nondum erat edita, nec facta d.
l. unic. Aduerte tamen ad unum circa hanc lecturam, in quo
Iaſon æquiuocat in terminis, dum uult emancipatam hic po-
tuiſſe uenire per caput unde agnati: nam per emancipationẽ
deſierat eſſe agnata. §. fi. Inſti. de legitima agnato. tutel. Exiſti-
marem ſequẽdo cõmunia, quod filia non agnouiſſet, utranq;
lecturã procedere: & quando deceſſit intra annum, ratio dubi
tandi erat, ut per Rimin. hic in princ. quando poſt annum, ra
tio, ut per Tortum & Iaſonem. Sed aliter atq; omnes fecerint,
intelligendũ hunc textum arbitror, ut nõ foret quæſtio an bo
norum poſſeſſio non eſſet agnita, ſed de tempore tantũ agni-
tionis: & pertineat hæc lex ad ſecundam partem rub. ibi, &
intrà quæ tempora. Et ita ſentit Bartolus l. præced. Filia ergo
agnouerat, ſed non intra tempora. & hoc ſuadent uerba tex.
ibi, Si non agnouit intra annum. Agnouit ergo, ſed nõ intra
annum. Suadetur quoq; ex uerbis ſequentibus, ibi, nullã uen
dicationem ſucceſſionis. Pondera, quod non dicit nullam bo
norum poſſeſſionem, ſed nullam uendicationem, quæ uen-
dicatio præſupponit agnitionẽ præcedentem neceſſariò. l. ij.
infra. unde legiti. l. ij. infra de ſucceſſ. edic. & l. 1. infrà, de Car
boni. edic. Et ratio dubitandi ad hunc caſum erat, quod cum
filia agnouiſſet bonorum poſſeſſionem, in eam uidebantur
translata omnia iura hæreditaria, & dominium. l. 1. ff. de bo-
norum poſſeſſ. facit l. cum hæredes. ff. de acquir. poſſeſſ. & 3
per conſequens habere poſſeſſionem hæreditat. petitionem
uniuerſalem, & rei uendicationẽ particularem, ad uendican-
das & perſequendas res hæreditarias. l. 1. & ij. ff. de poſſeſſ. hæ
redita. peti. l. 1. infrà unde legitim. & ibi bona gloſſ. in uerbo
perſequi, quas decedẽdo ad hæredem tranſmittere debuerat.

hic deciditur contrarium, nullam uendicationem, id eſt, nec uniuerſalem nec particularem tranſmiſiſſe. & ratio decidendi eſt, quod bonorum poſſeſſio non fuit agnita intra tempus anni datum liberis. §. liberis. Inſti. eo. Supradicta autem pro ratione dubitandi procedũt, quando fuit agnita tempore præſtituto à lege. Non enim ſufficit agnoſcere, ſed opus eſt agnoſcere intra tempus: ut ſuprà eo in ſecunda parte rub. quam reſpicit lex noſtra.

1 Exempla non reſtringunt regulã, eam tamen declarant in quibus terminis procedat.
2 Dictio, ut, aliquando ponitur ſimilitudinarie, non exemplificatiuè.
3 Iuriſdictio legati proconſulis qualis eſſet.
4 Legatus procõſulis æquiparatur uicario epiſcopi.

CAPVT X.

Cum prætor. §. 1. ff. de iudic. Non parua eſt difficultas & contentio inter Doctores noſtros, an
1. hic textus in uerſic. is quoque cui mandata eſt iuriſdictio, iudicem dare poteſt, ut ſunt legati proconſulum: procedat in omni cui mandata ſit iuriſdictio, & ſic in omni delegato: an ſolum in legato proconſulis. Et quot capita, tot ſententiæ. Aliàs tenui, non procedere in omni cui ſit mandata iuriſdictio, ſed in legato tantum proconſulis, ut infra declarabo. Pro quo facit, quia in textu tantũ fit mentio de ipſo legato proconſulis. unde à uerbis tex. non eſt recedendũ. arg. l. non aliter. ff. de leg. iij. Nec obſtat quod exempla non ſoleant regulam reſtringere. l. damni infecti ſtipula. pertinet. ff. de damno infecto. ut dicebat D. meus Alciatus lib. ij. Paradox. cap. 5. in propoſito iſtius tex. Quoniam reſpondetur, & ſi intelligatur in legato procõſulis, non tamen reſtringetur regula, quia in alijs ſimilibus legato proconſulis habebit locum, puta in uicario epiſcopi, cui mãdatur iuriſdictio ab epiſcopo, ut ſtatim clarius dicam. Non procedet tamen in omnibus quibus mandata eſt iuriſdictio, quia exempla quamuis non reſtringant regulã ad caſus expreſſos, declarant tamen in quibus terminis regula debeat intelligi. not. gloſſ. in l. nunquam plura. ff. de priuatis delictis. in uerb. ob aliud. quæ dicit regulam intelligendã, ſicut exempla dicunt. Ideo regula huius textus eſt intelligenda in terminis exempli de legato procõſulis. Et Bartolus in d. l. damni infecti inquit, exempla reddere regulam clariorem: & in textu iſto illa uox

Vt,

Vt,ponitur potius ſimilitudinarie,pro ſicut.l.in laqueo.ff.de acquir.rerum dominio,quàm exẽplificatiuè. Confirmãtur ſupradicta, quod infinitæ ſunt rationes,quare legatus procõſulis debeat poſſe iudicem dare, & nõ alius ſimplex delegatus, cum multa ſibi competant quæ nõ alijs delegatis. Nam mandata iuriſdictione à proconſule,habet iuriſdictionem contentioſam & generalem in tota prouincia.l.1. §. damus.ff.de ſuſpec.tuto.l.obſeruare.§.ſi.cum l.ſeq. ff. de offic.procõſulis. item mandata iuriſdictione habet propriam iuriſdictionem, & eſt ordinarius.l.legati. & ibi gloſſ.ff. de offic. proconſulis. l.cognitio. ff. de offic.eius. Vnde æquiparatur uicario epiſcopi,ut per Alber.in l.ſolent.in principio.ff.de offic. proconſulis. Item ante mandatam iuriſdictionem à proconſule, ſtatim quod ingreditur prouinciam, habet iuriſdictionem uoluntariam.l.apud proconſulem.ff. de manumiſſ.uindic. & ibi Alberi.& gloſſ.in l.ij.ff. de officio proconſulis.& ibi Bart.Item nõ poteſt procõſul adimere & reuocare mandatã iuriſdictionem legato, inconſulto principe.d.l. ſolent. Et ideo dicebat Odofred.ibi.quod l.iudicium ſoluitur. ff.de iudicijs.non habet locum in legato procõſulis. Et his de cauſis cum myſterio eſt collocatus in ff. ex ordine,in tractatu ordinariorum.Iuriſconſultus igitur cum dixiſſet hic,eum cui mandata eſt iuriſdictio,poſſe iudicem dare,quoniam hoc erat nimis generale,& fuiſſent deſtructa multa alia iura, ſubiungit,ſe intelligere de his quibus mandatur iuriſdictio,ut,id eſt ſicut, legatis proconſulum.Reliqua uide in rub.ff.de offic.eius,per Doctores.

1 Prætor habebat cognitionem de domino occiſo, ex ſenatuſconſulto Sillaniano.
2 Allegatio ſola ſufficit, quoad cognoſcendũ. ſecus, quoad puniendum. nam tunc requiritur,quid allegetur,& uerum ſit.
3 Senatuſconſultum Sillanianũ locum non habebat, niſi conſtaret dominum interemptum.

CAPVT XI.

L. I.ff. de offic. eius cui manda. eſt iuriſdictio. Dicitur in hoc tex.in ſi.& ſi à familia dominus occiſus eſſe dicetur,cognitionem Prætor quam ex Senatuſconſulto habet, mandare non poterit. 1 Bart. ſuper illo uerbo, occiſus dicetur, ſupplet, & uerũ ſit. Et ita ſentit, neceſſe eſſe non modo dici dominũ occiſum,ſed debere liquere eum fore occiſum,ad hoc ut Prætor

habeat cognitionem ex ſenatuſconſulto Sillaniano, nihil tamen allegat. Propterea Doctores omnes hic gregatim tenuerunt cõtra Bartolum, ut ſufficiat ſola allegatio mortis, non autem requiratur probatio quod uerũ ſit. Adducũt doctrinam eiuſdem Bart. in l. 1. ff. de dolo uolentis. quo ad cognitionem
2 dandam, ſufficere ſolam allegationem ſine probatione. & ita aliàs tranſiui cum cõmuni. Nunc autem pro certo teneo, Bartolum bene loquutũ, ſupplendo ad textum, dicetur & uerum ſit: quoniam prętor non habebat cognitionem ex ſenatuſconſulto Sillaniano, an dominus eſſet occiſus à familia, niſi liqueret de morte domini uerè: non autem per allegationem, ut eſt textus rotundus in l. 1. §. item illud. ff. de ſenatuſconſul. Sillania. uſq ad hæc tempora omnibus incognitus, in hoc paſſu. Inquit enim Iuriſconſultus ibi: Item illud ſciendũ eſt, niſi conſtet aliquem eſſe occiſum, non haberi de familia quæſtionem.
3 Liquere igitur debet, ſcelere interemptum, ut ſenatuſconſulto locus ſit. Hæc ſunt uerba textus. Facit quoq ea l. 1. §. ſi quis in uilla. ubi cõſtabat de domino interempto in uilla: & tamen textus dicit, Qui occiſus dicitur. Nec obſtat doctri. Bart. in d. l. 1. communiter approbata, quia ceſſat in ſenatuſconſulto Sillaniano, in quo interuenit tortura ſeruorum in cognitione. Et illa doctrina procedit tantum quoad cognitionem, reſpectu proceſſus, non ubi uertitur pœna. Ideo Angel. in d. l. 1. de dolo, inferendo ad ſtatuta inquit: Si ſtatutũ tendat ad puniendum, debet ſubaudiri dicatur & uerũ ſit: ſi tendat ad proceſſum & cognoſcendum, ſufficit ſola allegatio.

1 Mora facit teneri debitorem ſpeciei de interitu.
2 Debitor in delictis indiſtincte tenetur, etiam quod res fuiſſet peritura apud creditorem.
3 Triplum nõ uenit in actione quod metus cauſa, ante ſecundam ſententiam latam.
4 Similitudinem ſatis eſt procedere in caſu, de quo agitur.

CAPVT XII.

Si cum excepti. §. quod ſi homo. ff. quod met. cauſa. Difficilis eſt materia, an & quando debitor ſpeciei re perempta teneatur, nec ne. & Bartolus in l. quod te. col. ij. ff. ſi cert. peta. dedit pulchram diſtinctionem: & ultimo caſu concludit,
1 quod ſi res perijt caſu, aut debitor non erat in mora, & non tenetur: aut erat in mora, & tenetur. Sed poſtea dubitat, an hoc ulti-

ultimum quando tenetur, procedat indiſtinctè. an uerò debeamus diſtinguere, aut res fuiſſet peritura apud creditorem & non teneatur, aut non fuiſſet peritura & teneatur. & in delictis concludit, debitorem teneri nulla adhibita diſtinctione, an res fuiſſet peritura apud creditorem, nec ne. l.1. §. rectiſſimè. ff. de ui & ui arma. l. ſubtractio. Cod. de furt. cum alijs ibi adductis. & ſequuntur communiter Doctores. Contra hanc 2
communem facit textus iſte in §. quod ſi homo, qui multum uexauit modernos in d. l. quod te. ubi in actione quod metus cauſa, quæ ex delicto deſcendit, fit diſtinctio, quando res perijt, an eodem modo fuiſſet peritura apud creditorem, & non teneatur inferens metum: aut non erat peritura, & teneatur. d. §. quod ſi homo. uerſ. ſed & ſi non culpa. Bartolus reſpondet, ſpeciale eſſe in actione quod metus cauſa, quia tenebatur ad triplum, metum inferens. unde cum in hoc grauetur, debet in alio releuari. l. eum qui. ff. de iureiurand. Sed hæc ſolutio non procedit, quia in dicto uerſic. ſed & ſi non culpa, non tenebatur debitor ad triplum, cum nondum eſſet lata ſecunda ſentētia, quæ requiritur ad hoc ut de triplo teneatur, ut per 3
Bartolum in d. §. quod ſi homo. Et aduertunt aliqui Moderni in d. l. quod te. Conſiderabam dici poſſe, eſſe ſpeciale alia ratione, quia in actione quod metus cauſa, adeſt uolūtas metum paſſi: quæ licet ſit coacta, tamen lex habet eam pro uoluntate, & ſuper ea diſponit. & facit fundamentum, l. ſi mulier. §. pen. & fi. ff. eodem titulo. unde minus delinquere & peccare uidetur metum inferens, ex quo adeſt uolūtas alterius, quàm alius delinquens: & ideo lex mitius cum eo agit. Nec obſtat ſi dixeris nullum eſſe ſpeciale in actione quod metus cauſa, quia idem eſt in interdicto unde ui, uel quod ui aut clam, cum iſta æquiparet Iuriſcōſultus in d. uerſiculo, ſed & ſi cum nulla. Siquidem reſpondeo ad hoc, ſimilitudinem non procedere in totum, ſed quoad quid, ſcilicet ad caſum qui exprimitur in textu quando res non erat peritura, ſi metus non fuiſſet adhibitus. ſecus, quando fuiſſet peritura: quia tunc in interdictis, de quibus ibi, ſimiliter debitor teneretur: ſecus, in actione quod metus cauſa. Et hæc intelligentia placet. Facit in ſimili l.1. ff. de precario, ubi inquit Iuriſconſultus, precarium ſimile eſſe commodato: & tamen in multis differunt, ut ibi per gloſſ. ſatisq́ eſt ſimilitudinem procedere in caſu de 4
quo in textu c. translato, extra de conſtitutionibus. Præterea ſi diſceremus omnino aſſimilari, deſtruerentur omnia iura, dicentia in delictis indiſtinctè debitorem teneri: & ſic nulla redderetur communis opinio, & eſſet conſtituenda concluſio in contrarium.

1 Difficultas in obligatione facti, indiſtinctè excuſat à mora.

2 Imputatur illi qui potuit proſpicere, & non fecit.

CAPVT XIII.

Qui autem. §. 1. ff. de conſtituta pecu. Bartolus
in l. quod te. col. fi. ff. ſi cert. peta. tractat, quan-
L. do difficultas excuſet à mora. & facit primã con
1 cluſionem in obligatione facti, difficultatẽ excu
ſare à mora indiſtincte, & per conſequens ab
intereſſe. allegat l. ſi uehenda. §. pen. ff. ad l. Rhod. de iactu.
cum ſimili. Et cum hac cõcluſione tranſeunt indifferenter ibi
Doctores. Sed contra hanc communem ita indiſtinctè rece-
ptam, ubi urget maxime hic tex. ſi quis cõſtituerit certã perſo
nam pro ſe fideiuſſuram, & perſona illa nolit fideiubere, tene-
tur conſtituens, uel dare æquè idoneam perſonam, uel ſolue-
re intereſſe, & ita difficultas eum non excuſat. Reperio quod
D. Carolus Ruinus in l. iiij. §. Cato. in repeti. ff. de uer. oblig.
notabili 66. ſoluit hoc contrarium, quod aut quis ſecundum
ſonum uerborũ uidetur promiſiſſe factum ſimplex alienum:
lex tamen interpretatur, quod uoluerit promittere ſe curatu-
rum & facturum, & tenetur, nec difficultas eum excuſat, quia
uidetur quodãmodo promiſiſſe cum effectu. & ita procedat
hic tex. §. 1. aut promiſit ſe curaturum, & tunc excuſatur: & ita
procedat communis opinio. Sed iſta ſolutio non tollit diffi-
cultatem: primo eſt ſine lege, ut ibi dicit Crotus. item eſt cõtra
gloſſ. hic in uerb. certam. quæ uult, quod in hoc caſu dicatur
promiſſum factum proprium, non alienum, ſcilicet ſe curatu-
rum, & tamen difficultas non excuſat conſtituentem. Vnde
pro defenſione communis opinionis, legendo illam l. quod
te, conſiderabã quod communis opinio procedit, ut difficul-
tas excuſet à mora obligatum ad factum, quando difficultas
ſuperueniens non potuit præuideri, ut in d. l. ſi uehenda. §.
pen. cum aliis allegatis per Bart. ſecus, quando potuit præui-
deri, ut hac l. qui autem. §. 1. ſiquidem potuit ille conſtituens
præuidere, alloquendo illam perſonam, an uoluiſſet pro eo fi-
2 deiubere. eſt enim ſibi imputandum qui potuit proſpicere, &
non fecit. & in ſimili inſpicitur, quod euenire poteſt. l. ſi quis
domum. §. fi. ff. locati. ibi, proſpicere debuit. l. ſi ab arbitro.
ff. qui ſatiſdare cogantur. Et hanc ſolutionem confirmo ex
notatis ſubtiliter per Socinum conſil. 288. colum. antepen.
antepenult. ubi pulchram diſtinctionem facit, quæ ſeruit in
propoſito.

1 Tutor poteſt ſibi ſoluere non modo in mutuo, ſed in alio caſu.

2 Tradere poſſeſſionem, & tradere uacuam, ſunt diuerſa.

CAPVT XIIII.

Fiſtulas. §. 1. ff. de contrahen. empt. Gloſſ. in l. ſingularia. ff. ſi cert. pet. dicit eſſe ſpeciale in mu
1. tuo, quod tutor poſſit ſibi ipſi ſoluere, cum regulariter tutor non poſſit in rem ſuam auctorari. In cõtrarium tamen eſt communis opinio, non 1
eſſe ſpeciale in mutuo, quia etiã in alia cauſa tutor poteſt ſibi ſoluere. allegat Bartolus ibi tex. in hac l. fiſtulas. §. 1. in quo ex cauſa emptionis tutor ſibi rem tradit. Sed poteſt defendi opinio gloſſæ quantum ſit ad hanc l. §. 1. & dicere, text. loqui de ſolutione facti, ſcilicet poſſeſſionis uacuæ, quę in facto conſiſtit: gloſſa autem loquitur de ſolutione iuris. & ita intellexit hunc textum Bartolus in l. 1. §. fuit quæſitum. ff. ad Trebell. in principio. Nec obſtat, dum aliqui dicebant, quod immo in hoc §. 1. tractatur etiã de ſolutione iuris, cum tractetur de traditione poſſeſſionis, per quam poſſeſſionem transfertur dominium. §. per traditionem. Inſti. de rerum diuiſi. l. traditionibus. Cod. de pactis. quod dominium eſt iuris, quia reſpõdeo quæſtionem tantũ eſſe de traditione poſſeſſionis uacuæ, non autem de ſimplici traditione poſſeſſionis. Et ideo erat in hoc §. tradita poſſeſſio, & etiam dominium, tamen nõ erat tradita poſſeſſio uacua. Et iſta ſunt diuerſa, ut tradatur poſſeſſio, & 2
ut uacua tradatur, quia unum poteſt ſtare ſine alio. l. ſi fundũ. ff. de fundo dotali. Bartolus notat. in l. ſi ſtipulatus. ff. de uſur. & quod ibi tantum quæſtio eſſet de uacua poſſeſſione, non de traditione ſimplicis poſſeſſionis, apparet, dum Iuriſconſultus conſulit pupillum & familiam diſcedere de fundo, & tamen potuiſſet tradi res ſimpliciter etiam eis extantibus in fundo. & uide in materia infrà, cap. ſeq.

1 Tutor non poteſt auctorari pupillo ſibimet reſtituenti.

2 Tutori relictum cenſetur relictum ut tutori, non autem ut Petro & Sempronio.

3 Differentia debet eſſe inter dantem & accipientem.

CAPVT XV.

1. §. fuit quæſitum. ff. ad Trebell. Cōmunis opi
nio eſt contra gloſſ. in l. ſingularia. ff. ſi certum
L. peta. in mutuo nullū eſſe ſpeciale, ut tutor poſ
ſit ſibi ſoluere, quia idē eſt in alia materia quàm
mutui. Quamuis defenderim opinionem gloſſ.
in lege fiſtulas. §. 1. de contrahend. empti. priore capite. Nunc
autem adducitur contra communem textum in hac l. 1. §. fuit
quæſitum, ubi ſi pupillus ſit grauatus reſtituere tutori, nō po-
1 teſt tutor in hac re auctorari. unde uidetur eſſe ſpeciale in mu
tuo. Super hoc contrario multum laborant Doctores in d. l.
ſingularia, & in d. §. quæſitum. Ego dum legerem d. l. ſingu-
laria, defendendo cōmunem, reſoluebam hunc §. quæſitum,
hoc modo. Sciendum eſt, quod quicquid relinquit teſtator tu
2 tori, cenſetur relinquere ut tutori, non autem ut Petro, Iaco-
bo, Sempronio, &c. Et ideo ſi talis ſe excuſet à tutela, priua-
tur omni commodo teſtamētario, ut habetur in l. fi. ff. de con-
firmand. tuto. l. poſt legatum. §. amittere. ff. de his quibus ut
indign. Dico itaque in hoc §. ex quo eſt relicta hæreditas,
ut tutori ſi poſſet ſibi ipſi reſtituere, ut tutor daret, & ut tutor
acciperet, & ita nulla eſſet differentia inter dantem & accipi-
entem, contra l. ij. ff. de ſtipula. ſeruorum. cum ſimil. & hoc
eſt quod dicitur in hoc §. ibi, non poſſe tutori, eidemq́ au-
ctori reſtituere. Sed in communi concluſione, tanquam tu-
3 tor ſoluit, & tanquam alius accipit, ſcilicet tanquam ipſe Pe-
trus, Sempronius, &c. Ideo eſt differentia inter dantem & ac-
cipientem, quod fieri poteſt. Et hanc ſolutionem confirmo
ex pulchra doctrina Bartoli in terminis, in d. l. 1. de ſtipu-
latione ſeruorum in fi. à nemine hactenus conſiderata in pro-
poſito iſto.

1 Exceptio intelligitur facta in caſu quo regula loqui-
tur, & ideo dicitur eſſe de regula.
2 Effectus reſultans ex inſtrumento ualido ad produ
cendum conſideratur, non ex inſtrumento exe-
cutiuo.
3 Argumentum à contrario ſenſu eſt cōiectura, quæ
colligitur ex mente legis, non ex uerbis.
4 Dictio, niſi, aliquando facit exceptionem in ge-
nere.

CAPVT XVI.

Authentica, ſi quis in aliquo. Cod. de edēdo. Notat Decius ex uerbis huius authēticæ, ibi, nulla
A ex hac memoria fiat exactio, niſi aliud documentum proferatur à cōtrario ſenſu: quod ſi poſtea documentū proferatur, fiet exactio ex memoria, non ex documento. Cōfirmatur ſecundū eum per dictionem exceptiuam Niſi, quæ ponit exceptionem à regula. l. actione. cum ibi notatis, infra de tranſactio. Et exceptio intelligitur fa 1
cta in caſu quo regula loquitur, quia exceptio debet eſſe de regula, ut habetur latius per eundem Decium in l. 1. ff. de regul. iur. Sed regula eſt negatiua, ut ex memoria non fiat exactio, igitur exceptio quæ fit per exceptiuam Niſi, ponit ut fiat ex ea exactio producto documento, cuius memoria meminit. Verum contrariam opinionem ueriorem credo, ut ex documento producto fiat exactio, nō ex memoria. Primò quia conſideratur effectus reſultans ex inſtrumento ualido, & habili, 2
ad producendum, non autem ex inſtrumento executiuo. unde ſi adunantia generalis elegit illum quem priores nominauerint, nominatus poſtea à prioribus cenſetur electus ab adunantia, nō autem à prioribus, Bartolus in l. unum ex familia. §. 1. ff. de lega. ij. Deci. conſ. 186. in principio. Secundo facit uulgata regula, quod quando actus nullus cōfirmatur, attenditur actus confirmans, non confirmatus. l. more maiorum. cum l. ſeq. ff. de iuriſd. omni. iud. Sed memoria ex ſe non eſt ualida ad probandū, ſine cōfirmatione documenti: ergo, &c. Non obſtat hic textus ponderatus, ut per Decium, quia aliter debet intelligi. & primo cōſidero, nō poſſe hic ſumi argumentum à contrario ſenſu, quoniam quoties in aliqua diſpoſitione poteſt ſumi ſenſus directus, nunquam ſumitur argumentum à contrario ſenſu, ut notatur per Doctores in l. 1. ff. de officio eius. & eſt ratio, quia argumentum à contrario ſenſu eſt coniectura, quæ colligitur ex mente legis, non ex uerbis. Sed 3
cum ex uerbis elicitur ſenſus directus, quorſum ſumere argumentum à contrario ſenſu? Nam in claris non eſt opus coniecturis. l. continuus. §. cum ita. de uerb. oblig. Sed hic apparet de ſenſu directo, igitur, &c. Nec quicquam facit dictio Niſi, ponderata ut ſupra: quoniā dico eam in textu noſtro non ſeruare naturā ſuam, ſed ſtare diſiunctiuè. Et probo ineuitabili ratione. Nam dicitur in textu, nulla ex hac memoria fiat exactio, niſi aliud documentum, aut alia probatio exhibeatur, æqualiter hos caſus determinando. Sed abſurdum eſſet dicere, quod ſi fiat probatio per teſtes, exactionem fieri ex memoria. Idem igitur, quando fit probatio per documentum. l. iam hoc iure. ff. de uulga. & pupill. l. quamuis, Cod. eo. Facit itaque di-

L ctio

4 ctio Niſi relationem, ſeu exceptionem ad genus, non ad ſpeciem, ut dicitur de relatiuo: quod aliquando refert in genere, licet regulariter in ſpecie, ut diximus in l. ij. in principio. & in l. uinum, ubi Alexander, ff. ſi certum peta. & in ſpecie de dictione Niſi, quod excipiat in genere, tradit Iaſon in l. in actionibus, per illum textum. ff. de in litē iurādo. Ex hoc infertur, utilitatem traditā per Decium, ex hac inueſtigatione non procedere, & potius debere attendi tempus prolati documenti, quàm productionis memoriæ.

1 Abſoluere accuſatum, eſt meri imperij.
2 Melius eſt nocentem abſoluere, quàm innocentem condemnare.
3 Iudex debet eſſe magis pronus in abſoluēdo, quàm in condemnando.
4 Differentia inter merum & mixtum imperium.

CAPVT XVII.

1. Abſentem. ff. de pœnis. Bartolus in l. imperiū. ff. de iuriſdictione omn. iud. quem ſequuntur communiter Doctores, uult ea dici de mero imperio, quæ reſpiciunt publicam utilitatem principaliter: quæ uerò reſpiciunt priuatā, eſſe mixti imperij. Sed contrà facit, quia abſoluere accuſatum eſt meri
1 imperij. l. ſolent. ff. de officio proconſulis & legati. & tradunt omnes in d. l. imperium. & tamen id reſpicit principaliter priuatam utilitatē accuſati, qui abſoluitur. Moderni reſpondent dupliciter ad iſtud obiectum. Primò, quod immo abſoluere reſpicit publicam utilitatem principaliter per hunc textum, in
2 quo habetur melius eſſe nocentem abſoluere, quàm innocentem condemnare. & iura paſſim dicunt intereſſe reipub. aliquem defendi. l. ſeruum quoq;. §. publicè. ff. de procurato. l. ſi non defendantur. ff. de pœnis. cum ſimilibus, adductis per gloſſ. in d. §. publicè. Secundo, quia abſolutio uenit in conſequentiam. nam à principio attēditur accuſatio, cum animus accuſantis ſit, ut accuſatus condemnetur. Et attendi debet, quod principaliter agitur. l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cert. peta. Verum hæc non tollunt, quo minus abſolutio dicatur reſpicere principaliter priuatam utilitatem abſoluti. Nec obſtat hic textus, quia nō dicit id ad quod allegatur per Doctores, quod melius ſit nocentē abſoluere, quàm innocentem cōdemnare, ſed quod ſanctius eſt nocentem impunitum relinquere. & ita

non

non loquitur de abſolutione,nec quicquam facit quod interſit reipub. aliquem defendi. d. §. publicè. & l. ſi non defendantur. nam hoc procedit ſecundario,non principaliter:ſicut dicimus intereſſe reipublicæ mulieres eſſe dotatas. l. 1. ff. ſoluto matrimonio. & intereſſe reipublicæ, ne quis re ſua male utatur. §. ſed etiam maior. Inſtit. de his qui ſunt ſui uel alieni iuris. Et tradit Bartolus in d. l. 1. ſoluto matrimonio. nam principaliter reſpicit defenſio utilitatem defenſi. Suadetur ex eo, quod iura ſupra allegata cum ſimil. loquuntur tam de defenſione in cauſa ciuili, quàm in cauſa criminali. Et in ciuili non eſt dubium, defenſionem reſpicere priuatam utilitatem principaliter, ut per Bartolum & alios in d. l. imperium, in materia iuriſdictionis. Præterea etiam quod defenſio reſpiceret principaliter publicam utilitatem ex defenſione, non infertur neceſſariò abſolutio: nam poteſt ſequi cõdemnatio. Nõ obſtat, quod principaliter attendatur condemnatio, attento animo accuſantis, ſed abſolutio poſtea uenit in conſequentiã. Nam hoc attento, non eſſet quærendum an abſolutio eſſet meri imperij: nec eſſet bona æquiparatio, quam facit textus in d. l. ſolent. Ideo dicendum eſt, abſolutionem ita principaliter conſiderari, ſicut condemnationem. Præterea in hac materia non habetur reſpectus ad partem, ſed ad iudicem, an hoc uel illud poſſit, nec ne. d. l. ſolent. ubi uerba diriguntur ad iudicem, ut l. nemo qui condemnare. ff. de regul. iur. Et quo ad iudicem, in eo principalius conſideratur abſolutio quàm condemnatio, cum magis tendat ad abſolutionem. arg. l. Arrianus. ff. de action. & obligat. & l. denunciaſſe. §. quæritur. ff. ad l. Iul. de adulter. Ex his conſtat, differentiam Bartoli & communem, inter merum & mixtum imperium non procedere, cum iure non probetur. & contra eum adhuc facit, quia inquiſitio eſt meri imperij. ut per omnes in d. l. imperium. & tamen pluries ſunt ad priuatam utilitatem, ut per Bartolum in l. ij. §. ſi publico. ff. de adulterijs. Quo fit ut conſiderauerim aliam differentiam dari poſſe, quod merum imperiũ exerceatur circa reſpicientia perſonam: mixtum uerò circa reſpicientia res, & bona, ut eſt expreſſus textus in d. l. imperiũ, officio tamen nobili ad differentiam iuriſdictionis.

1 Ordinarius iudex ſi ferat ſententiam nullam, poteſt iterum in ea cauſa cognoſcere & iudicare.

2 Delegatus principis an poſſit lata ſententia nulla iterum iudicare.

L 2 Cauſa

5 Cauſa ſemel exempta à manibus ordinarij, non poteſt ad eum reuerti ſine licentia iudicis.

CAPVT XVIII.

Si ut proponis. la. 1. Cod. quomodo, & quando iudex. Ordinarius iudex ſi ferat ſententiam
1 nullam, poteſt iterum in ea cauſa cognoſcere & iudicare. l. ſi præſes. hoc eodem titulo. Secus eſt in delegato, qui lata ſententia nulla denuò iudicare non poteſt, ut hac l. & hoc non habet difficultatem. Du-
2 bium maius eſt, quid in delegato principis. & communis opinio Doctorum eſt, in l. iudex poſteaquam. ff. de re iudicata. idem in eo eſſe, quod in alio delegato, ut iterum iudicare non poſſit. & potiſſimum fundamentum eſt in hac lege, quæ loquitur indiſtinctè & generaliter, ergo generaliter intelligenda. l. de precio. ff. de publici. l. 1. §. & generaliter. ff. de legat. præſtand. Ex hoc inferũt Doctores in alio propoſito, in rub. ff. de officio eius. Iudicem ordinarium habere firmiorem iuriſdictionem. Angelus tamen in d. l. iudex: poſteaquam tenuit contrarium, delegatum à principe lata ſententia nulla iterum iudicare poſſe. quem ſequitur Decius in c. in literis. extra, de officio delega. rationibus, de quibus ibi per eos. Et hæc opinio contra communem mihi placet, nec obſtat hic textus.
3 Nam reſpondetur, non loqui de delegato principis, ſed de delegato ab ordinario, ſcilicet à præſide, ut ex uerbis expreſſe colligitur, ibi, Non immerito præſes denuo negocium alterius iudicis notioni terminandum commiſit. Pondera dictionem denuò, quæ ſignificat iterum. gloſſa in l. 1. Cod. de aduocat. diuerſo. iudicio. & in l. cum prior. Cod. de diſtract. pignor. Fuit igitur præſes, qui primo & ſecundo commiſit cauſam, ſeu delegauit. Nec obſtat ſi quis ſubtiliter dixerit, quod illa dictio, denuo, non refertur ad uerbum commiſit,
4 ſed ad uerbum terminandum: ut ſit ſenſus, quod præſes commiſit negocium denuò terminandum. Et ſic fieri poteſt, quod princeps primò commiſerit, poſtea præſes: ſiquidem replicatur, hunc ſenſum nullatenus admittendum, ea ratione, quia cum cauſa eſt à principio delegata à principe, & ſic exem-
5 pta à manibus ordinarij, ligatæ ſunt manus ordinarij, nec ad eum tamen poteſt reuerti, ſine licẽtia principis. c. ut noſtrum. de appellati. Ergo neceſſario eſt dicendum, quod hic præſes etiam primo commiſerat. ex hoc apparet reſponſio ad l. de precio, & ad §. generaliter, quæ non procedunt quoties ſubiecta materia ſuadet diſtinctionem. Sed ſuprà oſtenſum eſt,

eſt, impoſſibile eſſe, quod princeps primo commiſiſſet, d. c. ut noſtrum. Ergo non poteſt intelligi l. iſta generaliter in delegato Principis: & diuerſa eſt ratio inter delegatum principis, & alium delegatum, ut latè habetur in d. rubrica, ff. de officio eius. & in rubrica, extr. eodem titulo, per Modernos. alia etiam adducuntur, pro communi, quæ uideas loco ſuo ordinario, ad quæ facilior eſt reſponſio. Volui hic enodare tantum intellectum huius l. ſi ut proponis. quam ita intellexi primo anno promotionis meæ ad ius ordinarium matutinum, & dictaui ſcholaribus meis. Nunc autē reperio idem uelle quoſdam Modernos, repetentes in d. rubrica, ff. de officio eius. Si habuerunt à me, ego conſentio, ne furti teneantur: ſi minus, lætor concurrere cum ſpiritu Doctorum uirorum. nam & idem mihi accidit pluries inter ſtudendum, ut in mentem ueniant legum ſenſus, quos poſtea reperio alios tradidiſſe.

1 Fideicommiſſaria ſubſtitutio, non eſt propriè ſubſtitutio.
2 Subſtitutio eſt largo modo inſtitutio.
3 Subſtitutio non habet ſe tanquā genus ad fideicommiſſum.
4 Subſtituere eſt ſub aliquo præcedenti aliquid ſtatuere.
5 Fideicommiſſarius non compræhenditur in ſtatuto faciente mentionem de hærede, nec de ſubſtituto.

CAPVT XIX.

R vb. Inſtit. de fideicōmiſſarijs hæredita. Cum aliàs legendo Inſtitutiones interpretarer hanc rub. quærebam quare eſſet, quod ubique inſcriberetur de uulga. & pupilla. ſubſtit. & nullibi de fideicommiſſarijs ſubſtitu. Et poſt multa reſpondi eam eſſe rationem, quod fideicommiſſaria ſubſtitutio 1 non ſit ſtrictè & propriè ſubſtitutio, ſecundum communem opinionem Doctorum in rubr. ff. de uulga. & pupilla. & Cod. de impuberis, & alijs ſubſtitut. & quamuis Alexander utrobique ſentiat contrarium, quem ſequitur Socinus in d. rub. ff. de uulga. tamen ſemper arbitratus ſum communem ueriorem, quam optimis fundamentis ſuſtinent Doctores in dictis locis, & eam defenſaui hic, & in rub. Cod. de impuber,

L 3

ber. in ciuitate Papiæ,& latius in d. rubr. ff. de uulgari. cum
Placentiæ legerem hora pomeridiana. Pro qua facit primo
rub. Cod. de inſtitutionibus & ſubſtitut. & reſtitutio. natu-
raq; copulæ eſt, poni inter diuerſa: gloſſa in rubr. ff. de iuris
& facti ignorãt. Stringo inductionem, ex prima parte rubri-
cæ, ubi ponitur copula inter inſtitutionẽ & ſubſtitutionem.
& ſubſtitutio eſt largo modo inſtitutio, non autem propriè
2 & ſtrictè, ut tenent omnes in d. rub. de uulgar. Vnde ex ſerie
illius rubr. Cod. de inſtitutio. apparet manifeſtè, hæc omnia
tanquam diuerſa accepiſſe Imperatorem. confirmatur ex l.
generaliter. in principio, eodem titulo. ubi ſubſtitutio & reſti
tutio ponuntur tanquam diuerſa: & rubrica ſolet ſumere de-
clarationem à nigro: Doctor. in l. 1. ff. ſi certum petatur. Nec
obſtat reſponſio Alexandri denota. in rub. Cod. de ſeruitu.
& aqua. nam gloſſ. d. rubricæ procedit, quando quis eſt ma-
gis tractaturus de ſpecie, quæ eximitur à genere. Sed in dicto
titulo de inſtitutionibus, nõ tractatur plus de fideicommiſſo,
3 quàm de alijs ſubſtitutionibus. nec eſt uerum quod ſubſtitu-
tio ſit genus ad fideicommiſſum. nam ſubſtitutio aliter prædi
catur, ut uidere eſt in l. 1. ff. de uulga. Ad idem §. fi. ſuprà de
pupillari ſubſtitutione. ubi habetur, quem nõ poſſe extraneo
ſubſtituere, ſed poteſt per fideicommiſſum eum obligare. Igi
tur obligare aliquem fideicommiſſo, non eſt propriè ſubſti-
tuere. Facit hæc rubrica noſtra, in qua appellatur hæreditas
fideicommiſſaria, non autem ſubſtitutio. Nec obſtat, quòd
iura aliquando appellent fideicommiſſarium ſubſtitutum,
uel ſubſtitutionem fideicommiſſariam: & quod in legatis, fi-
deicõmiſſis, donationibus cauſa mortis poteſt ſubſtitui. Ad
hoc dicitur, admitti fideicõmiſſum eſſe ſubſtitutionẽ, ſed non
propriè & ſtrictè. aut enim uolumus cõſiderare uerbum ſub-
ſtituo, uel ſubſtitutio, quoad ſui ſignificatũ & deriuationem.
quo caſu nihil aliud eſt, quàm ſub aliquo præcedenti aliquid
4 ſtatuere, & ordinare. & tunc fideicommiſſum dicetur propriè
ſubſtitutio: nam eſt quoddam ſtatutum, & ordinatio teſtato-
ris, facta ſub præcedenti inſtitutione, uel præcedenti uolunta
te, quando fit ab inteſtato. habent enim uenĩetes ab int eſtato
tacitam uoluntatẽ defuncti. l. conficiuntur. ff. de iure codicil.,
facit §. ſed ſi gregis. ſuprà, de rerum diuiſio. ibi, in uinearum
demortuarũ, uel arborũ locum, alias ſubſtituere. & l. uel inuti
lium, cum l. ſeq. ff. de uſufructu. Similiter iudex dicitur iudici
ſubſtitui, l. pen. ff. iudicatum ſolui. Aut capimus hæc uerba,
prout capiũtur à Iuriſcõſulto in l. 1. ff. de uulga. reſtringendo
ea ad hæredũ inſtitutiones. Quo caſu nihil aliud eſt ſubſtitu-
tio, quàm inſtitutio facta ſub alia inſtitutione, ut ſuprà de uul-
ga. in principio, ibi, Seruum neceſſarium hæredem inſtituere
ulti-

ultimo loco, id eſt ſubſtituere: & l.cohæred. §. qui diſcretas. ff. de uulga. & pupilla. ibi, omnem inſtitutionis ordinem. Et loquitur de inſtitutione & ſubſtitutionibus, & tunc fideicommiſſum non eſt ſubſtitutio. non enim fuit fideicommiſſarius primo, nec ſecundo inſtitutus, ſed alius, de cuius manu fideicommiſſarius debet accipere. Prædicta ſunt utilia propter ſtatuta facientia mentionem de ſubſtitutione, quæ cum ſtricte intelligantur, & propriè, l. quicquid aſtringendæ. de uerborum obliga. l. iij. §. hæc uerba. ff. de nego. geſt. non comprehenderent ſubſtitutionem fideicommiſſariam, ut concludunt plerique in ſupradictis locis, & latè tradidi infrà proximo libro, cap. 19.

1 Probare quis tenetur ſe agnouiſſe bonorũ poſſeſſionem, intra tempus.

2 Agnitio ſimplex bonorum poſſeſſionis coram iudice facta, de iure nouiſſimo ſufficit.

3 Teſtari nihil aliud eſt, quàm animum ſuum declarare.

CAPVT XX.

Fin. Inſtit. de bonorum poſſeſſione. Bonorum poſſeſſio debet agnoſci intra certa tempora, à liberis intra annum, à reliquis intra centum dies. §. liberis. hoc eodẽ titulo. Inde dubitarunt Doctores in rub. Cod. qui admitti. Si quis agnouit bonorum poſſeſſionem, non tamen conſtat debito tempore agnouiſſe, an præſumatur tempore debito agnouiſſe, an uerò hoc debeat probare. Et Barbat. quem communiter ſequuti ſunt Doctores in d. rub. tenuit, eum debere probare, & potiſſimum fundamentum eſt ſuper hoc §. dum dicitur, 1
Si eam, ſcilicet bonorũ poſſeſſionem admittere, intra ſtatuta tempora oſtenderit. Iaſon ibi tenet contrarium, quod præſumatur pro eo qui agnouit, nec requiratur probatio, pluribus fundamentis, ut per eum. & ſi quis uelit ſequi Iaſonem contra cõmunem, poterit facilè euadere hunc textum ſuper quo fit maximum capitale à tenentibus communem, & oſtendere quod nihil penitus facit, nec meruit in propoſito allegari. Nam quæſtio Doctorum procedit, poſtquam quis agnouit bonorum poſſeſſionem, ſi contingat dubitari an intra tempora agnouerit, an hoc debeat probari per agnoſcentem, puta, cum is qui agnouit, agit poſſeſſorio quorum bonorum, uel poſſeſſoria hæreditatis petitione, aduerſus poſſeſſores rerum hære

hæreditariarum. Et illi excipiunt, actorem non agnouiſſe bonorum poſſeſſionem intra tempora. Sed hic §. loquitur de tempore, quando quis agnoſcit bonorum poſſeſſionem coram iudice, & ſic in alijs terminis. & eo tempore quo quis agnoſcit, non eſt neceſſaria probatio aliqua, maxime de iure nouiſſimo. per l.fi.Cod. qui admitti. & hunc §. per quæ iura eſt ſublata cauſæ cognitio, quæ aliàs requirebatur. & ſufficit
2 ſimplex agnitio coram iudice facta, ut per Bartolum in l.iij. §. ſi cauſa cognita. ff. de bonorum poſſeſſione. dum quætir, an in agnitione bonorum poſſeſſionis requiratur citatio. Nec obſtat iſte textus in illis uerbis, Intra ſtatuta tempora oſtenderit. nam quamuis diuerſimode intelligatur per Doctores, non debet exponi oſtenderit, id eſt probauerit: quoniam hoc eſt falſum iure iſtius §. requiri probationem, ut dixi proxime.
3 Sed ſenſus eſt, Intra ſtatuta tempora oſtenderit, id eſt declarauerit. & hæc intelligentia ſuadetur ex l.fi. Cod. qui admitti. unde eſt extractus hic §. dum ibi dicitur, Sufficiat qualiſcunque teſtatio amplectendæ hęreditatis. &, Teſtari eſt animum ſuum declarare. l. ſcire oportet. §. ſcire autem. ff. de excuſa. tutor. & ibi gloſſ. Inde dicitur proteſtatio, &c. Voluit ergo Imperator hic dicere, nunc quem nõ debere curare formam antiquam petendi bonorum poſſeſſionem, ſed ſufficere intra tempora ſtatuta declarare animum ſuum coram iudice, ut d.l.fi. ad quam ſe refert hic textus, dum dicitur, Sed bene anteriores Principes huic cauſæ prouiderunt, &c.

SVPPV-

SVPPVTATIONVM IVRIS D. NICOLAI BELLONI PATRICII CASALENSIS LIBER IIII.

1 Bonorum poſſeſſio hodie non requirit decretũ, nec petitionem, ſed nudam declarationem animi.
2 Libellus non requirebatur in agnoſcenda bonorũ poſſeſſione de iure antiquo, ſed ſufficiebat qualis qualis petitio.
3 Decreti interpoſitio nõ competit iure magiſtratus.
4 Pupillus non habens patrẽ, nec tutorem, poſt ſeptẽ annos agnoſcit bonorũ poſſeſſionẽ cum decreto.

CAPVT I.

LEX.fi.Cod.qui admitti. Ante hanc legem in agnoſcẽda bonorum poſſeſſione requirebatur ſolennis petitio,l.1.Cod.commu. de ſucceſſi. & cum cauſæ cognitione pro tribunali, prætor interponebat decretum ſum, decernendo bonorũ poſſeſſi. l.3.§.ſi cauſa cognita. ff.de bonorum poſſeſſi. l. 2. §. dies.ff.quis ordo in bonorum poſſe. ſeruetur. Nunc autẽ non requiritur amplius petitio, ſed ſufficit qualiſcunq; teſtatio animi in iudicio, ex qua appareat quem agnoſcere bonorum poſſeſſionem: nec requiritur cauſæ cognitio, & decreti interpoſitio, ut hac l. & §.fi. Inſti. de bonorum poſſeſſi. Et hęc ſunt communia. Fuerunt tamen qui cenſuerint adhuc decretũ eſſe neceſſarium, & dicunt per hanc legem ſublatum tantum libellũ & petitionem, non autem decretũ, ut refert gloſſ. in l. fi. §. nos itaq;. in uerb. ex decreto. in fi. Cod. de curato. furioſi. Et hanc partem ſequutus eſt D. meus Alciat. libro. 2. Paradox. cap. 13. Mouetur primo, quoniã ratio hic aſſignata, ut captiones uerborum inanium excludantur, non poteſt habere locum in decreto, quod cum fieret maxima ſolennitate & cognitione cauſæ, nullo pacto eſt dicendum id cõtinere captionem uerborũ. Loquitur itaq; hic tex. de petitione et libello, in quo talis captio conſiderari poteſt. Secundo facit, quia expreſſe Iuſtinianus in d. §. nos itaq;, atteſtatur petitionem bonorum poſſeſſionis ſublatam per Conſtantinum: ſed nihil habet commune petitio cũ decreto. Tertio, Iuſtinia. in d. §. nos itaq;, ęquiparat eam bonorum poſſeſſi. de qua ibi, illi quę furioſo decerni ſolet. Sed in furioſo pluſquàm manifeſtum eſt requiri decretum, igitur idẽ erit in alijs. Et quod per iſtam l. non ſit ſublatum decretum, te-

nuit quoq; Bulgari. ſupr. eo.l.1 . col. 13. Ego uero quãuis maxima ſit apud me auctoritas præceptoris mei, à qua plerunque non ſoleo recedere, crediderim opinionem communem uriorẽ, præmittendo errrare eos qui credunt etiam ante hanc l. fu-
2 iſſe neceſſarium libellum in agnoſcenda bonorum poſſeſſi. nã nullus libellus requirebatur, ſed ſimplex petitio, non in formã libelli, ut concludit Bart. in d.l.3.§. ſi cauſa cognita. Et hæc eſt communis ſentẽtia, ut teſtatur Signorol. de homode. ſupr. eo. l.1. col. 3. & 4. et ideo etiam nulla requirebatur citatio . Si uero comparuiſſet contradictor, & ita fuiſſet uidendum de iuribus partium, tunc requirebatur libellus, citatio, litis cõteſtatio, &c. Satis eſt, quoad propoſitũ noſtrum, quod ad agnoſcendã bonorum poſſeſſi. libellus nõ requirebatur, ſed petitio ſimplex, per quam quis deducebat cauſam , qua petebat ſibi decerni bonorum poſſeſſionem . Et quoniam prætor decernebat poſtea adhibita cauſæ cognitione, fiebat hæc petitio ad informationem iudicis, ut poſſet cognoſcere an decernenda eſſet bonorum poſſeſſio, nec ne, ut per Bart. & Doctо. ubi ſupra. qui dicunt, iura loquentia de cognitione cauſæ, intelligi reſpectu informationis iudicis, non partis. Hæc igitur petitio hodie eſt ſublata, unde non requiritur amplius cauſæ cognitio : & per conſequens, nec decretum. Sed ſufficit qualiſcunq; declaratio animi illius, qui agnoſcit corã iudice, tamen ut adipiſcatur bonorum poſſeſſionem. Et hæc opinio probatur in primis per d . §. nos itaq;, ibi, quę antea ex decreto dabatur. & tempus præteritum eſt abnegatiuum præſentis, maxime iuncta illa præpoſitione antea. Cui non obſt. reſponſio D. mei, quod ibi erat dubitatio: ex quo Imperator ipſe admittit curatorem, ad bonorum poſſeſſionem, an eſſet talis bonorum poſſeſſio ciuilis, uel prætoria: quam dubitationem Iuſtinianus tollit : nam hoc eſt diuinare . Et ex caſu illius § . apparet , dubitationem circa aliud fuiſſe. Secundo, per hunc tex. dum uult apud quẽlibet iudicem poſſe fieri talem teſtationem : ſed quicunq; iudex nõ po-
3 teſt interponere decretum, quoniam interpoſitio decreti nõ cõpetit iure magiſtratus, ut per Bart . & communiter ſcribẽtes, in l. imperium. ff. de iuriſd. omni. iudi. in quarto gradu mixti imperij. Tertio, per d. § fi. Inſti. eo. dum dicitur, quocunq; modo ſe admittere bonorũ poſſeſſionẽ in iudicio oſtenderit, plenum conſequatur eius beneficium . Sed ſi requireretur adhuc decretum , non eſſet uerum , quod ex declaratione animi ſola quis conſequeretur eius beneficium. Quarto, quia hodie eſt
4 ſpeciale in pupillo, qui exceſſit 7. annos, ut cum non habet patrem, nec tutorẽ agnoſcat, cum decreto l. ſi infanti. in fi. Cod. de iure deliber . Ergo in cõtrarium eſt ius commune, l. ius ſingulare. ff. de legibus . Et hæc pars magis confirmabitur ex re-

ſponſio-

reſponſionibus dandis, ad allegata pro alia opinione. Et primo non obſt. quod ratio poſita in lege de excluſione inanium uerborum, non conueniat decreto, ſed libello. nam reſpondeo in l. iſta non excludi aliquam captionem uerborum, quo ad libellum uel decretum reſpectu bonorum poſſeſſionis. Sed Conſtantinum loqui ſimilitudinariè, ut quemadmodum excludit captiones uerborum inaniũ, ſcilicet in titulo de formulis ſubla. uel ſupr. eo. l. pen. ut per gloſſ. hic. ita hic tollit petitionem bonorum poſſeſſionis. uel tenendo quod illa uerba intelligantur de petitione, dic, ut ſtatim dicam ad §. nos itaque, quod ſublata petitione per conſequens, cenſetur ſublatum decretũ. Secũdo non obſtat §. nos itaq;, ubi expreſſe Iuſtinianus inquit, Conſtantinum hic ſuſtuliſſe petitionem bonorum poſſeſſi. nam dicitur, etiã Iuſtinianũ dicere, eſſe ſublatum decretũ, in uerſic. quę antea ex decreto, &c. Nec eſt uerum, petitionem nihil commune habere cum decreto, quoniam ut ſupr. dixi, petitio fiebat, ut prætor poſſet ſuper ea cauſæ cognitionem adhibere, & deinde decretum interponere, ſi res poſtulabat: ſed cũ nũc nulla fiat petitio, ſup quo cognoſceret prętor, et ſuper quo decerneret? Sublata itaq; petitione, neceſſariò ſequitur ſublatum decretum. Tertio & ultimo nõ obſtat, quod Imperator in d. §. nos itaq;, æquiparat bonorum poſſeſſionem, de qua loquitur illi quæ furioſo decerni ſolet. ſed furioſo decernitur cum decreto: ergo & in alijs idem erit. Ad hoc dicitur d. §. non loqui de bonorum poſſe. quę decernitur furioſo, quia furioſus nullo modo admittitur, ut ibi habetur: ſed de bonor. poſſeſſ. decernenda curatori furioſi. & eam Iuſtinianus æquiparat alijs bonorum poſſeſſionibus: ſed in alijs nunc non requiritur decretum, ut hic, et ſuprà probaui: ergo nec in illa. & ita hęc ponderatio ad d. §. retorquetur, ſequẽdo communem intellectum ad d. §. nos itaq;. Sed uide quid ſentiam contra eum, cap. ſequenti.

1 Prætor interponit ſe, mitigando rigorem iuris ciuilis, ſuis decretis.
2 Prætor decreto admittebat aliquando aliàs incapacem, ad petendam bonorum poſſeſſionem.
3 Curator furioſi non admittebatur ad petendam bonorum poſſeſſionem, ſine decreto.

CAPVT II.

L. Fi. §. nos itaq;. Cod. de curato. furioſi. Dixi præcedenti cap. per hũc tex. in illis uerbis, quæ antea ex decreto dabatur, fundari communem opinionem: ut hodie in agnitione bonorum poſſeſſio-

nis non ſit amplius neceſſarium decretum. quam opinionem credo ueram, fundamentis de quibus ibi. non tamen per prædicta uerba huius §. quorum intellectus alius eſt iudicio meo,
1 quàm hactenus ſenſerint doctores. Nam cõſiderandũ eſt, quẽadmodum in quauis alia materia, ubi æquitas ſuggerit, prętor interponit ſe, mitigando rigorem iuris ciuilis ſuis decretis, ut paſſim licet colligere: ita in materia bonorum poſſeſſionis, ut toto titulo Inſti. de bonorum poſſeſſi. Et ideo ubi de rigore & ſubtilitate iuris aliquis non cenſebatur in caſu ut poſſet petere bonorum poſſeſſionem, puta quia non uidebatur adhuc delata, uel alia ratione ſi ſuberat æquitas, quare admitti deberet prę-
2 tor, ſuccurrebat illi decreto, admittendo eum ad petendam bonorum poſſeſſionem: ut in l. uentre. ff. de acquir. hęredita. l. illud. §. fi. cum l. ſequen. ff. de bonorum poſſe. contra tab. l. ſi ex duobus. §. fi. eod. titulo. & decreto prætoris admiſſus poterat petere. Et hoc eſt quod dicunt illa iura, decreto petere poſſe bonorum poſſeſſi. & decreto admitti. poſtquam erat admiſſus petebat tunc bonorum poſſeſſionem, quam prætor decernebat cum cauſæ cognitione, ut ſolebat ordinarie. Idem igitur erat in curatore furioſi. nam cum inter antiquos iuriſcõſultos eſſet maxima altercatio, an deberet admitti ad petendam bonorum poſſeſſionem, ut hic dicitur, itum eſt in hoc ut adhi-
3 bita cauſæ cognitione cum decreto admitteretur ad petitionẽ, ut eſt tex. expreſſus in l. 2. §. ſi quis ex libe. in fi. ff. ad Tertull. ibi, ſi furioſo decreto petita ſit bonorũ poſſeſſio. Et de hoc decreto intelligit hic Iuſtinianus: qui tollit illam ſcrupuloſitatem iuris antiqui, & ſtatuit duo. Primum, quod nunc curator furioſi nullo præcedente decreto, ſed ſimpliciter poſſit agnoſcere eam bonorum poſſeſſionem, quæ antea ex decreto ſibi dabatur: id eſt, quam prætor non dabat uel decernebat, niſi eo admiſſo ad petitionem per decretum. d. §. ſi quis ex liberis. ſecundum quod eam habeat ad ſimilitudinem bonorum poſſeſſionis, ſcilicet cuiuſuis alterius, id eſt, ſufficiat agnitio ſine petitione, ut poſtea ſubdit. & hoc modo procedet & fluet contextus ſine ſcrupulo. At ſequendo communem ſenſum, nemini non patet quàm male poſſit ſubſequi uerſic. et ad ſimilitudinẽ, &c. cũ ueniat copulatiue ad pręcedentia, ita ut non ſine magna uiolẽtia poſſit quadrare ad contextũ, et uix eius ſenſus percipi.

1 Decretum in bonorum poſſeſſione, an hodie ſit ſublatum ex neceſſitate.

2 Verbum ſufficit denotat quod fieri poteſt, nõ quod debet.

3 Actio receptitia, & rei uxoriæ, ſunt omnino ſublatę.

Delibe-

4 Deliberare non poteſt aliquis de adeunda hæredi-
tate, niſi ſupplicando principi.

5 Bonorum poſſeſſio hodie non eſt mixti imperij, ni-
ſi quis utatur decreto.

CAPVT III.

Ad. l. fi. Cod. qui admitti. Communis eſt cõclu-
ſio Doctorum, per hanc legem eſſe ſublatam pe-
a titionem & decretum, quæ requirebantur in ag-
noſcẽda bonorum poſſeſſione, ut defendi ſupr.
cap. 1. Sed iuxta iſtud dubitatur, num huiuſmo-
di decretum ſit ſublatum ex neceſſitate, an ex uoluntate: id eſt, 1
ut ſi quis uelit, poſſit eo uti. In hac dubitatione, et ſimilibus, lex
dat nobis modum id inueſtigandi & cognoſcẽdi, in l. quoties.
ff. de actio. et obligatio. dum inquit: Quoties lex obligationẽ
introducit, niſi nominatim cauerit, ut ſola ea actione utamur,
etiam ueteres eo nomine actiones competere. Pũctus ergo eſt
conſiderare, nunquid per iura in hac materia loquentia dica-
tur nominatim cautum, ne decreto quis utatur. Et dicendũ ui-
detur, quod nõ. primo per tex. in l. fi. §. nos itaq;. Cod. de cura-
to. furio. ubi habetur, quod agnitio coram iudice ſufficit pro
antiqua obſeruatione. Sed uerbũ ſufficit, denotat id quod fie- 2
ri poteſt, non quod debet. Secundo, facit §. fi. Inſti. de bonorũ
poſſeſſi. ibi, ne quis pro petenda bonorum poſſeſſione curet:
quaſi relinquat in eius arbitrio quid uelit facere. Sed contra-
riam partem ueriorem arbitror, decretum neceſſariò eſſe ſubla-
tum, & uerbis huius legis nominatim cautum, ne decreto am-
plius quis utatur. Primum probatur hic, ubi Imperator inquit,
ut, id eſt eo modo quo excludimus captiones uerborum, hoc
eſt petitionem, & per conſequens decretum: ita ſcilicet, eodem
modo obſeruari decernimus, ut aliqua, ſeu qualiſcunq; teſta-
tio amplectendæ hæreditatis apud iudicẽ oſtendatur. Vt ergo
ſit bona ſimilitudo, quemadmodum ex neceſſitate qualiſcũq;
teſtatio ad amplectendam hæreditatem ex obſeruatione hu-
ius leg. oſtendenda eſt, ita ex neceſſitate petitio & decretum
excluſa ſunt. Secundũ probatur in gloſſ. in d. l. quoties. in uerb.
actione, quæ exemplificando quomodo dicatur nominatim cau-
tum, ut ſola actione noua quis utatur, ponit exemplum in rece-
ptitia actione, & in actione rei uxoriæ, ſi tamen perlegeris l. 1.
Cod. de recep. actio. et l. unic. in princ. Cod. de rei uxor. actio.
in quibus omnino ex neceſſitate tolluntur illæ actiones, non 3
utitur lex uerbis magis præciſis quàm hic. Dicitur enim, ceſſan-
te actione, &c. Sicuti ergo ibi nominatim cautum cenſetur ex
uerbis minus præciſis, quàm noſtræ ſint: ita & hic dicetur no-
minatim cautum, ne quis decreto utatur, ubi expreſſa habe-

tur excluſio. Confirmo per optimum ſimile de iure antiquo: ſi hæres dubitabat adire hæreditatem, dabatur tempus ad deliberandum, toto titulo ff. & Cod. de iure deliber. Iuſtinianus diſpoſuit in l. fi. §. ſi autem dubius. Cod. eo. nō eſſe neceſſariā deliberationem. & nihil ulterius dicit: tamē hoc intelligitur, quod non ſit neceſſaria etiam ex uoluntate, ut probatur in ea. l. §. & hæc quidem. ubi ſi quis poſt conſtitutionem Iuſtiniani uolebat deliberare, non poterat hoc facere, niſi ſupplicaſſet prin-
4 cipi. Ergo tanto magis hic, ubi non modo dicit neceſſarium decretum, ſed illud excludit. Non obſtāt in contrariū adducta de uerbo curare, & uerbo ſufficere. nam ſunt uerba communia, quæ intelliguntur ſecundum ſubiectam materiam, in qua adijciuntur. Sed cum ſupra probatum ſit, alijs medijs decretū eſſe omnino excluſum, ſecundum hoc determinabuntur hæc uerba. Facit d. §. & hæc quidem, ubi eſt idem uerbum curauerint, & tamen non erat in eius poteſtate deliberare niſi ſupplicaſſet. Idem eſt in d. l. ij. §. ſed & heredibus, de uerbo ſufficere. ubi diſponitur, quod actio de conſtituta ſit in omnia ſufficiēs, ſublata receptitia actione. & tamen receptitia eſt in totum ſublata, ita ut actione de conſtituta, nō receptitia utendum ſit. Ex his infertur contra unam cōmunem opinionem Bart. & aliorū, in l. 1. in gloſſ. bonorū, in fine. ff. de iuriſd. omni. iud. dum uolunt hodie bonorum poſſeſſionem non eſſe mixti imperij, per hanc l. Limitant tamē, niſi quis uellet uti iure antiquo, ad-
5 huc petendo decretum: quoniam tunc eſſet mixti imperij. ſiquidem hæc limitatio redditur inanis & inutilis, per ſupradicta: cum nunc non ſit in facultate noſtra, uti decreto. Reliqua circa hæc omnia uide per Alex. Deci. & alios modernos, in d. l. 1. ſuper d. gloſſ. bonorum. in fi.

1 Bona materna de iure ff. quoad proprietatem, non ſpectabant filijs fam.
2 Exceptio firmat regulā, in caſibus non exceptuatis.
3 Pater non poteſt nocere filio, quando ſibi non quæritur uſufructus.
4 Exhæredatio in dubio præſupponit filiū male meritum de patre.
5 Lucrari dicitur, qui animum ſuum explet.

CAPVT IIII.

L. Filius. ff. de inofficioſo teſtamento. Controuerſi iuris eſt, ut inquit Dominus meus lib. 4. Para-
1 dox. c. 3. in fine: An filius familias de iure ff. haberet proprietatē in bonis maternis. Cōmunis ſententia eſt,
quod

quod non, ut per Bart. & Docto. in l. 1. Cod. qui admitti. & in
l. is qui hæres. §. fi. de acquir. hęr. dita. ubi gloſſ. notat. pro qua
aliqua adducuntur, ut per eos. Contrariũ tenuit Richardus de
Malumbris, & nonnulli antiqui, relati per gloſſ. in d. §. fi. Mo-
uentur nonnullis fundamentis, quibus facile reſpondent mo-
derni in d. l. 1. & tota uis articuli in effectu reducitur ad hanc l.
filius, quæ expreſſè uidetur probare opinionem Richardi, &
antiquorum, in illis uerbis, Commodũ uictoriæ alij parat. Et
cum lex loquatur de bonis maternis, ſi pater agendo de inoffi-
cioſo parat commodũ, alij ergo filius in bonis maternis habe-
bat ius, ut per gloſſ. hic, in uerb. alij. ſed hic tex. nihil me mo-
uet, cõmunemq; ueriſſimam arbitror. pro qua ultra alios facit
§. 1. Inſti. per quas perſonas nob. acquir. ibi, Olim quicquid
ad eos peruenerat, ſine ulla diſtinctione patribus acquirebãt,
exceptis caſtrenſibus. Pondera uerba, quicquid, &, ſine ulla di
ſtinctione. & exceptionem, quæ firmat regulam in caſibus nõ
exceptuatis. Bart. in l. quæſitũ. §. deniq;. ff. de fundo inſtruct. 2
Deci. l. 1. ff. de regul. iur. Secũdo, l. qui in aliena. in fine prin-
cipij. ff. de acquir hæredita. Dicitur ibi, requiri iuſſum patris,
ne pater æri alieno obligetur. idem ſubijcitur in hæreditate ma
tris. Sed ſi proprietas acquireretur filio, qui fuiſſet timor quod
pater obligetur? certe nullus. arg. nũc in l. 1. Cod. de bonis ma
tern. & in l. cũ non ſolum. §. 1. Cod. de bonis quæ liber. ideo
non fuiſſet neceſſarius iuſſus. Tertio, l. 1. §. qui operas. ff. ad ſe-
natuſconſult. Orphician. ubi filius qui locauit operas ut pug-
naret cum beſtijs, ex humanitate non excluditur ab hęreditate
matris. Idem, inquit Iuriſconſultus, ſi filius ſit in poteſtate pa-
tris, qui ſit in ſupra ſcripta cauſa, id eſt, qui locauit operas ſuas.
Sed ſi hæreditas ueniret quærenda filio, quæ ratio dubitandi?
an pater, qui locauit operas, poſſet filio nocere in hæreditate
matris acquirenda? Et ſi dixeris, nocere potuiſſet in uſu fru-
ctu: hoc de uſufructu, ut quæratur patri, fuit multo pòſt in- 3
troductum per d. l. cum oportet: nec pater in caſibus quibus
ſibi non poteſt quęri uſufructus, nocet filio in proprietate. d. l.
cum oportet, cum auct. ſequentibus, & d. l. cum non ſolum.
per totam l. Et his tribus fundamentis, iudicio meo, reſpon-
deri non poteſt. Non obſtat hæc lex inducta, ut ſuprà, cui mul
tifariam reſpondent Doctores in d. l. 1. & ſuper omnibus alijs
latè in ſtaui. nam dico alium eſſe eius ſenſum quàm hactenus
quiſquam declarauerit, præmittendo debere attendi, quod ſit
immediatè non mediatè. argument. l. uxori. ff. de auro & ar-
gento legato. Eſt igitur ſciendum, quod pater uel mater ex-
hæredando filium, infert ſibi iniuriam. leg. 4. ff. de inoffici.
teſtam. §. hæc autem diſpoſuimus, in Authentic. cum de ap-
pellati. cognoſcitur, & inducit in eum notam leg. cum te-

Cod.

ff.de inoffici.teſtam. aduerſus Richardum, & antiquos. Nūc adducuntur præter alios, pro Richardo, duo iura, per. D. meū Alciatū, d.c.3. lib. 4. Paradox. Primo hæc l. pen. ꝙ dicit ſe primū animaduertiſſe, & ſi Doct. noſtri eam annotaſſent, nemo non iuiſſet in ſententiam Richardi, ponderando uerbum illud pertinere ad filios, quod debet intelligi cum effectu, non autē momento. l. ſi quis. §. pertinere. ff. de edendo: nec dicatur cōſiderari utilitatem propter ſpem ſuccedēdi in patrijs bonis, quia hanc ſpem non conſiderari, nec probabilem eſſe tradit Bart. & alij, in l. fi. Cod. de pactis. Rurſus ſi intelligamus hunc tex. ut bona materna acquirantur filio, & per filium patri, nihil adderet oratio Diui Marci ſacratiſsimi principis, cum iam idē diſpoſitum eſſet per Senatuſconſultum Orphicia. Secundo, l. cū oportet. Cod. de bonis quæ liber. in qua Iuſtinianus profitetur, in ueteris iuris obſeruatione animaduertiſſe multas res quæ minime patribus acquiruntur, quemadmodum in maternis bonis. Sed nullum ius magis propriè appellatur uetus, quàm ius ff. Non tamen his rationibus motus recedo à communi, quam præter multa deducta per Doctor. in d. l. 1. Cod. qui admitti. firmaui proximè tribus ſolidiſſimis fundamētis. 2

cui non aduerſatur hæc lex in uerbo pertinere: cum pertinere dicantur, quæ non habemus apud nos, ſed eſſe poſsint. l. uerbum illud pertinere. ff. de uerbo. ſignifica. Et quāuis ſpes ſuccedendi non ſit probabilis, d. l. fi. hoc intelligitur, ne ratione talis ſpei quis credat ſibi hæreditatem debitam, & de tali ſpe contrahere & diſponere poſſit, ut per docto. ibi. Sed quo ad hoc, ut per mortem patris, uel emancipationem filij contingere poſſet filium ſuccedere, lex utiq; huiuſmodi ſpem conſiderat: ut per Bart. in l. is qui hæres. §. fi. col. fi. de acquir. hæredita. maxime hoc caſu, cum antè ſenatuſconſultum Orphicia. filius eſſet excluſus penitus ab hæreditate matris. poſt ſenatuſconſultum quamuis acquireret patri, habebat tamen aliquā ſpē, ut partem illorum bonorū poſt mortem patris cōſequeretur. arg. l. ſcripto. ff. unde liberi. et l. in ſuis. ff. de liber. et poſthum. & l. fi. in principio. Cod. de curato. furio. Et negare non poſſumus, quin ſaltem augeretur eius legitima, in qua poſt mortē patris ſpem certā habet. Vnde his conſideratis, poteſt in eo uerificari uerbū pertinere. Nec quicquā facit, quod oratio ſacratiſsimi principis Diui Marci eſſet ſuperflua. Niſi intelligamus, bona materna non acquiri filio fam. quo ad proprietatem. Nam ad hoc ſummopere eſt aduertendum, orationem Diui Marci, & ſenatuſconſultum Orphicia. idem eſſe, & non differre. Et ſciendum eſt, ſenatuſconſultum Orphicia. latum fuiſſe Orphicio & Ruffo conſulibus, temporibus Diui Marci. Inſt. de Orphiciano, in principio, Forma autem facien 3 4 6 5

di ſenatuſconſulta, erat iſta, quod Princeps & Imperator cum putabat aliquid ſtatuere, habebat orationem in ſenatu de eo quod uolebat ſtatui, & conſulebat ſenatum, nunquid ita ſtatuendum eſſet.l.oratione.ff.de ferijs.l.ſi rem.ibi, diſpicite patres.ff.de petitio. hæredita. Et ſi ſenatus id ſequebatur, illud princeps admittebat.l.oratione. ff.de ritu nuptiarum. unde quod dicebatur in illa oratione, quam ſenatu ſcõſultũ ſequutũ fuerat & approbauerat, modo dicitũ per legẽ uenire ex oratione, modo ex ſenatuſconſulto. Patet in hac l.noſtra.iuncto d. principio. Inſt.de Orphici. nam hic dicitur, hæreditatem matris dari filio ex oratione Principis, etiã ſi filius ſit in poteſtate patris.& in dicto princ.Inſt.eo.dari ex ſenatuſcõſulto. Capias aliud pulchrum ſimile: Diuus Adrianus is fuit, qui habuit orationem in ſenatu de petitione hæreditatis.l.1.Cod. de petitio.hæredita.l.item ueniunt.§.præter hæc.& ibi gloſſ.in uerb. libello.ſupr.de petit.hęredita.quã ſecutus eſt ſenatus, ut ibi. Et tamẽ leges loquẽtes de materia petitionis hæreditatis aliquando inquiunt, ait ſenatus.l.ſed & ſi lege. per totam l. aliquando continetur oratione Diui Adriani. l. ſi rem. & l.illud. eo. titu.de petiti.hæredita. Non obſt.ultimo l.cum oportet. nam uetus ius ibi nuncupatur, omne ius ante illam l.quam nouellam appellat Imperator in l. cum non ſolum. in principio, eodem titulo. ut apparet ex uerbis met tex. cũ ibi uetus ius leges loquentes de bonis maternis, & lucris nuptialibus appellentur, quæ ſunt l.1.cum ſeq. Cod.de bonis mater. Item in uerſic. exceptis.appellat ius uetus, ff.loquens de caſtrenſibus bonis, quod erat ante d.l.1. Similiter dicitur ius uetus lex xij.tab.l.1. de petiti.hæredita. Ideo eius inductio nõ probat neceſſariò: & qnod magis eſt, ibi probatur, omnino eſſe intelligendum tex. in illis uerbis ueteris iuris.de d.l.1.cum ſeq.de bonis maternis, ut apparet ex locutione plurali, dum inquit ſe inueniſſe multas res quæ patribus non acquiruntur de iure ueteri: & infra
6 ponit exemplũ de rebus maternis, & lucris nuptialibus. Sed in lucris nuptialibus certum eſt, nihil fuiſſe de nouo diſpoſitũ per ius ff. ut acquireretur filijs: ergo nec de maternis, quibus ſolis non poſſunt conuenire illa uerba, multas res. arg. doctri. Bartoli in l.fi.ff. ad Trebellian. non enim conſideratur multitudo rerum reſpectu numeri, ſed diuerſitatis generis. Non obſtat l.1. ſupra, qui admitti, ut dictum fuit ſupra libro tertio, Capite primo.

1 Depoſitum non eſt priuilegiatum, ne poſſit obijci exceptio dominij.

2 Remedium l.ſi quis conductionis. Cod. de locato, ſapit poſſeſſorium reſtituendæ.

CAPVT

CAPVT VI.

Si quis uel pecunias. Cod. depoſiti. Hęc l. ponit
L. aliqua ſpecialia depoſiti. inter alia, ſecũdũ Bart. hic. 3. notab. agenti depoſiti non poſſe obijci exceptionem dominij, probatur ſecundũ eum in illis uerbis, contra eum qui depoſuerit actionem in rem uel hypothecariam, prætendens exceptionem non opponat. Sed realis actio competit ei qui dicit ſe dominum. §. omnium. Inſtit. de actio. Ego ſemper contrariũ tenui, non eſſe ſpeciale in depoſito, ut non obijciatur exceptio dominij: & quod immo ſi agatur actione depoſiti, admittatur hæc exceptio. quæ erit huius effectus, ut ſi uerificetur, reddat depoſitum nullum, quia depoſitum non conſiſtit in re depoſitarij, l. neq; pignus. ff. de regul. iur. Ideo Paul. de Caſtro in l. qui rem. ff. depoſiti. dicit eſſe uerum, quando intentatur actio depoſiti, admitti exceptionem dominij: ſecus, quando intentatur condictio, ex l. ſi quis conductionis. Cod. locati. reſpectu poſſeſsionis. nam illa l. ſi quis conductionis, quamuis loquatur de locatione, habet tamen locum utiliter in alio contractu. Et ratio eſt ſecundum eum, quoniam condictio d. l. ſapit poſſeſſorium reſtituẽdæ poſſeſsionis, in quo non admittitur exceptio proprietatis. Sed certe nec tũc erit ſpeciale in depoſito, cum ſit hoc regulare in omni iudicio poſſeſſorio reſtituendæ l. ſi quis à ſe fundũ. Cod. ad l. Iul. de ui. tradit Bart. & Doctor. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poſſeſsio. Nec obſt. hic tex. in illis uerbis, in rem actionem, &c. nam non loquitur de actione in rem competenti depoſitario, reſpectu rei apud ſe depoſitæ, ſed alterius rei ſuæ, quam forte poſsidebat deponens. Suadetur hoc ex uerbis tex. qui unico conſtructu uerborũ determinat idem de perſonali actione, quæ non poteſt competere depoſitario reſpectu eiuſdem rei. Et hæc intelligentia eſt etiam neceſſaria pro d. l. neq; pignus, & dicta ſuprà. 1 2 3

1 Debitum ex una cauſa quomodo poſsit conuerti in aliam.
2 Mandatum in rem mandatarij, eſt potius cõſilium, quàm mandatum.
3 Aduerſatiuæ natura eſt, aduerſari in iure et in facto.

CAPVT VII.

Si remunerandi. §. apud Iulianum. ff. mandati.
L. Expeditis oppoſitionibus Bart. in l. ſingularia. colum. pen. ff. ſi cert. petat. poſtea declarat, quomodo debitum ex una cauſa poſsit conuerti in aliam, 1

aliam, ab eodem debendum. & diſtinguit. Aut quærimus an
poſsit conuerti in aliam cauſam, ita ut primum remaneat: aut
ita ut primum tollatur. Primo caſu aut contractus, uel quaſi
eſt uniuerſalis: & fit conuerſio, durante nihilominus prio-
re obligatione, ut hoc §. uerſic. planè. aut contractus, uel qua-
ſi eſt ſpecialis, & tunc regula eſt, quod non fiat conuerſio, niſi
prima obligatio & debitum tollatur. ut hoc §. in principio. u-
bi debitum ex cauſa mandati conuertitur in cauſam mutui, &
mandatum tollitur. Ratio eſt ſecundum eum, quia nihil dici-
tur ad me peruenire, durante prima obligatione: id eſt, nõ po
teſt fieri cõuerſio in caſum mutui, niſi detur pecunia uerè uel
fictè: ſed non poteſt uideri data mihi, & à me in te profecta, du
rãte primo cõtractu. Quomodo enim fieri poteſt, dũ remanes
obligatus mihi actione mandati, ut uidearis mihi ſoluiſſe? &
cum Bartolo eſt communis opinio. aliqui tamen moderni in
d. l. ſingularia: dicunt hunc §. non probare intentionẽ Bart.
circa ſecundam concluſionem, de contractu ſpeciali. Sed ſi
quis diligentius intueatur & ponderet textum, cognoſcet op-
time facere pro cõcluſione Bart. Conſidera itaq; præter Doct.
in hoc §. in principio interueniſſe duplex mandatum. Primũ
de ipſo procuratorio, & de hoc non curamus. Secundum fuit
mandatũ, duplex caput habens: primũ quod pecuniã ſumat,
& certas uſuras penderet: ſecundũ caput, quod illam pecuniã
ſuſceptam fœneraret, & ſi quid lucraretur ſibi retineret. & de
hoc ſecundo capite etiam non curatur, quia potius conſilium
2 q̃ mandatũ nuncupari poteſt, cũ in rẽ mandatarij ſit. l. 2. §. fi.
ff. mandati. Primũ ergo caput eſt illud, quod facit dũ mãdat,
ut pecuniã ſumat, & certas uſuras pendat. nam ſumpta pecu-
nia ex cauſa mandati, ceſſat mandatũ, & cõuertitur in cauſam
mutui: ut hic in uerſic. in creditam pecuniã uidetur accepiſſe.
Et ſi dixeris, quomodo probatur quod ceſſet mandatũ, cũ in
tex. de hoc nullũ uerbũ ponat: & ſtant iſta ſimul, quod in mu
tuũ uel in creditũ uideatur accepiſſe, & tamẽ duret mandatũ, ut
hic in uerſic. plane? Ad hoc reſpõdeo, uerſic. planè, uenire ad-
3 uerſatiuè ad principium huius §. & in eo dici, mandati quoq;
eum teneri. ut igitur aduerſatiua ſeruet naturam ſuã aduerſan
di in iure, & in facto, l. hoc amplius. §. de his. ff. de damno in-
fec. neceſſe eſt dicere in principio huius tex. mandatum ceſſa-
re. Apparet itaq;, hunc §. bene inductum à Bart. et non debet
quis temere & de facili dicere, iura per Bart. allegata non pro-
bari, quoniam fuit uir acerrimi ingenij & iudicij in iuribus
inducendis.

1 Debitore exiſtente moroſo, non diſtinguitur, an res
eſſet eodem modo peritura apud creditorem.

Actio-

1 Actiones perſonales in rem ſcriptæ, dantur ad ſimilitudinem realium.

CAPVT VIII.

L. De eo. §. ſi poſt iudiciũ. ff. ad exhibendũ. In caſu quo debitor ex mora tenet̃ de interitu rei, ſolet dubitari an debeat adhiberi diſtinctio: num res eodẽ modo fuiſſet peritura apud creditorem, nec ne. & Bart. in l. quod te. col. 2. ff. ſi cert. peta. cõcludit, in debitore ex contractu talem diſtinctionem non eſſe adhibendam, ſed in 1
diſtincte teneri rationibus & iuribus, de quibus per eum. quæ opinio admittit̃ per Doctor. ibi, quãdo ſumus in dubio, an eodẽ modo fuiſſet apud creditorẽ peritura aut nõ. Sed alia ſuccedit dubitatio, quod quando ſumus in caſu claro, quod eodem modo erat res peritura apud creditorẽ. & adhuc eo caſu dicũt Doctor. non fore aliquã diſtinctionem habendã, ſed indiſtincte teneri debitorẽ. Mouentur potiſsimum per hũc tex. in §. ſi poſt iudicium. in illis uerbis, tanto magis ſi apparebit eo caſu mortuum eſſe: qui non incidiſſet, ſi tunc exhibitus fuiſſet. quæ dictio Tanto magis, denotat idem eſſe, ſi appareat eodem modo perituram fuiſſe. ut in ſimili dicimus de dictione, maxime, quæ implicat idem eſſe in caſu cõtrario. l. illud. ubi gloſſ. ff. ad l. Aquil. Verũ ſi diligenter cõſiderabis, iſte §. nihil facit, & potius probat contrariũ, ſ. regulariter debitorẽ nõ teneri, quãdo peritura res erat apud creditorem, cũ dicat interdum in aliquibus caſibus tanti condemnandũ debitorem. nã natura dictionis, interdũ, eſt, ſignificare regulã in contrariũ. ut dicimus de dictione aliquando, l. interdum. ff. de condic. indeb. l. admonend. ubi Doctor. notant. ff. de iureiurãdo. ut ſit ſenſus, quod aliquando condemnatur debitor, & quãdo condẽnatur, tanto magis procedit cõdẽnatio, ſi appareat, &c. Facit, quia hic tex. loquitur in actione ad exhibendũ, quæ eſt in rem ſcripta. l. iij. §. eſt autem perſonalis. ff. ad exhibendum. Et actiones perſo- 2
nales in rem ſcriptæ, dantur ad ſimilitudinem realium, ut diximus in rub. ff. ſi cert. peta. in quibus realibus ſemper periculũ eſt creditoris, niſi in duobus caſibus, quãdo eſt malæ fidei poſſeſſor, hac l. §. ſi poſt, ut per litis conteſtationem: uel quando eſſet malæ fidei ex poſt facto, ut notat gloſſ. in l. item ſi uerberatus. in fi. ff. de rei uendica. Et ita uerificatur illa dictio, interdum. Cogitabis, quia hic uidetur uerus intellectus huius §. 3

1 Debitor ſi ſuccedat creditori, cõfunditur obligatio.

2 Onus peculij ſequitur peculium, ſcilicet pro rata.

3 Obligatio nulla remanet apud filium fam. credentẽ, ſed omnis tranſit apud patrem.

4 Indebitum reſpectu ſui, licet debitum reſpectu alterius, repeti poteſt.

CAPVT IX.

Frater à fratre. ff. de cōdic. indebiti. In caſu huius
L. l. in principio, mortuo patre, obligatio naturalis, qua pater habebat obligatū filiū, diuiſa eſt iure hæreditario inter duos fratres, & in perſona fratris de
1 bitoris extincta iure cōfuſionis uel perceptionis partis peculij: in perſona aūt fratris creditoris iure perceptionis tantū, ut per Bart. infrà col. x. ſi non minus ad eum peruenit ex peculio. Et ratio eſt, quia onus peculij ſequitur peculium, ut probat hic Iuriſconſultus tribus medijs: ideo frater debitor ſoluens poſſet totum repetere. Sed iuxta hoc dubitauit Bart. infrà col. xi. an idem dicēdum ſit, ſi plures eſſent fratres quàm duo, puta tres, & peculium ualeret centum, & debitū eſſet in xv. Et cōcludit, quod non: quia duæ partes obligationis remanerent apud fratrē creditorē. & quāuis nō minus habeat ex peculio, quàm ſit de
2 bitum, tamen nō extinguitur obligatio in totū, ſed pro quota hæreditaria: cum illud dictū, quod onus peculij ſequitur peculiū, intelligat̃ pro quota hæreditaria. l. quæſitū. §. 1. ff. de pecul. Fulgo. autē hic col. pen. quē ſequitur Iaſon, dicit Bart. errare, tenetq; idem eſſe in tribus & pluribus fratribus: quia apud unūquemq; extinguitur pars obligationis ex portione peculij, quæ ad eū peruenit: ut ſupra dictū eſt. & dicunt eū æquiuocaſſe, dū putauit duas partes obligationis remanere apud fratrē creditorē, cū ad unūquēq; ex tribus trāſiuerit tertia obligationis: nec aliquo pacto inquiūt Bart. ſaluari poſſe. Ego uero crediderim immeritò repræhenſum fuiſſe, & ideo facile ſaluari poſſe. nā nō dicit, nec affirmat ſimpliciter Bart. legē iſtā nō habere locū in pluribus fratribus, quàm duobus. ſed cū hac qualitate, & præſuppoſita opinione gloſſ. quod apud fratrē creditorem remanſiſſet una naturalis obligatio, ſaltē nomine altera fuiſſet quæſita patri. nam tunc reſpectu obligationis, quæ eſt apud fratrē, nihil tranſiuiſſet ad tertiū fratrē: unde nō poſſet cōſiderari aliqua extinctio in perſona huius tertij. & ideo remaneret debitū pro illa parte, & nō poſſet repeti. Propterea aliter uidet̃ ſenſiſſe Bart. quādo teneremus aliā opinionē, nullā
3 obligationē remāſiſſe apud fratrē creditorē, quia tunc procedit quod dicit Fulgo. & Iaſon. Cōſidera tamē etiā hoc caſu dictū Bartoli in ſe uerū eſſe, deducēdo hoc modo, ut in duob. fratribus indiſtincte procedat hic tex. Secus in tribus, uel pluribus. ſiquidē in duobus ſemper hoc eſt uerū, ſi frater creditor nō minus percepit ex peculio, quàm ſit ſua portio hæreditatis, extinctā eſſe in totū obligationē, partim iure cōfuſionis in fratre de

bitore,

bitore, partim iure peruentionis peculij, id eſt, ſolutionis in utroq;, etiã quòd frater creditor multo plus accepiſſet ex peculio, quàm ſit portio ſua hæreditaria. Sed quando ſunt tres uel plures, ſi frater creditor plus percipiat ex peculio, quàm ſit portio ſua hæreditaria, in illo plures, haud extinguitur obligatio, non in perſona ſua, quia onus peculij ſequitur peculiũ pro rata tantum quotæ hereditariæ, non in perſona tertij, quia ad eũ minus uenit ex peculio, quàm ſit portio ſua hæreditaria, ideo remanet debitũ. Eſt bene uerũ, quod licet illud ſuprà plus repeti non poſſet, ratione de qua in tex. iſto. quia ſcilicet eſſet extincta obligatio: tamen repeteretur alio iure, quia & ſi remaneat debitũ, eſt debitũ reſpectu alterius tertij, qui minus habuit ex peculio: reſpectu autem eius cui ſoluitur, eſt indebitũ. Ex his apparet, quando ſunt plures fratres, poſſe dari caſum in quo non repeteretur totum ſolutum, tanquam indebitum, ratione de qua in tex. ſecus, quando ſunt duo tantum. 4

1 Senatores an ſint ſuper illuſtres.
2 Senatus ponitur pro loco, in quo conueniunt ſenatores, & pro ordine ſenatorum.
3 Clariſsimi nomen eſt generale.

CAPVT X.

Final. ff. de ſenatoribus. Retenta illa opinione, quòd detur gradus ſuperilluſtris, de quo latiſſime diſputaui in l. 1. ff. de of. eius cui mãdata eſt iuriſd. quærunt poſtea Doctores exempla de iſtis ſuperilluſtribus. et in primis Dominus Iaſon ibi cõnumerat ſenatores inter ſuperilluſtres, adducendo plura quæ illuſtres facere non poſſunt: & pleriq; eũ ſequuntur. Sed aduertendum exiſtimo, quod Doctor. æquiuocarũt in hac materia. nam quærũt, an ſenatores ſint ſuperilluſtres. & ad hoc probandum ſumunt fundamenta ab auctoritate ſenatus, qui multa poteſt, quæ nõ poſſunt illuſtres. Vt igitur res ad ſuos terminos deducatur, ſciendum eſt duo eſſe, quorum unũ nõ eſt aliud: ſ. ſenatus, & ſenatores. Nam ſenatus eſt locus, in quo conueniunt ſenatores, uel cœtus & numerus ſenatorum: ſenatores ſunt, qui habent dignitatem ſenatoriam. ita declarat Bart. in rub. ff. de ſenatoribus. Aut igitur accipimus ſenatores pro cœtu & ordine ſenatorum, & tũc dicendũ eſt eos ſuperilluſtres, quia ſimul multa poſſunt, quæ non poſſunt illuſtres tantũ, ut per Iaſon. in d. l. 1. ff. de offic. eius. & Bart. in d. rub. de ſenato. & facit tex. in l. 1. ff. à quibus appella. non licet. Aut accipimus ſenatores pro particularibus ſenatoribus, & ut ſingulos. & clarum eſt quod nõ ſunt ſuper illuſtres: quoniã non poſſunt ſinguli, quæ illuſtres non poſſunt. Vnde ceſſant fundamenta Iaſo. & aliorũ. 1 2

An

An uero ſaltē ſint illuſtres, uidet̃ quod nõ, ſed ſint clariſsimi, l.ij.Cod.de his qui ueniã ætatis impetra.& l. ſi ſenator, uel alius. Cod.de dignita.lib.xij.ponderando dictionē Alius, quę eſt ſimiliũ repetitiua, gloſſ.in l.ſi fugitiui.Cod. de ſeruis fugiti. Cõclude tamen contrariũ, quòd ſint illuſtres: per hãc l.fi.dũ dicitur, ſenatores aũt accipiendos eſſe eos, qui à patricijs & cõſularibus uſq; ad omnes illuſtres uiros deſcendunt. & dictio uſq;, ſtat incluſiue, ut hic per Odofred. Alberi. & alios. Non obſtat d.l.ij.& d.l.ſi ſenator: quia reſpõdetur, nomen clariſsimi eſſe generale, ut tradunt etiã Doctor.in d.l.1.ff.de offic.e-
3 ius. Nã qui & illuſtris & ſpectabilis eſt, utiq; clariſſimus eſt. Ideo prætor, qui eſt ſpectabilis, ut per gloſſ. in rub.ſupr.de offici.prętoris, appellatur aliquãdo clariſsimus.l.1.§.1.ff.de reb. eorũ. Aduerte tamen, quoniã poſſet etiã dari ſenator ſuperillustris, puta quãdo eſſet etiam patricius: ſed tunc aliunde eſſet ſuperilluſtris, q̃ ex dignitate ſenatoria, ſcilicet ex patriciatu.

1 Indebitum ſcienter accipiens, quandoq; committit furtum.

2 Condictio indebiti, & condictio furtiua, an poſsint concurrere.

3 Rei uendicatio contra furē datur tanquam contra quemlibet, de iure communi.

CAPVT XI.

L. Fi.ff.uſufructua.quēad.caueat.Gloſſ.in §.1.Inſt. quibus mod. re contrahi.obliga.in uerb.actio.in fi.poſtquam tractauit in quantũ teneatur accipiēs indebitum, ſubdit, ſcientem quandoq; teneri furti.
1 Quod quidē procedit ſecundũ gloſſ.in l.quoniã. ff.de condictio.tritica.quãdo debitor ſoluēs errauit in perſona creditoris. Et ſequuntur communiter Doctor. in d.§.1.Sed poſtea ſuccedit dubium, an aduerſus talem, qui tenetur furti, detur quoq; condictio indebiti.& gloſſ.in d.l.quoniam.tenuit, quod nõ: ſiquidem iſta uidentur incompatibilia, ut detur condictio furtiua, quæ prę ſupponit, dominiũ nõ eſſe trãslatũ in accipientē, cũ in furem dominiũ nõ transferatur.§.ſic itaq;.Inſt.de actio. & condict. indebiti. in qua neceſſe eſt dominiũ trãſferri.l.ſi in area.ff.de cõdic.indebi.& notat gloſſ.in d.§.1.& pro hac opinione inducit Odofred.illã l.quoniã.in fi.in illis uerbis, altera cõdictione altera tollit̃: id eſt, condictio indebiti tollit̃, inquit ipſe, per cõdictionē furtiuã, cũ ſint cõtrariæ. Verũ Dinus in l. falſus.ff.de furtis, quē ſequit̃ Bald.in d.l.quoniã, tenuerũt cõ-
2 trariã opinionē, ut ſimul cõpetant & cõdictio indebiti, & condictio furtiua. nã hic tractamus, quãdo dat̃ cõdictio indebiti,

contra

contra ſcienter accipientem indebitum, qui commiſit furtum, & contra furem omnis cõdictio degenerat. d. §. ſic itaq;. & hac l. noſtra. At ratio gloſſ. procedit, quando daretur condictio indebiti contra alium qui non eſſet fur. nam non daretur niſi eſſet translatum dominium. Ego crederem non eſſe recedendũ à gloſſ. non quidem per d. l. quoniam. inductam, ut per Odofred. quia illa uerba, Altera condictione altera tollitur, debent intelligi de condictione competente procuratori & dño poſt ratihabitionem, ut una tollatur per aliam, nõ de condictione furtiua & indebiti: ſed per rationem ſuam, ſi bene intelligantur termini. nam quando contra accipientem ſcienter indebitum datur condictio indebiti, quamuis ille recipiens ſit fur, nõ datur condictio indebiti contra eum tanquam contra furem, ſed tanquam contra quemlibet recipientem indebitum de iure communi, ut à ſimili notat gloſſ. in l. ita ut ſi. ff. commodat. Et ideo eſt neceſſe translatum eſſe dominium. quod cum non ſit in fure, dari non poteſt huiuſmodi condictio: contra eum autem tanquam contra furem datur cõdictio furtiua, & actio furti. Probatur hoc in rei uendicatione aduerſus furem. ſiquidem non datur tanquam contra furem, ſed tanquam contra quemlibet de iure cõmuni. Ideo extrema quæ requiruntur in rei uendicatione de iure communi, dominium ex parte agentis, & poſſeſſio ex parte conuenti, requiruntur etiam in fure. §. pen. Inſti. de obligati. quæ ex delic. naſcũtur. ibi. aduerſus quidem poſſeſſorem, & l. ſi pro fure. §. 1. & ibi gloſella, in uerb. & uendicationem, de cõdicti. furti. Ad idem facit, quod quoties committitur furtum in alio contractu, puta depoſito uel commodato, datur actio ex illo contractu de iure cõmuni in nihilo alterata, quando ſe compatiuntur, & etiam condictio furtiua. l. qui furtum. ff. de condicti. furtiua. Non obſt. hæc l. quia non dicit generaliter, ut Docto. uolũt, condictionem omnem degenerare in fure, ſed neminem cõdicere rem ſuam niſi à fure. & hoc eſt per condictionẽ furtiuã, ut declarat hic Odofred. Et ita tene, quicquid dicant Docto. in d. §. ſic itaq; circa hanc l. 3

1 Res ſemel facta alienabilis, durat perpetuo alienabilis.

2 Res ſacra non eſt in commercio noſtro.

CAPVT XII.

L. Pater. §. quindecim. ff. de lega. 3. Teſtator legauerat quindecim libertis ſuis prædiolum cum taberna, & prohibuerat ne quis eorum partem ſuam uenderet. Aliqui ex his uendiderunt partes ſuas collibertis, qui poſtea inſtituerunt extraneum hæredem.

O Fuit

Fuit dubitatum, An ex hac alienatione facta per inſtitutionē, eueniſſet caſus prohibitionis. Dicitur, quod non: quoniam teſtator prohibuerat, ne quis partem ſuam uenderet alteri q̄ uni ex collibertis. Vnde à principio rectè alienauerunt liberti in collibertos: nunc uero, licet emptores inſtituerint extraneū hæredem, non partem ſuam, ſed alienam alienant. Ex hoc col
1 ligunt paſſim & communiter Doctores, quod res ſemel facta alienabilis, durat perpetuò alienabilis. Nam à principio potuit res à liberto in collibertum alienari: poſtquam nunc eſt facta alienabilis, durat alienabilis, ut poſſit in extraneum alienari. Attamen iudicio meo non uidetur probari hoc notabile in hoc tex. nam hic non erat res inalienabilis: imò ex ſe erat alienabilis, ſed ex accidenti propter prohibitionem teſtatoris: nō dico quod eſſet inalienabilis, ſed non poterat alienari. & inter iſta eſt differentia, ut apparebit ex ſtatim dicendis. Remoto itaq; illo accidenti, poteſt res alienari, & eſt alienabilis, ut prius erat. Nam teſtator prohibuerat libertos partem ſuam alienare, uendendo partem emptam, non ſuam partem ſed alienam uendunt. Vnde non habet locum diſpoſitio teſtatoris. proce-
2 deret tunc notab. Doctorum, quando textus loqueretur de re ſacra, uel alia quæ non ſit in commercio noſtro, ſi ſemel alienata duraret alienabilis.

1 Leuis corporis cohercio an poſſit delegari.

2 Iudices aliqui habent dignitatem cum adminiſtratione, alij non.

CAPVT XIII.

1 §. Si uero ignoti. in Authentico, de teſtibus. In illo articulo, an modica & leuis corporis cohercio poſſit delegari, Bartolus fuit ſibi cōtrarius. nam in l. nec quicquam. §. ubi decretum. ff. de offici. proconſul. & legat. tenuit, quod delegari poſſit. At in l. magiſtratibus. ff. de iuriſd. omni. iud. aliter ſenſit. hāc tamen contrarietatem ſaluant Fulgo. & Alex. in l. imperium. ff. de iuriſdiction. omni. iud. ut ibi per eos. Ad unum tantum aduertendum eſt, dum Bart. uult non poſſe delegari, allegat tex. in hoc §. ſi uero ignoti: qui uidetur probare, dum dicit teſtem feſtinantem corrumpere ueritatem uerberibus. ſubijciendum, & ſi iudices adminiſtratores fuerint, hoc ipſi agant: ſi uero alij, præter adminiſtratores, accipiant apparitorem prætoris. Per iſtum igitur uerſic. ſi uero alij, apparet in delegatum non tranſire modicam cohercionem corporis, cum non poſſit

ex ſe

ex ſe quem uerberibus ſubijcere. Verum hic intellectus non ſequitur neceſſariò ex hoc §. ut loquatur de delegato. Nam alij ſunt iudices, qui non ſunt adminiſtratores, & tamen nō ſunt delegati. Sciendum enim eſt, aliquos fuiſſe iudices qui habebant dignitatem cum adminiſtratione, ut nunc Baliui huius Comitatus Burgundiæ, uel Prætores ciuitatum. Aliqui ſine adminiſtratione, ut Vicarij ipſorum prætorum, uel Aſſeſſores, quando habēt iuriſdictionem, & Pedanei iudices, ut probatur in Authentico de iudicibus, per totum. De iſtis ergo nō habentibus adminiſtrationem, loquitur uerſic. ſi uero alij. Ad aliud eſt aduertendum circa hunc §. ſi admittatur contextus literæ prout eſt, ibi, in prouincia uero locorum defenſorem: ſequetur unum abſurdum, defenſorem ciuitatis æquiparari apparitori: quod nullo modo eſt dicendum, cū apparitor nullam habeat iuriſdictionem, ſed defenſor, ſic. Et ideo legas, locorum defenſoris: ut ſit ſenſus, Iudices non habentes adminiſtrationem, accipiant locorum defenſoris apparitorem. nam & defenſores locorum habent ſuos officiales, qui exequātur quæ ab eis decernūtur. §. ex prouinciali. in Authentico, de defenſo. ciuita.

1 Verba, Nolo adire, inducunt repudiationem: ſecus, non uolo adire.
2 Verbum uolo eſt extenſiuum.
3 Medium inter affirmatiuum & negatiuum, ſumitur ex negatiuo.
4 Verba, Nolo adire, ſunt ſuſpenſiua, & inferūt tantum ad primum motum uoluntatis.

CAPVT XIIII.

1. Filij mater. §. filius. ff. ad Tertull. Per hęc uerba non adeò prolata ab hærede, non inducitur repudiatio. & hoc non habet dubitationem, cum huiuſmodi uerba nō inferant neceſſariò, ſecundum Alex. Riminald. & alios in l. qui ſe patris. Cod. unde liber. Sed maxima eſt difficultas, nunquid per uerba, Nolo adire, cenſeatur repudiatum. Articulus eſt multum difficilis & intricatus, in quo Docto. ibidem plura effundunt. Communis reſolutio eſt, ut teſtatur Decius, fiendam differentiam, an quis dicat Nolo adire, & inducatur repudiatio: aut dicat, non uolo adire, & non inducatur: ea ratione, quod uerbū Nolo indicat pręciſam uoluntatem, ſecus uerbum Non uolo, cum ſit medium inter uelle & nolle. Hæc communis differen- 1

tia mihi non ſatisfacit: pendet enim ex eo, quod crediderint
Doctores eſſe differentiam inter nolle & non uelle, et non uel
le eſſe medium inter uelle & nolle: quo nihil à ueritate magis
alienum. pro communi adducitur l. iam dubitari. & ibi notat
Bart. & Imol. dum in tex. habetur, nulla alia uerba cõtraria uer
1 bo uelle concipi poſſe quàm nolle. Secus ergo eſt in uerbo, nõ
uelle. ff. de hæred. inſtituend. Secundo hic §. filius, in quo per
illa uerba nolle adire cẽſebatur filius repudiaſſe. Secus, ſi dixiſ-
2 ſet nõ uolo. nam tunc fuiſſent uerba extenſiua: ibi, nemo filio-
rum uolet. & idem tenent Canoniſtæ in c. prudẽtiam. §. ſexta.
ubi Decius, ultimo notabili. extr. de offici. delega. At in contra
rium facit ſignificatio ipſorum uerborum, & grammatici nul-
lo modo admitterent hoc: qui dicunt, & uerum eſt, nolo eſſe
compoſitum ex non & uolo: & ſic idem eſſe. quod probatur
in hoc §. licet in contrarium adducatur. Nam filius dixerat ſe
nolle adire, & non cenſetur taliter repudiaſſe, quin poſſit mu-
tare uoluntatem propter uerba legis, quæ dicebant, ſi nemo fi
liorum uolet: quod idem eſt ac dicere, ſi quis filiorum non uo-
let. Tantundem ergo præſtat dicere, non nolle, & non uelle.
Nec eſt uerum, quod inter nolle & uelle mediũ ſit non uelle:
imò medium eſt, non nolle. l. 1. §. ſcientiam. ubi caſus, & nota-
bilis gloſſa in uerbo uelle. ff. de tributoria acti. ibiq; Doctores
ſequuntur. Probatur alijs medijs. nam inter affirmatiuum &
negatiuum medium non ſumitur ex affirmatiuo, ſed ex nega
3 tiuo. Exemplum: inter proprium & improprium datur medi-
um, non improprium: non autem datur non proprium, quo
niam non proprium idem eſt quod improprium. l. 1. in prin-
cipio. ff. de ſuis & legiti. ſic inter doctum & indoctum datur
non indoctum, ut uſus docet. idem in uerbo placere & diſpli-
cere, quorum medium eſt non diſplicere. l. 1. §. is qui nauem. ff.
de exercito. Bart. in l. gerit. col. 3. uerſic. ſed quæro, ſi dixi. ff.
de acquir. hæredita. Non obſt. l. iam dubitari, quoniam ſolum
dicit, nolle & uelle eſſe contraria, non autem quid ſit medium.
& ſi replicaueris textum uelle, nulla alia uerba eſſe contraria
uerbo uelle, quàm uerbum nolle: ergo non uelle, non eſt con-
trarium ad uelle, ſed medium. Rurſus reſpondeo, nulla alia
uerba eſſe contraria, ſcilicet quæ non ſint ſimilia uel æquipol-
lẽtia: ſed non uelle æquipollet uerbo nolle, ut ſuprà probaui.
Non obſtat hic §. nam facit in contrarium, ut dixi. nec hic pro
batur, quod uerba Nolo Adire inducãt repudiationem, cum
4 ſint ſuſpenſiua, & inferant tantum ad primum motum uolun
tatis, ſecundum doctri. Bart. in l. gerit. col. 3. ff. de acquir. hæ-
redita. & in l. ſerui electione. ff. de lega. 1. Non obſt. opinio Ca
noniſtarum, quia hoc non firmant. & Panor. Barbatiuſq;
aiunt, plerunq; unũ pro alio poni, & ibi Decius ſubdit, Gram

maticos

maticos non admiſſuros hanc differentiam. Ex his conſtat, non differre nolle à non uelle. Item per hæc uerba Nolo adire, non induci repudiationem: quod ultimum aliquando diffuſiſſime tractaui in d. l. qui ſe patris.

1 Conſuetudo le mort ſaeſiſt le uif, eſt frequens in nouitatibus, & remedijs poſſeſſorijs.
2 Conſuetudo eadē, quomodo ſe habeat ad ius commune.
3 Verbum Saeſire eſt deriuatum à ſedeo, & ſignificat poſſidere.
4 Hæres adeundo de iure communi non acquirebat poſſeſſionem bonorum.
5 Suus hæres quamuis efficeretur hæres ipſo iure, nō tamen fiebat poſſeſſor ſine apprehenſione.
6 Bonorum poſſeſſio & poſſeſſio bonorum differūt.
7 Hæredis appellatione non uenit quis, niſi adita hæreditate.
8 Statutum faciens mentionem de hærede, intelligitur adita hæreditate.
9 Conſuetudo le mort ſaeſiſt le uif, prouidet tantum circa acquiſitionem poſſeſſionis, non aliorum iurium.
10 Aditio hæreditatis retrotrahitur ad tēpus mortis, etiam reſpectu poſſeſſionis, uirtute conſuetudinis le mort ſaeſiſt le uif.

CAPVT XV.

Es ſucceſſions, in principio. Conſuetudo eſt per totam Galliam, & in Comitatu Burgundiæ, præcipuè his uerbis habetur, Le mort ſaeſiſt le uif ſon heritier teſtamentaere inſtitue en teſtament ſolennel ou nuncupatif, quæ ſingulis diebus in Curijs uerſatur in nouitatibus et diuerſis poſſeſſorijs, maxime in hoc eximio ſenatu Dolano, in quo ſeruatur, ut hæres uirtute huius conſuetudinis poſſit intentare omnia remedia poſſeſſoria, ac ſi realiter poſſeſſionem accepiſſet. Pluribus in locis examinata eſt eius materia, ſcilicet in l. cum hæredes. ff. de acquir. poſſe. et in l. fi. Cod. de edic. Diui Adria. tollendo per Alex. Iaſo. & moder. Iaſo. in l. ſi ſorori. Cod. de iure deliber. Bald. Barbati. &

recẽtiores in rubrica extr. de cauſa poſſeſſi. & proprieta. & nuper quidam Modern. in conſuetudinibus Ducatus Burgundiæ, ubi adeſt ſimilis conſuetudo. Verum quoniam omittuntur per ipſos aliqui caſus notabiles, & aliqua etiã iudicio meo dicuntur contra expreſſam intentionem ſupradictæ conſuetudinis: operæprecium eſſe exiſtimaui, in fine huius mei libelli addere nonnulla Capita, ipſam conſuetudinem ſpectantia, ad utilitatem eorum qui in foro uerſantur. Et ut principia repetamus, ſuper quibus conſiſtit baſis huius materiæ: Quæro, quomodo ſe habeat hæc conſuetudo ad ius commune? Alex. & alij, in d.l. cum hæredes, dicunt eam exorbitare, & eſſe contra ius commune in tantum, ut corrigat. & idem uolũt Moderni, in d. conſuetudine Ducatus, in principio. Sed hoc ſatis non eſt, niſi deducamus latius, quomodo corrigat ius commune. Pro cuius rei declaratione ante omnia præmittendũ eſt, quid de nouo inducat. Et tantundem in effectu inducitur per eam, quantum per ſtatuta & decreta, quæ paſſim in Italia habentur de continuanda poſſeſſione in hæredem, ut ſentiunt prædicti

3 moderni, ibi, quod declaro. Nam uerbum Saeſire, tractũ eſt à ſedeo, unde deriuatur poſſeſſio. Quãuis eñ aliqui uoluerint dici poſſeſſionem à pedũ poſitione, l. 1. ff. de acquir. poſſeſſio. tamen uerior etymologia eſt à uerbo ſedeo, & ſeſſione, ut indicat uox græca poſita in d. l. 1. & declarat D. meus Alciatus in l. tabernæ. ff. de uerbo. ſignifica. & in c. 1. libri. 1. Diſpunctionũ. Et Saeſire nil aliud præſtat, quam Saeſſitare, id eſt frequenter & cõtinue ſedere, & per conſequẽs poſſidere. unde dicit prædictus D. meus in l. in lege cenſoria. ff. eo. titulo, in uerbo Sedes, quod ſaeſire lingua Gallica eſt cõtinuare poſſeſſionem, le mort adunq; ſaeſiſt le uif ſon heritier, id eſt, mortuus cõtinuat poſſeſſionem in uiuum ſuũ hæredem. Hoc præmiſſo, de iure communi, licet per aditionem hæreditatis factam ab hærede

4 tranſirent in eum omnia iura hæreditaria, non tamen transferebatur poſſeſſio: ſed erat neceſſaria appræhenſio. d. l. cum hęredes. d. l. ſi ſorori. & d. l. fi. Quod procedebat non modo in extraneis hæredibus, ſed in ſuis: qui licet efficerentur hæredes ipſo iure, §. ſui. Inſti. de hæredum quali. & differ. l. in ſuis. de li

5 ber & poſthum. non tamen in eos tranſibat poſſeſſio: & hoc optima ratione. Nam cum poſſeſſio foret extincta in perſona defuncti, cum ſit facti, non poterat continuari in filium, nec ei acquiri, etiam ratione ſuitatis. Et quamuis gloſſ. in d. l. in ſuis, ſenſerit contrarium, tamen gloſſ. in l. cum miles. ff. ex quibus cauſis maiores, & in d. l. cum hæredes, tenent etiam in ſuo ſuiſſe neceſſariam apprehẽſionem poſſeſſionis, & utrobiq; Bart. Et hanc eſſe communem opinionem, ex pluribus auctoritatibus oſtendit Alex. in d. l. cum hæredes. col. 2. & in d. l. in ſuis. col. 2.

col.2.Et in hoc errarunt prædicti moderni, in dicto ſuo commento Conſuetud. Ducatus Burgund. in principio, qui ſecuti ſunt gloſſ.in d.l. in ſuis. Nec Doctores per eos allegati,dicunt id ad quod adducuntur. nam in l. ſi infanti, & in l. ſi fratris. Cod.de iure deliber. tractant illum articulum, an uirtute ſuitatis ſuus tranſmittat hæreditatem nō aditam ad quoſcunque,an uero tantum ad poſteros, quod nihil facit ad poſſeſſionem.nec Iaſon in d.l.ſi infanti. col.pen. dum dicit bonorum poſſeſſionem tranſmitti à ſuo,ſicut hæreditas loquitur de poſſeſſione bonorum,de qua nos agimus: ſed de bonorum poſſeſſione introducta à prætore ad ſimilitudinem hæreditatis, quæ eſt iuris. l.3.§. bonorum. ff. de bonorum poſſeſſione. Noſtra autem poſſeſſio bonorum eſt facti. eſt enim differētia inter bonorum poſſeſſionem, & poſſeſſionem bonorum,ut per Doctor.in rub. Cod.qui admitti. declarat Alex.in rub.ff. de noui operis nūcia.col.8.Et idem erat quoq; in alijs caſibus, in quibus de iure communi transferebatur dominium ſine traditione,ut in legatario, & in eccleſia, ſecundum Alex. in d.l. cum hæredes, in principio. ſemper enim requirebatur appræhenſio. Et ſuccurrit mihi nunc interſcribēdum una ratio. Nam ſi ratione ſuitatis fuiſſet tranſlata poſſeſſio in ſuum hæredem, ſicut cætera iura, ita fuiſſet tranſlata in extraneum poſt aditam hæreditatem: quia tunc non eſt differentia inter ſuum & extraneum,quantum ad acquiſitionem: & tamen contrarium dicitur in d.l.cum hæredes. Contra prædicta modo uenit hæc conſuetudo, per quam ſtatuitur, ut quemadmodum adita hæreditate tranſeunt alia iura, ita & tranſeat poſſeſſio ipſo iure ſine appræhenſione: & ſic in effectu nil aliud intendit, quàm diſponere contra d.l.cum hæredes. ut hodie non ſit neceſſaria appræhenſio poſſeſſionis, ſecundum omnes in dictis iuribus, & moder. ubi ſuprà. Et hoc nota, quia ijdem moder. alibi latius intellexerunt conſuetudinem iſtam: & male, ut infra dicam. 6

Transfertur autem poſſeſſio uirtute cōſuetudinis, ita demum ſecuta immixtione à ſuo hærede, uel aditione in extraneo. Nō autem credat aliquis, ſtatim mortuo teſtatore continuari poſſeſſionē, ſed requiritur immixtio, ſeu aditio, qua interueniente retrotrahitur aditio ad tempus mortis; reſpectu acquiſitionis poſſeſſionis, ſicut aliorum iurium. l.hæres quandocunq;. ff. de acquir. hæredita. l. omnia fere iura. ff. de regul. iur. ut probatur per d.l.cum hæredes, iuncta conſuetudine. ſiquidem adita hæreditate tranſibant iura excepta poſſeſſione. nunc per conſuetudinem transfertur etiam poſſeſſio, intelligas retento eodem themate, ſcilicet adita hæreditate. Et hoc etiam ſuadent uerba conſuetudinis, quæ uolunt mortuum ſæ- 7

ſire ui-

ſire uiuum hæredem: & hæres dici non poteſt cum effectu, ut
requiritur ante aditam hæreditatem uel immixtionem nũc in
ſuo, propter ius abſtinendi. iuxta notata in l. neceſſarijs. ff. de
acquir. hæreditate. Eſt enim hoc generale, ut quælibet diſpo-
8 ſitio faciens mentionem de hærede, intelligatur adita hæredi-
tate, ut per Alex. cõnſ. 1. col. 4. uol. 1. & pluribus medijs com-
probat Decius conſil. 35. col. 2. & in l. hæredem. in fi. ff. de re-
gul. iur. Siquidem non ſufficit quem eſſe inſtitutum & hære-
dem ſcriptum, ut diſpoſitio loquens de hærede habeat in eo lo
cum: ſed requiritur aditio. ita in teſtamento concludit notabi-
liter Socinus conſil. 91. uiſa & diligenter, col. 2. & idem Soci.
proprie in ſtatuto conſil. 121. uiſa contingentia. col. 4. Inde
dixit non ſpernendus Doctor Iacobinus de Sancto Geor-
gio, in l. ſi filius qui. ff. de interrogato. actio. per illum textum,
ſi ſtatutum diſponat quod hæres teneatur ad aliquid, uel alio
modo faciat mentionem de hærede, non ſufficere quem eſſe
ſcriptum hæredem, ſed oportere eum adiuiſſe hæreditatem
cum effectu, ut ſtatutum uerificetur in eo. Ex his poteſt de-
præhendi, quàm inaduertenter & præiudicialiter locuti ſint
prædicti Moderni conſil. ſuo 19.12 dubio: qui auſi ſunt di-
cere, per hanc conſuetudinem ita mortuum ſaeſire uiuum,
ut ſine aditione quis fiat immediate & ſtatim mortuo teſtato-
re poſſeſſor, & hæres: ideo non habere locum in Gallia ſub-
ſtitutionem uulgarem, cum hæreditas non poſſit dici non
adita. Iſta ſunt penitus ſomnia uigilantium, quia intentio hu-
ius conſuetudinis alia non eſt, quàm prouidere circa poſſeſ-
9 ſionem, & nullum uerbum in ea reſpiciens aditionem, ſeu
acquiſitionem aliorum iurium. Ideo tene, quod ſuprà dixi.
Eſt bene uerum, quod adita hæreditate retro trahitur etiam
acquiſitio poſſeſſionis ad tempus mortis: & ideo ſi aliquis
poſt mortem teſtatoris occupauit res hæreditarias, compe-
tunt hæredi remedia poſſeſſoria, & nouitatum: perinde
ac ſi ſtatim ex manu teſtatoris fuiſſent res traditæ hæredi, &
in eum continuata poſſeſſio. Et ita procedat praxis quotti-
diana, quod non erat antea: quia ante apprehenſam poſ-
ſeſſionem ab hærede, ſi quis occupaſſet rem, non pote-
rat poſtea hæres adeundo, habere iſta remedia: quia erat
neceſſe apprehendere poſſeſſionem, & acquiſitio ſuæ poſ-
10 ſeſſionis attendebatur tantum eo tempore quo apprehende-
batur. nunc retro trahitur ad tempus mortis teſtatoris, ut
ſupra pluries dixi. & ſi hactenus aliter cenſuiſti, poſthac mu-
tato ſententiam, quoniam errares in terminis
iuris manifeſtiſſimis.

Diſpoſitio

1 Diſpoſitio quælibet eſt intelligenda de primo actu.
2 Statutum ſeu conſuetudo le mort ſaeſiſt le uif, an habeat locum in ſubſtituto directo.
3 Hæredis appellatione ueniunt omnes hæredes.
4 Subſtitutus directo an dicatur proprie hæres.
5 Hæredis appellatione uenit heres hæredis proprie.
6 Tale ſecundum quid, eſt proprie tale, quando illud quid ponitur tãtum ad differentiam terminorum.
7 Prohibitio alienationis quamuis ſit odioſa, cõprehendit hæredem hæredis, idem conſuetudo, idem renunciatio.
8 Verbum Videtur adiectum his quæ ſunt iuris, ſtat proprie.
9 Poſſeſſio quæ defertur à lege uel conſuetudine, eſt ciuiliſſima.

CAPVT XVI.

AD cõſuetud. Deueniẽdo modo ad particularia, primo inquirendum eſt, an hæc conſuetudo locũ habeat in hæredibus, ultra primũ, id eſt in ſubſtitutis directis. et uidetur dicendũ, nõ extendi ultra primum hæredem. propter regulam l. boues. 1 §. hoc ſermone. ff. de uerborum ſignific. qua diſponitur, omnẽ diſpoſitionem eſſe intelligẽdam de primo actu. quod etiã procedit in legibus & ſtatutis, ut per Socinum in l. hæc conditio ſi nupſerit. ff. de conditio. & demonſtra. Et ideo ſecundum eũ, ſtatutũ mandans fieri compromiſſum inter affines, intelligitur de primo, nec ulterius tenentur affines compromittere. Facit l. antiquitas. Cod. de uſufruct. Vbi appellatio heredis non extẽditur ultra primũ, & hoc fundamẽto ita tenet Antonius rub. conſil. 121. col. pen. Contrarium arbitror uerius, ut de primo ſecundo tertio & deinceps intelligat̃. l. hæredis appella. l. ſciendum. ff. de uerbo. ſignifi. l. in annalibus. Cod. de legatis. Et eſt communis ſententia Bart. & aliorum, in l. ſi quis filium. §. fi. 2 ff. de acquir. hæreditat. & in d. l. cum antiquitas. et in l. fi. Cod. de hæredi. inſtitu. & D. meus in d. l. heredis appella. Alex. preciſẽ cõſil. 36. iij. uol. uiſo themate. Et multum ſtringit d. l. ſciendum in exceptione, quam ponit Iuriſconſultus in aliquibus caſibus, quæ conſtituit & firmat regulam in alijs, late Deci. l. 1. ff. de regul. iur. notabil. 27. & ita in pacto de retrouendendo ut habeat locum ultra primum hæredem, tradunt moder. Taurin. in repeti. l. 2. Cod. de pact. inter empto. & uendito. q. 17. Nõ obſt. regula l. boues. §. hoc ſermone, quia proce-

P dit

dit in diſpoſitione hominis: ſecus in diſpoſitione legis, quæ ſemper loquitur. l. Arriani. ubi Bart. Cod. de hæreticis & manich. & ita limitat d. regulam Iaſon, in l. duobus. §. ſi ei. ff. de iureiurando. col. fi. & in l. diuortio. §. quod in anno. ff. ſolut. matrimo. col. fi. ubi ex ibi dictis potes colligere alias reſponſiones. Nec obſtat deciſio Socini, quia loquitur quando primum compromiſſum habuit effectum: ſecus, ſi non habuit effectū. nam tunc cogentur iterum & ſecundo compromittere, & ita declarat & refert Socinum Curtius iunior, conſil. 78. habita. col. fi. Nō obſtat l. antiquitas, quia loquitur in materia nō traſmiſſibili ad hæredes, ſcilicet in uſufructu, ut ibi per Doctores, & in locis ſuprà allegatis. Et ita in terminis huius conſuetudinis, ut in ea comprahendatur ſubſtitutus uulgaris, conſuluerunt d. modern. Diuinion. conſil. 61. col. penulti. faciēdo differentiam inter hanc & conſuetudinem Ducatus: quæ tamen nulla ſubſiſtit ratione, ut apparebit ex infra dicendis. Inquies modo, non propterea eſſe reſolutam quęſtionem, quoniam et
3 ſi appellatio hæredis comprehēdat omnes in infinitum, iſtud poteſt procedere in legib. uel in ultimis uoluntatibus, uel in cōtractibus: ſed in ſtatutis quæ ſunt propriè intelligenda & ſtrictè, maxime exorbitantia, & contra ius cōmune, ut eſt conſuetudo noſtra, uidetur aliter dicendum. Punctus ergo eſt, diſpi-
4 cere an ſubſtitutus ſit propriè hæres. Et prima facie dixerit quis, quod non, cum non ſit ſimpliciter hæres, ſed cum adiuncto, ſcilicet hæres ſubſtitutus: & quod eſt tale ſecundum quid, non eſt proprie tale. l. hoc legatū. ubi Bart. de lega. 3. l. Lucius. §. quæſitum. eo. titulo. ubi etiam Bart. decidit, appellatione fratris intelligi de fratribus in primo gradu, non ulterius. Et ideo de conſanguineis & uterinis, nō de patruelibus, quia ſunt improprię fratres. ſequitur in ſtatuto Alex. conſil. 97. ij. uol. & idem uult Decius in l. qui per ſucceſſionem. ff. de regul. iur. ut licet appellatione hæredis ueniat hæres hæredis, d. l. fi. Cod. de hæredi. inſtitu. d. l. in annali. id procedit impropriè nō proprie, quia eſt hæres ſecundum quid. Tu uero teneas contrariā ſententiam, immò ſecundum hæredem & ſubſtitutū eſſe pro-
5 prie hæredem per d. l. hęredis appellatio, & d. l. ſciendum. quę ex natura tituli ſub quo ponuntur, ſignificant uerbi proprietatem. argu. l. Imperatores. ff. de in diem adiectio. & ita uult D. meus in d. l. hæredis appellatio. Et habes optimum conſilium Angeli, cōſil. 194. incipiēt. Chariſſime frater. Quod ad uerbū refert Alexāder cōſil. 36. iij. uolum. Quinimo ſubſtitutus directo dicitur hæres inſtitutus. l. cohæredi. §. qui diſcretas. ff. de uulga. & pupilla. Inſti. eo. titulo, in principio. Hæredes enim aut inſtituti, aut ſubſtituti dicuntur. l. 1. ff. de uulgari. Et ſi inſpexeris uerba ſubſtitutionum, non ne ſunt concepta per uerbum

bum hæres eſto, ſi filius meus hæres non erit, uel hæres erit, & intra pubertatem deceſſerit, Sempronius hæres eſto. d. l. 1. & quod appellatione hæredis de proprietate ſermonis ueniãt omnes hæredes, tradit Socinus cõſ. 257. uiſis inueſtitur. col. iij. allegat d. l. ſciendum, idem Corneus conſ. 279. uidetur prima col. 3. uol. iij. ſubdẽs, quamuis ſubſtitutus per fideicõmiſſum non ſit hæres, ſed fideicõmiſſarius: tamen ſubſtitutus directo eſt uere & proprie hæres. & quod plus eſt, loquitur in ſubſtituto pupillari reſpectu teſtatoris, qui eſt hęres teſtatoris mediate, non immediate. Et dicit idẽ Corneus conſil. 35. in caſu iſto. col. fi. uol. ij. ſubſtitutum uulgarem repræſentare perſonam teſtatoris, quod latius ibi declarat. Non obſtat regula l. Lucius. quæſitum, & ibi Bart. quia reſponderi poteſt, illam adiectionem, ſcilic. Hæres ſubſtitutus, non poni ad differentiã ſubſtantialem, ſed ad differentiam & cognitionem terminorum, ut ſignificet et indicet an primo uel ſecũdo loco quis ſit inſtitutus: 6
quod non facit quid dici minus propriè tale, ut declarat Socinus conſ. 25. uiſo ſtatuto col. iij. & latius tradidi ſupr. lib. primo cap. xiiij. ubi uidendum, ne bis idem repetatur. Non obſt. nota. per Deci. in d. l. qui per ſucceſſionem. nam exiſtimo ipſum decipi, & quod immo hæres hæredis ſit proprie hæres teſtatoris. d. l. hæredis appellat. & l. ſciendum, modo quo ſupra induxi, & Socinus d. conſ. 257. idq́ probo etiam ratione. nam in materia ſtricta accipiuntur uerba ſtrictè, & propriè. d. l. quicquid aſtringendæ. Bart. in l. omnes popul. iij. q. vi. q. principal. uerſic. iuxta pręmiſſa. ff. de iuſticia & iure. Sed ego habeo, in materia ſtricte intelligẽda appellatione hęredis uenire hæredem hæredis, & in materia pænali. ita uolunt Bart. & communiter Doctores. in d. l. fi. Cod. de hæredibus inſtitu. & in d. l. ſi quis filium. quando fit mentio hæredis, per nomen appellatiuum: ut in caſu noſtro Dominus meus, d. l. hæredis. qui idem ſubijcit, in conditione de dando hæredi, quæ uerificatur in hærede hæredis: & tamen conditio debet impleri in forma propria & ſpecifica. l. qui hæredi, & l. Meuius. ff. de cõditio. et demonſtra. Et ante eum idem poſuit Iaſon, in d. l. fi. poſt Alex. ibi & Deci. d. l. qui per ſucceſſio. licet idem aliter uelit in l. quæ legata. illo titulo, in fi. & male ſimiliter in prohibitiõe alienationis, quę eſt odioſa. Imol. in l. filius fam. §. diui. ff. de lega. 1. An 7
gel. conſil. 8. appellatio hæredis compræhendit hæredem hæredis. ut per Bart. d. §. diui. col. fi. & ibi omnes ſequuntur. idẽ Bart. in l. Lucius. §. Semproniæ. ff. de lega. iij. Corneus conſ. 69. in fi. uol. 4. Ludoui. Gõzadinus conſ. 25. in hac cauſa, in fi. ea ratione, quod dicat hęredem hęredis proprie hæredem. & idem in Conſuetudine quæ eſt ſtrictè capienda, ut dixi priore cap. cõſuluit Curtius iunior conſ. 171. materia col. 3. Et in renũ

11 Statuentes, in dubio uidentur ſe cõfirmare cum diſpoſitione iuris communis.

12 Hæres ueniẽs ex tacita ſubſtitutione, eſt proprie hęres, & compræhenditur in ſtatuto faciente mentionem de hærede. (ſeſſio.

13 Cõſtitutũ eſt actus fictus, ex eo tñ tráſfert̃ uera poſ-

14 Hæres proprie dicitur quis, per modum fictum inductus à iure ciuili.

15 Extenſio poteſt fieri per legẽ, non tamẽ ꝑ hominẽ.

16 Opinio ultima relatis pluribus opinionibus, in dubio cenſetur approbata.

17 Aequiparatio facta à lege antiqua de uno caſu ad alium, facit, ut ſtatutũ ſuperueniens loquens in uno caſu, extendatur ad alium.

CAPVT XVII.

A D. conſue. Iuxta dicta in pręcedẽti cap. ubi cõclu-
B ſum fuit, cõſuet. procedere in ſubſtituto uulgari et
pupil. opportũe occurrit hic alia inueſtigatio, quæ
pluſculũ habet dubitationis: An id procedat tãtum 1
in uulg. & pupillari expreſſa, uel etiã in tacita. Et quamuis in hac q. multa deduci poſſent, cũ latiſſ. ſit materia, an tacitum ęquipolleat expreſſo: afferã tantũ in mediũ quæ propius faciũt ad punctũ, ſcilicet in caſu ſtatuti ſeu cõſuetudinis cõtra ius cõmune, ut eſt noſtra. Videt̃ itaq; prima facie dicẽdũ, cõſuetudinẽ locũ nõ habere in ſubſtituto ſeu ſubſtitutiõe tacita: quoniã quãuis ſubſtitutus directi expreſſus ſit proprie hæres, nõ ſic in tacito probat̃, in l. quãuis. Cod. de impub. ibi, porrigi. ad idẽ l. iã hoc iure. ff. de uulga. et pupill. ibi, intelligit̃. quę uerba denotãt improprietatẽ: et ita põderat Cor. in d. l. quãuis, dicẽs hãc tacitã ſubſtitutionẽ eſſe fictã. Suadet̃ ratione, quoniã hæc tacita ſubſtitutio nõ uenit ex uolũtate teſtatoris, ſed ex prouiſione & extẽſione legis, quę ita pręſumit teſtatorẽ diſpoſiturum fuiſſe, 2
ſi cogitaſſet, ut ꝑ Guliel. de Cuneo, Alberi. et moder. in l. ff. de uulga. & pupilla. & in d. l. quãuis, & l. iã hoc iure. eſt enim hæc tacita ſubſtitutio à iure ſubintellecta Bart. l. 1. col. iij. uerſic. ſecũdo eſt uidẽdũ. Bald. notab. in l. precib. Cod. de impuberũ & alijs ſubſtituti. 6. oppo. et licet habeat̃ pro expreſſa in effectu d. l. quãuis. & d. l. iam hoc iure, hoc intelligit̃ improprie. Nam quando tacitum habetur pro expreſſo, id uenit improprie, ut notat Socinus in l. cum quid. ff. ſi cert. peta. ponderando uerba illius tex. ibi, pro cauto habendum eſt: & ibi, agi intelligitur, quę ſignificant improprietatẽ. Ideo infert, ad ſtatuta diſponentia inſtrumenta habere executionem paratam, ut non mit- 3
tantur executioni, quæ tacite continentur in inſtrumento,

neri. Atteſtatur Alex. pater ueritatis, in l. iuriſgentium. § quod feré. ff. de pactis. ubi Iacobi. de Sancto Georgio confirmat, & communem quoq; dicit Iaſo, in l. certi cōdictio. col. 8. ff. ſi cert. peta. & Alex. conſ. 126. repetitus uol. 6. & dixerunt Antonius de Butrio et Panormitanus in c. cum olim. extr. de cēſibus. per illum tex. inſtrumentum claré & expreſſe probare non ſolum quod continetur in eo directè, ſed etiam indirectè: & quod ſta tutū mandabitur executioni etiam in eo quod indirectè uenit. 7
ſequitur Feli. d. c. tranſlato, ponderās Butriū ſibi cōtrarium. Concludunt quoq; Bald. Angel. et Imola in d. l. 1. ff. de his quę in teſtam. d clentur: inſtrumētum habere executionē quoad ea quæ ex iuris diſpoſitione ſubintelliguntur. ſequitur Alex. d. conſil. 126. col. 1. præſumptio enim iuris æquiparatur ſcripturæ, l. quicunq;. Cod. de apoch. publi. libr. x. Et hanc cōcluſionē poſſem ornare infinitis deciſionibus, ad rem ipſam multum quadrantibus: ſed uideas per te in locis ſupra allegatis, ad ſaturitatem. Addo tantum duas, quas ibi non reperies. prima 8
eſt, quod ſtatutum diſponens maritum lucrari dotem decedēte uxore in matrimonio ſine liberis, licet ſit contra ius commune, ſcilicet contra l. dos à patre, cum ibi notatis, Cod. de iure do dum, & latè poſita per Bartol. in l. poſt dotem. ff. ſoluto matrimonio: nam de iure communi pertineret dos hæredibus mulieris: habebit locum etiam in dote præſumpta, quæ eſt quando mulier nubit ſecundo marito, nulla conſtituta dote: quo caſu lex præſumit datam fuiſſe eādem dotem, quæ primo fuit data. l. dotem quæ, & l. diuus. ff. de iure dotiū. Bart. amplè in quęſtione ſua, incip. mulier habens amplum patrimonium. & ita uult Bart. in d. q. Panor. conſ. 46. incip. tria mihi. Secundo dub. Raphael Cumanus ſignanter, conſil. 109. incip. domina Iohana, primo dubio. Sequitur latius Curtius iunior conſil. 4. ſuper. col. antepē. & ibi ſubdunt, in quacunq; materia, in qua ſtrictè procedatur diſpoſitum, in caſu uero & expreſſo habere locum in caſu præſumpto, quia præſumptio iuris æquipollet ueritati: & ubi eſt iuris præſumptio, non differt tacitum ab expreſſo. niſi eſſet alia præſumptio in cōtrariū, ut in pupillari, quando mater eſt, in medio d. l. precibus, cum ibi traditis. Secunda eſt præciſè in materia noſtra. nam quamuis prædicta omnia multum bene ſeruiant in propoſito, curo tamen ſemper, ſi fieri poteſt, ex reuolutione librorū, non parcens labori, ſi poſſim inuenire deciſiones in terminis, quæ in deciſiuis maxime mouēt iudices. et reperio idē uelle in ſubſtitutione tacita Curt. iuniorē in d. l. quamuis. Cod. de impuber. col. 2. qui ex doctrina Felini in d. c. trāſlato. infert, in materia ſtatutaria uenire tacitas ſubſtitutiones, cum à legis clara interpretatione expreſſa ſubſtitutio ad tacitam extendatur. d. leg. quamuis. & d. l. 9
iam

iam hoc iure. licet ipſe appellet eam fictam, ut etiam ſenſit ibi
Corneus, ut dixi ſupra in principio. quod nõ eſt uerum, quia
eſt præſumpta, cum admittatur probatio in contrarium, iuxta
10 notata in l.fi.in principio.ff.quod metus cauſa.& prꝫſumptã
appellat Bart.d.l.1.de uulga.col.3.uerſic.ſecũdo eſt, & Bald.
d.l.precibus.oppo.6.& Deci.d.l.quamuis.2.col.ij.notabili;
& communiter omnes in d.l.1.& 2.ff.de uulgari.& pupilla.
Secũdo pro hac parte facit, quod etſi ſubſtitutio tacita eſſet prꝫ
ſumpta, uel ficta, & ita improprie ſubſtitutio: quamuis non li-
ceret homini extendere ſtatutum, loquens in caſu uero & pro
prio ad caſum fictum & impropriũ, l.3.§.hæc uerba.ff.de ne-
go.geſt. ubi Bart. hoc tamen licet legiſlatori, gloſſ.in l. quod
uero.ff.de legibus.& dicam latius cap.ſeq. de fideicõmiſſario
& bonorum poſſeſſore. Cum ergo ex legis poteſtate ſubſtitu-
tio expreſſa extendatur, & porrigatur ad tacitam d.l.quam-
uis, & d.l.iam hoc iure, diſpoſitio ſtatutaria ſuperueniens ca-
piet interpretationem paſſiuam à dicta legis extenſione, & æ-
quiparatione, iuxta doctri.Bart.in l.1.§.lex falcid.ff.ad l.fal-
cid.ut dicam infr.cap.ultimo. maxime quod ſtatuentes in his
11 quibus non derogant iuri communi, cenſentur ſe conforma-
re cum eius diſpoſitione. Alex.in l.hæredes mei.§.cum ita.&
ibi moder.ff.ad Trebell.& infra d.cap.ultimo. Sed conſue-
tudo noſtra tendit tantum ad l.cum hꝫredes.ff.de acquir.poſ-
ſe.in cæteris intelligetur ſecundum ius commune. Tertio, &
ultimo, facio aliud nouum & ſubtile fundamentum, quod ſer-
uiet etiam ad ea quæ tradunt Docto.in d.l.fi.Cod.de edic.di-
ui Adrian.de ſubſtituto tacite, poſito & non conceſſo quod
ſubſtitutio tacita eſſet improprie ſubſtitutio, & quod cum legi
non poſſit, non dicatur comprӕhendi in teſtamento. Et ideo
uerba conſuetudinis, quæ loquitur de inſtituto in teſtamento
non conuenire iſtis tacitis ſubſtitutionibus: non tamen iſtud
faciet, quo minus hæres ueniens ex ſubſtitutione tacita, cõpræ
hẽdatur in conſuetudine. nõ enim diſputamus & quærimus,
an ſtatutum ſeu conſuetudo loquẽs de ſubſtitutione, comprꝫ-
hendat ſubſtitutionem tacitam, ſed an conſuetudo dictans ut
poſſeſſio defuncti continuetur in hæredem, comprӕhendat
hæredem uenientem ex tacita ſubſtitutione. Et dico quod ſic,
quoniam quamuis ſubſtitutio tacita eſſet improprie ſubſtitu-
12 tio, & legi non poſſet: tamen hæres ex ea ueniens, eſt proprie
hæres, & legi poteſt, quia eſt nominatus in teſtamento. idem
enim eſt qui uenit ex tacita, qui fuit nuncupatus in expreſſa,
puta in uulgari facta pupillo, ſi filius meus hæres non erit.
Sempronius hæres eſto: hic Sempronius ueniet etiam ex taci
ta pupillari decedente filio intra pubertatem, qui eſt expreſſe
nominatus & ſubſtitutus. Vnde non uideo differentiam in-

ter

ter ſubſtitutũ uenientem ex expreſſa ſubſtitutione, & tacita in propoſito noſtro, & in propoſito d.l.fi. Cod. de edic. diui Adria. nam utroq; caſu dicitur ſcriptus hæres, & legi poteſt. ſimile eſt in conſtituto, quòd quãuis ſit actus fictus, ex eo tamen 13 transfertur uera poſſeſſio. l. certe. §. 1. & ibi Bart. notat. ff. de precar. et idẽ Bart. in l. ab emptione. ff. de pactis. et in l. ſi is qui pro emptore. col. pen. ff. de uſucapi. Doctor. in l. quod meo. ff. de acquir. poſſeſſi. Et magis in terminis noſtris facit, quòd quamuis actus deferendi hæreditatem ſit fictus, ex illo tamen actu ficto efficitur quis uerus hęres, & propriè: ita ut ueniat in 14 ſtatuto faciente mentionem de hærede, prout expreſſe decidit Anton. de Butrio conſil. 20. incip. æquitas ſuggerit, quem refert & ſequitur Socinus conſ. 147. uiſa facti col. 1.

Non obſt. modo in contrariũ adducta, ad quæ facile colligi poteſt reſponſio, & fundamentis pro parte affirmatiua adductis. & quoad primum dicitur, quamuis ſubſtitutio tacita eſſet impropriè ſubſtitutio, nos loqui de hærede ueniente ex tacita ſubſtitutione, qui eſt propriè hæres, ut proximè dixi. Secũdo, quòd ſubſtitutio expreſſa extẽditur ad tacitam à lege: ideo quamuis hæc extenſio non toleretur in homine, tamẽ in l. ad- 15 mittitur. d. l. quod uerò. & ibi gloſſ. Non obſtat deciſio Socini in l. cum quid. quia repræhenditur ibi. per Deci. & alios modern. & communis eſt in cõtrarium, ut patet ex notatis per Feli in d.c. translato, de conſtitutio. cum pluribus alijs, ſuprà in primo fundamento partis affirmatiuæ adductis. Et dictũ Socini poſſet ſaluari, quando ſtatutum loqueretur de tenore, uel de expreſſo in inſtrumento, ut per Deci. d.l. cum quid. quia tunc haberent locum limitationes traditæ per Feli. in d.c. trãſlato, poſt factam concluſionem. Non obſtat dictum Antonij de Butrio, quia communis eſt contra eum, ut per Feli. in d.c. translato. & ibi Barbat. & Roman. in l. certi condict. ff. ſi certa peta. & idem met Butrius aliter cenſuit in d.c. cum olim. & cũ ita contrarium ponderat Feli. d. c. translato. ideo eius dictum non eſt probabile. Non obſt. quod ſubſtitutio tacita legi non poteſt. quia reſpondetur, licet legi non poſsit, bene legi poſſe hæredem ſubſtitutum ex ea uenientem, cum fuerit expreſſus in teſtamento, prout declaraui ſuprà. Non obſt. etiam doctrina Bartoli in l. 1. ff. de his quæ in teſtam. delentur: quia eum cõmuniter reprobant Doct. ibi. & in locis ſuprà adductis, pro opinione affirmatiua. Vel ſaluando Bart. poſſumus aliter dicere eum in effectu ſenſiſſe, ut ſtatutum de quo ibi, haberet locũ in tacita ſtipulatione intellecta à lege. quia poſtquam fuit argumentatus quòd non comprehendatur, ſubdit poſtea in contrarium quòd comprehẽdatur. facit l. ſi duo patroni. §. Marcellus. ff. de iureiurando. & hanc ultimam opinionem uidetur

Q Bart.

16 Bart. approbaſſe, ut per gloſſ. in l. bona fides. ff. depoſiti. & in l. ſi idem. cũ eodem §. ſi una actio. ff. de iuriſdicti. omni. iud. & ibi Iaſon. et ita declarat Bartolũ Ang. in d. l. 1. ff. de his quæ in teſtamentis delentur. & Alex. d. conſil. 126. col. ij. et Angel. de Aret. in §. fuerat. Inſt. de actio. Non obſtat denique, deciſio Baldi in d. c. 1. col. 4. de conſtituti. quia eſt contra cõmunia, & cõtra ea quæ idẽ Bald. tradidit paſſim in alijs locis, ut in d. l. ad probationẽ. et in l. unic. §. & ut plenius. Cod. de rei uxor. actio. & in d. l. fi. Cod. de edic. diui Adria. ubi concludit, illud edictũ loquens de hærede ſcripto, habere locum etiã in tacita ſubſtitutione. Necquicquam facit ſaluatio Decij in d. l. fi. dum uult dictum Bal. in d. c. 1. poſſe ſaluari in ſtatutis: quia contrarium propriè in ſtatutis tenuit idem Bald. in locis ſupr. adductis. & cum Decius in d. l. fi. moueatur ad tenendum, legem illam fin.
17 habere locum in ſubſtituto tacito, propter æquiparationem, & extenſionem, quam facit lex ab expreſſa ſubſtitutione ad tacitam. d. l. quamuis. & d. l. iam hoc iure. hæc ratio æquiparationis habet locum in ſtatutis quantumuis exorbitantibus & correctorijs, propter interpretionem paſſiuam d. l. 1. §. lex falcid. ad l. falcid. infra. cap. ultimo.

1 Inſtitutus in re certa participat de hærede & legatario.
2 Aditio hæreditatis confirmat teſtamentum.
3 Teſtamentum an confirmetur per agnitionem hæredis inſtituti in re certa.
4 Hæredis appellatione, an ueniat inſtitutus in re certa.
5 Filij ſuccedunt in emphiteoſi habita ab eccleſia, etiam ſi ſint inſtituti in re certa.
6 Conſuetudo le mort ſaeſiſt le uiſ, an habeat locum in inſtituto in re certa.
7 Legatarius an ueniat appellatione hæredis.
8 Hæres propriè quis dicatur.
9 Hæres eſt eiuſdem iuris, cuius defunctus: & eius perſonam repræſentat.
10 Hæredis appellatione intelligitur de hærede hæreditatis, non de hærede ſanguinis.
11 Inſtitutus in re certa, hærede uniuerſali adeunte, habetur pro legatario.

12. Hæ-

12 Hæredi in re certa non competit remedium. l. fin. Cod. de edict. diui Adriani tollendo.

13 Conſuetudo le mort ſaeſiſt le uif, transfert poſſeſſionem in hæredem, in quem transferuntur alia iura hæreditaria.

14 Statutum faciens mentionem de hærede, non cõprehendit inſtitutum in re certa.

15 Hæredis appellatio aliquando ſumitur impropriè, ſecundum ſubiectam materiam.

16 Filij ſuccedunt in emphiteoſi habita à priuato iure hæreditario, non iure filiationis.

17 Inſtitutus in re certa poteſt capere rem propria auctoritate.

18 Teſtator poteſt dare poteſtatem hæredi apprehendendi poſſeſſionem propria auctoritate.

19 Saeſitus non dicitur quis, etiam quod poſſit capere poſſeſſionem propria auctoritate, niſi ſit hæres in quota, ſed requiritur apprehenſio.

20 Legatarius debet capere legatum de manu hæredis.

21 Statutum diſponens quem haberi pro ciue, facit eum uerè ciuem.

22 Verborum proprietas eſt attendenda in ſtatutis, niſi aliter appareat de mente ſtatuentium.

CAPVT XVIII.

Adem conſuetudine. Videamus modo de hærede inſtituto in re certa, qui participat de hærede, & partim de legatario, Bart. in l. quoties. Cod. de hæredi. inſtituend. & in l. ex facto. ff. eod. titulo. ubi Doctores. In quo erunt conſtituendi duo caſus principales. Primus, quando eſt ſolus inſtitutus: ſecundus, quando cum alio hærede uniuerſali. Primo caſu perinde eſt, ac ſi non adiectis certis rebus hæres eſſet ſcriptus. l. ſi alterius. ff. de hæredi. inſtituend. Et ideo illis detractis remanet hæres in ſolidum. l. 1. §. ſi ex fundo. & l. quoties. §. ſi duo. ff. de hæredi. inſtituend. ex benignitate legis. l. cũ quidã. ff. de liberis & poſthumis. idem in ſubſtituto in re cer-

ta. l. cohæredi. §. fin. ff. de uulga. & pupilla. Idem ſi haberet cohæredem, & ipſum in re certa inſtitutum. nã in dictis rebus habentur ut legatarij, in reliquo æqualiter cenſentur hæredes ſcripti. l. ex facto. ff. de hæredi. inſtit. Bald. conſil. 327. ſi teſtator. uolum. 1. Secundo caſu, aut hæres uniuerſalis repudiat, & tunc inſtitutus in re certa, detracta re habetur pro hærede, dictis iuribus. Et licet aliqui tenuerint contrarium, ita tamen ſe habet communis opin. ut per Alexandrũ. & Iaſon. in d. l. quoties. Imolam, in l. 1. §. ſi ex fundo. & d. l. ex facto. quam communem quoque atteſtatur Corneus, conſil. 31. circa primum uolum. 4. & his omnibus caſibus comprehendetur in conſuetudine loquente de hærede. Aut hæres uniuerſalis non repudiat, ſed deliberat, & non poteſt habere locum conſuetudo, non modo in inſtituto in re certa, ſed nec in hærede uniuerſali. Eſt enim neceſſaria aditio, ad confirmationem teſta-
2 menti. l. ſi nemo. ff. de teſtamenta. tutel. l. eam quam. Cod. de fideicommiſſar. aliàs ſcriptus hæres non dicitur hæres: & conſuetudo in eo uerificari nõ poteſt, ut latius tradidi ſupr. eo. cap. xv. Nec dicas, poſſe confirmari teſtamẽtum per agnitionem ipſius inſtituti in re certa, ut uoluit Bart. in d. l. quoties. in fi. et in d. l. ex facto. col. fin. quia illud procedit quoad effectum tantum, ut altero repudiante ſibi accreſcat. Vel ſi interim decedat, poſſit tranſmittere ius accreſcendi, ad hæredem. per l. ſi pluribus. de
3 ſuis & legiti. Et eſt quædam confirmatio ſub conditione, ſcilicet ſi hęres uniuerſalis repudiauerit, ut declarãt Alexander & Iaſon, in d. l. quoties. colum. penult. In reliquo agnitio nihil facit, nec confirmat teſtamentum. Et ideo hærede uniuerſali deliberante, non datur remedium, l. fi. Cod. de edicto. diui Adriani. ipſi inſtituto in re certa, ſecundum communem opinionem Doctorum, in dict. leg. fin. & Alexand. in dict. lege quoties. ea ratione, quod interim ſibi non dicitur hæreditas delata. & hic caſus magis confirmabitur ex ſtatim dicendis. Aut eſt adita hæreditas, & inſtitutus in re certa agnouit. & ipſe inſtitutionem ſuam. & tunc reperio Doctores inter ſe diſcrepantes, quòd opus non fuit: quia hic caſus ſequendo communia, eſt minus dubitabilis, & magis clarus quàm alij. Et primo pro
4 inſtituto in re certa, ut ueniat appellatione hæredis, & comprehendatur, faciunt uerba conſuetudinis. Eſt enim hæres teſtamentarius inſtitutus in teſtamento, &c. ideo cum uerba conueniant, in eo locum habebit diſpoſitio. l. iiij. §. toties. ff. de damno infecto. cum ſimil. Nam & aliàs hæredis appellatione uenit inſtitutus in re certa: puta, ſi pater acceperit emphiteoſin ab eccleſia, pro ſe & hæredibus, & facto teſtamento unum filium uniuerſalem hæredem inſtituerit,

ſtituerit, alium in rebus certis, uterque in re emphiteotica 5
ſuccedet, ſecundum Bartolum in l. ut iuriſiurand. §. ſi liberi. ij. q. ff. de operis liberto. Alexandrum, conſil. 22. uiſo titulo colum. ij. uolum. 5. Adiuuantur prædicta, quod hæres inſtitutus in re certa, æquiparatur in hac materia hæredi uniuerſali, quia poteſt propria auctoritate accipere poſſeſſionem rerum relictarum. Bartolus in d. l. ex facto. & ibi Imola, Alexander, & Iaſon. d. l. quoties. Et hoc fundamento preci- 6
ſe in terminis conſuetudinis comitatus, ut inſtitutus in re certa ſit saeſitus, conſuluerunt prædicti Modern. Diuinion. conſil. ſuo 62. colum. pen. dicentes, idem eſſe in legatario, quando conſtaret de mente teſtatoris. præterea etiam attenta alia opinione, quòd inſtitutus in re certa habeatur loco legatarij, dato cohærede uniuerſali. d. l. quoties. tamen adhuc ueniet appellatione hæredis, quia legatarius in rebus legatis eſt propriè hæres, l. id tempus. §. 1. ff. de uſucapi. & 7
ſub nomine hæredis comprehenditur, l. in conuentionibus. ff. de uerbo. ſignific. ut per Curtium iuniorem. in d. l. fin. Cod. de edic. diui Adriani. colum. vij. qui propterea tenet remedium d. l. fin. locum habere in inſtituto in re certa, & perſeuerauit in hac ſua phantaſia noua, conſil. ſuo 55. pro habenda colum. 4. & conſil. 62. præſupponitur in fin. Nec obſtat ſecundum eum, quod in d. l. id tempus. §. 1. Iuriſconſultus utatur dictione quaſi, & quodammodo: quæ improprietatem denotant. nam quando ſimilia uerba adijciuntur his quæ ſunt iuris, important ueritatem & proprietatem doctrin. Bart. in l. ſi is qui pro emptore. colum. 13. ff. de uſucapi.

Prædictis rationibus non obſtantibus, teneo, ut non comprehendatur, arguendo reuoluto mantello, hoc modo: Cui non conueniunt uerba legis, non conuenit diſpoſitio. d. l. iiij. §. toties. ff. de damno infecto. ſed inſtituto in re certa, maximè dato cohærede uniuerſali qui adiuit, non conuenit uerbum hæres poſitū in conſuetudine: ergo, &c. Quod ſic oſtendo. Nam uerbum hæres deriuatur ab hæreditate. 8
qui enim conſequitur totam hæreditatem, uel partem, is hæres dicitur. §. ſed ſi plures. Inſtitut. de hæredi. inſtitu. Sed qui habet certas res, non poteſt dici hæres: quia hæreditas diuiditur in partes quotas, non in res particulares. l. ſeruum. §. fin. ff. de hæredi. inſtitu. §. hæreditas. Inſtitu. eodem titulo, cum multis §. ſeq. Et ideo notat Imola, in d. l. ex facto. ij. col. hunc non poſſe dici ex ui uerborum inſtitutum in parte hæreditatis, cum hæreditas in iure uniuerſali conſiſtat. Item hæredes iuris ſucceſſores ſunt. leg. quoties. §. hæredes. ff. de hæredib. inſtituend. leg. quædam. §. nihil. ff. de eden-

9 edendo. & eiuſdem iuris cuius defunctus. l. hæredem. ff. de
regulis iur. ideo eius perſonam repreſentant, & una eademq́
perſona reputantur in authentico à moriente præſtito, in prin
cipio. & in eos tranſeunt iura actiua & paſſiua, l. nihil. ff. de re-
gul. iur. l. 1. ff. de bonorum poſſe. Poſſuntq́ conuenire & con
ueniri. l. cum à matre. Cod. de rei uendicat. l. ſi ſorori. Cod. de
iure deliber. quæ omnia cum ceſſent in inſtituto in re certa, eſt
potius legatarius, quàm hæres, d. §. nihil. Et propterea cum
myſterio eum appellat legatarium Imperator, in d. l. quoties.
Et quamuis in aliquo, quod tamen eſt modicum, quando hæ-
res uniuerſalis adiuit, ut infra ſubijciam, poſſit dici hæres, ſim
pliciter loquendo eſt hæres impropriè, ut notat Bald. in d. l.
quoties. in principio. & ibi refert, & cõprobat Iaſon iij. nota-
bili. & idem Bald. in l. ſi non ſpeciali. col. ij. uerſic. quæro, hic
dicitur. inquit non poſſe tolerari hunc ſermonẽ, quod inſtitu-
tus in re certa hæres dicat̃ propriè. Corne. quoq; conſil. 272. in
hac conſulta. uolum. 4. dicit appellatione hæredis intelligi de
10 hærede hæreditatis propriè, & ita paſſim per totũ corpus iuris
accipi. Allegat ad hoc infinita iura. Et hæc eſt cõmunis Alex.
& ſcribentium ſententia in d. l. quædam. §. nihil. de edendo.
& in d. l. quoties. appellatione hæredis non uenire propriè hæ
redem inſtitutum in re certa, non modo in ſtatutis, quæ ſunt
ſtricte interpretanda, ſed & in contractibus, & ultimis uolun
tatibus, in quibus ſit latior interpretatio. l. in teſtamentis. ff. de
11 regul. iur. Eo enim caſu omnes concludunt, pro legatario ha-
bendum. Idem uult Imol. d. l. ex facto. col. 3. & hunc caſum a-
pud maiores noſtros indubium dicit Corneus conſ. 103. in
cauſa uertente. col. ij. uol. ij. Facit ratio. nã quando hæres uni-
uerſalis adiuit, inſtitutus in re certa, dici nõ poteſt hæres niſi re-
ſpectu illarum rerum certarum. Sed hoc eſt impoſſibile, quia
uidemus quod etiam quando eſt ſolus inſtitutus, efficitur hæ-
res, detractis illis rebus certis. d. §. ſi ex fundo. & d. l. quoties.
§. ſi duo. & ac ſi rerum mentio facta non eſſet. §. ſed & ſi quis.
Inſtit. quibus mod. teſtam. infir. l. ſi quis priore. ff. ad Trebel.
& ſi ſint duo inſtituti in re certa, habentur pro legatarijs, in illis
rebus. Apparet ergo, quod reſpectu rerũ nullo modo dici hæ-
des poſſunt. & ideo bene procedit cõmunis concluſio in d. l.
quoties. & in alijs locis ſupra adductis, quoad res dici & habe-
ri pro legatario. & loquũtur Doctores in fortioribus terminis,
quãdo hæres uniuerſalis nõdum adiuit, ſed deliberat. Inde eſt
quod patitur Falcidiã, Bart. et omnes in d. l. quoties. Corneus
cõſil. 236. conſtat. iij. uol. & tranſmittit illas res nõ agnitas ſicut
legatarius, ut plura alia, ut ibi per Doctor. inde eſt, eum non
habere remedium. l. fi. Cod. de edict. diui Adria. toll. quod da-
12 tur hæredi in totum uel pro parte inſtituto, ſecundũ commu-
nem

nem opinionem. licet Bart. & alij pauci aliter ſenſerint, ut in d.l.fi.per omnes habetur. Dico etiam hærede uniuerſali delibe rante, quod ultimum ſtringo fortius. Certum eſt plus iuris habere fideicommiſſarium in remedio d. l. fi. quàm inſtitutum in re certa. Nam fideicommiſſario competit, ut ibi traditur communiter, non autem inſtituto in re certa. Sed hæc conſuetudo locum habere non poteſt in fideicommiſſario, ut proximo capite demonſtrabo. Ergo multo minus in inſtituto in re certa, cum ſit ſtrictius interpretanda, ex eo quod eſt contra ius commune, quàm d.l.fi. quæ eſt præter ius commune iuxtà dicenda dicto proximo cap. Vltimo conſidero, per hanc conſuetudinem transferri poſſeſsionem ipſo iure in eum hæredem, in quem transferuntur alia iura hæreditaria, per l. 13 cum hæredes. ut ſupr. cap. xv. Sed in hunc inſtitutum in re certa, nulla iura hæreditaria tranſeunt. dict. leg. quoties. Et dixi ſupra: igitur nec poſſeſſio. Et quod in ſtatuto faciente mentionem de hærede non comprehendatur inſtitutus in re certa, uoluit Alexander in dict. lege quoties. colum. fi. dum 14 quærit, quid ſi in contractu ſtatuto, &c. fiat ſimpliciter mentio de hærede, an ueniat inſtitutus in re certa. & remittit ſe ad loca plura, ut ibi per eum: in quibus locis communis eſt reſolutio Doctorũ. Aut loquimur, in his quæ diuiduntur uiriliter, & uenit: aut in his quæ diuiduntur per hæreditarias portiones, & non uenit. & idem tradit Baldus in l.1.ff.de peti. hæredita. ſed hic loquimur de continuanda poſſeſſione in hæredem reſpectu hæreditatis, quæ recipit diuiſionem in quotas portiones, d.§.hæreditas. Inſtitut. de hæredi. inſtitu. Ergo, &c. maximè iuncto eo, quod in dubio appellatione hæredis intelligitur de hærede hæreditatis, non de hærede ſanguinis, ut per Corneum d.conſ.272.

Non obſtãt in contrarium allegata. et primo quòd hęredi in re certa inſtituto conueniant uerba conſuetudinis, quia eſt hęres inſtitutus. nam hoc negatur. licet enim ex ſono uerbi uideatur hæres, in effectu tamen pro ut accipitur in conſuetudine, non eſt hæres: ut ſupra latiſſimè probaui. Non obſtat appellatione hæredis intelligi quoq; de hærede in re certa, ut in emphiteoſi eccleſiaſtica. nam iſtud potius facit pro opinione mea. Et conſiderandum eſt, appellatione hæredis in quacunque materia intelligi de hærede uniuerſali, & de hærede hæreditatis, ut ſupra demonſtraui. Fallit, niſi ſubiecta materia 15 aliter ſuaderet: quia tũc intelligeretur etiã de inſtituto in re certa. Exemplum in emphiteoſi eccleſiaſtica, quæ ſecundũ communia non tranſit ad hæredes extraneos. l. etiam. ubi Doctor. ff. ſolut. matrimonio. Bart. & reliqui in l. quod dicitur. ff. de uerbo. obliga. & aliquando diffuſius tradidi in l. gallus.

§.qui-

§.quidam recte.ff.de liber.& poſthum. ſiquidem ſi pater acce
perit emphiteoſim ab eccleſia pro ſe & hæredibus, & facto te-
ſtamento inſtituerit alios filios in re certa, alios in quotis, ue-
nient inſtituti in re certa æqualiter ad emphiteoſim eccleſiaſti
cam, etiam quod inæqualiter eſſent inſtituti. Et ratio eſt, quia
16 non ueniunt ut hæredes, ſed ut filij. Secus tamen eſt, quando
emphiteoſis eſt habita ut à priuato, nõ ab eccleſia pro ſe & hæ-
redibus: quia tunc nõ uenit inſtitutus in re certa, quia trãſit ad
omnes, & in ea ſucceditur iure hæreditario: & inſtitutus in re
certa non eſt hæres, ut ſuprà dixi. & ita ſe reſoluunt communi-
ter ſcribentes, in d. §.nihil. poſt Imolam, in d.l.ex facto. Bald.
d.l.1.de petit.hæreditate. & Alexander d.conſil.22. uolumi-
ne.5.in contrarium allegato, & idem Alexand. conſil.8.uiſis
ſubtiliſs.colum.1.uolumine iij. Et infinita poſſem in propoſi-
to cumulare, quæ conſultò omitto, remittendo me ad Bolo-
gninum, conſil. 17. Cor mundum. col. ij. qui probat hanc
communem ex pluribus, de qua non eſt dubitandum. At hic
loquitur cõſuetudo de hærede qui uenit iure hæreditario. Vn
de nihil eſt quod cogat nos intelligere de inſtituto in re certa.
Stabimus igitur regulæ, & intelligemus de hærede uniuerſa-
li, iuxta gloſſ. in l.omnis diffinit. ff.de regul. iur. Deci. in l.1.
ff.eodem titulo. Quinimò quod plus eſt, ſi pater ſtipulatus eſ
ſet etiam ab eccleſia pro ſe & liberis hæredibus, ex quo filij de-
bent uenire ut hæredes, non comprehenderetur inſtitutus in
re certa, quia non eſt hæres. Alexand. in d. §.nihil.col.ij.& ibi
Iaſon, & Iacobin. de S. Georgio. Non obſtat, quod in materia
iſta poſſeſſionis inſtitutus in re certa habeatur pro hærede uni
17 uerſali, cum poſsit propria auctoritate rei poſſeſſionem accipe
re, ſicut hæres. quo argumento etiam mouebatur Iaſon, con-
tra communia, in d.l.quoties. col.penult.& Deci.in d.l.fi.de
edict.diui Adrian.col.7. Nam reſpondendum eſt, inſtitutum
in re certa hoc non habere ex ſe, eo quod hæres reputetur à le-
18 ge, ſed ex uoluntate teſtatoris, qui poteſt dare auctoritatem
expreſſe & tacitè legatario apprehendẽdi poſſeſſionem ſua au
ctoritate, cum regulariter id non habeat. l.non dubium. Cod.
de legat. Et hoc cenſetur teſtator feciſſe propter uerbum In-
ſtituo, quod eſt directum, ut declarat Imola in dicta leg. ex
facto. Alexand. dicta l.quoties.col. 2. Et idem eſſet in lega-
tario, ut ibi per eos, & in l.nemo poteſt. ff.de lega.1. quæ ta-
men conſtat non uenire appellatione hæredis.d.l.quædam.§
nihil. Stant igitur hæc ſimul, quod capiat poſſeſſionem pro-
pria auctoritate, ut facit hæres, & tamen ſit legatarius in effe-
ctu, & uerè eſt. nam & creditoribus datur licentia ex pacto in-
grediendi poſſeſſionem propria auctoritate. Bartol. late in l.
creditores. Cod. de pignori. & tamen nemo dixerit eos in re-
bus

bus illis eſſe hæredes. Præterea quamuis inſtitutus in re certa capiat rem ſua auctoritate, & in hoc æquiparetur hæredi, eſt tamen neceſſaria appræhenſio. At nos quærimus, nunquid poſſeſſio ſine appræhenſione tranſeat in eum. quod eſt quiddam diuerſum, & ex diuerſis non infertur. l. Papinia. exuli. ff. de minori. Et cum in hoc non reperiatur æquiparatus hæredi, ſequuntur communes concluſiones, de quibus ſuprà, cum non uenire appellatione hæredis, maxime in diſpoſitione contra ius commune, ut noſtra eſt. unde non poteſt dici ſaeſitus, 19
quamuis poſſit appræhendere rem ſua auctoritate: quia neceſſe eſt quod poſſeſſionem rei adipiſcatur, contra moder. Diuinio. dicto ſuo conſil. 162. col. pen. Non obſtat ſecundum Curtium, & ſi inſtitutus in re certa ſit legatarius, tamen eum uenire appellatione hęredis, ſub qua legatarius continetur. Primo poſſem breuiter reſpondere, hanc opinionem Curtij eſſe nouam, & contra cōmunia. ut ipſemet fatetur in d. l. fi. & d. cōſil. 62. Et hoc ſatis eſſet: quia in his ſex ultimis capitibus ego non ago ſcholaſticè, nec uia diſputationis, ut feci in toto hoc libello, ſed deciſiuè, ac ſi eſſem reſponſurus de iure, uel iudicaturus, quo caſu communia ſunt ſequenda. Sed magis in ſpecie reſpondeo, non eſſe uerum, legatarium in rebus legatis haberi pro hærede, & ideo appellatione hæredis uenire, ut eſt caſus in d. l. quædam. § nihil. & ibi omnes. Sunt enim penitus diuerſi, hæres & legatarius, cum habeant diuerſa nomina. argu. l. ſi idem. Cod. de codicill. & eſt maxima inter eos differentia: nam hæres in rebus hæreditarijs capit poſſeſſionem auctoritate propria, & legatarius debet capere de manu hæredis, niſi aliter ſenſerit teſtator. l. legatum. ff. de lega. 1. aliàs incidit in pœnam. l. non dubium. Cod. de lega. Ex quo apparet, in rebus legatis non haberi pro hęrede. nec obſtat l. id tempus. §. 1. quia retorquetur, ex quo æquiparatur tantum hæredi in acceſſione temporis, igitur in alijs differet. argu. l. cum prætor. ff. de iudici. & etiam illo caſu eſt improprijſſime quaſi hæres, ut oſtendit ibi geminatio uocum impropriarum, quodammodo & quaſi. Nec quicquam facit ſecundum Curtium, quoties huiuſmodi dictiones adiungūtur his quæ ſunt iuris, ſtare proprie per doctri. Bart. in d. l. ſi is qui pro emptore. Nam hoc ego fateor quādo ſubiecta materia patitur, puta ſi ſtatuto caueatur, quem haberi pro ciue, erit uere ciuis: ſed ſi ſubiecta materia non patiatur, ſtabunt improprie, & ſeruabunt naturam ſuam. Exemplū 21
in fideicommiſſario, qui loco hæredis habetur, & quodammodo hæres dicitur à lege, erit ne proprie hæres? certe non, ut ſtatim latius dicam. Ratio, quia hoc eſt impoſſibile, cum alius ſit hæres in uniuerſo: & non poſſunt eſſe duo hæredes, & domini directi in ſolidū unius hæreditatis. l. ſi ut certo. § . ſi duobus.

ff.commodati. Tanto magis hoc procedit in legatario. Quamuis ergo uerbum hæres ſit uerbum iuris, dictiones tamen Quaſi, & Quodãmodo, ratione impoſſibilitatis ſeruabũt earũ naturam, & improprie ſtabunt. & poſſet etiam poni exemplũ in bonorum poſſeſſore. Nõ obſtat l. in conuentionibus. nam id procedit ex uoluntate contrahentium contra proprietatem uerborum, ut ibi proprie dicit tex. & declarat D. meus. & idem Curtius dicto conſil. 62, licet poſtea in fine excedat communia: ideo retorqueri poteſt. Simile exiſtimarem in ſtatuto, quã
22 do appareret de uoluntate ſtatuentium, puta quod dixiſſent le mort ſaeſiſt le uif quicunq; ſon, haeritier, &c. Nam tunc propter generalitatẽ uerbi quemcunq;, comprehenſus fuiſſet inſtitutus in re certa, & legatarius, ut tradunt Doct. in d. §. nihil. At cum hoc non dixerint, neq; aliter de eorum uoluntate appareat, non eſt à proprietate uerborum recedendum. l. non aliter. ff. de lega. 3. quæ lex procedit etiam in ſtatutis, ut eſt caſus. & ibi. notat Bart. in l. quod cõſtitutum. ff. de militari teſtamento. Deci. in l. ſemper in ſtipulatio. ff. de regul. iur.

1 Conſuetudo generalis per totam Galliam le mort ſaeſiſt le uif, an habeat locũ in fideicommiſſario.
2 Iura aliqua non tranſeunt in fideicõmiſſarium, nec in hæredem, ante aditionem uel reſtitutionem, regulariter.
3 Fideicõmiſſarius facta reſtitutione uerbali idem iuris habet in iuribus utilibus, quod hæres in iuribus directis.
4 Bonorum poſſeſſor an ueniat appellatione hæredis.
5 Lex fi. Cod. de edicto Diui Adriani tollendo, habet locum in fideicommiſſis, poſt reſtitutionem uerbalem.
6 Conſuetudo eſt ſtricti iuris, ſicut ſtatutum, nec extenditur de perſona ad perſonam.
7 Extenſio non habet locum in pœnalibus.
8 Statuta exorbitantia uel correctoria, loquentia in caſu uero, non extenduntur ad caſum fictum.
9 Extenſio in correctorijs non fit etiam à maioritate rationis.
10 Hæreditatis appellatione nõ uenit fideicõmiſſum.

Verba

11 Verba legis ubi non conueniunt, ibi non habet locum eius diſpoſitio.

12 Caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni iuris communis.

13 Conſuetudo ſeu ſtatutum de continuanda poſſeſſione in hæredem nõ operatur ante aditam hæreditatem.

14 Statutum loquens in caſu uero, extenditur ad caſum fictum, quando fictus & uerus æquiparantur.

15 Iura tranſeunt in fideicõmiſſarium ex perſona hæredis grauati, non ex perſona teſtatoris.

16 Lex habens plures intellectus, nõ eſt allegabilis ad deciſionem cauſarum.

CAPVT XIX.

Ad.conſuetud. Viſo de hæredibus directis expreſſis & tacitis, & in quota, ſeu in re certa inſti-
E tutis, conſequẽs eſt tractare de hærede obliquo, id eſt, fideicõmiſſario. Nec dixerit aliquis rem 1
eſſe claram, & deciſam per Alex. conſ. 82. perſpectis 2. uol. qui concludit in terminis noſtris, eum non comprehendi in hac conſuetudine, quia fideicõmiſſarius eſt fictè & improprie hæres. Nam reſpondebunt alij, conſilium Alexandri procedere ante factam reſtitutionem uerbalem fideicõmiſſi: ſecus, poſt factam reſtitutionem. quia tunc quoad iura utilia, idem iudicatur de fideicõmiſſario, quod de hærede. l. facta. ad Trebellianum. idem enim operatur reſtitutio in fideicõmiſſario, quod aditio in hærede. Pro reſolutione igitur uidentur mihi conſtituendi duo caſus. Primus eſt, quid ante factam reſtitutionem: ſecundus, quid poſt factam reſtitutionem uerbalem. nam de reali non loquor, quia tunc haberet actualem poſſeſſionem, nec eſſet tractandum de hac conſuetudine. Quantum attinet ad primum, res eſt ſine dubio, conſuetudinem locum non habere, cum ante reſtitutionem non modo 2
poſſeſſio, ſed nec alia iura tranſeant in fideicommiſſarium regulariter. d. l. facta. & idem eſt in hærede, in quo conſuetudo non habet locum, niſi adita hæreditate. nam tunc, ſicut per aditionem transferuntur dominium & reliqua iura in hæredem, per l. cum hæredes. ff. de acquiren. poſſeſſ. ita & poſſeſſio per conſuetudinem, ut declarat Alex. in d. l. cum hæredes. & Iaſon

in d.l.ſi ſorori. Et hoc eſt generale in quacunque materia, facien te mentionem de hærede, ut intelligatur poſt aditam hæredita tem. Bart. in l. gerit. 3. col. uerſic. circa tertium. de acquiren. hæreditat. Bald. in l. potuit. Cod. de iure deliber. & in ſtatuto in ſpecie, tradit Socinus conſ. 121. col. 4. uerſic. præterea etiam. & dixi ſupra eod. cap. 15. Quo ad ſecundum, eſt diſſenſio inter Doctores: ideo referemus hinc inde rationes, quæ magis attin gunt punctum, ut reſolutio haberi poſſit. Et primo, quod con ſuetudo habeat locum etiam in fideicōmiſſario: facit, ut ſupra dictum eſt, fideicōmiſſarium facta reſtitutione uerbali, idem
3 iuris habere in iuribus utilibus, quod hæredem in iuribus directis. ſicut enim per aditionem hæreditatis tranſeunt omnia iura directa in hæredem, præter poſſeſſionem. l. cum hęredes. ff. de acquirenda poſſeſſ. ita per reſtitutionem uerbalem iura utilia in fideicōmiſſariū. l. facta. l. reſtituta. ff. ad Trebellianū. & tunc tranſit quoque poſſeſſio uirtute conſuetudinis: quæ ea tantum cauſa inducta eſt, ut idem iuris ſtatuat in poſſeſſione, quod l. cum hæredes, in alijs iuribus. Et hac ratione ita in terminis talis ſtatuti ſeu conſuetudinis conſuluit Paul. de caſtro, conſ. 133. uiſo puncto & dubijs. col. fi. in antiquis. Secūdo, bo
4 norum poſſeſſor etiam ipſe non eſt uerus hæres, nec proprie, ſed ficte. uice enim & loco hæredis eſt. l. 2. ff. de bonorum poſſeſſi. §. quos autem. Inſt. de bonorum poſſeſſi. & tamen in ma teria quamuis ſtrictè intelligenda, appellatione hæredis uenit bonorum poſſeſſor. Ideo conditiones quæ intelliguntur ſtrictè ad literam, puta ſi hæres non erit, uerificātur in bonorum poſſeſſore. l. in conditionibus. §. ſi patronus. ff. de conditio. & demonſtrati. Bart. in l. 1. § bonorum. ff. ad Trebell. Item mandatum factum ad hæreditatem adeundam, uerificatur in bonorum poſſeſſione. l. ſi quis mihi bona. §. ſed ſi mandauit. ff. de acquir. hæredita. & mandatum eſt ſtrictè & ad unguem intelligendum. l. diligenter. ff. mandati. & in ſtatuto loquente de hærede, ut comprehendat bonorum poſſeſſorē, decidit Bart. in d. §. bonorum. & ibi ſequuntur communiter Docto. Alex. & Iaſon in l. emancipatis. Cod. qui admitti. Areti. & Socinus in l. 1. ff. de uulga. & pupilla. Secundo notabili idem uidetur dicendum in fideicommiſſario: quamuis non ſit proprie hæres, ſed ficte. Tertio, in indiuiduo facit. nam prouiſio legis loquens de hærede, habet locum in fideicommiſſario, l. 1. §. de illo. iuncto ſenatuſconſulto poſito in principio legis. ff. ad Trebell. & ibi expreſſe notat Bart. & cōmuniter Doctores. & ſubdit Alex. idem eſſe in ſtatuto. Inde eſt, quod ſi hæres non fecit inuentarium, poterit fideicommiſſarius illud facere: quamuis lex diſponens de inuētario faciēdo, loquatur de hærede. Bart. in l. in ratione, § quod uulgo, quæſtione ultima. ff. ad l. falcid.

Brun.

Brun.conſ.18.col.1.Inde eſt, ſi teſtator prohibuerit aliquem
oſtendere libros,& reddere rationes niſi hæredi, tenebitur eti-
am reddere fideicõmiſſario. Curtius ſenior conſ. 19. in regno.
in 2.dubita.Inde quoq; eſt l.fi.Cod.de edicto.diui Adri. tol-
lend. diſponẽtem de hærede in poſſeſſionem mittendo,oſten
ſo teſtamento non abolito, nec cancellato, procedere etiam in 5
fideicommiſſario poſt reſtitutionem uerbalem. Bart.in d.l.fi.
cum quo omnes tranſeunt ibi,declarãdo gloſſ.in uerb.ex par-
te,quę contrarium ſentiebat.& latius proſequitur Deci.col.7.
Sequuntur moder.in l. centurio, tradendo utilitates, quæ re-
ſultant,an ſubſtitutio ualeat iure directo,uel iure fideicommiſ
ſi,& ubiq; legendo illas leges idem ſum ſequutus. Quarto &
ultimo,hanc partem in præciſis terminis conſuetudinis Co-
miratus amplexi ſunt moderni,conſ. 19. iuxta prædicta,
dubio 12.& conſil.62.ex uerbis colum.6.qui atteſtantur idem
fuiſſe iudicatum per Arreſtum in Parlamento Tholoſano,
ubi adeſt ſimilis conſuetudo,& fideicommiſſarium obtinuiſſe
in poſſeſſorio. Contrariam opinionem uti ueriſſimam ſe-
quor, & affirmo, conſiderando nos eſſe in conſuetudine, quæ 6
eſt ſtricti iuris,& ſtricte interpretanda:ideo non extenditur de
loco ad locum,nec de perſona ad perſonam.Bald. in c.1. in fi.
principi.de feudi. cogniti.Areti.conſ.132.in cauſa quæ uerti-
tur.col.3.ſicut nec ſtatutum l. quicquid aſtringendæ.de uerbo
rum obligatio. & in materia ſtricta appellatione hæredis non
comprehenditur fideicommiſſarius,cum non ſit hęres ſtrictè.
ideo in laudo,quod eſt ſtrictè accipiendũ,l.nõ diſtinguemus.
§.fi.ff. de receptis arbitr.Si arbiter mãdet aliquid dari hæredi,
non continebitur fideicommiſſarius. Antonius de Butrio
conſ. 76. uiſo puncto in fi. ſimiliter mandatum factum hæ-
redi ſub pœna,non afficit fideicommiſſarium. Socinus conſ.
116.in cauſa filiorum.col.2.uol.3.Ratio, quia caſus pœnales 7
ſunt ſtricti iuris,& non recipiunt interpretationem extenſiuã.
Bald.in l.cum proponas. Cod. de hæredi.inſtitu.col.fi. Ro-
manus conſ. 405. præſuppoſitis col. ſecunda. Deci. in l.fa-
ctum.§. in pœnalibus. ff. de regul.iur. Fortius fideicõmiſſa-
rius eſt hæres fictè. l. ſi filius.§. prima.ibi, quodammodo.ff.
quod cum eo.quæ uox notat fictionem. l.in ſuis. ff. de liber.
& poſthumis. Bartolus in l. ſi is qui pro emptore. col. quin-
ta.de uſucapio.& loco hæredis habetur,l. poſtulante. §. pe-
nultimo,cum multis ſimilibus. ff.ad Trebell. Aliud quę eſt
eſſe talem, & haberi pro tali.l.mercis.ff.de uerborum ſigni-
ficationibus. Et certum eſt,in iure ſtatuta exorbitantia à iure
communi, ſeu conſuetudinem ut noſtra eſt, quæ exorbitat à
d.l.cum hæredes.de acquir. poſſeſſione. ſi loquantur in caſu
uero, non extendi ad fictum. l. prima §. hoc interdictum.

8 ff.de ſonte. doctri. Bart.uulgata in l.3.§.hæc uerba. ff. de ne-
gocijs geſt.ubi ſpecifice loquitur de hærede uero & ficto. & in
l.omnes populi.in 4.q.6.q.principal.uerſic.ulterius quęro.ff.
de luſtic. & iure. Et ita in fideicõmiſſario per hanc rationem
cõcludit Alex.Iaſo.& alij moder.in d.§. de illo Socinus in l. 1.
2.notabili,in fi.ff.de uulga.& pupilla. & in conſuetudine no-
ſtra idem Alex.conſ.82. perſpectis col.2.uol.1. Et quod huiuſ
modi ſtatutum,ſeu conſuetudo, de continuanda poſſeſſione
tanquam exorbitans à iure communi extendi non debeat, te-
nuit Imola conſil. 16.uiſo caſu. Iaſon, conſ. 147.circa primã
col.10.uol.2. Augentur prædicta, quod hæc conſuetudo eſt
non modo exorbitans,ſed correctoria, & contra ius commu-
ne, id eſt contra d.l. cum hæredes.Alex.& Iaſo.ibi. Et in cor-
rectorijs non fit extenſio,etiam à maioritate rationis gloſſ. in
9 authẽtica,quas actiones.Cod.de ſacroſanct. eccleſi. ubi Iaſo.
ita in ſtatuto uult Bart.in l. omnes popul.9.q.prim.q. princip.
ff.ſolut.matri. & communiter Doctores. & de conſuetudine
contra ius tradit Aretin. conſ. 44.in propoſita. Et ideo ſtante
ſtatuto,quod hęreditas non adita non tranſmittatur,ex quo eſ
ſet correctorium iuris cõmunis,cõtra l.unic.§.in nouiſſ.Cod.
de caduc.tollendis.non extenderetur ad fideicõmiſſum,ut cõ-
10 ſuluit Deci.conſ.55.prope fi.quia appellatione hæreditatis nõ
uenit fideicõmmiſſum.l.ſi Titius.in fi.de lega.3.Cumanus cõ
ſil.141.uiſis.& hoc fundamento ita decidit Alex. in conſuetu-
dine iſta, ut non comprehendatur fideicommiſſarius in d.
conſ.82.2.uol.ſequitur Deci. d.l.fi.de edic. diui Adria. col.7.
Et quamuis hęc ſatis ſuperq́ ſint pro cõfirmatione huius par-
tis,ſecundo tamen principaliter adhuc facit regula,quã habe-
mus,ubi uerba legis uel ſtatuti adaptari non poſſunt, ibi non
11 habere locum diſpoſitionẽ.l.4.§.toties. ff. de damno infecto.
quam Bart.notat.ea l.§.prætor ait.in fi.Feli.late in c.nõnulli.
in principio.col.antepen.cum ſeq.extr.de reſcript.Curtius iu
nior conſ.182.habita col.2. Sed uerba conſuetudinis noſtræ
non conueniunt fideicõmiſſario, cum conſuetudo loquatur
de poſſeſſione defuncti ſeu mortui continuanda in hæredem:
& nos per reſtitutionem fideicommiſſi tractamus de continu
anda poſſeſſione hæredis in fideicommiſſarium, qui non ſuc-
cedit hæredi,ſed teſtatori.l.cohæredi.§.cum filiæ.ff. de uulga.
Et hæc fuit ſubtilis cõſideratio Alexand.in terminis noſtris.d.
conſ.82.quam confirmo. Mortuo teſtatore, qui fecit fideicõ-
miſſum,neceſſe eſt hæredẽ eius ab inteſtato uel ex teſtamento
adire hæreditatem, ut poſſit reſtituere fideicommiſſum. Imò
ad hoc cogi poteſt. l. quia poterat. ff. ad Trebell.§.in primis.
Inſti.de fideicõmiſſar. hæredita.cum ſimil. Per hãc aditionem
transferuntur iura hæreditaria in hæredem,per d.l.cum hære-
des &

des & poſſeſſio per conſuetudinem: quo caſu ſatisfactum eſt uerbis cõſuetudinis, dicentis, poſſeſſionem mortui continuari in hæredem. Nunquid autem idem ſit, quando hæres reſtituit hæreditatem fideicommiſſario, nullum uerbum fit in conſuetudine: ideo relinquendus eſt iſte caſus diſpoſitioni iuris communis. l. ſi extraneus. ff. de cõdict. cauſa data. l. ſi cum dotem. ff. ſolut. matrimonio. quo diſponitur, poſſeſſionem non tranſire ipſo iure, ſed eſſe neceſſariam appræhenſionem. d. l. cum hæredes. maxime in fideicommiſſario, qui debet capere de manu hæredis. Aliàs ſi propria auctoritate capiat, incidit in pœnam. l. nõ dubium. Cod. de lega. Cum materia facit, quod cum hæc cõſuetudo ſit contra ius commune, ſtatim poſtquam eſt aliquid operata, debet reſtringi, ut minus lædat ius commune quam ſit poſſibile. l. ij. Cod. de noxali. & dicam plenius infra, cap. ultimo. 12

Non obſtant modo allegata pro parte affirmatiua. & primo ratio Paul. de Caſtro. d. conſ. 133. conſtituentis differentiã ante reſtitutionem, uel pòſt. non enim eſt hæc ſua differentia ſecundũ terminos iuris: & locutus eſt Paulus inaduertenter. nam ante factam reſtitutionem, non eſt caſus conſiderabilis, an fideicõmiſſarius comprehendatur in conſuetudine. Quia eo tempore non eſt hæres, nec large nec ſtricte, & in effectu nihil eſt, & idem in hærede ante aditam hæreditatem, in quo nõ habet locũ conſuetudo, ut dixi ſupra in primo caſu. Punctus igitur conſiſtit poſt aditam hæreditatem ab hærede, & poſt factam reſtitutionem fideicõmiſſario. quo caſu communis eſt ſententia, appellatione hæredis nõ uenire fideicõmiſſarium: qui quamuis quoad iura utilia tantum conſequatur per reſtitutionem, quantum hæres directus per aditionem, id tamen eſt per fictionem: & in materia ſtricte intelligenda & correctoria, caſus uerus non extenditur ad caſum fictum, ut proxime diffuſius tractaui. Nõ obſtant ſecundo inſtantia de bonorum poſſeſſore. nam fateor eum quoq; eſſe hæredem ficte, ſicut fideicommiſſarium; tñ eſt differentia inter ipſos, quod lex æquiparat bonorum poſſeſſionem hæreditati. l. hæreditatis appellatione. ff. de uerbo. ſignifi. ubi inquit Iuriſcõſultus, Hæreditatis appellatione bonorũ quoq; poſſeſſio continetur, quod nõ facit fideicommiſſo. Et quoties caſus fictus æquiparatur uero à lege, ſtatutũ loquens in caſu uero extenditur ad caſum fictũ, etiam in materia exorbitanti & ſtricta. c. cum dilectus. functo c. ad audientiam. extr. de cleri. non reſident. & ita limitatur doctri. Bart. in d. l. 3. §. hæc uerba. proprie in bonorũ poſſeſſore, per Roma. in d. l. 1. §. hoc aũt, ad Trebell. & ibi, d. Alex. q̃ dat aliam reſponſionẽ; quã ſequitur Socinus. d. l. 1. ij. notabil. de uulgari, in eodẽ met propoſito. et idẽ Alex. in apoſtil. ad Bart. in d. §. 13 14

in d.§.hæc uerba.Alex.& Iaſo. in d.l. emancipatis. Cod.qui
admitti. Atq; hanc differentiam inter bonorum poſſeſſorem
& fideicommiſſarium approbat etiam in pœnalibus & odio-
ſis D.Alciatus in d.l.hæreditatis.in fi.idq; placet,per ſupradi-
ctam rationem ęquiparationis.Secundo dicas,aliam eſſe inter
iſtos differentiam,quod in bonorum poſſeſſore poſſunt ueri-
ficari uerba conſuetudinis, cum à teſtatore in eum tranſeant
iura agnita bonorum poſſeſſione: quod non eſt in fideicom-
miſſario,in quem nõ tranſeunt iura ex perſona teſtatoris, ſed
15 hæredis grauati:cum hæres etiam poſt reſtitutionem remane-
at hæres,& retineat iura directa.§.reſtituta.Inſti. de fideicom-
miſſ.hæredita. Nõ obſtat tertio, diſpoſitionẽ ſeu ſtatuta loquẽ
tia de hærede,comprehendere fideicommiſſarium:nam id de-
bet intelligi in diſpoſitione,quæ ſit ſecundum ius commune,
uel pręter: non autem quę ſit contra,ut eſt noſtra conſuetudo.
ita ſe reſoluunt Alex.& communiter omnes in d.l.1.§. de illo.
& Socinus d.l.1.ij.notabili.& Alexand.d.conſ.82.Nõ obſtãt
conſilia modernorum,quia in conſil.62.loquuntur,ante factã
reſtitutionem extraneo,quo caſu eſt falſiſſimum, conſuetudi-
nem poſſe intelligi in fideicommiſſario,cum in hærede ipſo di
recto locum non habeat,ut pluries dixi, & in effectu (licet ibi
referant Arreſtum Parlamenti Tholoſani) nihil adducunt
pro eorum opinione,ſeq; inuoluunt, & neſciunt qua ratione
præciſè motum fuerit Parlamentum ad ita decidendũ. & cum
plures eſſe potuerint, ut quottidie uidemus emergere ex pro-
ceſſibus, non eſt faciendum fundamentum ſuper illo Arre-
ſto,nec ſuper conſilio ſuo:quia non concludunt neceſſario in
16 quæſtione noſtra. argumento eorum quæ dicuntur de lege
habente plures intellectus, ut non poſſit allegari ad deciſio-
nem cauſarum,per Bart.in l.in ambiguo. ff. de rebus dubijs.
Eius enim quod multipliciter exponitur, ueritas ignoratur.
Bald.in l.ſcire leges.Cod.de legi. Deci.l.quoties idem ſermo.
in fi.ff.de regul.iur. & quamuis in conſil. 19.ſe aliquantulum
reſtringant loquendo in fideicommiſſario poſt factam reſti-
tutionem uerbalem,tamen idem eſt: quia ut ſupra clariſſime
demonſtraui, communes concluſiones Doctorum, ut fidei-
commiſſarius non comprehendatur in hac cõſuetudine, pro-
cedunt propriè poſt factam reſtitutionem. &c.

1 Correctio non dicitur fieri, niſi expreſſe anteriori diſpoſitioni derogetur.

2 Argumentum à contrario ſenſu nõ habet locum, quando induceretur correctio.

Inculca-

3 Inculcatio uerborũ aliquando admittitur, & de hoc ſubijciuntur aliquot deciſiones.

4 Verba ubi non conueniunt, nec legis diſpoſitio habet locum.

5 Vltima uoluntas capitur dupliciter, pro cõtento, & pro continente.

6 Mens teſtatoris præſumitur talis, qualis ſecundum rectum ſermonem procedere poteſt.

7 Copula, Et, alternatiua poſita inter duo idẽ ſignificantia, reſoluuntur in id eſt.

8 Statutum poſtquam eſt aliquid operatum, debet reſtringi: ut minus lædat ius commune, quàm ſit poſſibile.

9 Statutum etiam correctorium extenditur per interpretationem paſſiuam.

10 Extenſio cenſetur facta, cum qualitatibus ſuis.

11 Statutum etiam derogatorium iuris communis debet declarari ſecundum ius commune.

12 Statuta quamuis correctoria, extenduntur de uno caſu ad aliũ, quando ſunt caſus æquiparati à iure antiquo per uiam regulæ.

13 Authentica ex cauſa, & corpus unde ſumitur, habẽt clauſulam derogatoriam.

14 Diſpoſitio ſequens etiam generaliter derogãs primæ diſpoſitioni, non tollit præcedẽtem, in qua eſt clauſula derogatoria.

15 Contrarietas eſt diſtinctione adiuuanda & tollẽda in omni materia.

CAPVT XX.

C ONſuetudo eſt in ſtatutum ſcriptum redacta in ducatu Burgũdię huiuſmodi, Vng chaſcun habile à faire teſtament & ordonnance de derniere uolunte, eſt tenu de la iſſer à ſes urays heritiers ſa uraye legitime, Ceſtaſſauoir la tierce partie de tous ſes biens par droit dinſtitucion ou aultremẽt le dict teſtament ou ordonnance eſt nul. Quæ conſuetudo hanc diuturnam ex longo tempore accepit interpretationem, ut procedat

in omnibus hæredibus etiam tranſuerſalibus, qui ſucceſſuri
eſſent ab inteſtato, quibus eſt relinquenda legitima iure inſti-
tutionis. aliàs teſtamentum eſt nullum, nec ſufficeret aliquid
relinquere ut poſſet poſtea agi ad ſupplementũ: quo fit, ut iu-
ri communi derogetur in duobus. Primo, quod tranſuerſalib.
omnibus debeatur ultima, contra l. fratres. Cod. de inoffici. te
ſtam. & §. 1. Inſtitut. eo. titulo. Secundo, quod non poteſt agi
ad ſupplementum, cõtra l. quoties. et l. omni modo. Cod. eo.
Contigit modo quendam feciſſe teſtamentum, in quo præte-
rijt unum ex proximioribus hæredibus tranſuerſalibus, quo
caſu teſtamentum eſt nullum ex hac cõſuetudine propter præ-
teritionem, quo ad inſtitutionem. Neq; hoc habet difficultatẽ,
ſed dubitatur de legatis, an & ipſa nulla ſint, an uero debeant
per Authenticam ex cauſa Cod. de liber. præteritis, in qua di-
ſponitur ex cauſa præteritionis teſtamentum eſſe nullũ, quan-
tum ad inſtitutionem, cætera autem firma remanere. Caſus i-
ſte eſt nouus, ut mihi dicitur in hac patria Burgũdię. Moderni
Diuion. in ſuprà dicta cõſuetudine mouent quæſtionem, ſed
non firmant pedes, & tandem reliquunt cogitandum. Ideo cũ
non poſſit fieri ſuper eius dictis fundamentum, adducam ali-
quas rationes, quibus apparebit clariſſime legata deberi per di
ctam authenticam, tollendo ſigillatim loco ſuo quæ in contra-
rium facient, ne bis idẽ repetatur, ut breuitati ſtudeamus. Pri-
mo, quod legata debeantur rupto & nullo facto teſtamẽto per
pręteritionem, eſt caſus expreſſus in authentico, ut cum de ap
pellati. cognoſci, §. ſiue igitur omnes. uerſic. ſi uero contigerit.
Vbi habetur, ex cauſa pręteritionis teſtamentum nullum quã
tum ad inſtitutionem, ſed legata et alia in teſtamento diſpoſita
præſtari debere. Et ita concludunt communiter Docto. in d.
authentica ex cauſa, in uerbo, Cętera ratio eſt: quoniam fiebat
tantum iniuria hæredibus, nõ inſtituendo eos. Satis itaq; fuit
Imperatori, tollere id in quo conſiſtebat iniuria: et cum huic au
thentice nihil ſit derogatum à dicta conſuetudine, ſaltẽ expreſ-
ſè, ut ex eius cõtextu uideri poteſt, ſequitur uulgatum dictum
Imperatoris in l. pręcipimus. in fi. Cod. de appellatio. quod nõ
mutatur, quare ſtare prohibetur. etiã propter id dicit ibi Bart.
1 debere eſſe aliquid ſpecialiter et expreſſè mutatum, ut poſſit di
ci correctum. quod adeò eſt uerum, ut etiam ex idẽtitate ratio-
nis nõ fiat correctio. idem Bart. in l. ſi uero. §. de uiro. ff. ſolut.
matrimo. ubi Imol. latiſſime. quinimo nec ex maioritate. gloſſ.
in authẽtica, quas actiones. Cod. de ſacroſanct. eccl. ubi Iaſon.
& tradũt Bart. & Docto. in l. omnes populi. in 6. q. principal.
ff. de iuſtitia & iur. & in l. ſi conſtãte. in principio, in viiij. q. pri
mæ partis princip. ſolut. matri. Inde eſt quod argumentũ à cõ-
2 trario ſenſu non habet locum, quando induceretur correctio
ſe-

ſecundum Docto. in l. 1. ff. de offici. eius. quia tale argumentum eſt ſubauditus intellectus gloſſ. in l. apud antiquos. Cod. de furtis. in uerbo Coniectura. Et ſolet dici, euitandam eſſe legum correctionem in quantum fieri poteſt. Quæ omnia multo magis procedunt in caſu noſtro, cum adſit aliud ſtatutum in titulo des foreſtz, paſturages, &c. §. x. col. 4. car ſe aucuns cas aduenoyent qui ne feuſſent comprins es dictes couſtumes que lon y face ſelon diſpoſicion de droit eſcrit. Non obſtat ſi dicatur, immo hanc conſuetudinem tollere expreſſe authenticam ex cauſa, cum annullet teſtamentum & ordinationem ultimæ uoluntatis. Et ita procedit in quacunq; ultima uoluntate ultra teſtamentum. loquitur enim copulatiuè & alternatiuè, quarum natura eſt poni inter diuerſa. gloſſ. in rub. ff. de iuris & fact. ignorā. & in l. ubi pactum. de tranſactio. Sed legatū eſt ultima uoluntas, ergo. &c. Siquidem ad hoc reſpondeo, talem intelligentiam remotiſſimam à uero, et ab intentione ſtatuentium: & certò credo, pro uno & pro eodem poni teſtamentum & ultimam uoluntatem. & ſit uerborum inculcatio, ut in ſimili dicit gloſſ. in l. certi condictio. ff. ſi cert. peta. & in 3
rub. ff. ſi ager uectigal. uel emphiteo. & idem dici ſolet de clauſula, Fecit, conſtituit, creauit ſuum procuratorem. &c. quę omnia uerba ad idem tendunt, ut per Speculat. in titulo de procurato. §. hoc autem. uerſic. ſed oppon. Idem de clauſula, Dedit, uendidit, tradidit: ut per Bartolum, in l. fi. in principio. ff. de condic. ob cauſam. Et in terminis noſtris ita dixit Paul. de Caſtro in l. teſtamen. Cod. de teſtamentis, de illa clauſula: Hoc uolo eſſe meum ultimum teſtamentum, ultimam uoluntatem, ultimam diſpoſitionem: quæ omnia idem important. Et ulterius perpendendo realiter & diligenter textum noſtræ conſuetudinis, aliter dici non poteſt, quam quod uerbum Vltima uoluntas capiatur pro teſtamento, non autem pro legato. Siquidem cui non conueniunt uerba legis, nec eius diſpoſitio. l. iiij. 4
§. toties. ff. de damn. infec. ſed legato nō conueniunt uerba cōſuetudinis: igitur, &c. Probatur hoc primo, quoniam conſuetudo loquitur de ordinatione, in qua poteſt fieri inſtitutio. Sed in legato hoc non fit, cum in teſtamento tantum inſtitutio fieri poſſit. §. penultimo. Inſtitu. de codicilis. Imò ad cognoſcēdum, an quis uoluerit facere teſtamentum, inſpicitur an proceſſerit per modum inſtitutionis. l. 1. ff. de iure codicillo. ubi Bart. & alij. Secundo, uerba illa, ordinatio ultimæ uoluntatis, non quadrant legato, quia legatum eſt benè ultima uoluntas, ſed non eſt ordinatio ultimæ uoluntatis. Nam ultima uolun- 5
tas capitur dupliciter, pro contento et pro continente. pro contento, puta pro legato, fideicōmiſſo, &c. pro continente, puta pro teſtamento, pro codicillo, in quibus teſtator ordinat uo-

luntatem ſuam legando, fideicommittendo, &c. Sed in textu
noſtro apparet expreſſe capi pro continente, dum ſit mẽtio de
teſtamento. Ergo eodem modo intelligetur uerbum Ordina-
tio: nã una pars alternatiuè ambigua declaratur per aliã clarũ l.
1. ff. de rebus dubijs. facit l. utrũ. ff. de petitio. hæredita. Poſtre
mo ſi caperentur illa uerba, teſtament ou ordõnance, tanquã
diuerſa, ſequeretur falſa grammatica. eſſet enim ſenſus, quod
teſtamentũ & legata eſt nullũ, & tamẽ deberet dicere, ſunt nul
la, qua ratione dicendum eſt pro eodem poni. Vt ſit ſenſus, te-
ſtamentum quod aliàs appellatur ordinatio ultimę uoluntatis,
eſt nullũ. pro quo facit notabilis doctr. Bart. in l. fi. ff. ad Tre-
bell. ubi teſtator in dubio quos in inſtitutione dilexit, cenſetur
eoſdem in ſubſtitutione prædilexiſſe. Limitatur hoc, ut non
procedat: quando ita intelligendo, ſequeretur mala grammati
6 ca, quoniam tunc præſumitur, illam fuiſſe mentem teſtatoris,
quæ ſecundum rectum ſermonem procedere poteſt, ut latius
ibi per eum uideri poteſt. quẽ ſequutus eſt conſulendo & ſum
me commendat Corneus conſ. 307. incipien. in hac conſulta-
tione. ij. col. uol. primo. & eius dictum communiter approba-
tum teſtatur Curt. iunior conſ. 57. incip. habita. col. iiij. Non
obſtat, naturam copulæ & alternatiuæ eſſe poni inter diuerſa.
nam iſtud non procedit, quando ponuntur inter duo idem ſig
nificantia, ut hic, ſecundum quod ſupra oſtendi: tunc enim re-
ſoluuntur in id eſt, ut de copula tradit Bart. Iaſon, & alij. in l. 1.
7 ff. de iuſti. & iure: et de alternatiua habetur in d. rub. ſi ager. ue
ctigal. uel emphiteo. & in l. ſciendum. §. primo. ff. qui ſatiſda-
re cogantur. & in leg. 1. iuncta gloſſ. Cod. de repudijs, pul-
chre per eundem Curtium conſil. 145. incip. facti contingen-
tia. colũ. vi. ubi uult expreſſè, quod non obſtante alternatiua,
detur inculcatio uerborum. & ibi uide. Secundo ſtatuta ſunt
ſtrictè intelligenda. l. quicquid aſtringend. de uerborum ob-
ligatio. maxime quando ſunt correctoria, iuxta proxime di-
cta. Et ideo ſtatim quod ſtatutum eſt aliquid operatum, de-
bet reſtringi, ut minus lædat ius commune quam ſit poſſibi-
8 le, l. ij. ubi Salicet. Codi. de noxali. c. cum dilectus. extra, de
conſuetudi. c. ad audientiam. extra, de clericis nonreſidenti-
bus. ubi Panorm. & alij. & idem tradit Alex. in l. iij. §. prætor
ait. col. iiij. de damno infecto. dicens, quod quoties ſtatutum
eſt generale, modo in aliquo addat iuri communi, ſtatim debe
re reſtringi, & in reliquis intelligi & declarari ſecundum ius cõ
mune. Et hãc dicit ueram et communẽ concluſionem Curt. iu
nior conſ. 105. incip. uiſo ac diligenter. col. 1. quam comprobat
nonnullis auctoritatibus & deciſionibus, ut ibi per eum. At in
caſu noſtro ſtatutum eſt correctorium, & non modo modicũ,
ſed multũ operatur, ut dixi ſuprà in principio. Ergo in alijs re-
ſtringi

ſtringi debet. Confirmatur hoc fundamentum ex uerbis poſitis in fine dictarum conſuetudinũ, dum ibi habet, & que icelles couſtumes ainſi par nous auctoriſees ſoyent declarees & interprete es ſelon droyt eſcrit. Secũdo facit, quod in caſibus in quibus ſtatutum nõ recipit interpretationem etiam actiuam, id eſt, ut ſtatutum ad alios caſus non comprehenſos extendat, 9
tamen recipit interpretationem paſſiuã, id eſt, ut aliæ leges ſe extendãt ad ſtatutũ. Et hanc concluſionẽ dicit uerã indiſtinctè Bart. in l. omnes popu. in 4. q. vi. q. princip. ff. de iuſti. et iur. & ibi Moder. omnes atteſtantur communem, ex pluribus auctoritatibus per eos adductis. Ex quo decidit Bart. et cæteri ſequũtur, quod ſi ſtatuto inducatur aliquod nouum munus perſonale, omnes leges de muneribus perſonalibus loquentes extendũtur ad illud. l. 1. §. 1. ff. de muneri. & honoribus. Vel ſi ſtatutum confirmet aliquod teſtamentũ de iure non ualens, omnes leges loquentes in materia teſtamentorũ in eo locum habebũt, puta Falcidia, Trebellianica, etiãſi de his nihil expreſſum l. 1. §. lex falcidia. & ibi Bart. & poſt eum Alex. Socinus, Iaſon. ff. ad l. falcid. Et hoc modo eſt intelligendũ id quod dicitur, leges priores trahi ad poſteriores. l. non eſt nouum. & l. ſed & poſteriores. ff. de legibus. Ita dicendum eſt in caſu noſtro, cum per conſuetudinem iſtã inducatur de nouo, ut etiam tranſuerſales titulo inſtitutionis debeant habere legitimam, aliàs teſtamentum ſit nullum. Vnde extenditur, quod erat in ſuis hæredibus ad alios omnes, quod quatenus de nouo lex diſponit, debet recipere determinationẽ, ab aliis iuribus loquẽtibus de materia ſua, id eſt, ab authẽtica ex cauſa, quę uult ut annullato teſtamẽto ex cauſa præteritionis teſtamentum ſit nullũ, quoad inſtitutionem, cætera autem firma permaneant. Confirmatur prædicta, quod quoties fit extẽſio, intelligitur facta cum omnib. qualitatibus ſuis. l. itẽ quęritur. §. qui impleto. ff. locati. c. hi qui auctorita. de prębend. in vi. Igitur cõſuetudo ſeu ſtatutũ noſtrũ, quod extẽdit dicta in hęredib. deſcẽdentib. ad alios tranſuerſales ſecundũ communem intelligentiã dictæ cõſuetudinis, cenſetur facere extẽſionem cum ſuis qualitatibus. Facit in ſimili, ſi 10
ſtatuto caueatur, ut pupillaris ętas duret uſq; ad uiginti annos: quemadmodũ poterat pupillo ſubſtitui à patre uſq; ad decimũ quartũ. l. ij. ff. de uulgar. ſubſtitutio. §. maſculo. Inſti. eo. Ita poterit fieri ſubſtitutio in tẽpore extẽſo, uſq; ad uiginti annos, ut tradũt Do. in d. l. ij. Et ſi ſtatutũ diſponat, quod mater habeat filiũ in poteſtate, extendẽdo id quod eſt in patre, etiã mater poterit pupillariter ſubſtituere ſicut pater, ut determinat Alex. in d. l. ij. & ibi Moder. & in d. l. omnes pop. de iuſtici. et iure. Nõ obſtat ſi dicatur, prędicta procedere quãdo ſtatutũ nõ eſſet correctoriũ: ſecus, quando eſt correctorium. nã tunc cũ ueniat ad

derogationem iuris communis,non debet ſecundum ius com,
mune declarari & intelligi,prout decidit Bald. in l. maximum
uitium. Cod. de liber. præteritis. & in c. cũ non liceat. extra, de
præſcriptio. quem ſequitur Paul. Caſtren. in l. fi. §. in cõputa-
tio. Cod. de iure dcliberan. Siquidem reſpõdeo, illud dictum
11 Bald. communiter reprobari. et in ſpecie diuerſis medijs repro
bat Alex. in d. §. in computatio. & ibi Iaſon, qui ſe remittit ad
dicta per ipſum in d. l. omnes popu. ubi tenet contra Bald. col.
fi. idem uoluit Imol. in d. l. ſi uero. §. de uiro. Romanus in l. ſi
quis priore. ff. ad Trebel. qui dicit ita ſe conſuluiſſe. & dictum
Bald. communiter reprobatum atteſtatur Curt. iunior conſ.
vij. incip. uideretur prima. col. iij. & d. conſ. 105. Non ob-
ſtat ſecundo, ſi dicatur, quod & ſi hæc conſuetudo acceperit
interpretationem paſſiuam, ab authentica ex cauſa: tamẽ nihil
ſeruire in caſu noſtro, in quo tractatur de tranſuerſalibus, in
quibus non habet locum prædicta authẽtica, ut ibi per Alex.
& Iaſon. nam reſpondeo, cum omnes hęredes tam tranſuerſa-
les quàm aſcendentes ſeu deſcendẽtes, ſint æquiparati per hãc
conſuetudinem, ut relinquatur eis legitima, aliàs teſtamentũ
ſit nullum, in omnibus locũ habebit dicta authentica, ex cau-
12 ſa, per illã uerã & communẽ regulã & concluſionẽ, quòd quã
do duo ſunt ęquiparata à iure per uiã regulę, maximè in indiui
duo, ut in cõſuetudine noſtra, diſpoſitũ in uno cenſet diſpoſi-
tũ in alio, etiã in correctorijs gloſſ. fi. in l. ſi quis ſeruo. Cod. de
furtis. & ibi Bart. & in l. Marcell. ff. ad Trebell. ubi poſt Bart.
Alex. Iaſon. & Angel. de Aretio in §. ius autem ciuile. Inſti.
de iure natural. gen. & ciuil. Decius in l. factum. §. in pœnali-
bus. notabili xvi. de regul. iur. Quarto ſtringit aliud. nam ad-
uertendum eſt, authẽticam ex cauſa, & corpus unde ſumitur,
haberẽ clauſulam derogatoriam. dico derogatoriam, cum an-
nullatione. poſtquam enim Imperator in authentico, ut cum
de appellatione cognoſcitur. §. ſiue igitur omnes. cum §. ſeq.
appoſuit cauſas, quę apponi debent in exhęredatione, ut quis
dicatur ritè præteritus, & quo ad deſcendentes & aſcendentes
inquit, ſi ſupradicta ſeruata non fuerint, teſtamentum non ua-
lere, quoad inſtitutionem: legata uero & reliqua firma mane-
re, poſtea in fine ſubdit: Si quid autem pro legatis, ſiue fideicõ
miſſis, &c. in alijs legibus inuentum fuerit huic conſtitutioni
cõtrarium, hoc nullo modo uolumus obtinere. Stãte itaq; hac
clauſula derogatoria, neceſſe foret ad hoc, ut conſuetudo no-
ſtra derogaret authenticæ ex cauſa: ut non modo generaliter,
ſed ſpecialiter, & in indiuiduo eſſet illi derogatum. Nam ſtatu-
tum & lex habens clauſulam derogatoriam, maxime tam ſtri-
ctam, ut in caſu iſto, in quo eſt derogatoria cũ annullatione, nõ
tollitur per ſtatutum ſequens, etiam generaliter derogans pri-

mæ

mę diſpoſitiōi, ut cōcludit Bart. in l. omnes popu. in 4. q. iij. q.
princip. uerſic. circa ſecund. ff. de iuſtic. & iure. et ibi omnes ſe
quũtur. Multo minus, ubi de priore diſpoſitione nulla fit men
tio, ut in hac conſuetudine. Et ratio eſt, quia poteſtatio præce-
dens demonſtrat animũ & uoluntatem deeſſe in ſecũdo ſtatu-
to, quod poſtea fieret. & idē ead. ratione concludit Bart. & Do
cto. in teſtamento habēte clauſulam derogatoriam, in l. ſi quis.
in principio teſtamenti. ff. de lega. iij. Idq́ adeò uerum eſt, ut li-
cet extaret ſtatutum quod ultimum teſtamentum teneret, non
facta mentione de uerbis derogatorijs primi, tale ſtatutum nō
ſubſiſteret, quaſi factum aduerſus ius gentium, quod requirit
in teſtamento uoluntatem teſtatoris, quam non habet ſecun-
dũ teſtamentũ propter uerba derogatoria primi, ut per Paul.
de Caſtro. conſ. 444. uidet̃ ſine dubio. uol. ij. Pręterea & ſi d.
authentica ex cauſa, cum materia non haberet clauſulam dero
gatoriam, nihilominus per conſuetudinem noſtram non eſſet
ſibi derogatum. nam quoties duo ſunt contraria, ita demum ſe
cundum tollit primum, quando ſunt omnino & præciſè con-
traria: ſecus, ſi diſtinctione concordari poſſunt. authentic. of-
feratur. Cod. de litis conteſtatio. iuncta l. ſciendum. ff. qui ſatis 15
dare cogantur, ut tradit Bart. in extrauag. ad reprim. in uerbo,
non obſtātibus. Et hoc eſt generale, ut quoties fieri poteſt cō-
trarietas, diſtinctione tollatur. Ita in ſtatutis & omnibus diſpo
ſitionibus. Affirmat Alex. conſ. 141. uiſo teſtamento. col. 3 ij.
uol. & Decius. conſ. 374. col. ij. ſed in caſu noſtro poteſt fœ-
dere diſtinctionis res conciliari. aut loquimur reſpectu inſtitu
tionis, & teſtamentum eſt nullũ, & ita procedat cōſue-
tudo: aut reſpectu legatorum, & ſuſtinetur, ita
procedat authentica ex cauſa.

SVPPVTATIONVM IVRIS D. NICO-
LAI BELLONI, CLARIS.
Iureconſulti, FINIS.

D. NICOLAI BELLONI

PATRICII CASALENSIS ORATIO, quàm Præfationis loco habuit, cum lectiones ſuas Dolæ auſpicaretur.

SI MEMORIA mecum repeto, quæ à pueritia ad hunc uſq; diem mihi contigere, nihil in mentem uenit, quod unquam difficilius magiſq; arduum uiſum ſit, quàm hoc quod hodie à me ſuſceptum eſt munus. Cum enim ad ius ciuile mane interpretandum in hanc Dolanam Academiam euocatus ſim, neq; id illotis (ut dicitur) manibus pertractare liceat, aliquam orationem habere, & nonnullis uerbis rem ornare, maiorum more inuitor & compellor. Qua in re cum Præfatione non uulgari opus ſit, undiq; adeò multa me circumuallant, & opprimunt, ut mihi ipſi non conſtem. Hinc occurrit in primis hic conſeſſus ornatiſsimus, de quo tacere nec eius humanitas, & erga me beneuolentia, nec honor aduentu ſuo mihi delatus patiuntur: hinc laudandum Ius Ciuile ſeſe offert, in quo cũ quotidie uerſemur, inciuile quodammodo exiſtimaretur, ſi abſq; cõmendatione prætermitteretur: hinc celebranda uidetur hæc quæ mihi impoſita eſt prælegendi prouincia, ne uitio dent aliqui quòd aliena curem, rerum mearum interim negligens. His de cauſis pleroſq; in lectionum ſuarum initio, ſimilibus argumentis integram orationem abſoluere, ſæpe obſeruaui: quorum tamen opinionem & iudicium nunquam probaui, nec ſum ſecutus, quod quotidiana ſint, & toties repetita, ut cuiuis etiam in humanioribus literis ieiuno, nauſeam parere poſsint, iuxta illud, Occidit miſeros crãbe repetita magiſtros. Accidit, quòd dum id agunt, eorum qui de ratione dicendi ſcripſerunt præcepta non ſeruant: qui nihil oratorium magis arbitrati ſunt, quàm eo argumento orationem contexere, quod rei de qua agitur conueniat, & quadret. Neque tamen negauerim, cum præcipuum aliquid tractatur, eſ-

ſe quandoq; (ſi inciderit) aliena aptè & appoſitè, tanquã floſculos, inſerenda, & amœna quædam orationis diuerticula quærenda. Quæ tantum abeſt ut repudientur, ut etiam orationi magnum ornamentum afferant, & audientium animos demulceant & detineant. Quod ego in præſentia ſum facturus. Nam & ſi multa dicenda occurrant, quæ loco ſuo tacere minime decreui: tamen hodierno die congruum argumentum & potiſſimum eſſe iudicaui, ſi partem orationis meæ cum uiris Dolanis, partem cum amantiſsimis ſcholaſticis conſumpſero: cum illis res mihi proximè fuit, cum his toto hoc quadriennio futura eſt. Ad uos itaq; me conuerto Viri opt. & nobiliſsimi. Laudo, & non modicè quidem laudo hoc nouum ueſtrum inſtitutum, ut Doctorem Italum habeatis, quod ſolito ueſtro & maturo conſilio factum cognoſco. ſiquidem conſideraſtis, quantum hoc Papiæ, Bononiæ, Patauio, in Italia, quantum Auenionæ, Valentiæ citra montes conferat, qui honores, quæ commoda inde ſequantur. Nũc Dolana Academia per multos annos collapſa, & proſtrata, hoc facto caput extollet, & breui tempore inter cæteras tanquã regina ambulabit: & quæ hactenus in tenebris delituit, & hic & apud noſtrates percelebris, magniq; nominis erit, ac per omnium aures reſonabit. Hinc uiri in omni uirtutũ genere excellentes, tanquam terrigenæ (ut in fabulis eſt) aut Minerua ex capite Iouis, prodibunt. Nũc patres ſuauiſſimos filios, quos in exteras gentes proficiſcentes, incomparabili uiatico & lachrymis proſequebantur, domi & ante oculos exiguo ſumptu retinebunt: illudq; Tibullianũ cantare poterũt, Ludet & ante meos turba nouella pedes. Verum quàm nõ modo ſcholaſticis, eorũq; parentibus, at uniuerſæ ciuitati hoc inſtitutum eſſet utiliſſimum futurum, ſenſit id ciuitas regia Ticinum, quæ cum diuturno bello ſaucia, longo tempore expalluiſſet, & exanguis ferè dixerim facta eſſet, nunc ob proximis annis inſtauratam Academiam, priſtinam ſpeciem & habitum recepit. Quid igitur hic fiet, ubi pax perpetua,

ſempiterna tranquillitas, ciuium maxima concordia, rerum omnium copioſiſsima ubertas, cœli temperies ſaluberrima perdurat? Tot igitur, tantorumq́ue bonorum uos eritis cauſa. Debebit uobis præſens ætas, debebunt poſteri, quibus tanquam pulcherrimam hæreditatem relinquitis, hanc præclariſsimam conſuetudinem. Sed, inquiet aliquis ueſtrûm, uanum & inutile prorſus inſtitutum fuerit, niſi & tu rem adiuueris, atque ita te geſſeris, ut tuo nomine adducti ſcholaſtici, ad nos certatim aduolent. Ego de me multa polliceri nec uolo, nec poſsum: tum quod nemini ſua laus conueniat, imò ſordeſcat, & inanem quandam gloriam ſapiat: tum quòd leges non permittant quempiam pro ſe teſtimonium dicere: & ſi dictum fuerit, non probent, ſed reijciant. Operæprecium tamen exiſtimaui, ne me ipſum penitus ſilentio inuoluerem, partem actæ uitæ meæ recenſere, ut quid humeri mei ferre poſſint, & quãtum de me expectare poſſitis, conijcere ualeatis. Cũ primum à multis ab hinc annis eam ætatem exceſſiſſem, in qua à præceptoribus meis ad humaniora ſtudia informabar, ſtatim me legalibus ſtudijs dedicaui, quod ante oculos perpetuò haberem, auum meũ & patrem, illum apud Ducem Sabaudiæ, hũc apud Cęſarem Maximilianũ, & Marchionem Montisferrati ſenatorem. Et Patauij, Bononiæ, ſub Ruino, Socino, Pariſio, uiris ætate noſtra inſignibus, ſtrennuè militaui, quorũ doctrina et opera licet multũ profeciſſe exiſtimarer, tamen nihil adhuc mihi conſecutus uidebar, niſi Andreã Alciatũ audirẽ, & præceptorẽ haberẽ. Erat enim tanti nominis, & apud me tantæ exiſtimationis & admirationis, ut metã ipſam ſtudiorũ meorum attingere, niſi eo duce, dubitarem. Qua de cauſa Alciatum audiui, ſitimq́ illam tam acrem, tam moleſtam, ex uberrimo & ſuauiſſimo lectionum eius fonte reſtinxi: & eius ſanctiſsimis manibus, inſulis Doctoralibus decoratus fui. Quo facto, cum reuocato eodem Alciato Dux Mediolani Franciſcus II. Ticinenſem Academiam inſtauraret, & lectionibus eos

præficeret quos maxime probaret, mihi Inſtitutionum locum demandauit (ea enim apud nos lectio in non mediocri honore habetur, cum baſis ſit & fundamentum totius legalis ſcientiæ) in hisq́ per biennium frequentiſſimo auditorio ſum uerſatus. Atq; hac quidē in re hic teſtes præſentes Doctores ueſtrates habeo, tūc auditores meos: & qui aliquando me impedito, perſonam meā per aliquot dies egregiè, & cum ſumma commendatione & laude ſuſtinuerunt. Deinde, ad ius ciuile ordinarium nanc accerſitus, per quinquennium cum Ripa, alijsq́; Ticinenſibus Doctoribus collegis meis, ita lectionibus, diſputationibus contendi, ut non tenuis de me (citra arrogantiam hoc dictum ſit) & in Italicis, & in Ciſmontanis Gymnaſijs eſſet fama. Huius rei fidem uobis facere poſſet Placentina ciuitas: cui cum ſuperioribus annis propter Gallorum aduentum, deſtituta Ticinenſi Academia, ſuam recuperare animus eſſet, primum Bellonum uocauit, & primo honorificentiſsimum honorarium conſtituit, atq; apud eos aliquot annis ſum commoratus. Accedat & Valentina ciuitas in Delphinatu, quę priore anno me non pœnitēdis ſtipendijs, ad Gymnaſium illud reficiendum prouocauit, ut nonnullæ eius literæ apud me teſtantur: cui tamen prohibente ſenatu Mediolanenſi, ſatisfacere non potui. His itaq; transactis, duo uos facturos mihi perſuadeo. Alterū, qualis ſim, & quid poſſim, facile cōiectura aſſequuturos. Alterū ualdè admiraturos, quod relicta patria, fratre chariſſimo, affinibus, amicis ſuauiſſimis, domeſticis commodis, adeò longis itineribus quacunq; conditione ad uos uenerim. Sed & huius rei, cū maximè ad dignitatem meam pertineat, rationem reddere, ſuperuacaneum nō duxi. Non negarim, uiri Dolenſes, plurima mihi in mentem ueniſſe, cum ab HENRICO COLINO, Dolano ſenatore, qui tunc in Italia erat, ad hoc negocium ueſtro nomine inuitatus fuiſſem, quæ me à propoſito deterrerent: quibus tamen forti, ut Iuriſconſultum decet, animo reſtiti. At unum me ualde turbabat, nec flu

ctuan-

ctuantem animum componere, ad hanc prouinciam capeſcendam permittebat, quod anteactæ uitæ plurimisq; quibus prius functus eram honoribus, conditionem hanc licet honeſtam, nequaquam conuenire ſentiebam. Suſtollite tamen, ſuſtollite inquam ad cœlum manus, & Deo Opt. max. gratias agite, qui diuinitus uiros duos demiſit, ut rerũ & commodorũ ueſtrorum curam haberent: Illuſtriſſ. GRANTVELLAM, eiusq; filium Reuerendiſſimum. Dij boni, quibus ſuaſionibus, monitis, præceptis, uir ille grauiſſimus animum meum labantem ſuffulſit, et erexit, & prope refrigeratum tanquã fax ardentiſſima accendit. Hærent adhuc animo, atq; ita hærent, ut uerba illa non ſemel repetita, nulla dies delere, nulla ætas obliterare ualeat: Eas Bellone in Burgundiã, illa eſt mihi patria chariſſima, illam amo, illam colo, illã obſeruo et curo, nunquã pœnitebit te iuiſſe, ego promo uebo te. Quis igitur eius conſilio & auctoritati non acquieuiſſet? quibus poteſt oppida, ciuitates, regna, prouincias, & Cæſarem ipſum, per ſe ſapientiſsimum, mouere & gubernare: his uerbis ſtatim cœpi in Burgundiã cogitare, & patriam, fratrem, affines, amicos in Burgundia mihi conſtituere. Sed hic animus eſſet, huius amplisſimi uiri dignitatem, prudentiam, ingenij promptitudinem, ſingularia dicta & facta recenſere: Verum quid attinet ſolem, ut dicitur, facibus illuſtrare? & in eo ualdè laborare, in quo cum multa dixeris, nihil dixiſſe uideare? Non defuit uobis quoque filius, Antiſtes Reuerendiſſimus, Epiſcopus Atrebatenſis, iuuenis & humaniſſimus, & præter ætatem prudentiſſimus: qui cum patrem de hac re diſſerentem audiuiſſet, omnibus modis me hortari & compellere non deſtitit, atque inter multa huius loci ueſtri commoda, quæ ante oculos proponebat, Habebis (inquit) Bellone Dolę ſenatum religioſiſſimũ, tot tantisq; Heroibus & magnificis Iuriſconſultis refertũ, quorũ grauitatem, conſtantiã, in iure diſtribuendo facilitatem & ſinceritatem, uel exteræ nationes admirantur, controuerſias & lites tollunt,

& euellunt, ad concordiam & pacem adhortantur, fortitudine & ſapientia unaquæq; regunt & gubernant, & turbulentiſsimis ſi aliquando cõtingit temporibus medentur, omnia in portum tranquilliſſimum redigunt. Habebis rurſus collegium Doctorum ampliſſimum, in quo & uſu & doctrina uiri adſunt celebratiſſimi, ita ut ciuitatem illam non ſibi modo, ſed uicinis urbibus iura dare omnes prędicent. O beatam & felicem iterum atq; iterum patriam, O beatiſſimum et fœliciſſimum me, cui his inſignibus auctoribus, tam digno auſpicio ea frui fuit conceſſum. Sed libet nunc aliquantiſper, ut principio pollicitus ſum, uobiſcũ (iuuenes modeſtiſſimi) agere. Laudo & uos mirum in modum, animumq; iſtũ ueſtrum, quod huc frequentes uirtutis & doctrinæ deſiderio cõfluxiſtis, & quòd egregie (ita me Deus amet) rationes ueſtras iniuiſtis. nam hæc quæ apud nos ab omnibus bona appellantur, incerta & caduca eſſe, nulloq; ſtatu cõtineri cogitaſtis: & quem modo ob ſummã pecuniam prædicabamus, in ſordibus deinde paulo momento uiuere, egeſtate opprimi, maximisq; in miſerijs uerſari conſpicimus. At uirtus eſt firmiſſima, quæ neque de certiſſimo ſuo ſtatu dimoueri, nec ulla ratione amitti poſſit: quæ ſpe tutiſſima, mortales ad ſummos honores euehat, à calamitatibus defendat, ad Deum optimum maximum uiam aperiat, & oſtendat. Quamobrem Themiſtocles Atheniẽſis non immeritò dixiſſe fertur ſus eſt, ſe malle uirum pecunia indigentem, quàm pecuniam uiro. Quamuis autem uos ueſtra ſpõte ſatis incitatos & accenſos non dubitem, non parum tamen uos ad iuuabit. & etiam atq; etiã inflãmabit, ſi perſæpe memineritis, qua de cauſa parentes ueſtri huc uos miſerint, & iucunda conſuetudine ueſtra ſe priuauerint: nempe nulla alia, quàm ut aliquando familiæ ueſtræ ſitis honori, patriæ gloriæ, amicis utilitati. Nolite itaq; eos tam ſperata & exoptata expectatione defraudare. & quoniam eum locum nacti eſtis, in quo commodè uiuere, & pacato animo ſtudijs operam dare poteſtis, uos modeſtè agite, ru

dimenta

dimenta hæc iuuenilia exuite, animumq́ uirilem induite. abſint hinc diſcordiæ omnes, rixæ omnes, tumultus omnes, ſitq́ inter uos atq hos præſtantiſſimos ciues unū perpetuò corpus, & una uoluntas. Ego uero quantum quidem à me uobis effici poterit, & ſi munus hoc profitendi expoſtulet, ut omnia ueſtri cauſa uelle debeam, tamen quod me Dolanum factum exiſtimē, ea potiſsimum ratione, atq horum ciuium gratia me totū uobis trado, nullis parcā laboribus, nullis uigilijs, omnia ſuſtinebo, omnes difficultates perpetiar, ut me talem poſſim præſtare, qualem ſperatis & expectatis. Dabo quot horis operam, ne tempus perperam dilabatur: & quoſcunq fructus ex ſtudijs meis collegero, eos omnes in medium proferam, uobis omnes communicabo, uobis diripiendos omni ex parte exhibebo. Vnum reſtat, quod ſi mihi beneficio ueſtro obtigerit, ne tantillū quidem dubito, omnes labores, omnes moleſtias à me ſine difficultate exantlandas. ſcilicet, ſi ſtudium ueſtrum acceſſerit, ſi frequentes lectionibus affueritis, & dicta noſtra remotis ſibilis & ſtrepitibus probaueritis. Sic enim fiet, ut hoc toto tranſacto quadriennio, feliciter hanc prouinciam adminiſtraſſe dicar, & uos ex hoc maximum fructum capietis.

DIXI.

INDEX LEGVM HOC LIBRO NOVITER DECLARATARVM.

FF. VETERIS.

LIBRO I.

L.Iubere cauere.de iuriſd.omni.iud. Cap.ij.
L.1.de officio eius cui mandata. cap.1.& lib.iij.cap.xi.
L.illicitas.§.qui uniuerſas.de officio præſid. cap.1.
L.fin.de offici.proconſul. cap.1.
L.legatus de offici. præſidis. cap.1.
L.ij.§.mutui datio.ſi cert.peta. cap.iiij.& lib.ij.cap.xij.
L.cum quid.ſi cert.peta. cap.iiij.& cap.v.& lib.iiij.cap.xvij.
L.ij.in principio.ſi cert.peta. cap.v.& vi.
L.fin.de præſcript.uerbis. cap.vi.
L.naturalis.§.1.eo.titulo ibid.
L.Lucius.Ia.1.depoſiti cap.vij.
L.die ſponſali.§.1.eo. titulo. ibid.
Rub.de offici.eius cui mandata eſt iuriſd. cap.xi.
L.more maio.cum.l.ſeq.de iuriſd.omni.iud. cap.xi.
L.uinum. ſi cert. peta. cap.xvij.
L.ſi defenſor.de interroga.actio. ibi.
L.1.§.qui mandatam.de offici.eius cap.xiiij.& lib.iij.cap.vi.

LIB. II.

L.Si unus.§.pactus ne peteret.de pactis. Cap.1.
L.quæcunq;.de compenſatio. ibid.
L.ſed & ſi lege.§.petitio.de peti.hæredita. cap.iiij.
L.pen.communi diuid. cap.v.
L.hæredes.§.quantum.familiæ.herciſc. ibid.
L.communis.§.cum agere.communi diuid. ibid.
L.1.de iuriſd.omni.iudi. cap.vij.& viij.
L.1.cum materia.de condic.ex lege. cap.xi.
L.ſi gratuitam.de præſcrip.uerb. cap.xiij.
L.rogaſti.eo.titulo. ibid.
L.ei apud quem, depoſiti. cap.xiiij.
L.ſi pignore.§.ſi poſt.de pignorati.actio. ibid.
L. furti.§. mandati.ex quibus cauſis infam.irroga. ibid.
Rub.de rebus creditis. cap.xx.
L.in re furtiua.§.ſi ex cauſa.de condict. furti. cap.xix.
L.fiſtulas.§.fin.de contrah.emptio. cap.xix.

LIB. III.

L.Imperium.de iuriſd.omni.iud. cap.iiij.&Cap.v.
L.iubere cauere.eo.titulo. ibid.

V L.ſi.de

L.ſi.de offic.eius cui mandata eſt iuriſd.	cap.vi.
L.iij.§.de illo.pro ſocio.	cap.vij.
L.legitima.de pactis.	ibid.
L.cum prætor.§.1.de iudicijs.	cap.x.
L.iudicium ſoluitur.de iudicijs.	ibid.
L.ſi cũ excepti.§.quod ſi homo.quod metus cauſa.	cap.xij.
L.qui autem.§.1.de conſtitu.pecun.	cap.xiij.
L.ſi uehenda.§.pen.ad l.Rhodiam de iactu.	ibid.
L.fiſtulas.§.1.de contrahen.empti.	cap.xiiij.
L.nummis.de in litem iurando.	cap.xvi.
L.ſolent.de offici.proconſul.	cap.xvij.

LIB. IIII.

L.Filius.de inoffici.teſtam.	Cap.iiij.
L.ſi remunerandi.§.apud Iulia.mandati.	cap.vij.
L.de eo.§.ſi poſt iudicium.ad exhibendum.	cap.viij.
L.frater à fratre.de condictio.indebiti.	cap.ix.
L.quæſitum.§.1.de pecul.	ibid.
L.fin.de ſenato.	cap.x.
L.fin.uſufructuarius quemadmodum caueat.	cap.xi.
L.quoniam.de condictio.furti.	ibid.
L.qui furtum.eo.titulo.	ibid.
L.1.§.ſcientiam.de tributo actio.	cap.xiiij.
L.1.§.is qui nauem.de exercito.	ibid.
L.dotem qui.& l.diuus.de iure dotium.	cap.xvij.
L.quædam.§.nihil.de edendo.	cap.xviij.

INFORTIATI.

LIBRO I.

L.Illud.§.ad teſtam.de bonorũ poſſe.cõtra tabul.lib.1.cap.3.	
L.muto.§.tutoris datio.de tutel.	cap.ij.
L.inter tutores.de adminiſtra.tuto.	cap.1.
L.poſthumorum.ff.de iniuſto.rup.teſtam.	cap.iij.
L.Lucius.§.quæſitum.de lega.iij.	cap.xiiij.
Rub.& l.unic.ut ex legibus uel ſenatuſconſultis.	cap.xvi.
L.Mela.§.ſed ſi alimenta.de alimentis lega.	cap.xx.

LIB. II.

L.1.in principio.de ſuis & legiti.	cap.ij.& lib.iij.cap.vij.
L.ſi quis ita.de teſtamenta.tutel.	cap.xij.
L.1.§.per ſeruum.de ſucceſſo.edic.	cap.xv.
L.is qui hæres.de acquir.hæredita.	cap.xvi.
L.ſi legatũ pure.& l.legata inutiliter.de adimẽ.lega.	cap.xvij.
L.ex facto.la.1.de hæredibus inſtitu.	cap.xviij.

LIB. III.

L.Qui in aliena.de acquir.hæredita. cap.ij. & cap. iij. & libro iiij. cap.iiij.
L.ſi quis mihi bona.§.iuſſum.eo.titulo. ibi.& cap.viij.
L.1.§.item illud.de ſenatuſconſultis Sillania. cap.xi.
L.1.§.fuit quæſitum.ad Trebellianum cap.xv.

LIB. IIII.

L.ij.§.ſi quis ex liber.in fi.ad Tertullia. Cap.ij.
L.1.§.qui operas.ad ſenatuſconſult.Orphici. cap.iiij.
L.pen.ad ſenatuſconſultum Tertullianum cap.v.
L.pater.§.quindecim.de lega.iij. cap.xij.
L.filij mater.§.filius.ad Tertullianum cap.xiiij.
L.iam dubitari.de hæredi.inſtitu. ibid.
L.iam hoc iure.de uulga. & pupilla. cap.xvij.
L.1.in fi.de his quæ in teſtamento delentur. ibid.
L.1.§.ſi ex fundo.de hæredibus inſtitu. cap.xviij.
L.1.§.bonorum.ad Trebell. cap.xix.
L.1.§.de illo.eo titulo. ibid.
L.ſi Titius.in fi.de lega.iij. ibid.

FF. NOVI.

LIB. I.

L.Plus cautio.de regul.iur. Lib.1.cap.viij
L.debitor.ff.de uerbo.ſignifi. cap.xi.
L.uicarius. de legatio. cap.xij.
L.quod dicimus.de ſolutio. cap.xvi.
L.ea quæ ciuiliter.de acquir.rerum dominio: cap.xviij.
L.ſemper in ſtipulatio.ff.de regul.iur. cap.xx.

LIB. II.

L.Stichum.§.naturalis.de ſolutio. Cap.1.
L.Labeo.§.contractum. de uerbo.ſignifica. cap.ij.
L.ſi quis adulter.cum inceſtu. §.idem Pollioni.ad l.Iuliam de adulterijs. cap.vi.
L.amplius non peti, rem ratam haberi. cap.ix.
L.nihil intereſt.de regul.iur. cap.x.
L.ij.§.item diui. de iure fiſci. cap.xij.
L.delata.de uerborum ſignifica. cap.xvi.
L.Titia.§.ſi.de manumiſſ.teſtam. cap.xvij.
L.inficiando.§.infans.de furtis. cap.xix.

LIB. III.

L.Acquiritur.de acquir.rerum dominio. Cap.ij.
L.lege obuenire.de uerbo.ſignifi. cap.vij.
L.abſentem.de pœnis. cap.xvij.

LIB. IIII.

L.Quoties.de actio.& obligatio. Cap.iij.
L.nec pignus.de regul.iur. cap.vi.
L.1.à quibus appellare non licet. cap.x.
L.falſus.de furtis. cap.xi.
L.cum hæredes.de acquir.poſſe. cap.xv.& cap.xviij.
L.boues.§.hoc ſermone.de uerbo.ſigni. cap.xvi.
L.ſciendum.de uerbo.ſignifi. ibid.
L.hæredis appellatione.eo.titulo. ibid.
L.id tempus.§.1.de uſucap. cap.xviij.
L.in conuentionibus.de uerbo.ſignifi. ibid.

CODICIS.

LIB. I.

L.Cũ in adoptiuis.§.ſed ne articul.uerſic.& ideo.de adoptio. Libro 1. Cap.iij.
L.meminimus.de legiti.hæredibus. cap.iij.
L.edita.de edendo cap.ix.
L.unica.quando non petent partes. ibid.
L.ij.de offic.eius qui uicem alterius gerit. cap.xij.
Rub.& l.1.de profeſſ.qui in urbe Cõſtantinop.lib.xij.cap.13.
Rub.de profeſſo.& medicis. lib.x.ibid.
L.fi.qui admitt.cap.xvi.& lib.iij.cap.xx.& lib.iiij.cap.1.& iij.
L.1.per quas perſon.nobis acquiritur. cap.xviij.
L.1.Cod.de alienatio.iudic.mutandi cauſa facti. cap.xix.

LIB. II.

L.Hæreditatis petitio.de petitio.hæreditat. Cap.iij.
L.1.de edendo. cap.xi.
L.ij.de edendo. cap.xij.

LIB. III.

L.1.Qui admitti. Cap.1.
L.cum non ſolum.de bonis quæ liber. cap.viij.
L.cum oportet.eo.titulo. ibid.& lib.iiij cap.v.
L.emancipatis.qui admitti cap.ix.
Authentica,ſi quis in aliquo. cap.xvi.
L.ſi ut proponis.la.1.quomodo & quando iudex. cap.xviij.
Rub.de instituti.ſubſtitu.reſtitu. cap.xix.
L.generaliter.in principio.eo.titulo. ibid.

LIB. IIII.

L.Fi.§.nos itaq.cum gloſſ.de curato.furio. Cap.i.& cap.ij. & cap iij.
Rub.de formulis ſublatis ibid.

L.fi.§.

L.fi.§.ſi autem dubius.Cod.de iure deliber. cap.iij.
L.1.de petiti.hæredita. cap.v.
L.ſi quis uel pecunias depoſiti. cap.vi.
L.ſi ſorori.de iure deliber. cap.xv.
L.in annali.de legat. cap.xvi.
L.quamuis.de impuber. cap.xvij.
L.quoties.de hæredibus inſtitu. cap.xviij.
Authentica,ex cauſa.Cod.de liber.præteritis. cap.xx.

AVTHENTICORVM.

LIB. I.

§.illud.Conſtitutio,quæ de dignita. Lib.1.Cap.iij.

AVC.

LIB. IIII.

§.Si uero ignotis.de teſtibus. Cap.xiij.
§.ex prouinciali.de defenſo.ciuitatum. cap.xiij.
§.ſiue igitur omnes. cum §. ſeq.ut cum de appellat. cognoſcitur. cap.xx.

INSTITVTIONVM.

LIBRO I.

§.Cum autem.de tutel. Lib.1.Cap.iij.
§.ſed hoc iure. de Atilian.tutor. cap.ij.
§.furti. de obligatio.quæ ex delicto. cap.viij.
§. prætorũ quoq; edicta.de iure natura.gent.& ciuil. cap.ix.
§.ſed cum paulatim.de teſtam. ibid
§.quos autem.de bonorum poſſeſſi, cap.x.& lib.iiij.cap.xix.
§.ſeptima.de bonorum poſſeſſi. cap.xv.& xvi.
§.fi.de interdictis. ibid.
§.omnium.de actio. cap.xix.
§.æquè.eo.titulo. ibid.

LIB. II.

§.Præterea. de exceptio. Cap.i.
Titulus de obligatio.ex quaſi contractu. cap.ij.
§.fi.de teſtam. cap.vij.
§.perpetuæ.& §.temporales.de exceptio. cap.ix.
§.fi.de teſtam. cap.xij.

LIB. III.

§.1.de auctorita.tuto. Cap.ij.
Rub.de fideico.hæredita. cap.xix.
§.fi.de pupilla.ſubſtitu. ibid.
§.ſed ſi gregis.de rerum diuiſi. ibid.
§.fi.de bonorum poſſeſſ. cap.xx.& lib.iiij.cap.iij.

LIB. IIII.

§.Præterea ſi quis.de actio. Cap.viij.
§.ſic itaq;.de actio. cap.xi.

INDEX SINGVLARVM MATERIERVM QVAE HOC LIBRO CONTINENTVR.

LIBRO I.

Actiones reales, an plenius prouideant, quàm perſonales. Libro 1.cap.viij.
Actio perſonalis & rei uendicatio dantur legatario. ibid.
Actio in factum eſt introducta à prætore, in ſubſidium deficientis actionis. cap.xv.
Adminiſtratores iudices dicuntur, ad differentiam aliorũ iudicũ, qui iuriſdictionẽ habẽt ſine adminiſtratione. cap.1.
Adoptiuus datus in adoptionem extraneæ perſonæ habet iura ſuitatis, & tamen non eſt in poteſtate. cap.iij.
Alteri indiſtinctè quæritur per actum naturalem. cap.xviij.

LIB. II.

Actionibus in rem præſcribitur longo tempore. lib.ij.cap.iij.
Actioni communi diuid.famil. herciſcun. fini. regund. præſcribitur xxx. annis. ibid.
Actiones ad exhibendum noxalis, & quod metus cauſa, ſunt in rem ſcriptæ, ſimiliter & interdicta. cap iiij.
Actio ſi non competat actori ipſo iure, iudex poteſt ſupplere de facto. cap.x.
Actio & officium iudicis in pluribus differunt. cap.xi.
Acta criminalia an æque edantur ſicut ciuilia. cap.xij.
Actio præſcriptis uerbis eſt ſtricti iuris, præterquam in uno caſu. cap.xiij.
Actus non debent operari ultra intentionẽ agentiũ. cap.xvij.
Allegandа an ſit præſumptio reſultãs ex facto partis. cap.vi.
Allegare ponitur aliquando pro interuenire. ibid.
Argumentum à contrario ſenſu poteſt ſumi ex uerbis negatiuis, uel priuatiuis cap.xvij.lib.iij.
Abſoluere accuſatum eſt meri imperij lib.iij.cap.xvij.
Actiones actiuæ non poſſunt eſſe apud unum, paſſiuæ apud alium. cap.ij.
Actus in quo qs uerſatur, eſt efficacior eo in q̃ nihil agitur. ibi.
Acquiſitio ex ſenatuſconſulto Trebell. eſt magis ſimilis hæreditati, quàm bonorum poſſeſſioni. cap.iij.
Actio quod metus cauſa, non datur ad triplum, ante ſecundam ſententiam. cap.xij.
Agnitio ſimplex bonorum poſſeſſionis coram iudice facta, de iure nouiſſimo ſufficit. cap.xx.

Agnouiſſe bonorum poſſeſſionem intra tempus quis tenetur probare. ibid.
Allegatio ſola ſufficit, quoad cognoſcendum: ſecus, quoad puniendum. nam tunc requiritur quod allegetur, & uerum ſit. cap.xi.
Argumentum à contrario ſenſu non habet locum, quoties datur medium inter ſenſum directū & contrariū. cap.vij.
Argumentum à contrario ſenſu eſt coniectura, quæ colligitur ex mente legis, non ex uerbis. cap.xvi.

LIB. IIII.

Actio receptitia & rei uxoriæ, ſunt omnino ſublatæ. libro iij. cap.iij.
Actiones perſonales in rem ſcriptæ dantur ad ſimilitudinem realium. cap.viij.
Aduerſatiuæ natura eſt, aduerſari in iure & in facto. cap.vij.
Aditio hæreditatis retrotrahitur ad tempus mortis, etiam reſpectu poſſeſſionis, uirtute conſuetudinis le mort ſaeſiſt le uif. cap.xv.
Aditio hæreditatis confirmat teſtamentum: cap.xviij.
Aditio hæreditatis facta ab inſtituto in re certa, an confirmet teſtamentum. ibid.
Alienabilis ſemel res facta, durat perpetuò alienabil. cap.xij.
Alienationis prohibitio comprehendit hæredem hæredis, idē conſuetudo, idem renunciatio. cap.xvi.
Alternatiua poſita inter duo idem ſignificantia, reſoluitur in id eſt. cap.xx.
Appellatione hæredis intelligitur de eo qui adiuit hæreditatem. cap.xv.
Appellatione hæredis uenit hæres hæredis propriè. cap.xvi.
Argumentum à contrario ſenſu non habet locum quando induceretur correctio. cap.xx.
Authentica ex cauſa & corpus unde ſumitur habent clauſulam derogatoriam. ibid.

LIBRO I.

Bonorum poſſeſſio contra tab. non datur contra teſtamēta fœminarum. lib.1.cap.iij.
Bonorum poſſeſſio de iure antiquo debebat agnoſci coram prætore. cap.x.
Bonorum poſſeſſio ſeptima, quare appelletur extraordinaria. cap.xv.
Bonorum poſſeſſio ſeptima quæ ſit, & quot requirantur ut habeat locum. ibid.

Bonorum poſſeſſio an dari poſſit de iure ciuili. cap.xvi.
Bonorum poſſeſſio olim requirebat decretum, hodie ſaltem præſentiam iudicis. ibid.

LIB. II.

Bellonus legit Papiæ & Placentiæ antequam Dolam ueniret. lib.ij. cap.ij.
Bonorum poſſeſſio dicitur delata filio, non patri, quando filius eſt hæres inſtitutus. cap.xv.

LIB. III.

Bonorum poſſeſſio hodie tranſmittitur uirtute l.unicæ. Cod. de his qui ante apert.tab. lib.iij.cap.ix.
Bonorum poſſeſſor habet poſſeſſoriã hæreditatis petitionem uniuerſalem, & rei uendicationem. ibid.

LIB. IIII.

Bonorum poſſeſſio non requirit decretum, nec petitionem, ſed nudam declarationem animi. lib.iiij.cap.i.
Bonorum poſſeſſio hodie non eſt mixti imperij, niſi quis utatur decreto. cap.iij.
Bona materna de iure ff. quoad proprietatem nõ ſpectabant filijs fam. cap. iiij.
Bonorũ poſſeſſio, & poſſeſſio bonorum differunt. cap.xv.
Bonorum poſſeſſor, an ueniat appellatione hęredis cap.xix.

LIBRO I.

Conſequentia non eſt bona, dicere, non eſt imperij, nec iuriſdictionis, ergo eſt mixti imperij lib.i.cap.ij.
Conſenſus & actualis interuentus rei ſuæ producit mutuum in eſſe. cap.v.
Commodatum dicitur etiam translato dominio, ſi hoc agatur. cap.vi.
Cornelius legem tulit, ut prætores ex edictis ſuis perpetuis ius dicerent. cap.ix.
Conſuetudo ultima teſtatoris eſt attenda. cap.xx.
Conſuetus & ſolitus, an differant. ibid.

LIB. II.

Caſma eſt caſus inſolitus, & rariſſimus. lib.ij.cap.xix.
Caſus inſolitus & rariſſimus eſt caſma. ibid.
Circuitus uerborum aliquando admittitur. cap.xviij.
Contractus dicitur propriè, quando eſt ultro citroq; obligatorius. cap.ij.
Contractus propriè dicitur quando aliquod negotium geritur in-

tur inter partes. ibid.
Conſequentia non eſt bona, agitur de fide rupta, ergo iuratur in litem. cap. xiiij.
Contrahentes inceſtas nuptias de iure gentium nullo modo excuſantur. cap. vi.
Copula &, aliquando ſtat implicatiuè. cap viij.
Commodatum & precarium, quomodo differunt cap. xiij.
Comparatiuum aliquando ponitur electiuè. ibid.
Contraria actione condemnatus non efficitur infamis. cap. xiiij.
Conſenſus patris eſt neceſſarius filio, ut poſſit eſſe in iudicio cap. xiiij.
Conditio non cenſetur diſponere. cap. xviij.
Contractus pars prima eſt attribuenda creditori. cap. xx.
Criminalia acta an æquè edantur, ſicut ciuilia. cap. xij.
Creditor an dicatur ex delicto uel legato. cap. xx.
Creditori eſt attribuenda prima pars contractus. ibid.

LIB. III.

Cauſa ſemel exempta à manibus ordinarij non poteſt ad eum reuerti ſine licentia iudicis lib. iij. cap. xviij.
Ceſſante ratione ceſſat lex. cap. viij.
Contractus ſunt diuidui. cap. ij.
Compoſitum attribuitur ei quod eſt nobilius. cap. v.
Cognitio quoad proceſſum habet locum ex ſola allegatione, ſecus quoad puniendum. cap. xi.

LIB. IIII.

Caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni iuris communis. lib. iiij. cap. xviij.
Ciuiliſſima poſſeſſio dicitur, quæ defertur à lege uel conſuetudine. cap. xvi.
Clariſſimi nomen, eſt generale. cap. x.
Clauſula derogatoria, quomodo tollatur per ſequentẽ diſpoſitionem. cap. xx.
Cõſilium dicitur potius quàm mandatum, id quod eſt in rem mandatarij. cap. vij.
Condictio indebiti & condictio furtiua, an poſſint concurrere. cap. xi.
Cohercio leuis corporis, an poſſit delegari. cap. xiij.
Cõſuetudo le mort ſaeſiſt le uif, eſt frequens in nouitatibus et remedijs poſſeſſorijs. cap. xv.
Conſuetudo eadem, quomodo ſe habeat ad ius cõmune. ibid.
Conſuetudo le mort ſaeſiſt le uif, prouidet tantum circa acquiſitionem poſſeſſionis, non aliorum iurium. ibid.

Conſuetudo ſeu ſtatutum de continuanda poſſeſſione an habeat locum in ſubſtitutione tacita. cap.xvij.
Conſtitutũ eſt actus fictus, ex eo tamen transfertur uera poſſeſſio. ibid.
Cõſuetudo generalis per totam Galliam, le mort ſaeſiſt le uif, an habeat locum in fideicõmiſſario. cap.xviij.
Conſuetudo eſt ſtricti iuris, ſicut ſtatutum, nec extenditur de perſona ad perſonam. ibid.
Conſuetudo ſeu ſtatutum de continuanda poſſeſſione in hæredem non operatur ante aditam hæreditatem. ibid.
Correctio non dicitur fieri, niſi expreſſe anteriori diſpoſitioni derogetur. cap.xx.
Copula &, alternatiua poſita inter duo, idem ſignificantia reſoluuntur in id eſt. ibid.
Contrarietas eſt diſtinctione adiuuanda & tollenda in omni materia. ibid.
Curator furioſi non admittebatur ad petendam bonorũ poſſeſſionem ſine decreto. cap.ij.

LIBRO I.

Datio tutoris eſt permiſſionis. Lib.i.cap.ij.
Declaratio ad dicta Azonis in ſumma Cod. de iuriſdi. omni iud. cap.i.
Depoſitum non eſt, quando ab initio deponitur, ut tantũdem reddatur, & quod accipiens poſſit uti pecunia. cap.vij.
Depoſitum eſt contractus bonæfidei, & in eo ueniunt uſuræ ſine conuentione. ibid.
Delegati diffinitio breuiſſima. cap.xi.
Delegatus & uicegerens, quomodo differunt. cap.ij.
Delegata iuriſdictio eſt impropriè iuriſdictio, & ſecundum quid. cap.xiiij.
Declaratio ad l.1.Cod.per quas perſon.nobis acquir. cap. xviij.
Dictionis magis, natura eſt ſtare comparatiuè. cap.iiij.
Dictio ſi, ponitur aliquando pro quia. cap.vij.
Diffinitio delegati breuiſſima cap.xi
Differentia inter titulum de offici.eius cui eſt mãdata iuriſd.et Cod. de offic.eius qui uicem alterius gerit cap.xij.
Dictio tunc, aliquãdo non ſignificat extremitatem temporis. cap.xvij.
Dominium transfertur in commodato, ſi hoc agatur. cap.vi.
Doctor qui legit per uiginti annos publicè, an ſit illuſtris, uel ſpectabilis. cap.xiij.

LIB. II.

Delata

Delata bonorum poſſeſſio filiofamil. hæredi inſtituto dicitur, non patri. lib.ij.cap.xv.
Delata proprie hæreditas uel bonorũ poſſeſſio dicitur, quãdo quis remoto quolibet impedimẽto poteſt eam adire uel agnoſcere. cap.xvi.
Delata hæreditas dicĩ reſpectu hæreditatis, non perſonæ hæredis. ibid.
Debitor poſt moram tenetur ad æſtimationem quãti plurimi à tempore moræ. cap.xviiij.
Differẽtia nulla eſt inter pactũ ne petatur, & ne agaĩ. cap.viiij.
Differentia eſt, an quis ſit liberatus ipſo iure, uel ope exceptionis. cap.x.
Dictio tam, ſolet adiungi caſui magis dubitabili. cap.xij.
Dictione tam & quàm, abutitur aliquando legiſlator. ibi.
Dictio tam, poteſt ſtare repetitiue, nõ ſolum cõparatiuè. ibi.
Dictio aliquis uel quid uerificatur in qualibet minima parte. cap.xviiij.
Directa actio uel contraria ſunt eiuſdem naturæ. cap.xiiij.
Dominij tranſlatio requiritur in uenditione rei quæ conſiſtat in genere. cap.v.
Dominus an poſſit bonorũ poſſeſſionem ſibi delatam repudiare per ſeruum. cap.xv.

LIB: III.

Dans & accipiens differunt. lib.iij.cap.xv.
Delegare cauſas non eſt iuriſdictionis: cap.iiij.
Denominatio ſumitur à confirmãte, quando id quod cõfirmatur de ſe eſt inualidum cap.vij.
Debitor in delictis indiſtinctè tenetur, etiã quod res fuiſſet peritura apud creditorem. cap.xij.
Debitor ſpeciei à tempore moræ tenetur de interitu. ibid.
Debitor excuſatur à mora propter difficultatem in obligatione facti cap.xiij.
Delegatus principis, an poſſit lata ſententia nulla, iterum iudicare. cap.xviij.
Declarari animum ſuũ, & teſtari, idem ſunt. cap.xx. (cap.x.
Dictio etiã, eſt implicatiua, & auget rationẽ dubitandi. cap. i.
Dictio ut, aliquãdo poniĩ ſimilitudinarie, non exẽplificatiue.
Difficultas in obligatione facti indiſtinctè excuſat à mora. cap.xiij.
Differentia debet eſſe inter dantem & accipientẽ cap.xv.
Dictio niſi, aliquando facit exceptionem in genere cap.xvi.
Differentia inter merum & mixtum imperium cap.xvij.

LIB. IIII.

Decreti interpoſitio nō cōpetit iure magiſtratus.lib. iiij.cap.i.
Decretum nec petitio hodie requiruntur in bonorū poſſeſſione. ibi.
Decretum erat neceſſarium aliquibus, ut petere poſſent bonorum poſſeſſionem. cap.ij.
Decretum in bonorum poſſeſſione, an hodie ſit ſublatum ex neceſſitate. cap.iij.
Deliberare non poteſt aliquis de adeunda hæreditate, niſi ſupplicando principi. ibi.
Depoſitum non eſt priuilegiatum ne poſſit obijci exceptio dominij. cap.vi.
Debitū ex una cauſa, quomodo poſſit cōuerti in aliā. cap vij.
Debitore exiſtēte moroſo, nō diſtinguitur an res eſſet eodem modo peritura apud creditorem. cap.viij.
Debitor ſi ſuccedat creditori, con funditur obligatio. cap.viiij.
Diſpoſitio quælibet eſt intelli[illegible] de primo actu. cap.xvi.
Diſpoſitio legis nō habet locū, [illegible]i nō cōueniūt uerba.c.xviiij.
Diſpoſitio ſequens etiam generaliter derogans primæ diſpoſitioni non tollit præcedentem, in qua eſt clauſula derogatoria. cap.xx.

LIBRO I.

EDicta prætorum obſeruabantur nō in uim legis, ſed effectualis obſeruantiæ. Lib.i.Cap.viiij.
Edicta perpetua quæ ſint, & quare ita dicantur. ibid.
Edictum diui Adriani competit poſſidenti, quamuis ſit remedium adipiſcendæ poſſeſſionis. cap.xviiij.
Effectus rei attenditur, non autem uerba. cap. vi.
Emancipato filio neceſſe erat adire prætorem, & coram tribunali agnoſcere bonorum poſſeſſionem. cap.x.
Epiſcopus ex quo nō eſt in poteſtate patris, an ſit ſuus. cap.iij.
Epiſcopus poteſt reuocare uicarium ſuum ad libitū. cap.xi.
Aeſtimatio uini mutuati fit, quanti tūc fuit quando petitū eſt extraiudicialiter. cap.xvij.

LIB. II.

Editio actorum ſiue inſtrumentorū fit officio iudicis nobili.
Elidere proprie eſt perimere, & enecare. cap.i. (lib.ij.cap.xi.
Error eſt non modo allegandus, ſed probandus, quando pręſumptio ſcientię militat contra aliquem. cap.vi.
Aeſtimatio momentanea & inſolita attenditur in moroſo. cap.xviiij.
Et, aliquando ponitur implicatiuè. cap.viiij. (ibi.
Exprimi ſolet id de quo magis quis eſt in ſpecie tractaturus.

LIB. III.

Efficacius factum eſt, in quo quis uerſatur, quàm id in quo nihil

hil agitur.lib.iij. cap.ij.
Effectus reſultans ex inſtrumento ualido ad producendũ conſideratur, non ex inſtrumento executiuo. cap.xvi.
Elegãtiæ cauſa præpoſitiones aliquando ſubtrahunť.cap.iiij.
Exempla nõ reſtringunt regulam, eam tamẽ declarant in quibus terminis procedat. cap.x.
Exceptio intelligitur facta in caſu quo regula loquitur, et ideo dicitur eſſe de regula. cap.xvi.

LIB. IIII.

Aequiparatio facta à lege antiqua, de uno caſu ad alium, facit ut ſtatutum ſuperueniens, loquẽs in uno caſu, extendatur ad alium. lib.iiij.cap.xvij.
Exceptio firmat regulam in caſibus non exceptuatis. cap.iiij.
Exhęredatio in dubio preſupponit filiũ male meritũ de patre. (ibid.
Exceptio dominij an poſſit obijci in depoſito.cap.vi.
Extenſio poteſt fieri per legẽ, non tamẽ per hominẽ. cap.xvij.
Extenſio nõ habet locũ in pœnalibus. cap.xviiij.
Extenſio in correctorijs non fit etiã à maioritate rationis.ibid.
Extenſio cenſetur facta cum qualitatibus ſuis. cap.xx.

LIBRO I.

FRater uterinus tantum, et cõſanguineus tantum, eſt proprie frater. Lib.i.Cap.xiij.
Frater patruelis eſt impropriè frater. ibi.
Functio perficitur in mutuo ex ſolutione qualificata. cap.iiij.

LIB. II.

Familiæ herciſcũ.iudicio ut agi poſſit nõ refert an aduerſarius poſſideat. lib.ij.cap.y.

LIB. III.

Filius nõ poteſt eſſe in iudicio ſine cõſenſu patris.lib.iij.cap.i.
Filius fam.etiã de iure ff. ex omnib.cauſis obligabať. cap.ij.
Filius fam.adeundo uel agnoſcendo non obligabatur, & ibi quæ ſit ratio. ibid.
Finalis intentio diſponentis colligitur ex procemio diſpoſitionis. cap.viij.
Filius uenit ad bonorum poſſeſſionem patris ex triplici capite. cap.viij.
Fideicõmiſſaria ſubſtitutio non eſt proprie ſubſtitutio.cap.xviij.
Fideicommiſſarius non comprehenditur in ſtatuto faciente mentionem de hærede, nec de ſubſtituto. ibi.

LIB. IIII.

Filius fam.an haberet proprietatẽ in bonis maternis de iure ff. lib.

lib.iiij. cap.iiij.
Filius exhæredatus præſumitur malemeritus de patre. ibid.
Filium ſucceſſurum patri eſt ſpes conſiderabilis. cap.v.
Filius in poteſtate & ſi efficiebatur hæres ipſo iure,neceſſe tamen erat illi appræhendere poſſeſſionem. cap.xv.
Filij ſuccedunt in emphiteoſi habita ab eccleſia,etiam ſi ſint inſtituti in re certa. cap.xviij.
Filij ſuccedũt in emphiteoſi habita à priuato iure hereditario, non iure filiationis. ibid.
Fidecommiſſarius facta reſtitutione uerbali idem iuris habet in iuribus utilibus,quod hæres in iuribus directis. cap. xviiij.
Fideicõmiſſarius nullum ius habet regulariter ante factam reſtitutionem.ibid.
Fideicommiſſarius poſt reſtitutionem uerbalem habet remedium.l.fin.Cod.de edicto diui Adriani tollend. ibid.
Fideicommiſſum non uenit appellatione hæreditatis. ibid.

LIBRO I.

GEnus & qualitas ſunt de naturalibus mutui. lib.i.cap.v.

LIB. III.

Genus immediatum ad iuriſdictionem in ſpecie eſt iuriſdictio in genere. lib.iij.cap.vi.

LIBRO I.

HAeres ſuus efficitur extraneus,ſublata patria poteſtate lib.i. cap.iij.

LIB. II.

Hæreditatis petitio an ſit mixta,uel merè realis. lib.ij.cap.iij.
Hæreditatis petitio habet extrema requiſita in reali actione. cap.iiij.
Hæreditas uel bonorum poſſeſſio quando propriè dicatur delata. cap.xvi.
Hæres inſtitutus renunciãs non amittit hereditatem, quæ nõdum erat delata. ibid.

LIB. III.

Hæreditas eſt quid indiuiduum. lib.iij.cap.ij.
Hæreditas legitima quæ dicatur proprie. cap.vij.

LIB. IIII.

Heres non poteſt deliberare de adeunda hæreditate, niſi ſupplicando principi. lib.iiij.cap.iij.
Heres adeundo de iure communi non acquirebat poſſeſſionẽ bonorum. cap.xv.

Hæredis appellatione nõ uenit quis niſi adita hereditate. ibid.
Hæredis appellatione ueniunt omnes hæredes. cap. xvi.
Hæredis appellatione uenit hæres hæredis proprie. ibid.
Hæres ueniẽs ex tacita ſubſtitutione eſt proprie hæres, & compræhenditur in ſtatuto faciente mentionem de herede. cap. xvij.
Hæres proprie dicitur quis per modum fictum, inductum à iure ciuili. ibid.
Heredis appellatione an ueniat inſtitutus in re certa. cap. xviij.
Hæres proprie quis dicatur. ibid.
Hæres eſt eiuſdem iuris cuius defunctus, & eius perſonam repræſentat. ibid.
Hæredis appellatione intelligitur de herede hæreditatis, nõ de hærede ſanguinis. ibid.
Hæredi in re certa non competit remedium. l. fin. Cod. de edicto diui Ardria. tollend. ibid.
Hæredis appellatio aliquando ſumitur improprie, ſecundum ſubiectam materiam. ibid.
Hæres in re certa partim capit de hærede, partim de legatario. ibid.
Hæredis appellatione an compræhendatur legatarius. ibid.
Hæres in re certa habetur pro legatario uniuerſali herede adeunte. ibid.
Hæreditatis appellatione nõ uenit fideicõmiſſum. cap. xviij.
Hæredis appellatione an ueniat bonorum poſſeſſor. ibid.

LIBER. I.

IMperium in principe aliud ſupremum, aliud inferius. Lib. i. cap. i.
Imperium dupliciter conſideratur in iudice. ibid.
Imperator non poteſt tollere ius queſitum de iure gentium, ſecus de iure ciuili. cap. viij.
Interuentus rei ſue requiritur ad producendũ mutuũ. cap. v.
In hereditate & bonorum poſſeſſione tria iura conſiderantur. cap. xvi.
Interrogationi debet conuenire reſponſio. cap. xvij.
Iudices adminiſtratores qui, & quare ita dicantur, ibid.
Ius ciuile fuit mitigatũ et correctũ à pretore in multis. cap. viiij.
Iudicib. ordinarijs dicĩ data iuriſdictio, nõ aũt mãdata. cap. xi.
Iuriſdictio dicitur dari iudicib. ordinarijs, nõ mandari. ibid.
Iuriſdictio delegata eſt improprie iuriſdictio, et ſecundũ quid. cap. xiiij.

LIB. II.

Implicatiuæ natura eſt explicare caſum magis dubitabilẽ. Lib. i. cap. viij.

Interpretatio ſtrictiſſima & ſcrupuloſa non attenditur à lege. cap.ij.
Interdicta omnia regulariter ſunt in rem ſcripta. cap.iiij.
Infamis non efficitur condemnatus contraria actione. cap. xiiij.
Intereſſe in materia editionis debet probari per ueras probationes cap.xi.
Inſtituto ſine parte cenſetur data pars uacans cap.xviij.
Iudicium familię herciſcun. competit etiam aduerſus non poſſidentem. cap.v.
Iudicis officium regulatur legibus & cōſtitutionibus. cap.vij.
Iudex poteſt ſupplere de facto, quando actio ipſo iure non cōpetit actori. cap.x.
Iudex poteſt ſupplere in his de quibus conſtat ſibi ut iudici in iudicio. ibid.
Iuriſconſultus aliquando abutitur dictione, tam, & quam. cap.xij.
Iuramentum in litem non defertur in actionibus bonæfid. cōtrarijs, nec in rebus, in quib. non cadit affectio. cap.xiiij.

L I B. III.

Imperium mixtum participat de imperio ſimpliciter, non de mero imperio. lib.iij.cap.v.
Imperium mixtum quare ita appelletur. ibid.
Imperium quod cohæret iuriſdictioni eſt imperium in genere cap.vi.
Imperium non habet ſe tāquàm genus immediatum ad iuriſdictionem. ibid.
Imputatur illi qui potuit proſpicere & non fecit. cap.xiij.
Imperij meri eſt abſoluere accuſatum. cap.xvij.
Imperium merum & mixtum quomodo differant. ibid.
Inſtrumentum ualidum ad producendum conſideratur, non inſtrumentum executiuum cap.xvi.
Ius adeundi, uel agnoſcendi eſt fundatum in perſonam filij inſtituti. cap.i.
Iura actiua hæreditaria non poſſunt eſſe apud unum, paſſiua apud alium. cap.ij.
Iuſſus patris præcedere debet, ratificatio ſequi, ut filius adeat uel agnoſcat. cap.iij.
Iuſſus patris quare debeat pręcedere, et ratihabitio ſequi. ibid.
Iuriſdictionis eſt delegare cauſas. cap.iiij.
Iuriſdictioni in ſpecie cohæret imperium in genere. ibid.
Iuſtum dicitur, quod ex omni parte perfectum eſt. cap.vij.
Iuſſus uel ratihabitio requirebatur, ut filius poſſet adeūdo uel agnoſcendo patri acquirere. cap.viij.

Iuſſus patris requirebatur, etiam poſt l. cum oportet. Cod. de bonis quæ liber. ibid.
Iuriſdictio legati proconſulis qualis eſſet cap. x.
Iudex debet eſſe magis pronus in abſoluendo, quàm in condemnando. cap. xvij.
Iudex ordinarius ſi ferat ſententiam nullam, poteſt iterum in ea cauſa cognoſcere & iudicare. cap. xviij.

LIB. IIII.

Indebiti reſpectu ſui licet debitum reſpectu alterius repeti poteſt. Lib. iiij. Cap. ix.
Indebitum ſcienter accipiens quandoque committit furtum. cap. xi.
Indebiti condictio & condictio furtiua an poſſint concurrere. ibid.
Inſtrumentum clare probat non ſolum quod in eo continetur directe, ſed etiam indirecte. cap. xvij.
Inſtitutus in re certa participat de hærede & legatario. cap. 18.
Inſtitutus in re certa hærede uniuerſali adeunte habetur pro legatario. ibid.
Inſtitutus in re certa poteſt capere rem propria auctoritate. ibid.
Inculcatio uerborum aliquando admittitur, & de hoc ſubijciuntur aliquot deciſiones. cap. xx.
Ius uetus multifariam conſideratur. cap. v.
Iudices aliqui habent dignitatem cum adminiſtratione, alij non. cap. xiij.
Iura aliqua non tranſeunt in fideicommiſſarium, nec in hæredem ante aditionem uel reſtitutionẽ regulariter. cap. 19.
Iura tranſeunt in fideicommiſſum ex perſona hæredis grauati, non ex perſona teſtatoris. ibid.

LIBRO I.

Lex aliquando operatur miraculoſe, & de poteſtate ordinaria. Lib. 1. Cap. iij.
Legatario competit actio perſonalis & rei uendicatio. cap. viij.
Legens per uiginti annos publice, an ſit illuſtris, uel ſpectabilis. cap. xiij.

LIB. II.

Latiſſima poteſtas l. xij. tabul. data erat diſponendi de rebus ſuis. Lib. ij. Cap. vij.
Lex uiciſſim utitur hoc modo loquendi, ne petatur, ne agatur. cap. ix.
Lex in dubio debet intelligi, ut conueniat rubricæ illius tituli

ſub quo eſt ſituata. cap.xiij.
Legitimus hæres inſtitutus renuncians hæreditati non amittit teſtamentariam quam ignorabat, non amittit legitimam, quia nondum erat delata. cap. xvi.
Lex habens diuerſos intellectus nõ ualet ad deciſionẽ. cap.18.
Liberatum eſſe ipſo iure, uel ope exceptionis, quæ ſit utilitas. cap. x.
Libellus eſt neceſſarius intentato officio iudicis, quando requiritur cauſæ cognitio. cap.xi.

LIB. III.

Legitima hæreditas quæ dicatur proprie. Lib.iij.Cap.vij.
Legitimum dicitur, quod prouenit legis auctoritate. ibid.
Lex xij.tabu.confirmat teſtamentarias ſucceſſiones. ibid.
Legati proconſulis iuriſdict. qualis eſſet. cap.x.
Legatum factum tutori cenſetur relictum ut tutori, non ut Petro uel Sempronio. cap.xv.
Liberi poſſunt uenire ad bonorum poſſeſſionem patris ex triplici capite. cap.ix.

LIB. IIII.

Leuis corporis cohercio an poſſit delegari. Lib.iiij.Cap.xiij.
Legatarius an ueniat appellatione hæredis. cap.xviij.
Legatarius debet capere legatum de manu hæredis. ibid.
Lex fin. Cod.de edicto diui Adriani tollend. habet locum in fideicommiſſ. poſt reſtitutionem uerbalem. cap. xix.
Lex habens plures intellectus, non eſt allegabilis ad deciſionem cauſarum. ibid.
Libellus nõ requirebatur in agnoſcendo bonorũ poſſeſſionẽ de iure antiquo, ſed ſufficiebat qualis qualis petitio.ca.1.
Locus in quo conueniunt ſenatores, & ordo ſenatorum, ſenatus appellatur. cap.x.
Lucrari dicitur, qui animum ſuum explet. cap.iiij.
Lucra nuptialia non acquirebantur filijs fam.iure ff. cap.v.

LIBRO I.

MAgiſtratus proprium imperium habent pro ut eſt ius. Lib.1. Cap.1.
Magiſtratus habent duo, imperium in ſe reſidens, & exercitationem imperij. ibid.
Melius eſt incumbere rei, quàm perſonæ. cap.viij.
Mixti imperij non eſt, id quod non eſt imperij, nec iuriſdictionis. cap.ij.
Minimum attenditur, quando non apparet quid actum ſit, neque de more regionis. cap.xx.

Mora

Mora non contrahitur ſtatim tempore petitionis, ſed cum aliquo temperamento. cap.xvij.
Mutuati uini æſtimatio fit, quanti tunc fuit quando petitum eſt extraiudicialiter. ibid.
Mutuum habet hoc ſpeciale, ut alteri per alterũ quęratur actio directa. cap.xviij.

LIB. II.

Mora facit debitorem teneri poſtea ad æſtimationem quanti plurimi. Lib.ij. Cap.xix.
Momentanea æſtimatio & inſolita attenditur in moroſo. ibi.
Mulier damnata de adulterio, non poteſt dicere teſtimonium. cap. xvij.

LIB. III.

Melius eſt nocentem abſoluere, quàm innocentem condemnare. Lib.iij. Cap.xvij.
Mixtum ſeu compoſitũ atribuitur ei quod eſt nobilius. cap.v.
Mixtum imperium quare appelletur mixtum. ibid.
Mixtum denominatur ab eo de quo magis participat. ibid.
Mixto imperio ineſt qualitas iuriſdictionis & qualitas imperij. cap. vi.
Mora facit teneri debitorem ſpeciei de interitu. cap.xij.

LIB. IIII.

Mandatum in rem mandatarij eſt potius conſilium, quàm mãdatum. lib.iiij.cap.vij.
Medium inter affirmatiuum & negatiuum ſumitur ex negatiuo. cap.xiiij.
Mens teſtatoris præſumitur talis, qualis ſecundum rectum ſermonem procedere poteſt. cap.xx.

LIB. I.

Naturalia contractus alia ſimplicia, alia naturalia ſubſtãtialia. Lib.i. Cap.v.
Naturalia mutui quæ dicantur, & quæ ſubſtantialia. ibid.

LIB. II.

Naturalis obligatio tollitur per pactum ipſo iure. lib.ij.cap.1.
Natura implicatiuæ eſt explicare caſũ magis dubitabilẽ. cap.8.
Notorium reſultans ex actis non debet probari, nec etiam allegari. cap.vi.
Nuptię inceſtæ de iure gentium nullo modo excuſantur. ibid.

LIB. III.

Nocentẽ abſoluere melius eſt, quàm innocentem condemnare. Lib. iij. Cap.xvij.

LIB. II.

OBligatio naturalis tollitur per pactum ipſo iure Lib. ij. Cap. 1.
Obligatus ipſo iure licet habeat exceptionem, dicitur eſſe in damno. cap. x.
Officium iudicis eſt regulatum legibus, conſtitutionibus, moribus. cap. vij.
Officio iudicis intentato quando requiritur cauſæ cognitio, libellus eſt neceſſarius. cap. xi.
Officium iudicis & actio in pluribus differunt. ibid.
Officio iudicis nobili fit editio actorum & inſtrumentorum. ibi.
Operari non debent actus ultra intentionem agentiũ. cap. 17.

LIB. III.

Ordinarius iudex ſi ferat ſententiam nullam, poteſt iterum in ea cauſa cognoſcere & iudicare. Lib. iij. cap. xviij.

LIB. IIII.

Obligatio nulla remanet apud filium famil. credentem, ſed omnis tranſit apud patrem. Lib. iiij. Cap. ix.
Onus peculij ſequitur peculium, ſcilicet pro rata. ibid.
Opinio ultima relatis pluribus opinionibus in dubio cenſetur approbata. cap. xvij.
Oratio diui Marci & ſenatuſconſultum Orphicianum, idem ſunt. cap. v.

LIBRO I.

PAtria poteſtate ſublata, hæres ſuus efficitur extraneus. Lib. 1. Cap. iij.
Patruelis frater eſt improprie frater. cap. xiiij.
Perſonales actiones plenius prouident quàm reales cap. viij.
Perpetua edicta quæ ſint, & quare ita dicantur. cap. ix.
Poteſtas data magiſtratibus dandi tutorem eſt ſubrogata in locum poteſtatis datæ teſtatori. cap. ij.
Poſthumus qui non eſt in poteſtate, tamen eſt ſuus: idem in epiſcopo. cap. iij.
Poſſidens poteſt petere, ſe confirmari in ſua poſſeſſione. cap. xix.
Poſſidenti an detur rei uendicatio. ibid.
Poſſidenti competit edictum diui Adriani. ibid.
Proconſul egreſſus prouinciam ſuam, ſtatim amittebat exercitium imperij & iuriſdictionis. cap. 1.
Princeps habet duplex imperium, ſupremũ & inferius. ibid.
Prætor non habebat poteſtatẽ faciendi legem per prius. cap. 9.
Prętor in multis mitigauit & correxit ius ciuile. ibid.

Præ-

Prætor dat remedia directa,quando ſtatuit ſuper his ſuper quibus ius ciuile nihil diſpoſuit. cap.x.
Proprietas uerborum ſumitur à diffinitione. cap.xij.
Prætor introduxit actionem in factum,in ſubſidium deficientis actionis. cap.xv.
Præſentia iudicis ſola hodie ſatis eſt in bonorum poſſeſſione. cap. xvi.

LIB. II.

Pacta ſuſtinentur de iure prætorio. Lib.ij. Cap.1.
Pactum de non agendo impedit petere in iudicio,ſed pactum de non petend.etiam extra iudicium. cap.ix.
Pactum de non agendo, & de non petendo differunt. ibid.
Perimi dicitur aliquid,uel re ipſa,uel cum effectu. cap.1.
Perimere & elidere an idem ſignificent. ibid.
Petitio hæreditatis an ſit mixta,uel mere realis. cap.iij.
Petitio hæreditatis quamuis appelletur in rem,non tamen ſequitur,ergo non eſt mixta. cap.iiij.
Petitio hæreditatis habet extrema requiſita, in reali actione. ibid.
Perfectio teſtamenti diuerſis modis conſideratur. cap.vij.
Poſſeſſio non requiritur in actionibus mixtis, in reo conuento. cap.v.
Poteſtas latiſſima diſponendi de rebus ſuis, leg.xij. tabu.data erat. cap.vij.
Poteſtas patria eſt inducta ad utilitatem,non in præiudicium patris. cap.xiij.
Poteſt quis repudiare bonorum poſſeſſionem ſuam,non alienam. cap.xv.
Prætor non tollit remedia ciuilia, ſed ea euacuat exinaniendo eorum uires. cap.1.
Propria ſignificatio dicitur,etiam ſi non ſit ſecundum ſtrictiſſimam interpretationem. cap.ij.
Præſcriptio in actiõibus mixtis triginta annis perficitur. ca.3.
Præſumptio reſultãs ex facto partis,an debeat allegari. cap.6.
Præſumptio ſcientiæ grauat eum contra quem militat ad probandum errorem. ibid.
Probatio intereſſe quomodo fiat in materia editionis. cap.11.
Precarium dicitur etiã ſi res detur utenda ad tempus,& uſum determinatum. cap.xiij.
Precarium & commodatum quomodo differant. ibid.
Præſcriptis uerbis actio eſt regulariter ſtricti iuris. ibid.
Priuatio large loquendo aliquando non præſupponit habitum. cap.xvij.

LIBRO III.

Patria poteſtas eſt inducta in utilitatem,non in præiudicium patris. Lib.iij.Cap.1.
Patris iuſſus præcedere debet, ratificatio ſequi, ut filius adeat hæreditatem: cap.iij.
Poſſeſſoria hæreditatis petitio, uniuerſalis, datur bonorum poſſeſſori. cap.ix.
Poſſeſſionē tradere & tradere uacuam, ſunt diuerſa. cap.14.
Prætor non tam ſtricte proceſſit, ſicut lex xij.tab. cap.iij.
Præpoſitiones aliquādo ſubtrahūtur elegantiæ cauſa. cap.4.
Prooemium denotat intentionem finalem diſponentis. cap.8.
Pretor habebat cognitionem de domino occiſo ex ſenatuſconſulto Sillaniano. cap.xi.
Principis delegatus an poſſit lata ſententia nulla iterum iudicare. cap.xviij.
Probare quis tenetur ſe agnouiſſe bonorum poſſeſſionem intra tempus. cap.xx.
Pupillus non poteſt ſine tutore adire hæreditatem, uel agnoſcere bonorum poſſeſſionem, quamuis lucroſam. cap.ij.
Pupillus non poteſt ſine tutore adire hæreditatem etiam lucroſam. cap.viij.
Pupillo auctorari non poteſt tutor, ſibi met reſtituenti hæreditatem. cap.xv.

LIB. IIII.

Pater non poteſt nocere filio, quando ſibi non quæritur uſuſfructus. Lib.iiij. Cap.iij.
Petitio qualisqualis, nō autem libellus requirebatur, in agnoſcendo bonorum poſſeſſionem. cap.1.
Pertinere nobis dicuntur quæ non habemus, ſed habere poſſimus. cap.v.
Peculij onus ſequitur peculium, ſcilicet pro rata. cap.ix.
Poſſeſſio bonorum & bonorum poſſeſſio differunt. cap.xv.
Poſſeſſio quæ transfertur in hæredem uirtute conſuetudinis, adita hæreditate retrotrahitur ad tempus mortis teſtatoris, ſicut cætera iura. ibid.
Poſſeſſio quę defertur à lege uel conſuetudine, eſt ciuiliſſima. cap. xvi.
Poſſeſſio uera transfertur ex conſtituto, quod eſt actus fictus. cap. xvij.
Prætor interponit ſe mitigando rigorem iuris ciuilis ſuis decretis. cap.ij.
Prætor decreto admittebat aliquando aliàs incapacem ad petendam bonorum poſſeſſionem. ibid.
Prohibitio alienationis quamuis ſit odioſa, comprehendit hæredem hæredis; idem conſuetudo, idem renunciatio. cap. xvi.

Præſumptio

Præſumptio reſultans ex inſtrumento, dicitur eſſe de inſtrumento, & de tenore inſtrumenti. cap. xvij.
Proprietas uerborum eſt attendenda in ſtatutis, niſi aliter appareat de mente ſtatuentium. cap. xviij.
Pupillus non habens patrem, nec tutorem, poſt ſeptem annos agnoſcit bonorum poſſeſſionem. cap. 1.

LIBRO III.

Qualitas iuriſdictionis, & qualitas imperij, inſunt mixto imperio. Lib. iij. Cap. vi.
Quoties confirmatur quod de ſe eſt inualidum, denominatio ſumitur à confirmante. cap. vij.

LIBRO I.

Ratio, quare datio tutoris nõ poteſt delegari. Lib. 1. Ca. 2.
Rei incumbere melius eſt, quàm perſonæ. cap. viij.
Remedia prætoris ſunt directa, quando ſtatuit ſuper his ſuper quibus ius ciuile nihil diſponit. cap. x.
Relatiuum reſtringit latam ſignificationem uerbi cui adijcitur. cap. xiij.
Regula, quod eſt tale ſecundum quid, non eſt proprie tale, ut ueniat intelligenda. cap. xiiij.
Reſponſio ſimilis debet eſſe interrogationi, quod limitatur in Iuriſconſulto. cap. xvij.
Regulariter per actum naturalem alteri indiſtincte quæritur. cap. xviij.
Rei uendicatio an competat poſſidenti. cap. xix.

LIB. II.

Ratio declarat dictum. Lib. ij. Cap. vij.
Ratio poteſt eſſe ſimilis dicto, ut aliquid addatur. cap. xij.
Ratio ſufficit pro uoluntate in his quæ ſunt iuris poſitiui. capite xx.
Repudiare an poſſit dominus bonorum poſſeſſionem ſibi de latam per ſeruum. cap. xv.

LIB. III.

Ratio quare filius fam. adeundo uel agnoſcendo non obligetur. Lib. iij. Cap. ij.
Ratio concludens aſſignari nõ poteſt, quare iuſſus præcedat, & ratihabitio ſequatur. cap. iij.
Ratione legis ceſſante, ceſſat lex. cap. viij.
Reſtitutio ex Trebell. ſenatuſcõſulto eſt magis ſimilis hæreditati, quàm bonorum poſſeſſioni. cap. iij.
Repetitio non fit in diuerſis orationibus. cap. iiij.

LIB. IIII.

Receptitia actio & rei uxoriæ, ſunt ſublatæ ex neceſſitate. Lib.iiij. Cap.iij.
Remedium l.ſi quis conductionis. Cod. de loca. ſapit poſſeſſorium reſtituendæ. cap.vi.
Rei uendicatio contra furem datur, tanquam contra quemlibet de iure communi. cap.xi.
Res ſemel facta alienabilis durat perpetuò alienabilis. cap.xij.
Res ſacra non eſt in commercio noſtro. ibid.
Repudiatio an inducatur per hæc uerba, nolo adire. cap.xiiij.
Remedium l.fin.Cod.de edict.diui Adria.tollend.non competit inſtituto in re certa. cap.xviij.

LIBRO I.

Septima bonorum poſſeſſio quare appelletur extraordinaria. Lib.1. Cap.xv.
Solutio qualificata eſt illa, quæ perficit functionem, in mutuo. cap.iiij.
Solitus & conſuetus non differunt. cap.xx.
Species in materia mutui capitur pro corpore, exiſtente in numero, pondere, uel menſura. cap.iiij.
Speciale eſt in mutuo, ut alteri per alterum quæratur actio directa. cap.xviij.
Suitas quid ſit, & an fundetur in patria poteſtate. cap.iij.
Suum eſſe, & habere iura ſuitatis, paria ſunt. ibid.

LIB. II.

Seruū effici poſſe ſui iuris, nō eſt ſpes probabilis. Lib.2.ca.15.
Significatio propria dicitur, etiam ſi non ſit ſecundum ſtrictiſſimam interpretationem. cap.ij.
Spes probabilis non eſt ſeruum effici poſſe ſui iuris. cap.xv.
Strictiſſima & ſcrupuloſa interpretatio, an obſeruetur à lege. cap.ij.
Superlatiuum non ſemper denotat ſupremū gradum. cap.7.
Supplere ex officio iudex quando poſſit. cap.x.
Subſtitutio uulgaris expirat adita hæreditate. cap.xviij.
Sufficit pro ratione uoluntas in his quæ ſunt iuris poſitiui. cap. xx.

LIB. III.

Senatuſconſultum Sillanianum locum non habebat niſi conſtaret dominum interemptum. Lib.iij.Cap.xi.
Similitudinē ſatis eſt procedere in caſu de quo agitur. cap.xij.
Soluere ſibi ipſi poteſt tutor non modo in mutuo, ſed in alio caſu. cap.xiiij.

Subſtitu-

Subſtitutio eſt largo modo inſtitutio. cap.xviiij.
Subſtitutio non habet ſe tanquam genus ad fideicommiſſum. ibid.
Subſtituere eſt, ſub aliquo præcedenti aliquid ſtatuere. ibid.
Statutum faciens mentionem de hȩrede uel de ſubſtituto, non compræhendit fideicommiſſarium. ibid.

LIB. IIII.

Saeſire uerbum eſt deriuatum à ſedeo, & ſignificat poſſidere. lib.iiij. cap.xv.
Saeſitus non dicitur quis etiam quod poſſit capere poſſeſſionem propria auctoritate, niſi ſit hȩres in quota, ſed requiritur appræhenſio. cap.xviij.
Senatuſconſultum Orphicianum, et oratio Diui Marci, idem ſunt. cap.v.
Senatores an ſint ſuperilluſtres. cap.x.
Senatus ponitur pro loco in quo conueniunt ſenatores, et pro ordine ſenatorum. ibid.
Statutum faciens mentionem de hærede, intelligitur adita hæreditate. cap.xv.
Statutum ſeu conſuetudo Le mort ſaeſiſt le uif, an habeat locũ in ſubſtituto directo. cap.xvi.
Statuta diſponentia ut inſtrumenta habeant executionem paratam, an habeant locum in eo quod tacite continetur in inſtrumento. cap.xvij.
Statutum diſponens maritum lucrari dotem mortua uxore, habet locum in dote præſumpta. ibid.
Statuentes in dubio uidentur ſe confirmare cum diſpoſitione iuris communis. ibid.
Statutum de continuanda poſſeſſione an habeat locum in ſubſtitutione. ibid.
Statutum extẽditur ad caſum ȩquiparatum à lege antiqua per uiam regulæ. ibid.
Statutum faciens mentionem de hærede, non compræhendit inſtitutum in re certa. cap.xviij.
Statutum diſponens quem haberi pro ciue, facit eum uere ciuem. ibid.
Statutum de continuanda poſſeſſione in hæredem, nunquid habeat locum in inſtituto in re certa. ibid.
Statuta exorbitantia uel correctoria loquentia in caſu uero nõ extenduntur ad caſum fictum. cap. xviiij.
Statutum loquens in caſu uero extenditur ad caſum fictũ, quãdo fictus & uerus æquiparantur. ibi.
Statutum poſtquã eſt aliquid operatum, debet reſtringi ut minus lȩdat ius commune quàm ſit poſſibile. cap.xx.
Statutum etiam correctorium extenditur per interpretationẽ

paſſiuam. ibid.
Statutum etiam derogatorium iuris communis debet declarari ſecundum ius commune. ibid.
Statuta quamuis correctoria extēduntur de uno caſu ad aliū, quando ſunt caſus æquiparati à iure antiquo per uiam regulæ. ibid.
Suus hæres quamuis efficeretur hæres ipſo iure, nō tamen fiebat poſſeſſor ſine appræhenſione. cap.xv.
Subſtitutus directò an dicatur proprie hæres. cap.xvi.
Subſtitutio tacita uenit ex prouiſione & extenſione legis. cap. xvij.
Subſtitutio tacita nec legi nec uideri poteſt in teſtamento. ibi.
Subſtitutio tacita comprehenditur in ſtatuto faciente mentionem de ſubſtitutione. ibid.
Subſtitutio tacita, eſt præſumpta, non ficta. ibid.

LIBRO I.

TAle ſecundum quid non eſt proprie tale. lib.i.cap.xiiij.
Titulus ff. de offic. eius, quomodo differat à titulo Cod. de offic. eius qui uicem alterius gerit. cap.xij.
Titulus Cod. de profeſſoribus qui in urbe Conſtantinop. habet locum tantum in illa urbe. cap.xiij.
Tria iura conſiderantur in hæreditate & bonorum poſſeſſione. cap.xvi.
Tutoris datio an ſit mixti imperij, an iuriſdictionis. cap.ij.
Tutoris datio eſt permiſſionis. ibid.

LIB. II.

Teſtamentū dicitur perfectum diuerſis modis. lib.ij.cap.vij.
Teſtis eſſe non poteſt mulier damnata de adulterio. cap.xvij.

LIB. III.

Teſtamentariæ ſucceſſiones confirmantur leg.xij. tabularum. lib.iij. cap.vij.
Teſtari nihil aliud eſt quàm animum ſuum declarare. cap.xx.
Tranſmiſſio uirtute l. unicæ. Cod. de his qui ante apert. tab. habet locum in bonorum poſſeſſione. cap.viiij.
Triplum non uenit in actione quod metus cauſa, ante ſecundam ſententiam latam. cap.xij.
Tradere poſſeſſionē, & tradere uacuā, ſunt diuerſa. cap.xiiij.
Tutoris auctoritas eſt neceſſaria pupillo in adeunda hæreditate, uel agnoſcenda bonorum poſſeſſione. cap.ij.
Tutor poteſt ſibi ſoluere nō modo in mutuo, ſed in alio caſu, cap.xiij.
Tutor nō poteſt auctorari, pupillo ſibimet reſtituēti. cap.xv.

Tutori

Tutori relictum, cenſetur relictum ut tutori, non autem ut Petro & Sempronio.

LIB. IIII.

Tale ſecundũ quid eſt proprie tale, quando illud quid ponitur tantum ad differentiam terminorum. lib. iiij. cap. xvi.
Tacitum quando infertur neceſſario ex expreſſo, habetur pro expreſſo & ſcripto. cap. xvij.
Tenor inſtrumenti, dicitur præſumptio reſultans ex inſtrumento. ibid.
Teſtamentum an confirmetur per agnitionem hæredis inſtituti in re certa. cap. xviij.
Teſtator poteſt dare poteſtatem hæredi apprehendendi poſſeſſionem propria auctoritate. ibid.

LIBRO I.

Verbum dare exponitur pro tradere in contractibus, in quibus de ſui natura non transfertur dominium. cap. vi
Verba ipſo iure intelliguntur ſæpe, id eſt ſine facto hominis. cap. x.
Verborum proprietas ſumitur à diffinitione. cap. xij.
Vicarius epiſcopi habet ordinariam iuriſdictionem à lege, poteſt tamen reuocari ad libitum. cap. xi.
Vicegerens & delegatus quomodo differant. cap. xij.
Vltima conſuetudo teſtatoris eſt attendenda. cap. xx.
Vſuræ in depoſito debentur ſine conuentione, cum ſit bonæ fidei. cap. vij.
Vterinus tantum, & conſanguineus tantum, eſt proprie frater. cap. xiij.

LIB. II.

Vacans pars cenſetur data inſtituto ſine parte. lib. ij. cap. xviij.
Verbum tradere aliquando ponitur pro dare, & è conuerſo. cap. v.
Venditio conſiſtens in genere, requirit dominij translationẽ. ibid.
Verbum allegari ponitur aliquando pro interuenire. cap. vi.
Verba legis ſi dirigantur ad partem, non propterea inferũt neceſſariò competere actionem. cap. xi.
Verborum circuitus aliquando admittitur. cap. xviij.
Vulgaris ſubſtitutio expirat adita hæreditate. ibi.

LIB. IIII.

Verbum ſufficit,denotat quod fieri poteſt, non quod debet. Lib.iiij. cap.iij.
Verbum pertinere,debet intelligi cum effectu. cap.v.
Vetus ius multifariam conſideratur. ibid.
Verba nolo adire,inducunt repudiationē: ſecus,nō uolo adire. cap.xiiij.
Verbum nolo,eſt extenſiuum. ibid.
Verba nolo adire, ſunt ſuſpēſiua,& inferunt tantum ad primum motum uoluntatis. ibid.
Verbum ſaeſire,eſt deriuatum à ſedeo,et ſignificat poſſidere. cap. xv.
Verbū uidetur,adiectū his quæ ſunt iuris,ſtat proprie. ibid.
Verborum proprietas eſt attēdenda in ſtatutis,niſi alter appareat de mente ſtatuentium. cap.xviij.
Verba legis ubi nō conueniunt, ibi non habet locum eius diſpoſitio. cap.xviiij.
Verba ubi nō conueniunt, nec legis diſpoſitio habet locum. cap. xx
Verborum inculcatio aliquando admittitur. ibid.
Vltima opinio pluribus relatis in dubio cenſetur approbata. cap. xvij.
Vltima uoluntas capitur dupliciter: pro contēto, & pro continente. cap.xx.
Voluntas ultima capitur dupliciter, pro contēto & pro continente. ibid.

FINIS.

ERRATA, QVAE PARTIM OPERARVM incuria ſunt commiſſa, partim exemplaris uitio, quod ualde negligenter ac deprauatè ſcriptum, nimis religioſe imitantibus cauere omnino non licuit, ita emendabis.

In epiſtola præliminari, pagella 3. uerſ. 2. legend. Grantuella In inſcriptione Epigrammatis latini, Priuei: &, Belloni Pag. 2. uerſ. 12. numero 13. 3. 16. habent imp. quod exercent Ead. 34. ibi, nota. 8. 24. tamen magis 9. 24. actualiter & 28. ipſum 10. 31. inſulam & penult. tantum 11. 34. aliàs. 12. 16. Cap. VIII. 13. 5. legitimare 16. 5. & 22. numero, pro notabili 20. 22. Curtium 21. 26. numero, pro notab. 22, 17. numero, pro notab. Ead. 39. poſt 24. 35. numero, pro notab. 30. 1. iure. & 23. ibi 34. 6. petitione 35. 14. Cod. eodem & 35. circa, pro caput. uel tollatur uox: eas, eod. uerſ. poſita. 36. 18. quid enim 37. 31. allegetur & 33. allegetur 40. 29. illam 42. 35. l. lecta 49. 26. ſecundò 53. 32 ſuperfluit unum l. 66. 24. quando 69. 6. iuſta 77. 41. diceremus 78. 12. abundat uox, ubi & 17. numero, pro notab. & penult. abũdat altera uox, antepenult. 83. 32. ſit 84. 37. tunc 89. 35. de impuberum 99. 31. per d. l. 100. 41. probare 101. 12. quid quando 103. 5. pluri 113. 3 . numero, pro notab. 115. 12. §. quæſitum 117. 25. directo & 32. in l. 2. ff. 121. 15. ex fundamẽtis 128. 34. quem & 43. ut uere 132. 35 emancipata 133. 14. ſunt d. moder. 139. 32. obſtat. 136. 1. emancipata 138. 6. legitima 142. deeſt numerus 13 & 14. 143. 4. proteſtatio In Repertorio materierum, uerb. A. poſt uerſ. Argumentum à contrario, &c. deeſt lib. 111. Item in plurimis locis, lég. pro l. ponitur, id quod φιλαιτίοις καὶ μεμψιμοίροις duntaxat uidetur neque conuenire, neq; conſuetum eſſe in iure.

BASILEAE, EX OFFICINA IO-
ANNIS OPORINI.
ANNO SALVTIS MDXLII. MEN-
SE NOVEMBRI.

novello brani.

GOTTSCHER, L.